

เศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติ: กรณีศึกษาแรงงานพม่าในจังหวัด
สมุทรปราการ

นายชัชวาลย์ ธรรมบุษดี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555
ลิขสิทธิ์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

THE POLITICAL ECONOMY OF TRANSNATIONAL WORKER'S WELFARE: A CASE
STUDY OF BURMESE WORKER IN SAMUTHPRAKARN PROVINCE

Mr. Sustarum Thammaboosadee

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Political Science

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

เศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติ:

กรณีศึกษาแรงงานพม่าในจังหวัดสมุทรปราการ

โดย

นายชัชวาลย์ ธรรมบุษดี

สาขาวิชา

รัฐศาสตร์

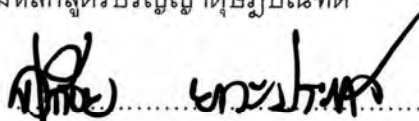
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. วีระ สมบูรณ์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

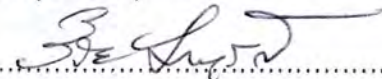
ศาสตราจารย์ ดร. สุภาวดี จันทร์วานิช

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

 ..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.สุภชัย ยาวะประภาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

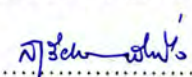
 ..... ประธานกรรมการ
(ดร. นฤมล ทับจุมพล)

 ..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระสมบูรณ์)

 ..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี จันทร์วานิช)

 ..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุชาย ตรีรัตน์)

 ..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปันตบแต่ง)

 ..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์พร พันพืง)

ปรัชญารัมย์ ธรรมบุษดี: เศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติ:
กรณีศึกษาแรงงานพม่าในจังหวัดสมุทรปราการ (THE POLITICAL ECONOMY OF
TRANSNATIONAL WORKER'S WELFARE: A CASE STUDY OF BURMESE
WORKER IN SAMUTHPRAKARN PROVINCE)

อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ.ดร.วีระ สมบูรณ์,

อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: ศ.ดร.สุภางค์ จันทวานิช, 205 หน้า.

งานวิจัยชิ้นนี้มีเป้าหมายเพื่ออธิบายสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติในสังคมการผลิตแบบทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่ ผ่านมุมมองภววิทยาทางเศรษฐกิจการเมือง โดยชี้ให้เห็นถึงพลวัตของกลไกการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมที่มุ่งแปรเปลี่ยนแรงงานในฐานะมนุษย์ให้เป็นแรงงานในฐานะสินค้า ผ่านการเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในจังหวัดสมุทรปราการ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่สนามวิจัยระหว่างปี 2553-2555

ผลการศึกษาสวัสดิการในฐานะกลไกการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมผ่านกรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในจังหวัดสมุทรปราการ ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่ที่มีลักษณะดังนี้ 1. มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้นขึ้น โดยเฉพาะกับผู้ใช้แรงงานที่อำนาจการต่อรองต่ำอย่างแรงงานข้ามชาติ 2. สภาพการจ้างงานเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้ใช้แรงงานรับผิดชอบต่อความเสี่ยงในระบบทุนนิยมมากขึ้น เช่นการจ้างแรงงานข้ามชาติแบบเหมาค่าแรง รับงานกลับมาทำที่บ้านหรือการจ้างลักษณะชั่วคราว 3. ระบบสวัสดิการได้มีการแปรสภาพให้เป็นการรับผิดชอบต่อปัจเจกชนมากขึ้น ผ่านระบบสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้าง และด้วยเงื่อนไขข้างต้นนำสู่ 4. ปრაกฏการณ์การขยายตัวของกลุ่ม “แรงงานเสี่ยง”-Precariat อันมีลักษณะแตกต่างจากชนชั้นกรรมาชีพ แรงงานเสี่ยงคือกลุ่มแรงงานที่ถูกถ่ายโอนความเสี่ยงจากชนชั้นนายทุน และถูกวางเงื่อนไขให้การต่อสู้เพื่อประโยชน์ทางชนชั้นเป็นไปได้ อย่างยากลำบาก

การวิเคราะห์สวัสดิการในทางภววิทยาอันปรากฏในงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึง แนวทางการจัดสวัสดิการในสังคมเสรีนิยมใหม่ที่จำเป็นต้องพิจารณาผ่านมิติความถ่วงน้ำหนักที่ต้องข้ามผ่านความเป็นพลเมืองของรัฐชาติและมิติการลดระดับการทำให้เป็นสินค้าเพื่อหลีกเลี่ยงการแปลกแยกที่เกิดขึ้นในสังคมการผลิต

สาขาวิชา รัฐศาสตร์

ปีการศึกษา...2555

ลายมือชื่ออนิสิต.....

ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

#5181511124 : MAJOR POLITICAL SCIENCE

KEYWORDS:TRANSNATIONALWORKER/WELFARE/NEO-LIBERALISM/
GLOBALIZATION/REPRODUCTION

SUSTARUM THAMMABOOSADEE: THE POLITICAL ECONOMY OF
TRANSNATIONAL WORKER’S WELFARE; A CASE STUDY OF BURMESE
WORKERS IN SAMUTHPRAKARN. ADVISOR: ASSOC.PROF. VIRA
SOMBOON, CO-ADVISOR: PROF. SUPANG CHANTHAVANICH, 205 pp.

The purpose of this study is to explain the transnational worker’s welfare under the neo-liberalism mode of productions via the political economy approach. Indicating the dynamic of the capitalism reproduction process, the research attempts to clarify how capitalism system transforms labor (as human being) into labor power (as commodity). The research field had been conducted during 2010-2012; depth interview and participatory observation in Samuthprakarn has utilized as research methodology.

The research shows that the Burmese workers in Samutprakarn represent the condition of neoliberalism relations of production consist of four elements include the following 1. The commoditization of labor power had been intensified 2. The transformation of employment relations system by the rising of the out-sourcing and temporary employment. 3. The conversion of welfare provision by changing from state-citizen to market membership and 4.The emergence of ‘Precariat’ which diverges from the traditional definition of proletariat in proto-industrial society.

The major contribution of the research is to demonstrate new mode of welfare system. Besides the state-citizen integration model, welfare should be considered on the aspect of de-commoditization level and get through the nation-state centric approach on welfare provision.

Field of Study : Political Science

Academic Year : 2012

Student’s Signature .....

Advisor’s Signature .....

Co-advisor’s Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ภายใต้โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก ร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นที่ 10 โดยมี ศ.ดร. สุภางค์ จันทวานิช เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาผู้รับทุน และได้รับการสนับสนุนจาก โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (HS1069A)

ขอขอบคุณเป็นพิเศษต่อ ศ.ดร.สุภางค์ จันทวานิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในความเมตตาและเอาใจใส่อย่างมากในการทำงานร่วมกัน การสนับสนุนทางวิชาการและเปิดโลกทัศน์ของผู้เขียนเกี่ยวกับการศึกษาด้าน “การอพยพศึกษา” การให้ความคิดเห็น ปรึกษาต่อแนวคิดต่างๆของผู้เขียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ที่รอบด้านเพื่อสามารถนำไปพัฒนาประโยชน์อย่างแท้จริงแก่เพื่อนมนุษย์ รศ.ดร.วีระ สมบูรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาอีกท่านในความเมตตาสนับสนุนผู้เขียนทั้งในแง่วิชาการและหลักคิดในการใช้ชีวิตนับแต่ผู้เขียนเข้าศึกษาในคณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งแต่ระดับปริญญาตรี จนถึงระดับปริญญาเอก ดร.นฤมล ทับจุมพล ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง ซึ่งจุดประกายผู้เขียนเกี่ยวกับการทำความเข้าใจประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิตของคนทุกระดับในสังคม รศ.สุชาย ตีร์รัตน์ ครูเศรษฐศาสตร์การเมืองคนสำคัญของผู้เขียน รศ.ดร.สุริย์พร พันพึ้ง ผู้ให้ความกรุณาอ่านและติชมงานวิจัยชิ้นนี้

ขอขอบคุณผู้มีส่วนสำคัญในการให้ความรู้ คำแนะนำ ทั้งทางตรงและทางอ้อม รศ.ใจ อึ้งภากรณ์ ผู้เปิดโลกเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซ์ให้แก่ผู้เขียน ผศ.สรวิช ชัยนาม สำหรับความเห็นด้านภาษาอังกฤษในการตีพิมพ์บทความในวารสาร Transnational Social Review , Prof.Ronald Skeldon ผู้ให้คำแนะนำผู้เขียนในแง่วิชาการอย่างดียิ่งตลอดเวลากาการวิจัยที่ประเทศสหราชอาณาจักร

ขอบพระคุณ องค์กร รักษ์ไทย สมุทพรปรการ มูลนิธิบ้านเด็กเร่ร่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณชดซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ให้ข้อมูล และล่ามรับเชิญทั้งภาษา พม่า กระเหรี่ยง มอญ ตลอดระยะเวลาการเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้เขียนกว่า 1 ปีเศษ และ พี่น้องแรงงานข้ามชาติซึ่งเสียสละเวลาที่ว่างเว้นจากการทำงานอันน้อยนิดเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้เขียนด้วยเงื่อนไขต่างๆที่ยากลำบากยิ่ง

ท้ายที่สุดแล้ว ขอขอบคุณครอบครัวของผู้เขียน นางสาวรัก-นายเกษม ธรรมบุษดี ผู้สนับสนุนและจุดประกายการเห็นคุณค่าของการศึกษาและการเคารพศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์อย่างเท่าเทียม และ นางสาว เกวลิน จิตตั้งบุญญา มิตรยามสุขและทุกซ์ กำลังใจอันไม่มีเงื่อนไขตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
1.บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติ.....	5
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	16
1.4 ข้อยกเว้นเบื้องต้น.....	16
1.5 ขอบเขตการศึกษา.....	17
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	19
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	25
บทที่ 2 กรอบความคิดและทฤษฎีที่ใช้.....	28
2.1 ความนำ.....	28
2.2 สาเหตุการศึกษาเศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการ.....	29
2.3 แนวทางการบูรณาแนวคิดเชิงทฤษฎีหลากหลายระดับ (Multi-Level)	32
2.4 กรอบการวิเคราะห์.....	62
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย และข้อมูลภาคสนาม.....	65
3.1 ความนำ.....	65
3.2 แนวทางศึกษาชาติพันธุ์วิทยาในระบบโลก.....	65
3.3 กรณีศึกษา.....	67
3.4 การได้มาซึ่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	69
3.5 การสังเคราะห์ตัวแบบระเบียบวิธีวิจัย “ติดตามอุปลักษณะ” ในวิทยานิพนธ์.....	69
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
3.7 กระบวนการสร้างสนามวิจัย.....	72

3.8 จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	74
3.9 การลงพื้นที่และข้อมูลภาคสนาม.....	75
3.10 ข้อมูลเชิงบรรยายโดยสังเขปจากกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล.....	77
3.11 ข้อจำกัดของระเบียบวิธีวิจัย.....	82
3.12 สรุป.....	82
บทที่ 4 สมุทรปราการในฐานะพื้นที่เสรีนิยมใหม่.....	83
4.1 ความนำ.....	83
4.2 พัฒนาการผลิตของสมุทรปราการ.....	85
4.3 คนจนเมือง และโครงสร้างอำนาจภายในเมือง.....	97
4.4 เงื่อนไข อนุวัตนาการของเมือง.....	103
4.5 พื้นที่เสรีนิยมใหม่และการกำหนดโครงสร้างทางชนชั้น.....	106
4.6 สรุป.....	115
บทที่ 5 ลักษณะผู้อพยพ และเงื่อนไขเศรษฐกิจการเมืองประเทศต้นทาง.....	116
5.1 ความนำ.....	116
5.2 แรงงานอพยพช่วง ทศวรรษ 2540 และแรงงานอพยพช่วง ทศวรรษ 2550.....	117
5.3 การคำนวณค่าเสียโอกาสว่าด้วยการอพยพ.....	125
5.4 กระบวนให้เหตุผลของการอพยพ.....	127
5.5 สรุป.....	139
บทที่ 6 สวัสดิการในฐานะการผลิตซ้ำแบบทุนนิยมภายใต้กระแสเสรีนิยมใหม่ ต่อแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการ.....	141
6.1 ความนำ.....	142
6.2 การผลิตซ้ำแบบการกระจัดของเวลาและสถานที่.....	142
6.3 สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย.....	149
6.4 สวัสดิการด้านสาธารณสุข.....	155
6.5 สวัสดิการด้านการศึกษา.....	159
6.6 ลักษณะระบอบสวัสดิการเน้นค่าจ้างตามแนวทฤษฎีปีเตอร์ในสมุทรปราการ.....	161
6.7 วิฤติความชอบธรรม.....	167
6.8 สรุป.....	169

บทที่ 7 ระบอบสวัสดิการเน้นค่าจ้างตามแนวซุมปีเตอร์	
บนเส้นทางการเปลี่ยนแปลง.....	171
7.1 ความนำ.....	171
7.2 แนวโน้มสวัสดิการหลังเสรีนิยมใหม่.....	172
7.3 สมุทรรูปการกับการก้าวพ้น อนาคตนาการเมือง	178
7.4 สรุป.....	183
บทที่ 8 บทสรุป.....	185
8.1 ความนำ.....	185
8.2 บทสรุปข้อค้นพบและข้อจำกัดงานวิจัย.....	187
8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับอนาคต.....	191
รายนามเอกสารอ้างอิง.....	193
ประวัติผู้แต่ง.....	205

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 3.1 สถิติแรงงานข้ามชาติในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล แยกตามประเภทการเข้าเมือง.....	68
ตาราง 3.2 ตัวเลขผู้อยู่อาศัยในจังหวัดสมุทรปราการ ปี 2553.....	68
ตาราง 3.3 แสดงข้อมูลผู้ให้ข้อมูล ผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ.....	77
ตาราง 3.4 แสดงข้อมูลผู้ให้ข้อมูล ผู้เกี่ยวข้องกับผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ.....	81
ตาราง 4.1 แสดง พัฒนาการ พลังการผลิตในสังคมไทย.....	86
ตาราง 4.2 แสดงลักษณะประชากรในสมุทรปราการจำแนกตามการประกันตน.....	107
ตาราง 5.1 แสดงลักษณะค่าใช้จ่ายเมื่อเทียบกับรายได้.....	120
ตาราง 5.2 แสดงช่องทางการติดต่อของแรงงานข้ามชาติ.....	132
ตาราง 6.1 แสดงลักษณะการคุ้มครองด้านสาธารณสุขต่อผู้ใช้แรงงาน.....	156
ตาราง 6.2 ประยุกต์จากข้อเสนอของ แนวคิด Legitimation Crisis ของ Habermas	168
ตาราง 7.1 แสดงเงื่อนไขการก้าวพ้น อนาคตนาการของเมืองสมุทรปราการ.....	182

สารบัญรูปร่าง

	หน้า
รูปภาพ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ของกรอบแนวคิดที่ใช้ในวิทยานิพนธ์.....	32
รูปภาพ 2.2 แสดงการจัดระบบการอพยพ.....	49
รูปภาพ 2.3 แสดงการจัดระบบการอพยพในวิทยานิพนธ์.....	50
รูปภาพ 2.4 แสดงโครงสร้างชนชั้นทางเศรษฐกิจ ในระนาบเดียวกันกับโครงสร้าง ภูมิศาสตร์.....	58
รูปภาพ 2.5 แสดงกรอบวิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการ.....	62
รูปภาพ 3.1 หน้าห้างสรรพสินค้าอิมพีเรียล สำโรง.....	72
รูปภาพ 3.2 ตลาดสำโรง.....	72
รูปภาพ 4.1 ป้ายหาเสียงของผู้สมัครจากตระกูล อัสวเหม ในการเลือกตั้ง นายก องค์การบริหารจังหวัดสมุทรปราการ.....	99
รูปภาพ 4.2 แสดงการผลิตซ้ำพลังงาน.....	108
รูปภาพ 5.1 การเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติในช่วงอายุของพลังงาน.....	122
รูปภาพ 5.2 ศูนย์ Drop In; แหล่งเรียนรู้ของแรงงานข้ามชาติ.....	132
รูปภาพ 5.3 เครื่องแบบพนักงานห้องเย็น.....	136
รูปภาพ 6.1 แสดงพื้นที่ถนนปู่เจ้าสมิงพราย เทศบาลสำโรงเหนือ ซึ่งมีร่องรอยของการปิดตัวของอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลาง.....	149
รูปภาพ 6.2 ชุมชนสะพานปลา ที่อยู่อาศัยสำหรับสองครอบครัว.....	150
รูปภาพ 6.3 สภาพทางเดินเข้าชุมชนท้ายบ้าน (อันดามัน).....	152
รูปภาพ 6.4 ภาพที่อยู่อาศัยย่านท้ายบ้าน.....	153
รูปภาพ 6.5 การปรับตัวของค่าจ้างขั้นต่ำในสมุทรปราการ 2554-2555.....	162
รูปภาพ 6.6 วิถีชีวิตความชอบธรรมตามมุมมอง Jurgen Habermas.....	166
รูปภาพ 8.1 แสดง การบูรณาการสวัสดิการ.....	188

บทที่ 1

บทนำ

“ผู้คนยอมบรลุเจื่อนไขความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์เมื่อพวกเขาเข้าสู่กระบวนการผลิตโดยปราศจากแรงจูงใจด้านความจำเป็นทางชีวภาพที่ต้องขายแรงงานของพวกเขาในฐานะสินค้า”

Ernesto Che Guevara (1965)

1.1 ที่มาและความสำคัญ

วิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในระบบทุนนิยมโลกตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ส่งผลต่อการปรับตัวของระบบทุนนิยมทั้งในลักษณะรูปแบบการสะสมทุนและนำสู่การปรับความสัมพันธ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสะสมทุนไปพร้อมกัน¹ วิกฤติสำคัญของระบบทุนนิยมย่อมหมาถึง วิกฤติใน “กระบวนการสร้างแรงงาน” หรือการผลิตซ้ำแรงงานเพื่อเข้าสู่ระบบ ทั้งนี้รูปธรรมของการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมที่ปรากฏในศตวรรษที่ 20 คือ “นโยบายสวัสดิการ” ความล้มเหลวของกระบวนการผลิตซ้ำที่ปรากฏนี้ส่งผลต่อวิกฤติความชอบธรรมของระบบทุนนิยมอันนำไปสู่ความพยายามในการแปรสภาพเงื่อนไขการสะสมทุนรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นมากกว่าการย้ายฐานการผลิตหรือการนำเข้าแรงงานชุดใหม่เข้าสู่ระบบ หากแต่หมายรวมถึงการแปรสภาพ “ความเข้มข้นของกระบวนการทำให้เป็นสินค้า” ให้มีความเข้มข้นสูงขึ้น รูปธรรมสำคัญของการแปรสภาพครั้งนี้ คือ นโยบายเสรีนิยมใหม่ และ คำอธิบายว่าด้วยโลกาภิวัตน์² คำอธิบายทั้งสองนี้มุ่งเน้นให้ถึงพลังทางเศรษฐกิจที่ผลักดันให้เกิดความสัมพันธ์แนวราบข้ามรัฐชาติ (Held, 2010 : 1-27)

ในที่นี่ ผู้วิจัยเสนอว่า สวัสดิการ คือ รูปแบบหนึ่งของการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยม อันหมายความว่าเมื่อระบบทุนนิยมได้มีการปรับเปลี่ยนลักษณะการผลิตซ้ำย่อมส่งผลต่อลักษณะสวัสดิการที่เปลี่ยนแปลงไป การปรับเปลี่ยนลักษณะการผลิตซ้ำนี้มีไขเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเพียงลำพัง หากแต่รวมถึงเงื่อนไขทางสังคม หรือที่ Marx (1970 : 49-63) ได้นิยามลักษณะการผลิตซ้ำนี้ในฐานะ

¹ วิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องหมายถึงวิกฤติน้ำมัน ปี 1972 , 1977 อันนำไปสู่การย้ายฐานการผลิตและการลดค่าเงิน เยน และค่าเงินมาร์ค ในช่วงทศวรรษ 1980 (Cox 1987) ตลอดจนวิกฤติการเงินในเอเชียปี 1997 คำอธิบายวิกฤติเศรษฐกิจสามารถแบ่งออกเป็นสามคำอธิบายหลัก กลุ่มแรก มองวิกฤติเศรษฐกิจในฐานะความผิดพลาดเชิงเทคนิคของรัฐ กลุ่มที่สอง อธิบายแนวระบบโลกโดยให้ความสำคัญกับประเทศทุนนิยมศูนย์กลางที่มีอิทธิพลในการวางเงื่อนไขทางเศรษฐกิจของประเทศ ขณะที่ยกกลุ่มที่สาม มองวิกฤติเศรษฐกิจในฐานะวิกฤติของระบบทุนนิยมโดยมีจุดเริ่มต้นจาก แนวโน้มการลดลงของอัตรากำไร อันเป็นเรื่องทั่วไปของระบบทุนนิยมมากกว่าเรื่องเฉพาะของการกำหนดนโยบาย โดยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้คำอธิบายหลังสุดเป็นกรอบการมอง “วิกฤติเศรษฐกิจ” หากมีการอ้างถึง

² David Held(2002b) ได้ชี้ให้เห็นว่าเงื่อนไขโลกาภิวัตน์ และการผลักดันเสรีนิยมใหม่เป็นเรื่องเดียวกันตามมุมมองของสำนักโลกาภิวัตน์ โดยมองว่าเงื่อนไขเศรษฐกิจเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการเชื่อมร้อยระหว่างกัน

ส่วนหนึ่งของ “ความสัมพันธ์การผลิต” การใช้คำว่า “ความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่” ที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมิได้หมายความว่า ระบบทุนนิยมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างถอนรากถอนโคนเข้าสู่วิถีการผลิตใหม่ แต่มุ่งชี้ให้เห็นว่าระบบทุนนิยมก็มีการปรับตัวจนทำให้เกิด “ความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่” หมายถึงลักษณะของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่มีความเข้มข้นสูงขึ้นตามรอบของการสะสมทุนในศตวรรษที่ 21 กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่เป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการของระบบทุนนิยมที่มุ่งขูดรีดผู้ใช้แรงงานจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงคุณภาพดังเช่น ความเข้มข้นของการทำให้เป็นสินค้าที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่

การยกกรณีศึกษา แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการ มีเจตนาเพื่อฉายภาพให้เห็นการแปรสภาพของลักษณะการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมโลก ดังที่ปรากฏในคำอธิบายว่าด้วย “การสะสมผ่านการชั่งชิ่ง” ซึ่งเสนอโดย David Harvey (2003 : 137-183) นักภูมิศาสตร์ชาวอังกฤษอันชี้ให้เห็นการแปรสภาพเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์ให้สอดคล้องต่อการสะสมทุนซึ่งมิใช่เพียงแค่การย้ายฐานการผลิตเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการนำเข้าแรงงานชุดใหม่ ตลอดจนความสัมพันธ์ในการสร้าง “แรงงานในฐานะสินค้า” รูปแบบใหม่ที่เชื่อมต่อการสะสมทุน ในประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Bob Jessop (1990) ซึ่งชี้ให้เห็นกลไกการทำงานของรัฐทุนนิยมที่มีการปรับตัวในแง่ยุทธศาสตร์การผลิตซ้ำ อันจะเห็นได้จากความพยายามสร้าง “รัฐ(ชาติ)สวัสดิการแนวเคนส์” ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ผู้การปรับตัวเพื่อสร้าง “ระบอบเน้นค่าจ้างตามแนวซุมปีเตอร์” อันสะท้อนเงื่อนไขการผลิตซ้ำที่มีความเข้มข้นแตกต่างกันตามรอบการสะสมของทุน³

ภาพกรณีศึกษาเชิงพื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการ ได้ฉายภาพกระบวนการสร้างพื้นที่เสรีนิยมใหม่ อันกลายเป็นสนามในการปฏิสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆในระบบทุนนิยม พื้นที่ (Space) จึงมิได้เป็นเพียงพื้นที่กายภาพที่มีความเป็นวัตถุวิสัย หากแต่เป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ แม้สมุทรปราการจะถูกแปรสภาพให้เป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานนับแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 แต่การแปรสภาพสมุทรปราการสู่การเป็นพื้นที่เสรีนิยมใหม่ ส่งผลให้กระบวนการแปรสภาพแรงงานให้เป็นสินค้านี้มีความเข้มข้นที่สูงขึ้นต่อเนื่อง การเกิดขึ้นของโรงงานห้องแถวขนาดเล็ก การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการจ้างตลอดจนกระบวนการนำเข้า

³ John Maynard Keynes และ Joseph Schumpeter มิได้พูดถึงสวัสดิการในฐานะนโยบายโดยตรงหากแต่พิจารณาเงื่อนไขวิกฤติเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมในฐานะปัญหาทางเทคนิค Keynes พิจารณาวิกฤติสำคัญคือปัญหาการว่างงาน ขณะที่ Schumpeter พิจารณาถึงระบบที่ขาดความสร้างสรรค์ กล่าวโดยสรุปคือ Keynes มุ่งแก้ไขวิกฤติโดยการแปรสภาพคนเข้าสู่ระบบการจ้างงานในฐานะแรงงาน ขณะที่ Schumpeter มองทางออกโดยการแปรแรงงานให้เป็นผู้ประกอบการ

แรงงานข้ามชาติ นับเป็นส่วนสำคัญในการแปรสภาพให้กระบวนการทำให้เป็นสินค้ามีความเข้มข้นสูงขึ้นในพื้นที่เมืองสมุทรปราการ แต่ความเข้มข้นนี้กลับกลายเป็นความเข้มข้นที่ถูกทำให้หยุดนิ่ง และจำกัดเงื่อนไขต่างๆที่จะนำสู่การเปลี่ยนแปลง เช่นการนำเข้าแรงงานข้ามชาติรุ่นหนุ่มสาวอย่างต่อเนื่องเข้ามาแทนที่แรงงานรุ่นก่อนหน้าที่มี “อายุขัยแรงงาน” หดสั้นลงตามรอบของการสะสมของทุน สถานประกอบการที่ดำเนินการลัดกับกระบวนการสะสมแบบยืดหยุ่น

เงื่อนไขข้างต้นเป็นไปเพื่อตอบสนองการสร้างสมุทรปราการให้เป็นพื้นที่สำหรับเฉพาะ “แรงงานในฐานะสินค้า” ขณะที่แรงงานในฐานะมนุษย์ถูกลดทอนและถ่ายโอนไปสู่กระบวนการผลิตซ้ำนอกพื้นที่การผลิตเช่นการอพยพหรือส่งเงินกลับของแรงงานอพยพสู่พื้นที่ต้นทางการอพยพหลังจากทำงานได้ระยะหนึ่ง ความซับซ้อนเชิงปริมาณที่ปราศจากการพัฒนาเชิงคุณภาพสมุทรปราการจึงเผชิญกับเงื่อนไข อนาคตนาการของเมือง (Urban Involution) เมื่อกระบวนการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่ได้ดำเนินไปจึงไม่ได้ก่อให้เกิดการ “วัฒนา” อันมีตัวชี้วัดคือการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ให้มีความเข้มข้นสูงขึ้น ตรงกันข้าม ความเข้มข้นของกระบวนการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้ากลับเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เมืองหยุดนิ่ง และจมดิ่งไปในความซับซ้อนของการสร้างแรงงานราคาถูกในการตอบสนองรอบการสะสมทุน การศึกษาสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติในสมุทรปราการจึงจำเป็นต้องฉายภาพ อนาคตนาการของเมืองประกอบกันเพื่อฉายภาพกระบวนการทำให้เป็นสินค้าในพื้นที่เสรีนิยมใหม่ที่มีลักษณะทั่วไปและเฉพาะควบคู่กัน

การศึกษาเศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการ มีความจำเป็นต้องวิเคราะห์และวิพากษ์กรอบแนวคิดหลักว่าด้วยการศึกษา สวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่เมืองที่ผ่านมาซึ่งถูกฉายภาพผ่านมุมมองหลักสองแนวคิดคือ แนวทางนโยบายสาธารณะที่มองว่านโยบายต่างๆเกิดจากการต่อรองผลประโยชน์ของกลุ่มที่เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งเป็นการพิจารณาในลักษณะปรากฏการณ์นิยมอันไม่สามารถฉายให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันในการปฏิสัมพันธ์เพื่อจัดทำนโยบายต่างๆ ขณะที่แนวคิดมานุษยวิทยาก็มีแนวโน้มที่จะสร้างข้อสรุปในลักษณะสัมพัทธ์นิยมโดยละเลยลักษณะร่วมของชีวิตประจำวันภายใต้ระบบทุนนิยมโลกที่เกิดขึ้นกับแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในฐานะผู้ใช้แรงงานที่อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์การผลิตที่ผันแปรไปตามรอบการสะสมของทุน การศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งใช้กรอบการศึกษาแบบ เศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการเพื่อ ฉายภาพสวัสดิการในฐานะกลไกผลิตซ้ำของระบบทุนนิยมซึ่ง มีทั้งในมิติการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ และแรงงานในฐานะสินค้าควบคู่กัน (Marx, 1976 :428-447;Harvey 2006a; Jessop 2002)

แรงงานข้ามชาติชาวพม่าจึงมิใช่ผู้ยากจน หรือด้อยโอกาสตามคำอธิบายแบบดั้งเดิม (Skeldon, 1997) พวกเขาเป็นพลังการผลิตรูปแบบใหม่ที่เผชิญกับความเปราะบางในสังคมทุนนิยม ภายใต้กระแสเสรีนิยมใหม่ ซึ่งด้านหนึ่งเป็นการเปิดโอกาสแก่พวกเขาในการกำหนดเงื่อนไขชีวิตของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันความเปราะบางที่พวกเขาเผชิญก็ได้ทำให้พวกเขาต้องยอมจำนนอย่างไม่เห็นแก่ตัวตามคำอธิบายการอพยพแบบนีโอคลาสสิกซึ่งระบุว่าแรงงานข้ามชาติอพยพด้วยเงื่อนไขการคำนวณค่าเสียโอกาสดังนั้นพวกเขามีแนวโน้มยอมรับเงื่อนไขการทำงานที่แย่กว่าโดยเปรียบเทียบได้ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมุ่งชี้ให้เห็นว่าแรงงานข้ามชาติชาวพม่าแม้จะไม่มีลักษณะการเป็นชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat) ที่มีความทรงจำทางสังคมร่วมกัน (Standing, 2011) เงื่อนไขการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมได้สร้างให้พวกเขาเป็น กลุ่มแรงงานเสี่ยง (Precariat) แรงงานภายใต้ความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยแนวคิดปัจเจกนิยมแบบเข้มข้น มีวิถีคิดแบบผู้ประกอบการ แม้สำนึกของชนชั้นกรรมาชีพจะยังไม่ปรากฏ แต่นั่นก็มิได้หมายความว่าแรงงานข้ามชาติชาวพม่าเป็นผู้ถูกระงับจากระบบอย่างว่าง่าย ในทางตรงข้ามการขยายของความรู้สึกถูกกีดกันโดยสัมพัทธ์ (Relative Deprivation) ทำให้แรงงานข้ามชาติเป็นกลุ่มชนชั้นที่มีศักยภาพในการตั้งคำถามต่อความสัมพันธ์การผลิตเมื่อระบบทุนนิยมได้เผชิญกับวิกฤติการสร้างความสุขเป็นระยะ (J. M. Olson, Herman, Zanna, and University of Western Ontario., 1986)

งานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้จึงมุ่งสร้างจุดเริ่มต้นในการพิจารณาสวัสดิการของแรงงานข้ามชาติที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบทุนนิยมโลก ตลอดจนชีวิตประจำวันในสังคมการผลิตนั้น และพิจารณาแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในฐานะตัวแบบของแรงงานข้ามชาติที่มีลักษณะทั่วไป เป็นภาพสะท้อนกองทัพสำรองของแรงงาน อันมีลักษณะเอื้อต่อการสะสมแบบยืดหยุ่นและยอมรับลักษณะความชั่วคราวในประเทศปลายทาง อันได้แสดงรายละเอียดในบทที่ 5 ว่าด้วยลักษณะผู้อพยพ และเงื่อนไขเศรษฐกิจการเมืองประเทศต้นทาง งานวิทยานิพนธ์นี้จึงมุ่งตอบคำถามหลักอันเกี่ยวข้องกับลักษณะสวัสดิการในสังคมความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมใต้กระแสเสรีนิยมใหม่ที่รัฐได้ถ่ายโอนความสัมพันธ์ให้แก่ผู้ประกอบการและตัวผู้ใช้แรงงาน ทำให้ภาพการจัดสวัสดิการแบบเน้นรัฐกับพลเมืองชาติตนไม่สามารถฉายภาพทั้งหมดของความขัดแย้งได้ เช่นเดียวกันกับการที่ผู้ประกอบการพยายามผลักดันสวัสดิการผ่านระบบค่าจ้างด้วยกลไกตลาดแทน การศึกษาในพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมเข้มข้นสามารถก่อให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันของความสัมพันธ์การผลิตแบบโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ได้ชัดเจนมากขึ้น

การศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นไปเพื่อชี้ให้เห็นพลวัตของระบบทุนนิยมซึ่งมีหัวใจหลักคือการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้าเข้าสู่กระบวนการผลิต วิถีที่สำคัญของระบบทุนนิยมคือการไม่สามารถสร้างแรงงานเข้าสู่ระบบการผลิตอีกครั้งได้ ระบบสวัสดิการอันเป็นหนึ่งในกระบวนการผลิตซ้ำจึงมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับความขัดแย้งทางชนชั้นที่สูงขึ้นในการผลิตแต่ละครั้ง ลักษณะการปรับตัวของสวัสดิการจึงเป็นตัวบ่งชี้สองด้าน ด้านแรกคือความพยายามของทุนในการผลิตซ้ำความสัมพันธ์การผลิต และด้านที่สองคือความขัดแย้งและการต่อสู้ของชนชั้นแรงงานที่พยายามเรียกร้องสวัสดิการที่คืนความเป็นมนุษย์มากกว่าการผลิตซ้ำสภาวะการเป็นสินค้า อันได้มีการวิเคราะห์เงื่อนไขการผลิตซ้ำแรงงานข้ามชาติในฐานะตัวแทนของแรงงานในฐานะสินค้าซึ่งปรากฏในบทที่ 4 และบทที่ 5 การศึกษานี้นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงความพยายามในการปรับตัวของระบบทุนนิยมแล้ว ยังชี้ให้เห็นความเปราะบางรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ใช้แรงงาน ผ่านระบบสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างตามแนวทฤษฎีเตอร์ซึ่งมีนัยยะของการเปิดพื้นที่ทางโอกาสแก่ผู้ใช้แรงงานในการแสวงประโยชน์จากระบบทุนนิยม แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับเพิ่มอัตราการทำให้เป็นสินค้าที่สูงขึ้น พร้อมกับการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินจากผู้ใช้งานอย่างมหาศาลไปพร้อมกัน โดยสรุปแล้ววิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้พยายามฉายภาพลักษณะสำคัญของความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสดเสรีนิยมใหม่อันมีลักษณะสำคัญคือ มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้นขึ้น มีการปรับสภาพการจ้างงานที่ให้ผู้ใช้งานเป็นผู้รับผิดชอบความเสี่ยงในระบบทุนนิยมมากขึ้น สวัสดิการหรือการผลิตซ้ำถูกถ่ายโอนให้เป็นความรับผิดชอบของปัจเจกชนเพื่อลดต้นทุนของวิธีการผลิตแบบทุนนิยม และปรากฏการณ์การขยายตัวของกลุ่มแรงงานเสี่ยง

1.2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติ

การศึกษาเศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติในวิทยานิพนธ์นี้มุ่งฉายภาพสำคัญคือ

1. พิจารณาสวัสดิการในฐานะการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยม เป็นกระบวนการสร้างแรงงานในฐานะสินค้า
2. ระบบทุนนิยมมีการปรับตัวจากครั้งหนึ่งที่รัฐชาติเป็นกลไกสำคัญในการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้า ได้มีการปรับตัวสู่การใช้ระบบเน้นค่าจ้างในการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้าตัวอย่างลักษณะสวัสดิการรูปแบบต่าง ๆ นั้นได้มีการพิจารณาโดยละเอียดในส่วนคำจำกัดความและบทที่สองว่าด้วยกรอบวิเคราะห์

3. จากคำอธิบายสองข้อแรก แรงงานข้ามชาติในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงหมายถึง พลังการผลิตที่ตอบสนองต่อการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่มากกว่า การพิจารณาในประเด็นชาติพันธุ์ที่มีลักษณะเฉพาะ การพิจารณาสวัสดิการในฐานะกระบวนการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยมได้มีการพิจารณาโดยแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์ดังที่ Marx (1973: 144-150) ได้พิจารณาปรากฏการณ์ “เวลาว่าง” ในระบบทุนนิยม ในหนังสือ Grundrisse อันชี้ให้เห็นว่า สำหรับระบบทุนนิยมแล้ว การประหยัดที่สำคัญคือการประหยัดเวลาการผลิต การมุ่งประหยัดเวลานี้เป็นหนึ่งในภาพสะท้อนพัฒนาการการผลิต เวลาการทำงานผลิตลดลงเท่าไรย่อมหมายความว่า เวลาว่างของปัจเจกชนมีเพิ่มขึ้นเท่านั้น เวลาว่างจะเป็นกระบวนการสำคัญในการแปรสภาพปัจเจกชนจากตัวตนของตนเองสู่การเป็นแรงงานอีกครั้งเพื่อเข้าสู่กระบวนการผลิต “สังคม” จึงเป็นผลผลิตท้ายสุดของสังคมทุนนิยม ทั้งมนุษย์ในสังคมและความสัมพันธ์ในสังคมไปพร้อมกัน ดังนั้น สวัสดิการในฐานะความสัมพันธ์ของมนุษย์ในช่วงเวลาหลังการผลิต จึงเป็นภาพสะท้อนที่แยกไม่ออกจากกระบวนการสะสมทุนและความสัมพันธ์การผลิตที่มีการแปรสภาพไป

เพื่อให้กรอบอธิบายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความชัดเจนมากขึ้นจึงทบทวนวรรณกรรมการศึกษาสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติใน 5 กลุ่มวรรณกรรมต่อไปนี้ 1. กลุ่มวรรณกรรมแนวคิดพหุนิยม 2. กลุ่มวรรณกรรมด้านมานุษยวิทยา-ชาติพันธุ์วิทยา 3. กลุ่มวรรณกรรมด้านพัฒนาการของระบบเสรีนิยมใหม่ 4. กลุ่มวรรณกรรมฝ่ายซ้ายซึ่งพิจารณาглобалการครอบงำผ่านรัฐทุนนิยม และกลุ่ม 5 กลุ่มวรรณกรรมด้านชุมชนผู้อพยพ

1.2.1 กลุ่มวรรณกรรมพหุนิยม

แนวคิดพหุนิยมได้รับการวางรากฐานสำคัญจากนักสังคมวิทยาชาวอเมริกันอย่าง Mancur Olson (2003 : 33-49) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากลไกการต่อรองผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นผ่านรัฐในฐานะชุมชนทางการเมือง สวัสดิการจึงถูกพิจารณาในฐานะนโยบายอันเกิดจากการต่อรองของกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย นโยบายสวัสดิการจึงเป็นการสังเคราะห์ค่ากลางของการต่อรองของกลุ่มประโยชน์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านการเชื่อมร้อยสู่การสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มผลประโยชน์ของตนเอง และต่อรองผ่านรัฐที่เป็นเวทีการปฏิสัมพันธ์และการต่อรองของกลุ่มต่างๆ โดยแนวคิดนี้มีมุมมองรัฐในฐานะทวิภาคีเดียวกันกับแนวคิดรัฐในฐานะสัญญาประชาคม T.H. Marshall (1992 : 147-154) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะสวัสดิการที่เกิดขึ้นในฐานะสัญญาประชาคม อันหมายความว่า สิทธิ และสวัสดิการจึงเป็นเรื่องเดียวกัน โดยสามารถแยกออกเป็นสามระดับดังนี้ คือ สิทธิด้านเศรษฐกิจ หมายถึงสิทธิการจ้าง และการถูกจ้าง

การได้รับค่าจ้าง โดยเงื่อนไขนี้จะพัฒนาสู่ สิทธิทางการเมืองอันหมายถึงอำนาจในการต่อรองเงื่อนไขทางเศรษฐกิจข้างต้น และสุดท้ายคือสิทธิทางสังคม อันเป็นภาพสะท้อนการต่อรองเพื่อเงื่อนไขคุณภาพชีวิตที่มากกว่าเรื่องเศรษฐกิจการเมือง โดยพิจารณาถึงมิติวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และการใช้ชีวิตของตน หลังจากได้เติมเต็มในสองเงื่อนไขข้างต้นแล้วดังนั้นปัญหาของสวัสดิการในมุมมองพหุนิยมหรือรัฐสัญญาประชาคมจึงพิจารณาที่ปัญหาทางเทคนิคว่าด้วยการขาดข้อมูล การขาดเวทีในการทำความเข้าใจระหว่างกัน รวมถึงความไม่โปร่งใสของการจัดการภาครัฐ

งานวิจัยของ ฌพอร รพีพัฒน์ (2547:25-38) ได้ระบุถึงแรงงานเด็กข้ามชาติที่ต้องทำงานในลักษณะที่ไม่เปิดเผย ไม่มีเอกสารสิทธิ งานในลักษณะคนรับใช้ในบ้าน ไม่มีวันหยุดที่ตายตัวและต้องคอยหลบหนีเจ้าหน้าที่รัฐ โดยมากแล้วแรงงานเด็กมีต้นตอมาจากความยากจนและไม่มีทางเลือกการทำงานจึงต้องทำงานอย่างไม่มีเงื่อนไข พร้อมทั้งอคติจากนายจ้าง ประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐไทยในการพิจารณาว่าแรงงานข้ามชาติเป็นปัญหาต้นตอของอาชญากรรม โรคติดต่อ และการเข้าเมืองผิดกฎหมายแรงงานข้ามชาติเด็กจึงนับเป็นแรงงานที่เปราะบาง และมีต้นทุนต่ำที่สุดในตลาดแรงงาน ทั้งนี้ งานของ ฌพอร (2547) ถือเป็นแบบฉบับการพิจารณาปัญหาแรงงานข้ามชาติที่เกิดจากการขาดความเข้าใจในต้นตอปัญหา การมีอคติทางชาติพันธุ์ และการฝ่าฝืนมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชน อันเป็นการมองความบกพร่องของรัฐตามมุมมองแนวสัญญาประชาคมที่มุ่งถึงการละเลยสิทธิสวัสดิการที่รัฐพึงจัดให้ ข้อเสนอแนะปัญหาข้างต้นคือการพิจารณาการแก้ไขเชิงสถาบัน ผ่านการจัดสร้างนโยบาย การออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆให้มีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างเป็นธรรม⁴

เช่นเดียวกับกับองค์การพัฒนาเอกชนที่มีลักษณะปฏิบัตินิยม ซึ่งให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาในกรณีเฉพาะดังเช่นการศึกษาของเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน โดยสมพงษ์ สระแก้ว และปฏิมา รุ่งกระจ่าง (2552) ได้มองปัญหาแรงงานข้ามชาติในฐานะ การที่เป็นกิจกรรมซึ่งมีผลประโยชน์ในลักษณะ “ได้ดิน” โดยมีผู้ได้เสียผลประโยชน์ทั้งในองค์กรภาครัฐ เอกชน รวมถึงกลุ่มตัวแทนนำเข้า สิทธิสวัสดิการของแรงงานข้ามชาติสามารถพัฒนาขึ้นมาได้ผ่านการยกระดับปัญหาขึ้นมาอยู่บนดิน การนำแรงงานเข้าสู่ระบบการจ้างที่ถูกต้อง และจัดสวัสดิการให้ตามกฎหมายตามมาตรฐานที่รัฐสามารถจัดให้ได้แก่แรงงานข้ามชาติ

⁴นอกจากนี้งานวิจัย ของศูนย์วิจัยอพยพแห่งเอเชีย โดย สุภาวค์ จันทวานิชก็เป็นกลุ่มงานวิจัยที่ให้ความสำคัญต่อข้อเสนอทางนโยบาย และการคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายในลักษณะสวัสดิการแบบเก็บตก (Residual Welfare) (Alden et al., 1996; Chantavanich and Makcharoen, 2008 :391-411)

แม้การศึกษาแนวพหุนิยมหรือแนวรัฐสัญญาประชาคมจะมีคุณูปการอย่างมากต่อการศึกษาสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติแต่ก็มีอย่างน้อยสามประเด็นที่จำเป็นต้องวิพากษ์และก้าวผ่านกลุ่มวรรณกรรมกลุ่มนี้

- (1) การวิเคราะห์แนวพหุนิยม มุ่งเน้นการอธิบายการเมืองในเชิงอัตลักษณ์ ความต้องการสวัสดิการจึงเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางการเมือง ในแง่นี้จึงเป็นการลดระดับคำอธิบายทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมให้ลงมาอยู่ในระนาบเดียวกัน ภายใต้กรอบอธิบายอัตลักษณ์ทางการเมืองในแง่นี้จึงไม่สามารถฉายให้เห็นพลวัตทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวกำหนดเงื่อนไขผลประโยชน์ทางการเมือง กล่าวคือ ผลประโยชน์ทางการเมืองมิใช่เงื่อนไขอิสระที่ถูกกำหนดด้วยผลรวมผลประโยชน์ของแต่ละปัจเจกชน หากแต่เป็นภาพสะท้อนบริบททางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงไป
- (2) รัฐมีลักษณะตายตัวตามคำจำกัดความรัฐชาติในช่วงศตวรรษที่ 20 การพิจารณาสวัสดิการตามแบบ Marshall (1992: 148) เติบโตขึ้นจากคำจำกัดความเหมือนมนุษย์ผูกติดกับองค์กรทางการเมืองมากกว่าหนึ่งองค์กร ซึ่งมีความซับซ้อนมากกว่าคำอธิบายแบบเน้นรัฐหรือ กระทั่ง รัฐบาลโลก เครือข่ายชุมชนจิตกรรม ถูกสร้างขึ้นผ่านความทรงจำร่วมที่ซับซ้อนอันเนื่องมาจากพลวัตการผลิตที่มีความยืดหยุ่น และเข้มข้นในกระบวนการทำให้เป็นสินค้าสูงขึ้น
- (3) มุมมองใต้ดิน-บนดิน เป็นภาพสำนักแนวคิดการจัดการนิยม ซึ่งในแง่นี้เป็นการมองสวัสดิการในระนาบเดียวคือ ระนาบเชิงปริมาณในแง่การขยายสิทธิผู้เข้าถึงหรือเพิ่มระดับการให้สิทธิ ซึ่งเป็นการละเลยสวัสดิการในเชิงคุณภาพที่ Gosta Esping Anderson (1988 : 77-111) ได้พิจารณาถึงระดับของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการจัดสวัสดิการที่เป็นประเด็นเพิ่มเติมสำคัญ นอกเหนือจากประเด็น การถูกกฎหมาย หรือไม่ถูกกฎหมาย⁵

1.2.2 กลุ่มวรรณกรรมด้านมานุษยวิทยา-ชาติพันธุ์วิทยา

แนวคิดมานุษยวิทยาเริ่มก้าวเข้ามามีบทบาทในการอธิบายความสัมพันธ์ในเขตเมืองผ่านฐานคำอธิบาย ชาติพันธุ์วิทยาเมือง แนวคิดสวัสดิการเป็นเรื่องของการแย่งชิงคำจำกัดความว่าด้วย “พวก

⁵อย่างไรก็ตามงานของ Esping Adersen ในปี 1988 ได้วิพากษ์นโยบายสวัสดิการของกลุ่มประเทศนอร์ดิกที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับรูปแบบการสะสมทุนในช่วงปลายศตวรรษที่ยี่สิบ นำสู่ข้อเสนอสอดคล้องกับงานของ Anthony Giddens (Beck, Giddens, and Lash, 1994) ซึ่งสร้างแนวนโยบายทางเลือกที่สาม ซึ่งท้ายที่สุดแล้วก็ได้มีได้ทางออกให้กับกระบวนการทำให้เป็นสินค้าภายใต้การสะสมทุนรอบใหม่

เรา” และ “ผู้อื่น” แนวความคิดนี้ได้รับการพัฒนาโดย Ernest Gellner (1992 :155-162) โดยระบุว่า การสร้างความแตกต่างทางชาติพันธุ์เป็นเพื่อความสะดวกในการควบคุมชนชั้นในสังคมอุตสาหกรรมในแง่ ชาติพันธุ์จึงเป็นประดิษฐกรรมสมัยใหม่ของรัฐทุนนิยม เป็นการสลายจิตสำนึกทางชนชั้น หรือการให้ สิทธิโอกาสแก่กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งเหนือกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อควบคุมโครงสร้างการผลิตตั้งนั้นความเป็น อื่นจึงถูกสร้างขึ้นได้เสมอ ชาติพันธุ์จึงมิใช่เรื่องของชนชาติในพื้นที่เฉพาะ หากแต่เกี่ยวพันกับการ ควบคุมของระบบสังคมต่างๆ

กรอบชาติพันธุ์วิทยายังมีจุดร่วมสำคัญกับแนวคิดหลังสมัยใหม่ พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (Pongsawat, 2007 :25-30) ใช้กรอบความคิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจตามแนวคิดหลังสมัยใหม่ พิจารณากลไกการควบคุมและครอบงำของรัฐในพื้นที่ชายแดนพิชญ์ชี้ให้เห็นกลไกการควบคุมที่ แตกต่างกันในการควบคุมแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อำเภอแม่สอด กลไกสิทธิพลเมืองที่ไม่สมบูรณ์ (Partial Citizenship) ถูกนำมาใช้ผ่านการให้บัตรสีต่างๆแก่แรงงานข้ามชาติ แต่ทั้งนี้พิชญ์ได้โต้แย้ง กรอบความคิดเชิงสถาบันและกรอบกฎหมายนิยมในการพิจารณาความสัมพันธ์ของแรงงานข้ามชาติ ในเขตเมือง โดยพิชญ์ชี้ให้เห็นถึงกลไกควบคุมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันทั้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐไทย และแรงงานข้ามชาติ หรือระหว่างแรงงานข้ามชาติด้วยกันเอง ทั้งนี้พิชญ์ได้ชี้ให้เห็นถึงขั้นตอนของการ สะสมบุพกาลที่เกิดขึ้นในเมืองแม่สอด กระบวนการสร้างแรงงานเพื่อตอบสนองต่อระบบทุนนิยม แต่ใน อีกด้านหนึ่งนั้นพิชญ์เลือกใช้กรอบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นในเมืองชายแดน มากกว่าการใช้กรอบพัฒนาการความขัดแย้งทางชนชั้น โดยชี้ให้เห็นกลไกการสร้าง อุดมการณ์หรือ แนวทางการควบคุมต่างหากที่ถูกพัฒนาขึ้นมาจากความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันมากกว่า ความสัมพันธ์โครงสร้างรัฐ (Pongsawat, 2007)

เช่นเดียวกับงานของ ธงชัย วินิจจะกุล(1995) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการสร้างความเป็นอื่นที่เกิดขึ้นผ่าน กระบวนการทำให้เป็นสมัยใหม่ การสร้างภาวะ “ต่างดาวในแดนตน” คือผู้ที่มีสถานะเป็นอื่นแม้จะอยู่ใน ระบบสังคมเดียวกันและมี ชุมชนจริง (Actual Community) เดียวกันหากแต่ถูกกีดกันทางชุมชนจินต กรรมออกไป ลักษณะนี้มีได้ปรากฏเฉพาะแรงงานข้ามชาติเท่านั้น หากแต่ยังหมายรวมถึงชนชั้นล่างที่ถูก กีดกันออกจากพื้นที่ความทรงจำร่วมของสังคม ที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องนับจากการขยายตัวทาง เศรษฐกิจและสังคม การมองตามมุมมองชาติพันธุ์วิทยาเมืองมีคุณูปการในการฉายภาพความสัมพันธ์ เชิงอำนาจและการกีดกันกลุ่มทางสังคมออกจากพื้นที่ทางความคิดของสังคมหลัก หรือการสร้างกลุ่ม คนชายขอบขึ้นมา แต่ก็มีข้อจำกัดสำคัญที่ควรวิเคราะห์และก้าวผ่านดังนี้

- (1) แนวชาติพันธุ์วิทยาเมืองมุ่งเน้นการอธิบายในลักษณะสัญลักษณ์ทางการเมือง หรือ อุตลักษณ์ทางการเมืองอันเกิดจากการสะสมส่งต่อการให้ความหมายร่วมกัน แต่ไม่สามารถ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของหลายระบบสังคมที่ซ้อนทับกันอยู่ได้ โดยยังมองว่าแต่ละชุมชนทางการเมืองเป็นปริมาตรที่แยกขาดออกจากกันมีความเฉพาะของแต่ละชุมชน โดยมีได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยมโลก ที่เชื่อมร้อยพื้นที่ต่างๆเข้าสู่ตรรกะและมีผลกระทบระหว่างกันตลอดเวลา
- (2) ในแง่การศึกษาด้านชาติพันธุ์วิทยาจึงมีข้อจำกัดในการสร้าง วิถีวิทยาของตนขึ้นมา ผ่านการศึกษาในพื้นที่ หรือกลุ่มเฉพาะผ่านการใช้เวลาอย่างเข้มข้นในพื้นที่นั้น อันทำให้ไม่สามารถฉายภาพให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่างๆกับโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับใหญ่ หรือในยุคสมัยที่มีการเคลื่อนย้ายของประชากรอย่างต่อเนื่อง
- (3) George E. Marcus (1998 : 79-105) ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของแนวคิดชาติพันธุ์วิทยาแบบสนามเดี่ยวดังที่ได้พิจารณาไปในสองข้อแรก Marcus ได้ชี้ให้เห็นการพยายามบูรณาการสนามทางชาติพันธุ์วิทยาเข้าไว้ด้วยกันเพื่อชี้ให้เห็นพัฒนาการของระบบสังคม การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของผู้คนที่อยู่ต่างสนาม การศึกษาแรงงานข้ามชาติจึงจำเป็นต้องมีการฉายภาพเงื่อนไขที่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่ต้นทางและปลายทางประกอบกัน ภายใต้โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ยึดโยงพื้นที่ต้นทางและปลายทางเข้าไว้ด้วยกัน

1.2.3 กลุ่มวรรณกรรมด้านพัฒนาการแบบเสรีนิยมใหม่

ภายใต้เงื่อนไขวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงปลายศตวรรษที่ยี่สิบ แนวคิดเสรีนิยมใหม่มีอิทธิพลสำคัญในฐานะชุดคำอธิบายที่แสดงให้เห็นว่าระบบทุนนิยมกำลังดำเนินเข้าสู่วงจรการพัฒนางจรใหม่ ผ่านกลไกการสร้างระบบเศรษฐกิจแบบสร้างสรรค์ การสลายความขัดแย้งทางชนชั้นผ่านจิตสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการ ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจในยุคสายพานที่รัฐทุนนิยมเป็นตัวแสดงหลักในการผลิตซ้ำผู้ใช้แรงงานถูกโอนผ่านมาสู่ตัวปัจเจกตนเอง เงื่อนไขนี้ได้แสดงให้เห็นว่า แนวคิดเสรีนิยมใหม่กำลังขับเคลื่อนสังคมมนุษย์ สู่อุณหภูมิที่มั่งคั่ง พึ่งพา และสันติสุข ดังปรากฏในงานของ Thomas Friedman (2005)

รูปแบบสังคมในศตวรรษที่ 21 ถูกนำเสนอผ่านหนังสือ “โลกแบน” ของ Thomas Friedman (2005) ในฐานะแบบสะท้อนสังคมในอุดมคติแบบเสรีนิยมใหม่ การที่โลกเชื่อมร้อยเข้าไว้ด้วยกัน ผ่าน

ระบบเทคโนโลยีมีการจ้างงานผ่านตลาดแรงงานที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการสร้างงานในพื้นที่กำลังพัฒนา และประเทศพัฒนาแล้วก็ได้ประโยชน์จากการลงทุนนั้น โลกมิได้อยู่ที่ปลายทางของประวัติศาสตร์ หากแต่กำลังขับเคลื่อนสู่หนทางแห่งความก้าวหน้าของมนุษยชาติหากพิจารณาในเชิงเนื้อหาแล้วรากฐานทางปรัชญาของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ มิได้มีรากฐานจากแนวคิดเสรีนิยมแนวสัญญาประชาคมโดยตรงหากแต่เป็นรากฐานทางปรัชญาจากนักเศรษฐศาสตร์ ชาวออสเตรีย อย่าง Hayek ซึ่งได้ทบทวนรากฐานทางภววิทยา โดย Hayek เลือกที่จะอธิบาย วัฒนาการของสังคมผ่านทฤษฎีวิวัฒนาการของ Lamarck แทนที่ของ Darwin โดยชี้ว่าทฤษฎีวิวัฒนาการของ Lamarck สะท้อนให้เห็นการพัฒนาของสัตว์แต่ละสายพันธุ์ที่ตอบสนองต่อเงื่อนไขประโยชน์เฉพาะหน้าของตนเอง มากกว่าทฤษฎีของ Darwin ที่พยายามชี้ให้เห็นกลไกการคัดเลือกที่อิงประโยชน์ของสัตว์ทั้งสายพันธุ์

แนวคิดโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ชี้ให้เห็นโลกที่เชื่อมร้อยระหว่างกันตามแนวราบข้ามพรมแดนระหว่างรัฐ และก่อให้เกิดพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่มีความมั่งคั่งมากขึ้น การเมืองที่ความเป็นประชาธิปไตยและกระจายอำนาจ และปัจเจกชนใช้ชีวิตด้วยความสมัครใจบนฐานประโยชน์ของตนเอง โดยชี้ให้เห็นว่าโลกได้ขับเคลื่อนผ่านความขัดแย้ง ทางเศรษฐกิจการเมืองอันเป็นความขัดแย้งทางโครงสร้าง เข้าสู่รูปแบบความขัดแย้งเชิงสัญลักษณ์และประเด็นอัตลักษณ์ระหว่างกลุ่มแทน แนวคิดเสรีนิยมใหม่จึงไม่ใช่เป็นแนวคิด ไร้อุดมคติ (Dystopia) อย่างที่ Hayek พยายามเสนอ ในทางตรงข้ามแนวคิดนี้ได้สร้างและกำหนดแบบแผนและอุดมคติแบบเสรีนิยมใหม่ว่าด้วยความเป็นปัจเจกชน และการแข่งขันไว้อย่างเคร่งครัด ทั้งนี้แม้แนวคิดเสรีนิยมใหม่จะนับเป็นแนวคิดที่พลังในการขับเคลื่อนสังคมและการกู้คืนอัตราค่าใดในระบบทุนนิยมแต่มีประเด็นสำคัญที่ต้องก้าวผ่านดังนี้

- 1) การพยายามอธิบาย “รัฐ” ในฐานะข้อจำกัด การสร้างความพัฒนาโดยชี้ให้เห็นการเชื่อมตรงแนวราบในการแก้ไขข้อจำกัดทางเทคนิคและกฎระเบียบต่างๆ การลดกฎระเบียบและการคุ้มกันทางการลงทุนในแง่นี้ก่อให้เกิดการขยายตัวของการลงทุนซึ่งก่อให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจการค้าและ ชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมที่ดีขึ้น มุมมองนี้เป็นการละเลยเงื่อนไขสำคัญของการทำงานในระบบทุนนิยมที่มีใช้เงื่อนไขของการค้าและการแลกเปลี่ยนสินค้าสุดท้าย เพราะเงื่อนไขสำคัญของการทำงานของระบบทุนนิยมต้องพิจารณาถึงกระบวนการสร้างผู้ใช้แรงงานในฐานะสินค้า วิถีชีวิตเศรษฐกิจแต่ละครั้งจึงมิใช่เพียงวิถีชีวิตของการผลิต (สินค้า) เท่านั้น หากแต่เป็นวิถีชีวิตในการผลิตซ้ำ (ผู้ใช้แรงงาน) แนวคิดเสรีนิยม

ใหม่จึงมีเป้าประสงค์สำคัญในการแก้ไขปัญหาการสร้างความเข้มแข็งให้เป็นสินค้า อันหมายความว่า กลไกการกระตุ้นระบบทุนนิยมของแนวคิดเสรีนิยมใหม่จึงมิใช่การแก้ไขปัญหาทางเทคนิคผ่านการเชื่อมร้อยในแนวราบทางพื้นที่ภูมิศาสตร์เท่านั้น หากแต่หมายถึงการเพิ่มความเข้มข้นของกระบวนการทำให้เป็นสินค้า ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกชนทุกระดับ

- 2) ดังนั้นกลไกพัฒนาการแบบเสรีนิยมใหม่ จึงมิใช่การพัฒนากิจการทางตรงและได้ผลประโยชน์ร่วมกัน ดังเช่นแนวคิดของ Schumpeter ซึ่งเสนอให้เห็นว่าระบบทุนนิยมดำรงอยู่ได้ด้วยกลไกการทำลายล้างแบบสร้างสรรค์ ผ่านระบบแนวคิดนี้จะเห็นได้ว่าระบบทุนนิยมจึงจำเป็นต้องแสวงหา พลังการผลิตรูปแบบใหม่ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่ที่มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่มีความเข้มข้นมากขึ้นในแง่รัฐประหารคือการนำเข้าแรงงานข้ามชาติ ตัวแบบของแรงงานที่มีความเป็นผู้ประกอบการสูง การกดขี่แปลกแยกซึ่งเคยเป็นเงื่อนไขสำคัญของชนชั้นผู้ประกอบการถูกถ่ายโอนมายังผู้ใช้แรงงานเอง ในการสร้างจิตสำนึกแบบผู้ประกอบการ และการสร้างสถานะชั่วคราวแบบเสรีนิยมใหม่ ความชั่วคราวว่าด้วยการแปลกแยก แข่งขัน และสูญเสียความเป็นหนึ่งเดียวเพื่อการเลื้อยระดับฐานะในอนาคต
- 3) ในแง่นี้ หากพิจารณาเจาะลงมาในพื้นที่ความสัมพันธ์ของผู้ใช้แรงงานข้ามชาติในฐานะตัวแบบของพลังการผลิตแบบทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่เมื่อระบบเศรษฐกิจดำเนินไปพวกเขาได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วนตามคำมั่นสัญญาในทางตรงกันข้ามเป็นแค่ส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงการเติบโตทางโครงสร้างได้ ขณะที่ในอีกด้านหนึ่งแรงงานอพยพรุ่นแล้วรุ่นเล่าต้องเผชิญเงื่อนไขที่ถูกกดขี่ในพื้นที่เมืองเสรีนิยมใหม่ โดยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้คำอธิบายถึงปรากฏการณ์ในลักษณะนี้ว่า อนุวัฒนาการของเมือง (Urban Involution) ที่ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่มิได้มีการพัฒนาไปตามเงื่อนไขแบบแผนอุดมคติที่ได้อธิบายไว้ ในทางตรงข้ามกลับเป็นการวางเงื่อนไขการซ้อนทับให้เสมือนไม่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงและผู้ใช้แรงงานมีอายุระดับชีวิตได้ตามคำอธิบายที่วางไว้

1.2.4 กลุ่มวรรณกรรมกรอบงำตามสำนัก Gramsci ใหม่

ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ยี่สิบ งานของนักวิชาการฝ่ายซ้ายในยุโรปตะวันตกได้ฉายให้เห็นภาพการครอบงำของระบบทุนนิยมที่มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งโดยมากเป็นการต่อยอดของนักมาร์กซิสต์ชาวอิตาลี Antonio Gramsci ด้วยข้อจำกัดของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน ข้อเสนอเรื่องชนชั้นปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคนจึงมิได้ได้รับการพัฒนาในช่วงเวลาดังกล่าว นอกเสียจากกลไกการครอบงำของระบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นผ่าน กลไกความสัมพันธ์การผลิต ระบบการศึกษา หรือความสัมพันธ์การบริโภค โดยมีสาระสำคัญรายละเอียดการครอบงำของระบบทุนนิยมดังนี้ (Rupert, 1995 : 14-83)

1. การครอบงำเป็นการครอบงำเชิงระบบ ที่เกิดขึ้นภายในระบบทุนนิยมมิได้มีการแยกส่วนในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรม ในอีกทางหนึ่ง วัฒนธรรมและประชาสังคมก็ถูกพัฒนาขึ้นมาในฐานะพื้นที่ที่การปฏิสัมพันธ์กันของระบบ มีการต่อสู้ช่วงชิงกันตลอดเวลา
2. ระบบทุนนิยมเป็นระบบที่มีความยืดหยุ่น มีพลวัตและการปรับตัว ดังข้อเสนอของ Jessop (1991) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวของรัฐทุนนิยม ที่สร้างระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยขึ้นมาในฐานะเกาะกำบังทางการเมือง เพื่อลดแรงเสียดทานและวางเงื่อนไขการปรับตัวของระบบทุนนิยม
3. การต่อสู้และการครอบงำเป็นกลไกระหว่างระบบและตัวแทน ไม่ใช่การปฏิสัมพันธ์กันระหว่างตัวแทน ในแง่การเปลี่ยนแปลงสำคัญจึงวางอยู่บนเงื่อนไขการยึดอำนาจรัฐที่จะนำสู่การยึดครองพื้นที่ทางอุดมการณ์และสนองตอบประโยชน์ของชนชั้นตัวเองในท้ายที่สุด

การศึกษาระบบทุนนิยมในยุโรปตะวันตกจึงเผชิญกับเงื่อนไขสำคัญเมื่อตัวระบบทุนนิยมมิได้มีโครงสร้างทางพื้นที่ที่ตายตัว ตามคำอธิบายของ Lefebvre ได้ชี้ให้เห็นว่า พื้นที่ของระบบทุนนิยมเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ทั้งในพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางสังคม ตลอดจนพื้นที่ทางความคิดล้วนเป็นสิ่งที่ล้อตามความสัมพันธ์การผลิตที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งสิ้น ดังจะเห็นในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 การปรับตัวของระบบทุนนิยมได้สร้างพื้นที่การผลิตใหม่ พร้อมทั้งความสัมพันธ์การผลิตแบบใหม่ที่มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่มีความเข้มข้นมากขึ้น ดังในพื้นที่สมุทรปราการเป็นภาพสะท้อนการเกิดขึ้นของความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่ที่มีการครอบงำมีความยืดหยุ่นขยายและถ่ายโอนมาสู่ในระดับปัจเจกชนมากขึ้น เพื่อความสมบูรณ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งขยายให้เห็นถึงเงื่อนไขที่ต้องเพิ่มเติมนอกเหนือจากแง่มุมการครอบงำของระบบทุนนิยมดังนี้

- 1) ฉายภาพกระบวนการครอบงำของระบบเสรีนิยมใหม่อันเป็นกลไกที่เกิดขึ้นผ่าน พื้นที่กายภาพและความสัมพันธ์การผลิตที่มีความเข้มข้นของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าสูงขึ้น
- 2) ชี้ให้เห็นถึงพลังการผลิตรูปแบบใหม่ ซึ่งแม้แต่ “ทฤษฎี” หรือคำอธิบายเองก็สามารถถือเป็นพลังการผลิตได้ กระบวนการให้เหตุผลแบบเสรีนิยมใหม่กลายเป็นพลังขับเคลื่อนให้ระบบทุนนิยมดำเนินไปได้แม้มีการแปลกแยกอย่างมหาศาล
- 3) การพยายามชี้ให้เห็นถึงชนชั้นการผลิตรูปแบบใหม่ในรูปแบบของ แรงงานเสี่ยง – Precariat (Standing, 2011) อันเป็นภาพสะท้อนการปรับตัวของระบบทุนนิยม ด้านหนึ่ง แรงงานเสี่ยงคล้ายกับสภาพของแรงงานที่มีสภาพชั่วคราวและยอมจำนนกับเงื่อนไขการครอบงำโดยง่าย แต่ในอีกด้านหนึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็มุ่งชี้ให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถในการตั้งคำถามต่อระบบของแรงงานเสี่ยง อันปรากฏในกรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการ ในแง่นี้จึงชี้ให้เห็นว่า แรงงานข้ามชาติมิใช่ผู้ที่อยู่เงื่อนไขพัฒนาการแบบเสรีนิยมใหม่ที่สามารถเติบโตได้ตามแบบในอุดมคติ เช่นเดียวกัน พวกเขาก็มิใช่แรงงานที่ยอมจำนนและถูกกระทำอย่างไม่มีเงื่อนไข พลวัตการเปลี่ยนแปลงของชนชั้นการปฏิบัติจึงเป็นสิ่งที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้พยายามพูดถึงเช่นกัน

1.2.5 กลุ่มวรรณกรรมด้านชุมชนผู้อพยพ (Diaspora Community)

แนวคิดชุมชนผู้อพยพได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองโดยนักสังคมวิทยาชาวแอฟริกาใต้อย่าง Robin Cohen (1999 : 1-21)ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของผู้อพยพในการส่งผ่านลักษณะการรับรู้ทางสังคม จากพื้นที่หนึ่งสู่อีกที่หนึ่ง ผู้อพยพจึงไม่ได้ดำรงอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำด้านเดียว หรือเป็นผู้กระทำต่อชุมชนปลายทางด้านเดียว พวกเขามีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมด้วยการเชื่อมโยงวิทยาการระหว่างพื้นที่ต้นทางและปลายทาง การเกิดขึ้นของชุมชนผู้อพยพข้ามชาติเป็นภาพสะท้อนให้เห็นการรวมตัวการต่อรองและไม่ยอมจำนนของผู้อพยพข้ามชาติในอีกทางหนึ่งพวกเขามีการส่งกลับทางสังคมที่มีพลังอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศต้นทางและปลายทาง

ประเด็นสำคัญจากข้อเสนอของ Cohen คือมีมุมมองต่อแรงงานอพยพข้ามชาติแตกต่างจากวิธีการมองเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบ Marx ซึ่งพิจารณาแรงงานข้ามชาติในช่วงการสะสมทุนของระบบทุนนิยมว่ามีใช้พลังการปฏิบัติเนื่องจากไม่ได้ถูกดูดกลืนเข้าไปในระบบทุนนิยมเพียงชนชั้นกรรมาชีพทั่วไป จึงไม่มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงสังคมเพราะมิได้มีบทบาทในสังคมการผลิตอย่าง

เต็มที พวกเขามีสำนึกแบบปัจเจกชนและพยายามเอาตัวรอดไปวันต่อวันเท่านั้น ซึ่ง Cohen ชี้ให้เห็นว่าการมองเช่นนี้เป็นการละเลยพลังการผลิตที่แท้จริง เช่นเดียวกันกับ

Peter Dicken (2011: 427-454) ซึ่งฉายภาพให้เห็นว่ากลุ่มผู้อพยพข้ามชาติในฐานะคนจนเมืองมีบทบาทอย่างสูงในการต่อรองนโยบายกับผู้ถือครองอำนาจรัฐและมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองในยุคโลกาภิวัตน์

กลุ่มแนวคิดชุมชนผู้อพยพมีคุณูปการสำคัญที่ได้ขยายถึงพลวัตของพลังการผลิตที่มีการเชื่อมร้อยไปทั่วโลก รวมถึงพลังการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นผ่านการรวมตัว และเครือข่ายของผู้อพยพที่เกิดขึ้นผ่านการเชื่อมตรงระหว่างพื้นที่ต้นทางปลายทางอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งสังคมต้นทางสังคมปลายทางหรือกระทั่งตัวผู้อพยพเอง แต่แนวคิดดังกล่าวก็มีข้อจำกัดสำคัญที่จำเป็นต้องวิพากษ์เพื่อก้าวผ่านดังนี้

- 1) ขณะที่ Robin Cohen ชี้ให้เห็นว่าการรวมตัวเป็นเครือข่ายของผู้อพยพมีส่วนสำคัญในการเพิ่มอำนาจต่อรองหรือส่งกลับทางความคิด การศึกษาของ Ronald Skeldon (1997) ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายผู้อพยพเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจแนวดิ่งมากกว่าความสัมพันธ์แนวราบ และเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจนี้เป็นการผูกติดกับคุณลักษณะทางชนชั้นทางการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่าอัตลักษณ์ร่วมของผู้อพยพ ผู้ผูกขาดข้อมูลเครือข่ายกลายเป็นผู้มีอิทธิพลสำคัญในประเทศปลายทาง และเครือข่ายนี้ไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อแรงงานข้ามชาติในชุมชนทั้งหมดแต่อย่างใด นอกเสียจากการสร้างความเข้มแข็งของโครงสร้างอำนาจผู้นำชุมชนที่มีมา และไม่ได้มีผลต่อการพัฒนาสังคมในภาพใหญ่ในทางตรงข้ามกลุ่มอิทธิพลของชุมชนข้ามชาติกลับมีบทบาทสำคัญในการผลิตซ้ำโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่เดิม เช่นชุมชนผู้อพยพชาวอิตาลีซึ่งเครือข่ายความสัมพันธ์ถูกผูกขาดโดยกลุ่มผู้มีอิทธิพลอันมีส่วนสำคัญในการผลิตซ้ำโครงสร้างอำนาจของเมืองใหญ่ในสหรัฐอเมริกาช่วงต้นศตวรรษที่ 20
- 2) ขณะที่ แนวคิดชุมชนผู้อพยพให้ความสำคัญต่อเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ต้นทางและปลายทาง (Nexus) รวมถึงบทบาทของการส่งกลับทางสังคม (Social Remittance) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับกับอธิบายของนักสังคมวิทยาการเมือง อย่าง Rostow (1964) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากการส่งกลับทางความคิดของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งซึ่งได้รับอิทธิพลจากสังคมภายนอก อย่างไรก็ตามคำอธิบายแบบ

Rostow เเชิฐขัอวิพากษัสำคัญในการให้ความสำคัญการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เกิดขึ้นจากปัจเจกชนส่วนน้อย หรือกรอบอธิบายแบบทฤษฎีวีรชน (Great men theory) โดยละเลยเงื่อนไขการสะสมทางประวัติศาสตร์ภายในพื้นที่นั้นและความเกี่ยวกันเชิงโครงสร้างกับสังคมภายนอก โดยเพิ่มความสำคัญในระดับปัจเจกชนแทน

- 3) ขัอจำกัดสำคัญคือแนวคิดนี้มีแนวโน้มในการพัฒนาสู่กรอบอธิบายแบบสัมพัทธนิยม และการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละกลุ่มอพยพเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในพื้นที่ใหม่ คำอธิบายนี้มีลักษณะลดทอนให้ลักษณะทางชาติพันธุ์กลายเป็นเงื่อนไขกำหนด ลักษณะพื้นที่ทางเศรษฐกิจและชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นใน ชุมชนจริง (Actual Community) โดยเพิ่มความสำคัญแก่ชุมชนจินตกรรมที่เชื่อมโยงปัจเจกชนที่มีลักษณะร่วมทางจินตกรรมเข้าไว้ด้วยกัน (Sassen, 1997 : 1-22) แม้ชุมชนจินตกรรมจะมีบทบาทในการให้ความหมายและยึดโยงการรับรู้ของปัจเจกชนเข้าไว้ในลักษณะชุมชน แต่ก็มิได้มีอิสระหรือเป็นตัวกำหนดลักษณะทางเศรษฐกิจของพื้นที่ปลายทาง ดังนั้นกรอบแนวคิดชุมชนผู้อพยพจึงมีปัญหาสำคัญในการกลับหัวกลับหางต้นตอความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนจิตกรรมและชุมชนที่อยู่จริง ว่าอะไรคือเงื่อนไขต้นทางในการกำหนดส่วนตรงข้ามของมัน

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.อธิบายเงื่อนไขสวัสดิการและการปรับตัวของระบบทุนนิยมภายใต้คำอธิบายแบบเสรีนิยมใหม่ ผ่านกรณีศึกษาเมืองสมุทรปราการ
- 2.วิเคราะห์ลักษณะสวัสดิการภายใต้คำอธิบายแบบเสรีนิยมใหม่ และกลไกการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้า
- 3.วิเคราะห์ลักษณะชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในจังหวัดสมุทรปราการ ในฐานะส่วนหนึ่งของพลังการผลิตในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ
- 4.ฉายภาพกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เกิดขึ้นในแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในจังหวัดสมุทรปราการความเปราะบาง และการตั้งคำถาม ในฐานะตัวแทนของแรงงานที่ปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่เสรีนิยมใหม่

1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

- 1.การใช้วลี “แรงงานข้ามชาติชาวพม่า” เป็นเงื่อนไขสะท้อนสังคมวิทยาภาษาศาสตร์ในสังคมการผลิตไทยโดยมิได้มีเจตนาการเหมารวมทางชาติพันธุ์ ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มิใช่ชาติ

พันธู์ที่หลากหลาย ทั้งกระเหรียง พม่า มอญ พะโอ ดังนั้น “แรงงานข้ามชาติชาวพม่า” จึงหมายรวมถึงแรงงานทุกชาติพันธุ์ที่มีต้นทางการอพยพจากพรมแดนทางด้านตะวันตกของประเทศไทย หรือกลุ่มผู้ผ่านกลไกการสร้างความเป็นอันสู่การเป็น “แรงงานพม่า” ในสังคมการผลิตไทย

2. การใช้วลี “ความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่” มิได้หมายถึงการเป็นวิถีการผลิตแบบใหม่ซึ่งเข้าแทนที่ วิธีการผลิตทุนนิยมซึ่งยังคงมีและมีได้สูญสลายหรือถูกแทนที่ หากแต่หมายถึงลักษณะการปรับเปลี่ยนของความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยม โดยมีหัวใจคือการควบคุมแรงงานในฐานะสินค้าที่ผ่านกระบวนการแปรสภาพสู่การเป็นสินค้าที่มีความเข้มข้นสูงขึ้น ดังนั้น “ความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่” จึงเป็นเพียงการทำให้ความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมเข้มข้นขึ้นเหนือการขยายตัวของพลังแรงงานใหม่ เช่น แรงงานข้ามชาติ อันปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

3. งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาสวัสดิการเชิงภววิทยามากกว่าการศึกษาสวัสดิการในรูปแบบของนโยบายสาธารณะ แต่มิได้เป็นการปฏิเสธข้อเสนอเชิงรูปธรรมหากแต่ชี้ให้เห็นว่า หัวใจของระบบสวัสดิการคือกลไกการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยม ผ่านระบบมูลค่าแลกเปลี่ยนของผู้ใช้แรงงาน การศึกษาในเชิงภววิทยาของสวัสดิการย่อมมีผลต่อข้อเสนอรูปธรรมโดยอ้อม

4. การศึกษาพื้นที่สมุทรปราการและกลุ่มชาติพันธุ์เฉพาะ แม้จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางชาติพันธุ์วิทยาแต่มิได้มีเจตนามุ่งเน้นให้เห็นความเป็นพื้นที่เฉพาะของสมุทรปราการที่แยกขาดจากพื้นที่อื่นในทางตรงกันข้าม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งฉายให้เห็นความเชื่อมต่อเกี่ยวข้อระหว่างพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ต้นทางในฐานะแหล่งผลิตแรงงานในฐานะมนุษย์ และพื้นที่ปลายทางซึ่งทำหน้าที่แปรสภาพให้กลายเป็นสินค้าความเชื่อตรงระหว่างสองสนามนี้มีจุดยึดโยงสำคัญคือการทำงานของระบบทุนนิยมโลก

1.5 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาพื้นที่เฉพาะ โดยพยายามเชื่อมตรงพื้นที่นี้เข้ากับพื้นที่อื่นซึ่งทำงานภายใต้ระบบทุนนิยมโลก อันเป็นภาพสะท้อนภววิทยาของการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาหลากหลายนามซึ่งได้รับการพัฒนาโดย George E. Marcus (1998) งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงกำหนดขอบเขตของการศึกษาดังนี้

- 1) ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยให้ความสำคัญสมุทรปราการในฐานะพื้นที่ทางสังคมอันเป็นสนามของการปฏิสัมพันธ์กิจกรรมทางการผลิต ละการผลิตซ้ำ

มากกว่าพื้นที่ทางการปกครอง โดยการสัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานข้ามชาติชาวพม่า ซึ่งพำนักหรือทำงานในพื้นที่ สำโรงเหนือ สำโรงใต้ อำเภอเมือง (ปากน้ำ) ตำบลสะพานปลา และมีการติดตามสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอื่นแม้ลักษณะการอยู่อาศัยทางกายภาพจะอยู่นอกพื้นที่สมุทรปราการที่ความเกี่ยวพันในแง่การผลิตซ้ำผู้ใช้แรงงาน เช่น พื้นที่ตลาดพระโขนง สีแยกบางนา เป็นต้น

- 2) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล ด้วยสมุทรปราการเป็นเมืองที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเมืองต้นทางของห่วงโซ่อุปทานผู้ใช้แรงงานข้ามชาติจึงมีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์และวิถีชีวิต ผู้วิจัยเลือกศึกษาแรงงานข้ามชาติชาวพม่า ด้วยเหตุปัจจัยสำคัญขอการเป็นแรงงานที่มีลักษณะยืดหยุ่น ทั้งต่อเงื่อนไขการจ้าง การกลับบ้านเกิด การเปลี่ยนงาน ด้วยเงื่อนไขลักษณะพื้นฐานทางประชากรด้านการอพยพ จึงมิใช่ปัจจัยสำคัญเช่น จำนวนปีที่อยู่อาศัยรายได้ หรือลักษณะงาน ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งฉายภาพผู้ให้ข้อมูลในฐานะผู้มีส่วนร่วมกับโครงสร้างการผลิตระดับโลกมากกว่า คุณลักษณะของปัจเจกชนที่แยกขาดเป็นกลุ่ม ผู้วิจัยอาศัยการเลือกผู้ให้ข้อมูลผ่านความเกี่ยวพันกับลักษณะการผลิตเป็นสำคัญ โดยจำเพาะผู้ใช้แรงงานในภาคการผลิตกึ่งทางการ ทั้งนี้ได้สัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานข้ามชาติชาวพม่าจำนวน 51 คน และผู้เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติจำนวน 8 คน
- 3) ขอบเขตด้านเวลาผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง นับแต่แผนพัฒนาเมืองสมุทรปราการ กฎหมายแรงงานที่เกี่ยวข้องนับแต่ ปี พ.ศ.2552 โดยลงพื้นที่ภาคสนามที่จังหวัดสมุทรปราการระหว่างปี 2554-2555 เป็นเวลาหนึ่งปี ด้วยเงื่อนไขเวลาดังกล่าวมีเหตุปัจจัยสำคัญต่อไปนี้ที่ส่งผลต่อสนามการวิจัย

ก. รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การนำของ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ดำรงตำแหน่งระหว่างปี 2552-2554 ประกาศใช้ พรบ.แรงงานต่างด้าวปี 2552 มีผลโดยอ้อมต่อจำนวนการลงทะเบียนแรงงานข้ามชาติ การควบคุมผ่านระบบบัตรสีต่างๆ รวมถึงการขยายตัวของแนวคิดการควบคุมอัตราการว่างงานของคนในประเทศ

ข. หลังปี 2552 เป็นช่วงฟื้นตัวหลังวิกฤติการเงินธนาคารพาณิชย์มีการปรับตัวเพื่อลูกค้ารายย่อยมากขึ้น ในแง่นี้ได้ส่งผลต่อการยืดหยุ่นในแง่ธุรกรรมต่อผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ ซึ่งสามารถเปิดบัญชีธนาคารของตัวเอง และรับเงินผ่านบัตร ATM ได้

- ค. ต้นปี 2554 ชนม์สวัสดิ์ อัครวิมลชนะการเลือกตั้งโดยมีนโยบายหลักในการรื้อฟื้นสมุทรปราการสู่การเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมเทคโนโลยีสูงแทนที่พื้นที่อุตสาหกรรมปิดร้างในเขตอำเภอเมือง โดยมีนัยยะการเพิ่มความยืดหยุ่นในตลาดแรงงาน รวมถึงการนำเข้าแรงงานข้ามชาติ
- ง. กลางปี 2554 รัฐบาลพรรคเพื่อไทยประกาศนโยบาย ค่าจ้าง 300บาท ในพื้นที่ 7 จังหวัด รวมถึงสมุทรปราการและมีผลบังคับใช้ในช่วงต้นปี 2555 อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของแรงงานข้ามชาติโดยอ้อมต่อการใช้ชีวิตในพื้นที่
- จ. การผ่อนปรนของรัฐบาลพม่าต่อนางอองซานซูจีผู้นำเรียกร้องประชาธิปไตยส่งผลต่อการยกเลิกการคว่ำบาตรทางการค้าและการลงทุนต่อรัฐบาลพม่า อันเป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดเผยการลงทุนระหว่างไทยและพม่าในพื้นที่เขตปกครองพะวาย และมีผลโดยอ้อมต่อการตัดสินใจกลับบ้านเกิดของแรงงานอพยพเชื้อชาติพม่า

จากเงื่อนไขเวลาข้างต้นจะเห็นถึงพลวัตของการเปลี่ยนแปลงทั้งจากปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยระหว่างประเทศ โดยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งฉายภาพเงื่อนไขชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติในช่วง ปี 2554-2555 โดยเงื่อนไขในช่วงต้นปี 2555 นั้นจะพิจารณาในฐานะส่วนประกอบในการวิเคราะห์เพิ่มเติม

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

-**ความสัมพันธ์การผลิต (Relations of Production)** จากการศึกษาคำนิยามซึ่งสรุปโดย Bottomore (1983: 178-180) และ Volkov (1985: 306-307) สามารถสรุปนิยามที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ดังนี้ ความสัมพันธ์การผลิตหมายถึงองค์ประกอบหนึ่งในสองของวิถีการผลิต โดยทำงานควบคู่กับพลังการผลิต (Forces of production) อันหมายถึงปัจจัยการผลิตและแรงงานในฐานะสินค้าในวิถีการผลิตแบบทุนนิยม สององค์ประกอบนี้จะเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขความขัดแย้งร่วมมือในวิถีการผลิตนั้นๆ ลักษณะความสัมพันธ์การผลิตจะสามารถพิจารณาได้ผ่าน

- 1.รูปแบบการถือครองเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต
- 2.ตำแหน่งของกลุ่มทางสังคมต่างๆในกระบวนการผลิต
- 3.รูปแบบการกระจายทรัพยากรและรายได้

สำหรับความสัมพันธ์การผลิตในระบบทุนนิยมนั้น วางอยู่บนรากฐานสำคัญคือระบบกรรมสิทธิ์ทางเศรษฐกิจ (Economic Ownership) เหนือพลังการผลิต โดยชนชั้นกรรมาชีพถือครองพลังการผลิต เดียวคือแรงงานในฐานะสินค้า ซึ่งแตกต่างจากกรรมสิทธิ์ ตามกฎหมาย(Legal Ownership) กรรมกรอาจมีกรรมสิทธิ์ ตามกฎหมายได้เช่นการถือหุ้นในกิจการต่างๆ แต่ตราบที่พวกเขาไม่สามารถควบคุมพลังการผลิตได้ย่อมหมายความว่าพวกเขามีได้มีกรรมสิทธิ์ ทางเศรษฐกิจทั้งนี้พลังการผลิตสำคัญในระบบทุนนิยม คือแรงงานในฐานะสินค้า ความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้วางเงื่อนไขให้ชนชั้นกรรมาชีพต้องขายพลังการผลิตเดียวที่พวกเขาครอบครองคือแรงงานในฐานะสินค้า โดยที่การขายแรงงานในฐานะสินค้านี้แตกต่างจากการขายสินค้าประเภทอื่นที่ผู้ขาย (แรงงาน) ได้ถูกดึงเข้าไปสู่ความสัมพันธ์ชุดใหม่ที่กำหนดโดยผู้ซื้อ(ชนชั้นนายทุน) ทำให้กิจกรรมไม่จบสิ้นเพียงแค่การแลกเปลี่ยนสินค้าเท่านั้น

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์การผลิตและพลังการผลิตก่อให้เกิดวิธีการผลิตที่วางเงื่อนไขเพื่อควบคุมพลังการผลิตในสังคมนั้น แต่มิได้หมายความว่าความสัมพันธ์การผลิตถูกกำหนดโดยพลังการผลิตเพียงด้านเดียว (Volkov 1985:306) ความสัมพันธ์การผลิตอาจส่งเสริมหรือกีดขวางการทำงานของพลังการผลิต ดังจะเห็นได้จากพัฒนาการของวิธีการผลิตแบบทุนนิยมที่ถูกทำลายด้วยการต่อสู้ทางชนชั้น และมีการปรับตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์การผลิตที่สามารถควบคุมพลังการผลิตได้ ดังตัวอย่างการปรับตัวที่ก่อให้เกิด ระบบประกันสังคม รัฐสวัสดิการ หรือกระทั่งการพยายามสร้างพลังการผลิตแบบใหม่ที่ง่ายต่อการควบคุมเข้าแทนที่พลังการผลิตเดิม เช่นการสร้างระบบเทคโนโลยีการผลิตรูปแบบใหม่ หรือ แรงงานในฐานะสินค้านี้รูปแบบใหม่ที่สามารถควบคุมผ่านความสัมพันธ์การผลิตในวิธีการผลิตแบบทุนนิยม การปรับตัวและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ความสัมพันธ์การผลิตและพลังการผลิตของระบบทุนนิยมที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะพิจารณาในฐานะการปรับตัวเพื่อก่อให้เกิด “ความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่” อันมีลักษณะสำคัญคือ มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้นขึ้น มีการปรับสภาพการจ้างงานที่ให้ผู้ใช้แรงงานเป็นผู้รับผิดชอบความเสี่ยงในระบบทุนนิยมมากขึ้น และสวัสดิการหรือการผลิตซ้ำถูกถ่ายโอนให้เป็นความรับผิดชอบของปัจเจกชนเพื่อลดต้นทุนของวิธีการผลิตแบบทุนนิยม

-แรงงานในฐานะสินค้า และการทำให้แรงงานกลายเป็นสินค้า (Labour Power and Commoditization of Labour Power) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของผู้ใช้แรงงานที่อยู่ในระบบทุนนิยม แรงงานในฐานะสินค้าคือสิ่งที่ระบบทุนนิยมต้องการจากผู้ใช้แรงงาน โดยเป็นส่วนที่สร้างมูลค่าเพิ่ม

ให้แก่การผลิต ภายหลักรอบการผลิตแล้วระบบทุนนิยมต้องมุ่งผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้าเพื่อให้มีการผลิตรอบใหม่ ซึ่งเผชิญกับความขัดแย้งเพราะ ในตัวผู้ใช้แรงงานก็ยังมีองค์ประกอบของแรงงานในฐานะมนุษย์ (Labour) ที่ไม่สามารถวัดประเมินเป็นสินค้าได้ (Marx, 1976 : 428-447)

Bottomore (1983:266) ได้สรุปแนวคิดของ Marx ว่าการสร้าง ความแตกต่างระหว่าง แรงงาน ในฐานะสินค้า กับ แรงงานในฐานะมนุษย์ เป็นลักษณะสำคัญของการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง แนวมาร์กซ์ซึ่งแตกต่างจากเศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิกของ Ricardo ซึ่งไม่เจาะจงความแตกต่างระหว่างค่าจ้างและมูลค่าแรงงาน สำหรับ Marx แล้วค่าจ้างคือแรงงานในฐานะสินค้าที่ผู้ใช้แรงงานถูกกำหนดให้ขายแก่ชนชั้นนายทุนผ่านระบบมูลค่าแลกเปลี่ยน โดยที่มูลค่าใช้สอยของแรงงานในฐานะสินค้าต่อชนชั้นนายทุนคือการสร้างมูลค่าส่วนเกิน การซื้อขายแรงงานในฐานะสินค้าจึงมิได้สิ้นสุดที่ระบบแลกเปลี่ยนตามคำอธิบายแบบเศรษฐศาสตร์แรงงานคลาสสิก มากไปกว่านั้น มันได้ดึงดูดผู้ขายสินค้า (แรงงาน) เข้าสู่ชุดความสัมพันธ์ใหม่ที่กำหนดโดยความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยม ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้เน้นให้เห็นถึงกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้นขึ้นในระบบทุนนิยม เพื่อควบคุมให้วิถีการผลิตแบบทุนนิยมสามารถดำเนินต่อไปได้ ผ่านการสร้าง “ความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่” ดังข้อสรุปเชิงนิยามของ Volkov (1985: 187-188) ว่าระบบทุนนิยมมีการสร้างแรงงานในฐานะสินค้าเพื่อให้สถานะของแรงงาน (ในฐานะมนุษย์)ถูกแปรสภาพและสามารถถูกครอบครองได้ในฐานะสินค้าผ่านระบบกรรมสิทธิ์ ของทุน โดยสร้างเงื่อนไขให้แรงงานยอมรับว่า “ความสามารถในการขาย” แรงงานในฐานะสินค้า เป็นสิทธิอันชอบธรรมเดียวที่พวกเขามีในระบบทุนนิยม

-โลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberal Globalization) หมายถึงกรอบความคิดด้านนโยบายเศรษฐกิจและสังคม ที่ใช้พลังกลไกตลาดเป็นตัวขับเคลื่อน ผ่านฐานคิดของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก โดยเน้นการลดบทบาทของภาครัฐโดยเฉพาะกฎระเบียบ ทั้งในแง่เศรษฐกิจสังคมโดยเพิ่มบทบาทให้ภาคธุรกิจเข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ต่างๆผ่านกลไกราคา และส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการและรับผิดชอบตัวเองของประชาชน (Held and McGrew, 2003 : 73-117) การพิจารณาความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่นี้มุ่งชี้ให้เห็นในฐานะลักษณะหนึ่งของความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยม ผ่านการรื้อฟื้นแนวคิดเสรีนิยมที่ลดบทบาทการแทรกแซงของรัฐเพื่อให้ความชอบธรรมแก่การสะสมทุนรอบใหม่ที่พยายามลดบทบาทของรัฐที่ผู้ใช้แรงงานมีอำนาจต่อรองสูงขึ้น เพื่อประโยชน์ในการแปรสภาพให้แรงงานมีความเป็นสินค้าที่เข้มข้นและรับผิดชอบตัวเอง ดังนั้น เสรีนิยมใหม่ที่ปรากฏ

ในวิทยานิพนธ์นี้จึงมิใช่ปรากฏการณ์ใหม่ที่มีความเฉพาะ หากแต่เป็นปรากฏการณ์ของการพยายามปรับตัวที่มีลักษณะทั่วไปในวิถีการผลิตแบบทุนนิยม

-อนวัตนาการของเมือง (Urban Involution) หมายถึงปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนเชิงปริมาณในพื้นที่หนึ่งซึ่งทำให้เงื่อนไขความสัมพันธ์ทางสังคมไม่พัฒนาไปตามเงื่อนไขภายนอกหากแต่ใช้เงื่อนไขความสัมพันธ์แบบเดิมในการควบคุมความสัมพันธ์แบบใหม่ โดยไม่พัฒนาสู่รูปแบบความสัมพันธ์ใหม่ ปรากฏการณ์ อนวัตนาการได้รับการอธิบายเริ่มแรกโดย Clifford Geertz (1963 : 1-12)โดยหมายถึงระบบการดูดซับของตลาดแรงงานในพื้นที่ชายของของระบบทุนนิยมในภาคเกษตรกรรม ที่ระบบทุนพาณิชย์ของเจ้าอาณานิคมดัดใช้กับการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่อื่นโดเน่เซียในปัจจุบัน T.G.Mcgee (1991)ได้เพิ่มเติมปรากฏการณ์อนวัตนาการของเมืองในประเทศโลกที่สามการเกิดขึ้นของตลาดแรงงานราคาถูกรุกคืบทางภาคการดูดซับปริมาณแรงงานเข้ามาโดยไม่พัฒนาเงื่อนไขตอบสนองชีวิตประจำวัน ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้ร่วมไปกับวลี อนวัตนาการของเสรีนิยมใหม่ (Neoliberal Involution) โดยชี้ให้เห็นกระบวนการที่เมืองพยายามใช้เงื่อนไขความสัมพันธ์แบบเดิมในการควบคุมความสัมพันธ์แบบใหม่ที่เข้ามาแทนที่ เช่นการเกิดโรงงานห้องแถว ชุมชนแรงงานข้ามชาติ ตลาดนัดสินค้าราคาถูกเพื่อดูดซับแรงงานที่มีความยืดหยุ่น ตามรอบของการสะสมทุน

-สวัสดิการ (Welfare) มักถูกนิยามโดยความหมายทางนโยบายสาธารณะว่าด้วยประโยชน์ที่ได้จากการมีส่วนร่วมจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคม (M. Olson et al., 2003 : 33-49) ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งอธิบายสวัสดิการในฐานะ ลักษณะการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยม อันประกอบด้วยสวัสดิการเชิงคุณภาพที่หมายถึงการลดระดับความเป็นสินค้าของผู้ใช้แรงงาน และสวัสดิการเชิงปริมาณที่เป็นการขยายอำนาจซื้อต่อรองของผู้ใช้แรงงาน (Esping-Andersen et al., 1988 :77-111)

-สวัสดิการเน้นรัฐแบบเคนส์ (Keynesian Welfare Nation state) หมายถึงการจัดสวัสดิการโดยรัฐเป็นตัวแสดงหลัก ตามฐานแนวคิดเศรษฐศาสตร์มหภาคแบบเคนส์ โดยมองประชาชนในฐานะผู้บริโภคการกระตุ้นการเติบโตเศรษฐกิจจึงต้องกระทำในส่วนผู้บริโภคให้มีศักยภาพพอที่จะออกไปใช้ชีวิตในระบบทุนนิยม (Jessop, 2002 : 106-120)

-สวัสดิการเน้นค่าจ้างแนวชัมปีเตอร์ (Schumpeterian Workfare Post National Regime) รูปแบบการพิจารณาความสัมพันธ์ผ่านค่าตอบแทนรายขึ้น ลักษณะยิ่งทำยิ่งมาก โดยพิจารณาประชาชนในฐานะผู้ประกอบการที่ต้องได้รับการส่งเสริม ได้รับค่าตอบแทนการลงทุน (การทำงาน) ที่

เหมาะสม และรับผิดชอบตนเองผ่านกลไกตลาด (Jessop, 2002 :120) โดยในวิทยานิพนธ์นี้จะใช้สลับกับวลี “สวัสดิการแบบเน้นค่าจ้าง” ในบางโอกาส

-สวัสดิการแนวสังคมนิยมประชาธิปไตย หมายถึงระบบสวัสดิการที่ได้รับการผลักดันในยุโรปตะวันตกและกลุ่มประเทศยุโรปเหนือ อันเป็นภาพสะท้อนจากการต่อสู้ทางชนชั้น ในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า ที่มีการรวมกลุ่มของสหภาพแรงงาน มีลักษณะสำคัญคือระบบอัตราภาษีก้าวหน้า และการสร้างสวัสดิการถ้วนหน้าครบวงจร Earnst Wigfross รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของประเทศสวีเดนได้ผลักดันแนวนโยบายดังกล่าว ช่วงต้นศตวรรษที่ยี่สิบ แนวนโยบายดังกล่าวมีผลโดยอ้อมต่อแนวคิดเศรษฐศาสตร์มหภาคของเคนส์ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ทศวรรษ 1930 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถือว่าสวัสดิการลักษณะนี้ เป็นหนึ่งในสวัสดิการเน้นรัฐตามแนวเคนส์ (Tilton 1990)

-สวัสดิการทางเลือกที่สาม ข้อเสนอของ Anthony Giddens (2000) ที่ปรึกษาคนสำคัญของนายกรัฐมนตรี Tony Blair ของอังกฤษโดยมีนัยยะการยกเลิกบทบาทของรัฐในการรับผิดชอบสวัสดิการของพลเมือง มีการผลักดันการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ และใช้ระบบการควบคุมโดยรัฐแทนการที่รัฐเป็นเจ้าของ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะพิจารณา สวัสดิการตามแนวทางที่สามในฐานะจุดเปลี่ยนผ่านจากสวัสดิการสวัสดิการเน้นรัฐตามแนวเคนส์สู่สวัสดิการเน้นค่าจ้างตามแนวซุมปีเตอร์

-ทุนนิยมโดยรัฐ (State Capitalism) หมายถึงลักษณะกลุ่มประเทศที่ปกครองในระบบเบ็ดเสร็จ โดยรัฐเป็นผู้ผูกขาดวิสาหกิจทั้งหมด ภายใต้กระบวนการตัดสินใจของสมาชิกพรรค เช่น อดีตสหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน-เวียดนาม-คิวบา ช่วงสงครามเย็น และเกาหลีเหนือเป็นต้น ลักษณะสวัสดิการในกลุ่มประเทศนี้มีความแตกต่างกับกลุ่ม สังคมนิยมประชาธิปไตยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ (ใจ อึ้งภากรณ์ 2552)

-สวัสดิการแบบเก็บตก (Residual Welfare) หมายถึงสวัสดิการส่วนเสริม หรือ บางครั้งปรากฏในลักษณะโครงข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social Safty Net) โดยเป็นการจัดสวัสดิการเก็บตกให้ผู้ที่อยู่โอกาสที่สุดในสังคมที่มีการแข่งขันสูง ได้รับการผลักดันต่อเนื่องเพื่อนำสู่การยกเลิกรัฐสวัสดิการในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า และในประเทศอุตสาหกรรมใหม่เพื่อลดต้นทุนการจัดสวัสดิการแบบถ้วนหน้าครบวงจรแก่ผู้ประกอบการ และรัฐทุนนิยม (Cousins 2005:107-203)

-ระบบอุตสาหกรรมสายพาน (Fordism) ระบบการผลิตที่อิงอยู่กับระบบสายพานการผลิต มีลักษณะการผลิตและการผลิตซ้ำที่ตายตัวเพื่อลดต้นทุนการผลิต เป็นการซื้อผู้ใช้แรงงานทั้งในส่วนแรงงานในฐานะมนุษย์และแรงงานในฐานะสินค้า ผ่านระบบการจัดสวัสดิการแบบตายตัวซึ่งเผชิญกับ

วิกฤติในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 นำสู่การปรับโครงสร้างความสัมพันธ์การผลิตสู่ระบบหลังสายพาน (Post Fordism) ซึ่งมุ่งซื้อผู้ใช้แรงงาน ในฐานะสินค้าเพียงลำพัง (Rupert, 1995 : 14-83)

-**การผลิตซ้ำ (Reproduction)** Bottomore (1983: 469-471) ได้ทำการสรุปแนวคิดของ Marx ซึ่งปรากฏในว่าด้วยทุนเล่มที่ 1 ว่าการผลิตซ้ำ หมายถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นคู่ขนานกับการผลิตสินค้า Marx ระบุไว้ว่าการที่แรงงานทำการผลิตก็ประหนึ่งเครื่องจักรที่หมดสภาพ การผลิตซ้ำจึงเป็นการคืนเนื้อหนังมังสาให้แก่แรงงานเพื่อเข้าสู่สายพานการผลิตต่อไป ในทางรูปธรรมเช่น การได้รับสวัสดิการ หรือการพักผ่อน การอยู่กับครอบครัว หรือการรับฟังคำอธิบายต่างๆ เพื่อให้ตัวแรงงานยอมรับสภาพที่เกิดขึ้นกับตัวเอง และเข้าสู่กระบวนการผลิตต่อไป จึงหมายความว่า การผลิตซ้ำมิได้หมายถึงแค่การสร้าง (แรงงานในฐานะ) สินค้า หรือการสร้างมูลค่าส่วนเกินแก่ชนชั้นนายทุนเท่านั้น แต่เป็นการสร้างเงื่อนไขการคงอยู่ของชุดความสัมพันธ์ทั้งหมดในวิถีการผลิตแบบทุนนิยม

ทั้งนี้ Bottomore (1983: 469) ได้ชี้ให้เห็นว่านอกจากงาน ว่าด้วยทุนของ Marx แล้ว การตีความนิยมของการผลิตซ้ำ เกิดขึ้นผ่านงาน Grundrisse ซึ่งพิจารณาถึงกลไกการผลิตซ้ำทางสังคม อันหมายความว่า การผลิตซ้ำมิจำเป็นต้องเป็นวงจรต่อเนื่องจากการผลิตเสมอไป สามารถเป็นกลไกที่เกิดขึ้นเพื่อรักษาวิถีการผลิต เช่นการนำเข้าแรงงานอพยพ หรือการสรรหาแรงงานชุดใหม่เข้าสู่ระบบ ก็สามารถนับเป็นการผลิตซ้ำความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมเช่นกัน นอกจากงานของ Marx แล้วในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้พิจารณางาน The Conditions of the Working Class in England ของ Engels (1993) ประกอบ อันเป็นแบบฉบับของการศึกษาเงื่อนไขการผลิตซ้ำความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมในสังคมอุตสาหกรรม

-**การสะสมแบบยืดหยุ่น** ได้รับการอธิบายโดย David Harvey (1990 : 338-346) ซึ่งฉายภาพให้เห็นกลไกการสะสมทุนที่มีความยืดหยุ่นในเงื่อนไขการจ้างการผลิต และผลิตซ้ำ ความยืดหยุ่นนี้ มีนัยยะสะท้อนกระบวนการสะสมแบบหลังสายพานโดยการสร้างเงื่อนไขว่า ผู้ประกอบการมิใช่เจ้าของชีวิตผู้ใช้แรงงานในทางตรงกันข้าม ผู้ใช้แรงงานคือเจ้าของชีวิตของพวกเขาเอง โดยวางเงื่อนไขให้ผู้ประกอบการและแรงงานได้ถูกเชื่อมร้อยกันกันด้วยมูลค่าแลกเปลี่ยนในท้ายสุด อันปรากฏในลักษณะการจ้างงานที่มีความเป็นชั่วคราวสูงขึ้น แรงงานเหมาค่าแรง หรือการรับงานกลับไปทำที่บ้าน แม้ลักษณะการจ้างงานข้างต้นจะมีใช้ปรากฏการณ์ใหม่ในระบบทุนนิยม อันหมายความว่า การสะสมแบบยืดหยุ่นจึงมิใช่ปรากฏการณ์ใหม่โดยสมบูรณ์หากแต่ หากแต่เป็นทางเลือกหนึ่งในการกำหนดรอบการสะสมทุนรอบใหม่หลังระบบทุนนิยมเผชิญกับวิกฤติ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง

เชิงคุณภาพสำคัญระหว่างการสะสมแบบยึดหยุ่นกับกระบวนการสะสมทุนก่อนหน้าในวิถีการผลิตแบบทุนนิยม คือความก้าวหน้าของพลังการผลิต ทุนการเงิน รวมถึงปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ของทุน อันทำให้การขูดรีดและกระบวนการทำให้เป็นสินค้ามีความเข้มข้นสูงขึ้นผ่านการสะสมแบบยึดหยุ่น

-การสะสมผ่านการยึดครอง (Accumulation by Dispossession)(Harvey, 2003 : 137-183)กระบวนการสะสมทุนรอบใหม่ หลังจากระบบทุนนิยมได้เผชิญกับวิกฤติการลดลงของอัตรากำไร โดยการแสวงหาพื้นที่ใหม่ในการผลิต เพื่อการคงอยู่ของระบบทุนนิยมจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมรูปแบบใหม่ รวมถึงพลังแรงงานชุดใหม่ ซึ่งในบริบทนี้หมายถึงกระบวนการสะสมแบบทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่

-การสะสมบุพกาลของทุน (Primitive accumulation of Capital)จุดเริ่มต้นของระบบทุนที่ก่อให้เกิดชนชั้นผู้ถือครองปัจจัยการผลิต และปราศจากปัจจัยการผลิต David Harvey (2005) ได้สรุปข้อแตกต่างข้อเสนองานของ Marx และ Adam Smith ซึ่งฝ่ายหลังมองการสะสมบุพกาลเป็นกระบวนการสันติที่เกิดจากคนที่ขยันมากกว่าและน้อยกว่า ขณะที่มุมมองของ Marx ระบุถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นและการสะสมบุพกาลเกิดจากการปล้น เผา และขบไล่ ผู้ถือครองที่ดินเดิม และล้อมรั้วอ้างกรรมสิทธิ์ โดยเกิดขึ้นในช่วงปลายยุคกลาง การอ้างถึงการสะสมบุพกาลในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถือตาม คำอธิบายความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบ Marx เป็นหลัก

-กรรมมาชีพเทียม (Lumpen Proletariat) ปรากฏในงาน *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte* (Marx, 1963 :118-119) ชนชั้นกรรมมาชีพเทียม หรือ ชนชั้นต่ำกว่ากรรมมาชีพ หมายถึงกลุ่มพลังการผลิตที่ปราศจากสำนึกทางชนชั้นแม้จะมีสภาพการทำงานที่ยากลำบากแต่อาศัยอยู่ได้บนฐานของระบบโครงสร้างในสังคมและได้ประโยชน์จากชนชั้นสูงในสังคมมากกว่าขัดแย้งกัน การตีความกรรมมาชีพเทียมโดยขบวนการฝ่ายซ้ายมักมีนัยยะทางการเมืองการเคลื่อนไหวทางการเมืองมากกว่าการจัดวางชนชั้นทางเศรษฐกิจ ในบริบทสังคมการผลิตไทยอาจหมายถึง โสเภณี พนักงานบริการ คนเก็บของเก่าขาย แม่ค้าหาบเร่แผงลอย เป็นต้น ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้ระบุในความหมาย กลุ่มผู้ใช้แรงงานที่ไม่สามารถผ่านการคัดกรองเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมเยี่ยงชนชั้นกรรมมาชีพ

-แรงงานเสี่ยง (Precariat, Precarious Proletariat) กลุ่มชนชั้นใหม่ซึ่งนิยามโดย Guy Standing (2011) ซึ่งชี้ให้เห็นพลังการผลิตแบบใหม่ในสังคมเสรีนิยมใหม่ซึ่งทำงานในลักษณะที่มีความยึดหยุ่น ชั่วคราว อันเป็นผลจากการปรับตัวของความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่ เพื่อลดอำนาจการต่อรองของชนชั้นกรรมมาชีพที่มีอำนาจต่อรองเพิ่มมากขึ้นจากการสะสมความ

ขัดแย้งในวิถีการผลิตทุนนิยม แรงงานเสี่ยงนอกจากต้องรับผิดชอบชีวิตตัวเองแล้วยังต้องรับผิดชอบต่อความเสี่ยงในระบบทุนนิยมอื่น ๆ ที่ถ่ายโอนมาจากชนชั้นนายทุน เช่น แรงงานเหมาค่าแรง ทำงานรายชิ้น คนงานรับงานกลับมาทำที่บ้าน แรงงานตามฤดูกาล หรือแรงงานข้ามชาติ ทำให้ชีวิตของพวกเขาผ่านกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้นส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาความทรงจำร่วมในสังคมการผลิต แต่ Standing (2011) ตั้งข้อสังเกตว่ากลุ่มแรงงานเสี่ยงเป็นกลุ่มที่มีพลังในการผลักดันสังคมในฐานะส่วนหนึ่งของพลังการผลิตของระบบทุนนิยมในศตวรรษที่ 21 ควบคู่กับชนชั้นกรรมาชีพ ทั้งนี้รายละเอียดของชนชั้นการผลิตในความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่ได้แสดงในบทที่ 2 หัวข้อ 2.3.4

จากการนิยามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ความหมายเชิงปฏิบัติการของความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่ และ แรงงานในฐานะสินค้า หมายถึง การปรับตัวของความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยม โดยมีนายทุนเป็นผู้ควบคุมปัจจัยการผลิต ทุนยังคงมีบทบาทสำคัญและมุ่งหาหนทางการผลิตผ่านการใช้แรงงานอย่างเข้มข้นเข้าร่วมทำการผลิตกับปัจจัยการผลิตอื่น โดยเปลี่ยนแปลงมาใช้แรงงานข้ามชาติที่สามารถ กัดค่าแรง เร่งรัดการทำงาน ละเลยเรื่องสวัสดิการ กีดขวางการรวมตัว เข้าแทนที่แรงงานท้องถิ่นเดิม เพื่อให้กระบวนการทำงานของวิถีการผลิตแบบทุนนิยมสามารถดำเนินต่อไปได้ การสร้างความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่ได้วางเงื่อนไขให้เกิดปรากฏการณ์ อนาคตนาการของเมืองเพื่อดูดซับแรงงานและเอื้อต่อการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้า ผ่านการสร้างระบบสวัสดิการเน้นค่าจ้างที่มีความเข้มข้นของกระบวนการทำให้เป็นสินค้า

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

แม้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีได้มีจุดหมายสำคัญในการสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายแต่การศึกษาสวัสดิการของแรงงานข้ามชาติในเชิงภววิทยาสามารถคาดหมายประโยชน์จากการศึกษาโดยสามารถแบ่งออกเป็นสามระดับคือ 1. การพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการด้านสวัสดิการและการคุ้มครองทางสังคม 2. การใช้ประโยชน์ในระดับท้องถิ่นและการกำหนดทิศทางการพัฒนาเมือง 3. ข้อเสนอต่อการบูรณาการการคุ้มครองทางสังคม

- 1) การพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีลักษณะการทบทวนในเชิงภววิทยาของแนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการ ดังนั้นภาพของสวัสดิการจึงมิใช่เรื่องของ การต่อรองทางการเมืองในพื้นที่สาธารณะตามแนวทางพหุนิยม เช่นเดียวกันก็มีใช้สวัสดิการนาระการจูงใจทางเศรษฐกิจตามแนวอธิบายของเศรษฐศาสตร์คลาสสิก หากแต่เป็นการ

พิจารณาเชิงบูรณาการตามมุมมองเศรษฐกิจการเมือง ดังนั้นจึงเป็นการฉายภาพกลไกการทำงานของ “สวัสดิการ” ในฐานะการผลิตซ้ำของ ระบบทุนนิยมที่มีความยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลง ตามลักษณะการสะสมทุนและกระบวนการทำให้เป็นสินค้า

- 2) **การใช้ประโยชน์ในระดับท้องถิ่นและทิศทางพัฒนาเมือง** สมุทรปราการเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่มีผลประโยชน์ทางการเมืองและธุรกิจมหาศาล แต่ระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมืองกลับถูกกำหนดเพื่อการผลิตซ้ำของทุนเป็นสำคัญ ซึ่งอายุขัยการสะสมทุนนั้นมีการผันแปรอยู่ตลอดเวลาทำให้สมุทรปราการเผชิญกับเงื่อนไข อนาคตนาการของเมือง การศึกษาสวัสดิการในแง่การผลิตซ้ำของระบบทุนนิยม ซึ่งมุ่งเน้นฉายภาพทวิลักษณ์ของแรงงาน คือแรงงานในฐานะมนุษย์ และแรงงานในฐานะสินค้า ย่อมนำไปสู่การนำเสนอสวัสดิการในฐานะการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์มากกว่า การผลิตซ้ำทุน หรือแรงงานในฐานะสินค้า
- 3) **การบูรณาการและการคุ้มกันทางสังคม** วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งฉายภาพให้เห็นกระบวนการการสะสมของทุนซึ่งชี้ให้เห็นรอบการสะสมที่มีอายุสั้นลงอันส่งผลต่ออายุขัยของแรงงานในฐานะสินค้า อันจำเป็นต้องสร้างรอบสะสมใหม่ทั้งโดยการปรับความสัมพันธ์การผลิตสู่ความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่ที่มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้นสูงขึ้น ควบคู่ไปกับการย้ายฐานการผลิตเพื่อแสวงหาแรงงานรุ่นใหม่เช่นเดียวกัน ในแง่นี้จึงจะเห็นว่าทุนมี ความยืดหยุ่นมากขึ้นและต้องการสร้างแรงงานในฐานะสินค้าให้มีความยืดหยุ่นตาม แต่การคุ้มกันทางสังคมซึ่งเป็นเงื่อนไขการสร้างสวัสดิการที่ผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์มิได้มีความยืดหยุ่นหรือติดตัวทุนและแรงงานในฐานะสินค้าไปพร้อมกัน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งฉายให้เห็นกระบวนการสร้างสวัสดิการ หรือการคุ้มกันที่สามารถติดตัวและยืดหยุ่นผู้ใช้แรงงาน (Portable Justice) เพื่อให้สอดคล้องกับการบูรณาการของทุนในประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

บทที่ 2

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้

2.1 ความนำ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หลังจากที่ได้ฉายภาพ คุณูปการและข้อจำกัดของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมในบทที่ผ่านมา กรอบวิเคราะห์ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นภาพล้อกับกลุ่มวรรณกรรมที่ได้ทบทวนมาแล้ว อันได้แก่กลุ่มวรรณกรรมด้านพหุนิยม มานุษยวิทยา ชุมชนผู้อพยพข้ามชาติ วัฒนธรรมการบริโภคแบบเสรีนิยมใหม่ และกลุ่มแนวคิด Gramsci ใหม่ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบข้อจำกัดสำคัญของกลุ่มวรรณกรรมข้างต้นที่จำเป็นต้องก้าวผ่านอันประกอบด้วย 1. ระดับหน่วยวิเคราะห์ที่แยกขาด 2. การอธิบายในระดับปรากฏการณ์ 3. การลดทอนและอธิบายตามระบบอันตวิทยา(Teleology) ของแนวคิดเชิงทฤษฎีนั้น ดังนั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งอธิบายด้วยกรอบแนวคิดต่างๆที่สามารถเติมเต็มข้อจำกัดข้างต้นผ่านการบูรณาการแนวคิดเชิงทฤษฎีหลากหลายระดับที่อาศัยกรอบภววิทยาแนวสังคมนิยมแนววิพากษ์ (Critical Realism) ในการพิจารณาเงื่อนไข

ผู้วิจัยจึงนำเสนอ ประเด็นสำคัญอันเกี่ยวข้องกับการนำเสนอกรอบวิเคราะห์ โดยเริ่มต้นจากสาเหตุการศึกษาเศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการ โดยชี้ให้เห็นความจำเป็นในการศึกษาสวัสดิการในฐานะกระบวนการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยม ในส่วนถัดมาผู้วิจัยขอเสนอกลุ่มแนวคิดเชิงทฤษฎีที่นำมาบูรณาการเพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในลักษณะสหระดับ อันประกอบด้วย

1. แนวคิดเชิงทฤษฎีระบบการอพยพซึ่งนำเสนอโดย Stephen Castles(2003: 12-45) ซึ่งฉายภาพให้เห็นว่าการอพยพมิใช่ต้นเหตุ หรือผลของโลกาภิวัตน์หากแต่เป็นหนึ่งในกระบวนการการแปรสภาพทางสังคมที่มีพลวัตไม่หยุดนิ่ง
2. พร้อมกันนั้นกลุ่มแนวคิดเชิงทฤษฎีการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ได้ต่อเติมและฉายภาพให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยมเพื่อการคงรักษาทั้งระบบไว้ โดยมีเงื่อนไขเศรษฐกิจ การเมือง สังคมที่มีความอิสระเชิงสัมพันธ์ต่อกันในแต่ละช่วงเงื่อนไขเวลาตามข้อเสนอ ของ Bob Jessop (1991)

3. นอกจากการวิเคราะห์ในระดับปัจเจกชนผ่านแนวคิดเชิงทฤษฎีระบบการอพยพและระดับระบอบการผลิตแล้ว คำอธิบายว่าด้วย อนาคตนาการของเมืองได้ฉายภาพเจาะจงให้เห็นถึงเงื่อนไขของสมุทรปราการซึ่งถูกแปรสภาพให้เป็นพื้นที่เสรีนิยมใหม่ แต่กลับถูกวางเงื่อนไขยกเว้นจากอันตวิทยาว่าด้วยวิวัฒนาการแบบเสรีนิยมใหม่และปรากฏเงื่อนไขการย้อนกลับเพื่อดูดซับแรงงานเข้าสู่ระบบต่อไป และกลุ่มสุดท้ายพิจารณาถึงพลังการผลิตรูปแบบใหม่ซึ่งเป็นผลจากการสะสมแบบยืดหยุ่น และกระบวนการผลิตซ้ำที่มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้น
4. จากข้อ 3. การวางเงื่อนไขให้แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการแปรสภาพสู่การเป็นแรงงานเสี่ยง (Precariat) คำอธิบายของ Guy Standing (2011) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะของพลังการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามรอบของการสะสมทุน ในด้านนี้จึงจะเห็นว่า สวัสดิการในฐานะกระบวนการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยมมีกระบวนการทำงานในหลายระดับได้แก่ ระดับปัจเจกชน ระดับชนชั้น ระดับเมือง (พื้นที่) และระดับระบอบการผลิต

ทั้งนี้จาก 4 กลุ่มแนวคิดเชิงทฤษฎีนำสู่การนำเสนอกรอบวิเคราะห์เพื่อการอธิบายลักษณะการสร้างสวัสดิการเพื่อการผลิตซ้ำแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ จากการบูรณาการแนวคิดเชิงทฤษฎีหลากหลายระดับ อันวิพากษ์ต่อข้อเสนอเชิงอันตวิทยาแบบเสรีนิยมใหม่ โดยฉายภาพให้เห็นความขัดกันของกระบวนการผลิตซ้ำแรงงานซึ่งมีอยู่สองด้านคือแรงงานในฐานะมนุษย์ และแรงงานในฐานะสินค้าตามข้อเสนอของเศรษฐกรเมืองแนวมาร์กซ์ (Marx 1976) โดยสวัสดิการในความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่มุ่งสร้างแรงงานในฐานะสินค้าอันก่อให้เกิดความขัดแย้งเมื่อระบบดำเนินไป

2.2 สาเหตุการศึกษาเศรษฐกรเมืองว่าด้วยสวัสดิการ

สวัสดิการเป็นเงื่อนไขสำคัญของการคงอยู่ของระบบทุนนิยม เนื่องด้วยสวัสดิการคือตัวเชื่อมระหว่างการผลิตและผลิตซ้ำ หัวใจของระบบทุนนิยมมิใช่เพียงแค่การผลิตสินค้าและแลกเปลี่ยนในตลาดตามที่ เศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิกโดย Adam Smith หรือ Ricardo พยายามอธิบาย กลไกสำคัญที่ทำให้ระบบทุนนิยมแตกต่างจากวิธีการผลิตอื่นในอดีตคือการผลิตแรงงานในฐานะสินค้า

(Harvey, 2006a) ดังที่ Marx (1970 : 49-63) ได้ระบุไว้ในต้นฉบับปรัชญาและเศรษฐศาสตร์แห่งปี 1844 ระบบการผลิตจะไม่สามารถดำเนินได้อย่างเสรีสิ้นกระบวนการหากไม่ผ่านกระบวนการผลิตซ้ำ ดังนั้นกระบวนการแรกของระบบทุนนิยมคือการแปรสภาพแรงงานในฐานะมนุษย์ผู้การเป็นแรงงานในฐานะสินค้า⁶ เป้าหมายของระบบทุนนิยมคือการคงสภาพแรงงานในฐานะสินค้าให้นานที่สุด แต่เมื่อระบบการผลิตดำเนินไปก็ทำให้พลังแรงงานไปจนหมดสิ้นและต้องดำเนินการผลิตซ้ำ หรือสร้างแรงงานขึ้นมาใหม่ สวัสดิการจึงเป็นสะพานเชื่อมระหว่างแรงงานในฐานะมนุษย์และแรงงานในฐานะสินค้า แต่เงื่อนไขการเป็นสะพานเชื่อมนี้ก็ดำรงอยู่ขัดแย้งในตัวเองและวิกฤติของระบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นก็คือวิกฤติของการผลิตซ้ำอันหมายความว่าสวัสดิการไม่สามารถทำหน้าที่การเป็นสะพานเชื่อมระหว่างแรงงานในฐานะสินค้าและแรงงานในฐานะมนุษย์

ดังนั้นการจะเข้าใจเนื้อหาของลักษณะสวัสดิการในสังคมทุนนิยมคือการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสองปัจจัยคือ การสร้างมูลค่าใช้สอยและมูลค่าแลกเปลี่ยน ซึ่งตัวแรงงาน(ในฐานะมนุษย์)หาได้มีมูลค่าใช้สอยสำหรับชนชั้นนายทุน หากแต่พลังแรงงาน(แรงงานในฐานะสินค้า)ต่างหากที่เป็นตัวสร้างมูลค่าในระบบทุนนิยม พลังแรงงานได้สร้างมูลค่าแลกเปลี่ยนผ่านระบบค่าจ้างและต้นทุน⁷ และเมื่อมูลค่าแลกเปลี่ยนได้ถูกสถาปนาขึ้นในระบบทุนนิยมแล้ว มนุษย์ย่อมไม่มีคุณค่าใดนอกจากพลังแรงงานของเขา ข้อกำหนดนี้กลายเป็นว่ามนุษย์ได้ถูกแปลกแยกออกจากตัวมนุษย์เอง พวกเขากลายเป็นสินค้า และวัตถุประสงค์ที่พวกเขาทำการผลิตกลับกลายเป็นนายของเขาเอง จากนั้นก็ทำการบริโภคเพื่อผลิตพลังแรงงานเข้าสู่วงจรการผลิตอีกครั้งหนึ่ง มูลค่าใช้สอยของมนุษย์แต่ละคนถูกแปรสภาพเป็นสินค้าและยึดโยงผ่านมูลค่าแลกเปลี่ยน

⁶ Marx (1976) ได้วิพากษ์แนวคิดมูลค่าใช้สอย และมูลค่าแลกเปลี่ยนของ Adam Smith และ David Ricardo โดยได้ระบุไว้ในเบื้องต้นว่า สรรพสิ่งนั้นมีมูลค่าแลกเปลี่ยนที่เกิดจากปริมาณพลังแรงงานที่ถูกบรรจุไว้ในสินค้านั้น มูลค่าแลกเปลี่ยนจึงเป็นเรื่องสัมพัทธ์ ผ่านมูลค่าใช้สอยของแต่ละบุคคล ตามแต่ละสังคมและสถานที่ (รองเท้าที่เราใส่ย่อมมีมูลค่าใช้สอยมากกว่ารองเท้าที่วางอยู่บนตู้แสดง หรือสร้อยเพชรที่อยู่บนคอผู้อื่น) แต่ระบบทุนนิยมได้ทำให้มูลค่าแลกเปลี่ยนกลายเป็นเรื่องสัมบูรณ์ (เงินหนึ่งร้อยบาทในกระเป๋าของเรา กับรองเท้าราคาหนึ่งร้อยบาทในตู้โชว์มีค่าเท่ากัน) ด้วยผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุนผ่านการสะสมมูลค่าส่วนเกินและการไหลเวียนของระบบเงินตรา โดยระบบทุนนิยมได้สร้างเงื่อนไขการสร้างมูลค่าใช้สอยของชนชั้นนายทุน(คุณค่าทางสังคม) ให้กลายเป็นเรื่องมูลค่าแลกเปลี่ยนโดยสัมบูรณ์

⁷ David Harvey (2006a) ได้สรุปแนวคิดของ Marx ในประเด็นด้านมูลค่าว่า หากพิจารณาว่าหากชนชั้นนายทุนจ่ายมูลค่าแลกเปลี่ยนด้วยมูลค่าใช้สอยของแรงงาน(แรงงานในฐานะมนุษย์) ก็จะไม่มียุทธศาสตร์เกิดขึ้นแต่อย่างใด ในทางตรงข้ามมูลค่าใช้สอยของพลังแรงงานภายใต้ระบบทุนนิยม คือการสร้างมูลค่าส่วนเกินแก่ชนชั้นนายทุน ประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ Marx เห็นต่างจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองก่อนหน้า อย่าง Smith , Ricardo หรือ Malthus ที่ให้ความสำคัญแก่ การสร้างมูลค่าใช้สอยของปัจเจกชน หรือการพิจารณาสังคมเพียงแค่มวลรวมของปัจเจกชน โดยระบุว่ามนุษย์หาได้สร้างมูลค่าใช้สอยแต่เพียงเพื่อตัวเอง หากแต่ในกระบวนการผลิตนั้นมนุษย์ได้สร้างมูลค่าใช้สอยสำหรับผู้อื่นด้วย

การศึกษาสวัสดิการผ่านมุมมองเศรษฐศาสตร์การเมืองย่อมเป็นการฉายภาพให้เห็นถึงสวัสดิการในฐานะเงื่อนไขตอบสนองของโครงสร้างการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยม แม้สวัสดิการจะพยายามเปลี่ยนมนุษย์ให้เป็นแรงงานในฐานะสินค้าที่มีความคล้ายกันเชิงคุณภาพในพื้นที่การผลิต แต่ในพื้นที่การผลิตซ้ำที่มนุษย์คาดหวังจะไถ่ถอนความเป็นสินค้าของตนเองจากการเป็นสินค้า สิ่งที่แรงงานต้องเผชิญมิใช่เพียงแค่เงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่ค่าจ้างของพวกเขาไม่เคยถูกกำหนดให้เพียงพอต่อการซื้อคืนชีวิตของพวกเขาแต่ยังต้องเผชิญกับความคาดหวังในการคืนความเป็นมนุษย์จากการผลิตด้วย

งาน Grundrisse ของ Marx ได้มีคุณูปการในการทำความเข้าใจกลไกการเกิดเวลาว่างในระบบทุนนิยมเพื่อนำสู่การผลิตซ้ำผู้ใช้แรงงาน Marx ได้นำเสนอให้เห็นลักษณะสำคัญของระบบทุนนิยมที่ได้มีการแปรสภาพการผลิตแบบแยกส่วนสู่การผลิตแบบรวมหมู่ และการผลิตซ้ำแบบรวมหมู่ จึงหมายความว่า หากในสังคมทุนนิยมผู้ใช้แรงงานไม่อาจประกาศได้ว่าตนมีส่วนใดในสินค้านี้เป็นของตน (ตามมูลค่าใช้สอยของสินค้าหากแต่ชนชั้นนายทุนได้วางเงื่อนไขการจัดแบ่งผ่านระบบมูลค่าแลกเปลี่ยน) อันเนื่องจากระบบการผลิตรวมหมู่ เช่นนั้นการผลิตซ้ำแบบรวมหมู่ก็เป็นตัวชี้ให้เห็นว่า ผู้ใช้แรงงานเองก็อาจที่จะประกาศได้ว่า แรงงานในฐานะมนุษย์ (Labour) และแรงงานในฐานะสินค้า (Labour Power) ส่วนไหนที่เป็นของพวกเขาเอง พวกเขาเป็นผลิตภัณฑ์ท้ายสุดของระบบทุนนิยม (McIllellan 1973: 144-150) พร้อมกันนี้งานของ Engels (1993: 23-75, 90-95) ได้พิจารณาถึงเงื่อนไขที่เกิดขึ้นจริงในระบบทุนนิยมที่ลักษณะชีวิตของผู้ใช้แรงงานย่ำแย่ลงเมื่อชีวิตถูกยึดโยงผ่านมูลค่าแลกเปลี่ยน ในวิทยานิพนธ์นี้มุ่งฉายภาพกระบวนการผลิตซ้ำผ่านนักเศรษฐศาสตร์การเมืองร่วมสมัยอย่าง Lefebvre (2002) ที่พิจารณาพื้นที่ของสังคมทุนนิยมที่มีการปรับเปลี่ยนไป โดยยังคงหัวใจเดิมไว้คือระบบผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้าผ่านมูลค่าแลกเปลี่ยน แนวคิดของ Lefebvre จึงมีทั้งลักษณะต่อยอดต่อแนวคิดพื้นฐานของ Marx ที่ปรากฏใน Grundrisse ดังที่ได้พิจารณา

นอกจากนี้การศึกษาสวัสดิการในมุมมองเศรษฐกิจการเมืองมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์ในการฉายภาพให้เห็นถึงพลวัตของระบบทุนนิยม ซึ่งในกรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการที่มีเงื่อนไขสำคัญดังต่อไปนี้

1. สมุทรปราการเป็นพื้นที่เสรีนิยมใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่อื่นทั่วโลกภายใต้โครงสร้างห่วงโซ่อุปทาน ของระบอบหลังรัฐชาติ
2. แรงงานข้ามชาติชาวพม่าเป็นตัวแทนพลังแรงงานที่ผ่านกระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้น ภายใต้ความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่ มุมมองสิทธิสวัสดิการที่มองความสัมพันธ์ระหว่าง

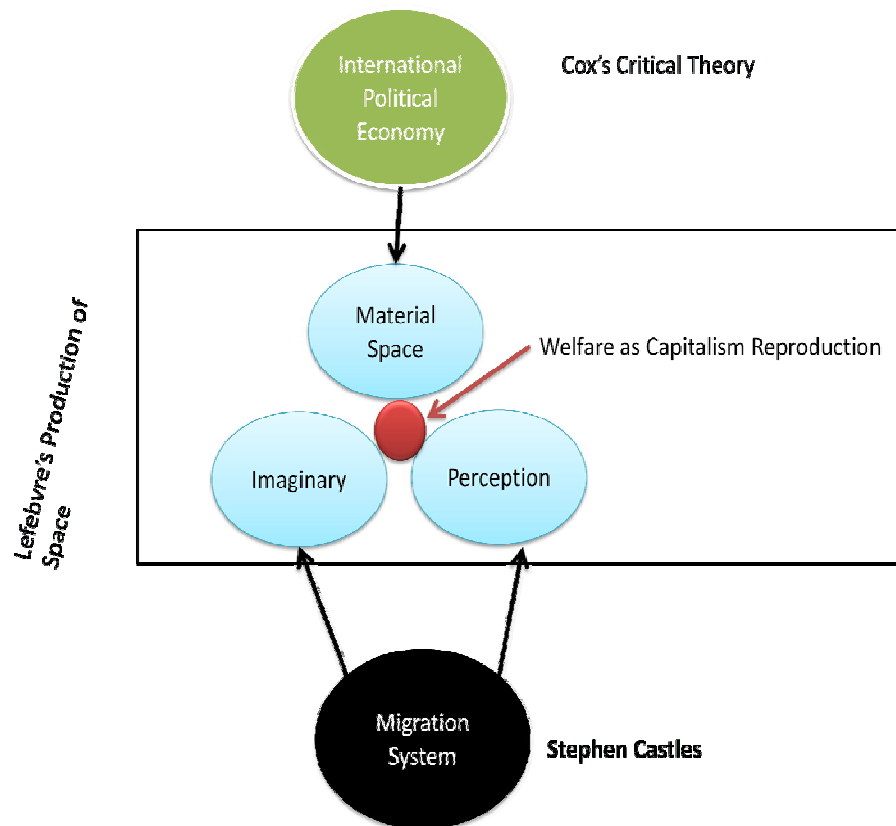
ปัจเจกชนกับรัฐผ่านปริมณฑลการต่อรองทางการเมือง จึงไม่เพียงพอดต่อการอธิบายเท่ากับแนวศึกษา
สวัสดิการในฐานะกระบวนการผลิตซ้ำผ่านแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง

3. มุมมองเศรษฐกิจการเมืองจึงเป็นการจัดระนาบการพิจารณาเสียใหม่โดยพิจารณาระบบการ
ผลิตและการผลิตซ้ำในฐานะเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ที่บ่งชี้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมการผลิตโดย
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะชี้ให้เห็น ความพยายามสองด้านคือความพยายามของระบบทุนนิยม ที่พยายาม
สร้างสวัสดิการเพื่อแปรสภาพแรงงานให้เป็นสินค้า และในอีกด้านเป็นการต่อสู้ของแรงงานเพื่อทวงถาม
สวัสดิการเพื่อการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์

2.3 แนวทางการบูรณาการแนวคิดเชิงทฤษฎีหลายระดับ (Multi-Level)

การพิจารณาสวัสดิการในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความแตกต่างจากกรอบความคิดนโยบาย
สาธารณะทั่วไป ที่วางอยู่บนกรอบข้อสรุปแบบเสรีนิยมผ่านการคำนวณผลได้เสียทางเศรษฐกิจของ
ผู้เกี่ยวข้องหรือจากมูลค่าแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ (Exchange Value) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งพิจารณา
สวัสดิการสองลักษณะคือ การผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้า และการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์
(Labour Power / Labour) จึงเป็นสาเหตุในการบูรณาการการศึกษาหลายระดับเข้าหากัน

การเชื่อมร้อยแนวคิดเชิงทฤษฎีทั้งสามระดับได้แก่ ระดับกลุ่ม(แรงงานข้ามชาติ) ระดับท้องถิ่น
(ความสัมพันธ์ชีวิตประจำวันในเขตเมือง) และ ระดับโลก(โครงสร้างเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมโลก)
เป็นการสร้างตัวแบบเพื่อนำสู่การอธิบายปรากฏการณ์แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในจังหวัด
สมุทรปราการ และตอบคำถามที่สำคัญที่สุดของการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือ สวัสดิการของแรงงาน
ข้ามชาติภายใต้ความสัมพันธ์ในเขตเมืองยุคโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่มีลักษณะอย่างไร อันปรากฏใน
แผนภาพด้านล่าง

รูปภาพ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ของกรอบแนวคิดที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

จากแผนภาพได้แสดงให้เห็นว่า สวัสดิการในฐานะการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยมมิได้ดำรงอยู่ในลักษณะที่แยกขาดหรือเป็นอิสระจากเงื่อนไขต่างๆ อันจำเป็นต้องมีการบูรณาการกรอบวิเคราะห์ต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน Henri Lefebvre ได้อธิบายแนวคิดการสร้างพื้นที่ของระบบทุนนิยมอันมีผลต่อการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้า อันได้แก่พื้นที่ ทางวัตถุ พื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางความคิด พื้นที่ทางวัตถุเป็นผลของการวางเงื่อนไขผ่านระบบทุนนิยมโลกตามคำอธิบายของ Cox (1987: 90-104) ซึ่งชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญของระบบทุนนิยมโลกในการแปรสภาพเงื่อนไขชีวิตประจำวันในทางวัตถุ เช่นเดียวกับกับพื้นที่ทางความคิด และพื้นที่ทางสังคมถูกวางเงื่อนไขเฉพาะจากระบบการอพยพตามข้อเสนอของ Stephen Castles (2000 : 20-27) ในแง่นี้จึงจะเห็นได้ว่าสวัสดิการมิได้มีลักษณะสัมพันธ์แยกออกตามพื้นที่หรือเงื่อนไขการเมืองเฉพาะหากแต่เชื่อมร้อยกันทั่วโลก ระบบการอพยพเป็นเงื่อนไขหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นความเชื่อมร้อยระหว่าง พื้นที่ต่างๆ ในฐานะกระบวนการเคลื่อนย้ายของแรงงานในฐานะสินค้า

2.3.1 สวัสดิการในฐานะการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่

เพื่อความเข้าใจสวัสดิการในฐานะการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมจำเป็นต้องแสดงให้เห็นลักษณะพื้นฐานของรัฐทุนนิยมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและมีความพยายามในการสร้างเงื่อนไขเพื่อการคงอยู่ของตัวระบบ ซึ่งเป็นการทำงานคู่กันระหว่างระบบเศรษฐกิจและกลไกอุดมการณ์ อันนำสู่การฉายภาพให้เห็นการเปลี่ยนแปลงจากรัฐสวัสดิการแนวเคนส์ สู่ระบอบเน้นค่าจ้างตามแนวทอมป์เตอร์

หากพิจารณาลักษณะพื้นฐานของรัฐทุนนิยม จำเป็นต้องพิจารณาเบื้องต้นจากงาน “ว่าด้วยทุน” ของ Karl Marx (1976) ได้พิจารณาบทบาทของรัฐทุนนิยมไว้อย่างจำกัด โดยชี้ให้เห็นถึงกลไกในการผลิต และผลิตซ้ำที่เกิดขึ้นในระดับประชาสังคม “ว่าด้วยทุน” ได้ให้ความสนใจในมิติประชาสังคม ที่เกี่ยวพันกับมิติเศรษฐกิจและการผลิตแต่ การแปล “ประชาสังคม” ที่ปรากฏในงานต้นฉบับของ Marx มักมีความคลาดเคลื่อนและใช้คำว่า “สังคมกรรม มพี Bourgeois Society” คำอธิบายใน “ว่าด้วยทุน” เน้นหนักไปที่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในการผลิตมากกว่ากลไกเชิงสถาบันที่เป็นทางการ คำอธิบายเรื่องรัฐของ Marx มาปรากฏชัดขึ้นในงาน แดลงการณ์ของชาวคอมมิวนิสต์ โดยพูดถึงรัฐในฐานะกลไกการปราบปราม การสร้างความชอบธรรม และรัฐในฐานะเครื่องมือของชนชั้นนายทุน เช่นเดียวกับคำอธิบายเรื่องสังคมชนชั้น ในงานก่อนหน้า อย่าง 18th Brumaire of Louis Bonaparte ซึ่ง Marx (1963 : 118-119) อธิบายโครงสร้างชนชั้นในสังคมทุนนิยมไว้อย่างซับซ้อน แต่ในงาน “แดลงการณ์แห่งพรรคคอมมิวนิสต์” (Marx, Engels, and Stedman Jones, 2002) สังคมทุนนิยมได้พัฒนาถึงขั้นการเผชิญหน้าของสองชนชั้นหลัก คือชนชั้นนายทุน และชนชั้นกรรมาชีพ รัฐในที่นี้จึงถูกอธิบายในฐานะกลไกที่เป็นทางการสำหรับชนชั้นหนึ่งเหนือชนชั้นหนึ่ง⁹

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากคำอธิบายจากทั้งเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบมาร์กซิสต์ รัฐทุนนิยมเองจึงมิใช่เรื่องของการควบคุมทางเศรษฐกิจเพียงลำพังหากแต่สะท้อนความสัมพันธ์ในสังคมขณะนั้น รวมถึงกระบวนการสร้างความชอบธรรม องค์ประกอบของรัฐย่อมผันแปรไปตามสภาพสังคมการผลิตแต่

⁹หากเทียบกับมาตรวัดของ Held(2002a) แล้ว Marx ในงานชิ้นนี้มีลักษณะที่เอนไปซีกโลกาภินิยม หากยึดถือตามหนังสือ “ว่าด้วยทุน” แล้ว Marx ยังห่างไกลจากคำอธิบาย แบบเน้น “รัฐ” ตามที่แนวคิดเศรษฐกิจการเมืองรุ่นหลังพยายามจะอธิบาย

¹⁰ในช่วงต้นศตวรรษที่สิบ Lenin (1992) ได้ขยายความคำอธิบายเรื่องรัฐ ใน “รัฐและการปฏิวัติ” โดยให้ความสำคัญรัฐทุนนิยมในฐานะปรากฏการณ์สมัยใหม่ที่ไม่ใช่เพียงแค่ชุดของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ตามที่นักสังคมวิทยาดั้งศตวรรษที่ 20 ที่นิยมอธิบายรัฐในฐานะกลไกการแบ่งงานกันทำที่ซับซ้อนขึ้นในสังคมพัฒนาแล้ว การเกิด กองทัพ ตำรวจ และเรือนจำเป็นภาพสะท้อนพัฒนาการขั้นหนึ่งของสังคม Lenin ชี้ให้เห็นว่าคำอธิบายข้างต้นเป็นเพียงกลไกการสร้างความชอบธรรมแก่การปราบปราม รัฐเป็นกลไกการกดขี่ และขูดรีดในระบบทุนนิยม ประชาธิปไตยและความมีอารยะจึงเป็นเรื่องเฉพาะของชนชั้นนายทุนอันเป็นส่วนน้อยของสังคม การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพจึงเป็นการสถาปนารัฐเผด็จการของคนส่วนน้อยและพัฒนาสังคมไร้ชนชั้นในที่สุด ข้อสรุปของเลนินนำสู่ข้อถกเถียงในขบวนการปฏิวัติ Rosa Luxemburg(1964) ได้พิจารณา ประเด็นที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและการต่อสู้ด้วยเงื่อนไขเฉพาะหน้า และการสนับสนุนการพัฒนาสิทธิสวัสดิการของผู้ใช้แรงงานว่าต้องเกิดขึ้นควบคู่กับการปฏิวัติ

ละพื้นที่และแต่ละยุคสมัย ดังนั้นหากพิจารณา รัฐทุนนิยมในฐานะองค์กรซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบทุนนิยม สามารถแสดงลักษณะได้ดังนี้ (Jessop, 1985 : 27-53)

1. เป็นองค์กรทางสังคมรวมศูนย์ เพื่อเอื้อประโยชน์แก่กระบวนการผลิต วางอยู่บนฐานมูลค่า แลกเปลี่ยน โดยถือการสร้างมูลค่าส่วนเกินของพลังแรงงานเป็นมูลค่าใช้สอยของสังคมเพื่อนำสู่การกำหนดเป็นมูลค่าแลกเปลี่ยน

2. มีหน้าที่ในการผลิตซ้ำกระบวนการทำให้เป็นสินค้า กระบวนการทำให้เป็นวัตถุ รวมถึงกระบวนการทำให้เป็นรูปธรรม เพื่อสร้างมูลค่าแลกเปลี่ยนต่อไป

3. เป็นกลไกที่เกิดต่อเนื่องกัน ตั้งแต่กระบวนการผลิตและกระบวนการผลิตซ้ำมิได้แยกขาดออกจากกัน กล่าวคือชีวิตในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวเชื่อมร้อยกันด้วย ตรรกะสองข้อแรก

ข้อสรุปสามข้อข้างต้นเป็นการนิยามรัฐทุนนิยมในความหมายกว้างที่สังเคราะห์จากข้อวิพากษ์ระหว่างคำอธิบายแบบเน้นรัฐและเน้นทุน โดยชี้ให้เห็นว่าลักษณะและหน้าที่ของรัฐย่อมมีการผันแปรไปไม่ตายตัว ตามลักษณะของทุนและการสะสมทุนก็ย่อมมีการแปรเปลี่ยนไป แม้ว่าลักษณะรัฐและวิถีการสะสมของทุนจะแปรเปลี่ยนไป ในวิถีการผลิตแบบทุนนิยมก็ยังคงองค์กรทางสังคมรวมศูนย์ที่ทำหน้าที่ตามสามลักษณะข้างต้นเอาไว้

แต่เช่นนั้นก็มิได้หมายความว่ารัฐทุนนิยมมีลักษณะตายตัว¹⁰ คำอธิบายของ Offe (1985) , Lash และ Urry (1994) รวมถึง Hardt และ Negri (2000) ชี้ให้เห็นถึงระบบทุนนิยมที่ไร้ระเบียบแบบแผน และกำลังมีการจัดระเบียบแบบแผนใหม่อันต้องมีความเข้าใจและกลไกการต่อต้านแบบใหม่ ในงาน Empire ได้พัฒนารอบแนวคิดที่ว่าด้วย “มวลชน”(Multitude) ขึ้นมาแทนที่กรอบความคิดเรื่องชนชั้น โดยเป็นการต่อสู้ที่ข้ามผ่านความสัมพันธ์การผลิต และยึดโยงผ่านสัญญะการบริโภค ทั้งนี้ Eric Olin Wright (1997 : 45-114) ได้ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างทางชนชั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยพิจารณาจากการเกิดขึ้นของผู้ประกอบการรายย่อย ที่เคยมีแนวโน้มลดลงจากการรวมศูนย์การผลิตแบบสายพาน หากพิจารณาพลวัตของระบบทุนนิยมโดยรวม Robert W. Cox (1987 : 80-114) ได้ระบุถึงการพัฒนารอบของระบบทุนนิยมโดยพิจารณาผ่านสามเงื่อนไข อันได้แก่ ปัจจัยทางวัตถุวิสัย

¹⁰ วิวาทะระหว่าง Lenin และ Luxemburg เป็นภาพสะท้อน ข้อถกเถียงสำคัญเกี่ยวกับหน้าที่หลัก และขอบเขตของรัฐทุนนิยม (Higgins, 1966) อันปรากฏในวิวาทะระหว่าง Miliband และ Poulantzas เช่นกัน โดยคำอธิบายของ Miliband ได้ระบุถึงบทบาทของทุนในการสร้างกลไกของรัฐขึ้นมา รัฐจึงดำรงอยู่ในฐานะเครื่องมือของชนชั้นนายทุน ในทางตรงข้ามมุมมองแบบโครงสร้างนิยมของ Poulantzas ชี้ให้เห็นว่า การมองแบบ Miliband เป็นการพิจารณาแบบจำกัดขอบเขตของรัฐ และมองว่ารัฐมีลักษณะตายตัว โดยละเลยเงื่อนไขในชีวิตประจำวัน ที่รัฐทุนนิยมต้องตอบสนองเงื่อนไขการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ภายในระบบทุนนิยม รัฐจึงเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นอิสระเชิงสัมพัทธ์ ที่ไม่ได้ถูกควบคุมเด็ดขาดโดยตัวแสดงใดตัวแสดงหนึ่ง ดังนั้นในแง่นี้รัฐทุนนิยมจึงไม่ใช่กลไกตายตัวในลักษณะเครื่องมือ (Jessop, 2002)

(Objective Factors) ปัจจัยด้านอัตวิสัย (Subjective Factor) และรูปแบบเชิงสถาบัน (Institution Forms)

1. ปัจจัยทางวัตถุวิสัย หรือการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างพลังการผลิต ประกอบด้วยการจัดประเภทชนชั้น อำนาจทางการเมือง บทบาทของรัฐ อันนำสู่วิถีการควบคุมแรงงาน ผ่านเทคโนโลยีกระบวนการผลิต และการกระจายผลผลิตในท้ายที่สุด
2. ปัจจัยด้านอัตวิสัย หรือรูปแบบของจิตสำนึกประกอบด้วย การรับรู้ร่วมกัน (Inter-subjectivity) เกี่ยวกับรูปแบบการผลิตที่ชอบธรรม นำสู่การยอมรับกระบวนการการตัดสินใจ และความโน้มเอียงในการยอมรับการครอบงำของกลุ่มที่มีอิทธิพล
3. รูปแบบสถาบันที่เป็นทางการ ได้แก่กลไกการครอบงำโดยตรง และวิธีการต่อรองและจัดการในกระบวนการผลิต

คำอธิบายเบื้องต้นของ Cox นี้จึงแตกต่างจาก พัฒนาการระบบรัฐตามการศึกษาตามแนวทางสำนักกระบวนการทำให้เป็นสมัยใหม่ ซึ่งพิจารณาเงื่อนไขภายในสังคมของประเทศนั้นเป็นหลักโดยตัดขาดจากมิติพัฒนาการระบบทุนนิยมโลก เช่นเดียวกันการพิจารณาของทฤษฎีฟิงฟิงในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาช่วงทศวรรษ 1970 ก็เป็นการพิจารณาพัฒนาการของระบบทุนนิยมโลกโดยตัดขาดจากพัฒนาการภายในและเงื่อนไขในชีวิตประจำวันของสังคมนั้น

ลักษณะสำคัญประการสำคัญอีกประการของระบบทุนนิยมคือกลไกอุดมการณ์ของรัฐ¹¹ รัฐมิได้มีหน้าที่ในฐานะกลไกการปราบปรามเพื่อนำสู่การผลิตเท่านั้น เช่น การที่ผู้ใช้แรงงานออกมาประท้วง และรัฐนำตำรวจมาปราบปราม หรือการที่รัฐใช้ศาล เข้าไกลเกลี่ยในกรณีพิพาทระหว่างนายทุนและผู้ใช้แรงงาน โดยทำให้ผู้ใช้แรงงานยอมรับเงื่อนไขการจ้างตามกฎหมายแรงงาน ตัวอย่างข้างต้นจึงเป็นภาพสะท้อนเฉพาะกลไกการผลิต แต่ยังไม่ได้ฉายภาพกลไกการผลิตซ้ำความสัมพันธ์การผลิตที่เกิดขึ้นผ่านรัฐ ดังนั้นกระบวนการผลิตจึงไม่ได้เสร็จสิ้นที่สถานประกอบการหากแต่ต้องดูภาพรวมของทั้งระบบเศรษฐกิจ (Althusser, 1967 : 120-121)

¹¹ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 คำอธิบายของรัฐทุนนิยมถูกพัฒนาขึ้นมาอย่างเป็นระบบโดยเลนิน ข้อสรุปของเลนินสามารถสร้างภาพได้ว่า กลไกของรัฐอันปรากฏเป็นรูปธรรมเช่น ศาล ทหาร ตำรวจเป็นกลไกการปราบปรามเพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุน Althusser (1967) ซึ่งให้เห็นว่ามุมมองข้างต้นเป็นมองข้ามความสัมพันธ์การผลิตที่แท้จริงที่เกิดขึ้นในระบบทุนนิยม

ทั้งนี้ David Harvey (2006a: 5-20) ได้สรุปแนวคิดการผลิตซ้ำของ Marx จากงานเขียน “ว่าด้วยทุน” ในงาน *Limits to Capital* โดยพิจารณากระบวนการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมตามกรอบคำอธิบายของ Marx แล้ว สามารถพิจารณาตัวอย่างได้ดังนี้ นาย ก. เป็นเจ้าของโรงงานทอผ้า เมื่อทำการผลิตรอบหนึ่ง นาย ก. ต้องทำการผลิตซ้ำสำหรับการผลิตรอบใหม่ ซึ่งในแง่นี้ เขาต้องการฝ่ายดิบและเครื่องจักรสำหรับการผลิตรอบใหม่ ในเบื้องต้นจึงเห็นว่านาย ก. ไม่ได้ทำการผลิตซ้ำเองทั้งหมด นาย ข. เจ้าของไร่ฝ้ายเป็นผู้ทำการผลิต ฝ่ายดิบสำหรับ นาย ก. และ นาย ค. เจ้าของโรงงานผลิตเครื่องจักร ก็เป็นผู้ผลิตเครื่องจักรสำหรับการผลิตซ้ำของนาย ก. โดย นาย ข. และนาย ค. ก็มีกลไกการผลิตซ้ำเฉพาะของตัวเอง กระบวนการนี้จึงเกิดขึ้นเชื่อมร้อยไปทั่วโลก ในการผลิตหนึ่ง ต้องคำนึงปัจจัยการบริโภคควบคู่ไปด้วย

ใน *Limits to Capital* นี้ Harvey ได้ตั้งข้อสังเกตสำคัญต่อวิกฤตในระบบทุนนิยม ซึ่ง Marx ได้เสนอไว้ในว่าด้วยทุน เล่มที่ 3 ว่าด้วยวิกฤตแนวโน้มการลดลงของอัตรากำไร ซึ่ง Marx ได้ระบุว่าเป็นหลักสำคัญที่สุดของการศึกษาเศรษฐกิจการเมืองสมัยใหม่ ทั้งนี้ Harvey เห็นต่างไปและได้ชี้ให้เห็นว่าลักษณะข้างต้นเป็นลักษณะเฉพาะของช่วงเวลามากกว่าลักษณะทั่วไป วิกฤตแนวโน้มการลดลงของอัตรากำไรเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งของวิกฤตในระบบทุนนิยมแต่มีเงื่อนไขทั้งหมด โดยเขาได้ชี้ให้เห็นถึงวิกฤตสำคัญในระบบทุนนิยม คือการผลิตแรงงานในฐานะสินค้า โดยได้อ้างถึงงานของมาร์กซ์ที่ปรากฏใน *Grundrisse* ดังนั้นวิกฤตของระบบทุนนิยมจึงมิใช่การเกิดส่วนเกินของทุน ตามคำอธิบายแนวโน้มการลดลงของอัตรากำไรแต่เกิดจากทุนทำงานมากเกินไป (*Over Accumulation*) ซึ่งทำให้มูลค่าแรงงานลดลงนำสู่การแก้วิกฤตของระบบทุนนิยมด้วย *Spatio-Temporal Fix* หรือการแก้ไขด้วยการปรับเงื่อนไขพื้นที่และเวลาการผลิต ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ของทุนจึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่แก้วิกฤตการผลิตแรงงานในฐานะสินค้าให้แก่ระบบทุนนิยม โดยมีทุนการเงินเป็นหนึ่งในตัวช่วยด้วยการสร้างหนี้ระยะยาว และนำสู่การผลิตแรงงานในฐานะสินค้าชุดใหม่เข้าสู่ระบบ

สำหรับการผลิตซ้ำ “พลังแรงงาน” หรือแรงงานในฐานะสินค้า สามารถพิจารณาเบื้องต้นได้ผ่านการให้ค่าจ้าง ที่ถูกกำหนดมาเพื่อให้แรงงานสามารถมาเสนอขายแรงงานของตนได้ที่ประตูโรงงาน ในการผลิตรอบถัดไป¹² กลไกการผลิตซ้ำจึงไม่ใช่แค่การสร้างร่างกายทางกายภาพ หากแต่หมายรวมถึงการสร้างปัจเจกชนที่จะยอมรับต่อระบบสังคมที่มาก่อนหน้านี้ ปัจจุบันและในอนาคต กลไกสำคัญคือ

¹² ย่อมหมายความว่า การผลิตซ้ำเป็นไปเพียงเพื่อแต่การตอบสนองทางชีวภาพ ซึ่งนอกจากการตอบสนองการผลิตซ้ำร่างกายแล้ว ยังมีเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างไปตามแต่ละพื้นที่ แต่ทั้งนี้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ก็ถูกกำหนดโดยชนชั้นที่ครอบครองปัจจัยการผลิต หรือชนชั้นนายทุนในระบบทุนนิยม การผลิตซ้ำพลังแรงงานในระบบทุนนิยมจึงต่างจากการผลิตซ้ำในระบบทาสศักดินา ที่มีการตัดขาดการบริโภคกับการผลิต (Althusser, 1967 : 120-121)

ระบบการศึกษา ในแง่กายภาพการศึกษาได้สร้างความรู้เชิงเทคนิคสำหรับการผลิต เด็กนักเรียนเรียน การอ่าน ภาษา วิทยาศาสตร์ในการศึกษาระดับต้น แต่มากกว่านั้น คือการเรียนพฤติกรรมอันพึง ประสงค์ และทัศนคติต่อสังคม รวมถึงกฎทางศีลธรรมต่างๆ อันจำเพาะตามกระบวนการแบ่งงานกันทำ ตามสายอาชีพ ที่พวกเขาถูกผลิตไว้สำหรับอนาคต (destined) และกลายเป็นระเบียบของการครอบงำ ในที่สุด¹³

การศึกษาจึงไม่ใช่แค่การผลิตซ้ำทักษะ แต่เป็นการผลิตซ้ำการยอมรับความสัมพันธ์ที่มีมา การ ยอมรับวามักดี อยู่ใต้อุดมการณ์ ของผู้ครอบงำที่กำหนดวิถีการชูดริตมูลค่าแรงงาน โรงเรียน องค์กร ทางศาสนา จึงต้องสร้างเงื่อนไขการยอมรับอุดมการณ์ที่มีมาอยู่ก่อนหน้านั้น อันเป็นส่วนสำคัญในการ ผลิตซ้ำพลังการผลิต แต่ยังไม่ใช่การผลิตซ้ำความสัมพันธ์การผลิต ที่ต้องเป็นการทำงานควบคู่กัน ระหว่างกลไกรัฐในการปราบปราม และกลไกอุดมการณ์ของรัฐ

การผลิตซ้ำความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยม อันมีรูปธรรมคือการที่ทุนมีสภาพบังคับให้ผู้ใช้ แรงงานต้องทำงานกับทุนผ่านการเป็นสินค้าและถูกแปลกแยกความเป็นมนุษย์ จำเป็นต้องทำให้ บั๊จเจกชนยอมรับในระบบคิดของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นชาตินิยม ชายผู้ใช้เป็นใหญ่ เสรีนิยม คลั่งศาสนา โดย มีกลไกต่างๆเช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ กลไกด้านการกีฬา ประเพณีทางศาสนา ที่มีการเฉลิมฉลองทุกช่วงของอายุ โรงเรียนจึงเป็นสถานที่สำคัญมาก เพราะเป็นจุดเชื่อมต่อรอบต่อของการผลิตซ้ำ ระหว่าง ครอบครัว และสถานที่ทำงาน เมื่อถึงช่วงเวลาหนึ่งจะมีแรงงานที่ถูกคัดออกสู่ตลาดแรงงาน เพื่อใช้ทักษะในการผลิต ขณะที่เหลือจะถูกปลูกฝังกลไกทางอุดมการณ์ต่อเพื่อควบคุมพลังแรงงานส่วน แรกที่ถูกคัดออกไป (Lefebvre, 1971)

กลไกการสร้างระบบคิดเป็นกลไกสำคัญที่นำสู่การผลิตซ้ำขึ้นในพื้นที่ของบั๊จเจกชน การจัด สวัสดิการของรัฐทุนนิยมจึงไม่ใช่เพียงแค่การสร้างเงื่อนไขการสร้างแรงงานชูดใหม่เข้าสู่การผลิต หากแต่คือการสร้างกลไกการยอมรับของบั๊จเจกชนต่อกลไกนั้น แต่มิได้หมายความว่ารัฐทุนนิยมทุกรัฐ

¹³หากพิจารณาเปรียบเทียบกับกลไกการปราบปรามของรัฐ เช่นรัฐบาล หน่วยงานบริหาร กองทัพ ศาล เป็นกลไกที่มีการปราบปรามโดยใช้ ความรุนแรง แม้ไม่ใช่ทางกายภาพเช่น การลงโทษปรับของศาล หรือการขู่คุกคามของตำรวจ แนวคิดของ Lenin ใน "รัฐและการปฏิวัติ" (V. I. Lenin, 1965) คือการ ยึดอำนาจรัฐในลักษณะนี้ และสร้างเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ โดยละเอียดในพื้นที่ กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ เช่น ศาสนา โรงเรียน พรรคการเมือง การสื่อสาร และวัฒนธรรม การยกตัวอย่างอาจทำให้ดูคลุมเครือโดยข้อแตกต่างสำคัญระหว่างกลไกการปราบ และกลไกทางอุดมการณ์ คือกลไกการปราบปรามยอมเกิดขึ้นใน พื้นที่สาธารณะ หากแต่กลไกทางอุดมการณ์เป็นการครอบงำในพื้นที่ส่วนตัว กลไกการปราบปรามอาจสามารถกำหนดขอบเขตตายตัวได้ เช่นการจำคุกสามเดือน ยี่สิบปี การตัดเงินเดือน หรือกระทั่งการประหารชีวิต ในทางตรงข้ามกลไกการลงโทษของกลไกอุดมการณ์ไม่สามารถกำหนดเงื่อนไขเชิงปริมาณ แม้ขยายอย่างไร ขอบเขต กลไกอุดมการณ์จึงไม่ใช่พื้นที่ผลประโยชน์สำหรับการเข้ายึดครองได้ทางกายภาพแบบกลไกการปราบปราม หากแต่เป็นพื้นที่ที่ต้องทำการต่อสู้โดยไม่ สามารถระบุคู่ต่อสู้ฝ่ายตรงข้ามได้อย่างชัดเจน

จะสามารถเข้าควบคุมพื้นที่กลไกทางอุดมการณ์ได้อย่างสมบูรณ์ การควบคุม ปัจเจกชนย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขชีวิตประจำวันประกอบกัน (Althusser 1967)

Harvey (2006a:156-176) ได้สรุปข้อเสนอของ Marx ซึ่งปรากฏในหนังสือว่าด้วยทุน เล่มที่ 3 โดยชี้ให้เห็นถึงการเติบโตของอุตสาหกรรมนับแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ได้สร้างเงื่อนไขการลงทุนในต้นทุนคงที่ที่สูงขึ้น ดังนั้นกำไรหรือมูลค่าส่วนเกินที่ได้จากการผลิตในแต่ละรอบจึงถูกนำไปผลิตซ้ำในต้นทุนคงที่ที่มีแนวโน้มจะราคาสูงขึ้น และเพื่อการแข่งขันได้ส่งผลให้ต้นทุนแปรผันถูกกำหนดให้ต่ำโดยเปรียบเทียบ เช่นนั้นจึงหมายความว่าต้นทุนแปรผัน หรือมูลค่าแลกเปลี่ยนของพลังแรงงาน จึงราคาต่ำลงและไม่สามารถทำการผลิตซ้ำได้ ดังที่พิจารณาไปแล้วว่า กระบวนการผลิตซ้ำหาใช่เพียงแค่การรับค่าจ้างและบริโภคทางชีวภาพ หากแต่เป็นการส่งต่อการผลิตซ้ำทางสังคม ทั้งนี้ Jessop (1991) ได้ชี้ให้เห็นถึง วิถีพิเศษธุรกิจอันเกิดจากแนวโน้มการลดลงของอัตรากำไรจึงส่งผลต่อ การไม่สามารถผลิตซ้ำตัวเองของพลังแรงงานได้ แนวคิดเศรษฐศาสตร์มหภาครัฐนิยมแบบเคนส์จึงเป็นกลจักรสำคัญในช่วง ต้นศตวรรษที่ยี่สิบในการกู้คืนกำไรและมูลค่าส่วนเกินของระบบทุนนิยม¹⁴

การจ้างงาน และค่าจ้างตามแนวทางเศรษฐศาสตร์มหภาคแบบเคนส์ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง วางอยู่บนฐานการควบคุมอัตราเงินเฟ้อ และอัตราดอกเบี้ยเพราะหากอัตราเงินเฟ้อสูงขึ้นย่อมหมายความว่าแรงงานไม่สามารถผลิตซ้ำตัวเองได้ ในต้นทุนที่เท่าเดิม (Harvey, 1990: 211,278) ดังนั้นการผลิตซ้ำเน้นรัฐแนวเคนส์ จึงเป็นการซื้อพลังแรงงานในฐานะการเหมาค่าแรง ผู้ประกอบการเป็นผู้รับผิดชอบทั้งการผลิตและการผลิตซ้ำแรงงาน โดยมีรัฐทุนนิยมเป็นกลจักรสำคัญในการผลิตซ้ำ วิถีพิเศษธุรกิจในทศวรรษ 1970 เป็นภาพสะท้อนที่ ระบบการผลิตซ้ำของรัฐทุนนิยมไม่สามารถสร้างแรงงานในฐานะสินค้าพร้อมกับคืนแรงงานในฐานะมนุษย์ได้ไปพร้อมกัน¹⁵

¹⁴ Jessop(1991) ได้ขยายแนวคิดยุทธศาสตร์แบบเคนส์ในกระบวนการผลิตซ้ำของรัฐทุนนิยมว่าแนวคิดเศรษฐกิจรัฐนิยม แบบเคนส์ได้มีบทบาทในการเข้ามาปรับโครงสร้างเศรษฐกิจแทนแนวทางเสรีนิยมที่เน้นกระตุ้นที่ซีกอุปทาน โดยเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์มุ่งเน้นการกระตุ้นที่ซีกอุปสงค์ผ่านการเพิ่มกำลังซื้อผ่านการกระตุ้นการจ้างงาน โดยมีรัฐเป็นตัวแสดงหลัก การกระตุ้นเศรษฐกิจเป็นไปเพื่อสร้างเงื่อนไขให้กลไกตลาดกลับมาทำงานได้ แต่ในเบื้องต้นแล้ว การเติบโตของอุตสาหกรรมนับแต่ปลายศตวรรษที่19 ได้สร้างเงื่อนไขการลงทุนในต้นทุนคงที่ที่สูงขึ้น ดังนั้นกำไรหรือมูลค่าส่วนเกินที่ได้จากการผลิตในแต่ละรอบจึงถูกนำไปผลิตซ้ำในต้นทุนคงที่ที่มีแนวโน้มจะราคาสูงขึ้น และเพื่อการแข่งขันได้ส่งผลให้ต้นทุนแปรผันถูกกำหนดให้ต่ำโดยเปรียบเทียบ เช่นนั้นจึงหมายความว่าต้นทุนแปรผัน หรือมูลค่าแลกเปลี่ยนของพลังแรงงาน จึงราคาต่ำลงและไม่สามารถทำการผลิตซ้ำได้ อย่างที่พิจารณาไปแล้วว่า กระบวนการผลิตซ้ำหาใช่เพียงแค่การรับค่าจ้างและบริโภคทางชีวภาพ หากแต่เป็นการส่งต่อการผลิตซ้ำทางสังคม วิถีพิเศษธุรกิจอันเกิดจากแนวโน้มการลดลงของอัตรากำไรจึงส่งผลต่อ การไม่สามารถผลิตซ้ำตัวเองของพลังแรงงานได้

¹⁵ กล่าวโดยเปรียบเทียบให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น หากพิจารณา เฉพาะ นาย ก. ในฐานะช่างไม้ ระบบทุนนิยมต้องการนาย ก. เพียงแค่ในฐานะของช่างไม้ (ทั้งในแง่ทักษะ และวิถีคิดแบบช่างไม้เท่านั้น) ระบบทุนนิยมไม่ต้องการ นาย ก. ในฐานะลูกจ้างขึ้นเงิน นาย ก. ชี้นำหลังเลิกงาน หรือนาย ก. ที่มีปัญหาภรรยา นาย ก. ในฐานะพ่อ หรือนาย ก. ในแง่มุมอื่นที่เป็นอุปสรรคต่อการเป็น นาย ก. ในฐานะช่างไม้ ปัญหาก็คือ ระบบไม่สามารถหลีกเลี่ยง ที่ต้องได้นายก. ในฐานะช่างไม้ และนาย ก. ชี้นำ ในคนคนเดียวกัน ด้วยข้อจำกัดของเทคโนโลยีการผลิตที่ ระบบจำเป็นต้องเหมาจ่ายพลังแรงงานของนาย ก. อันนำสู่ปัญหาการแปลกแยกการผลิต

การปรับยุทธศาสตร์การผลิตซ้ำในความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่จึงวางอยู่บนฐานคิดเดิมที่ทำอะไรที่จะทำให้ระบบทุนนิยมรับผิดชอบเฉพาะแรงงานในฐานะสินค้าเท่านั้น แรงงานข้ามชาติถูกนำมาตอบสนองเงื่อนไขนี้ เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายการผลิตซ้ำต่ำ ไม่มีเครือข่ายทางสังคม ในแง่นี้พวกเขาจึงเป็นต้นแบบการผลิตที่ตัดความเป็นมนุษย์ในแง่มุมอื่นออกเหลือเพียงพลังแรงงานที่ซื้อขายเท่านั้น (Iredale, Castles, and Hawksley, 2003 :303-321) แต่ปัญหาในกรณีแรกก็คือ ไม่มีมนุษย์คนใดที่สามารถขายพลังแรงงานของตนและไม่ซื้อกลับคืนในพื้นที่ส่วนตน แรงงานข้ามชาติเองเมื่ออยู่ในพื้นที่หนึ่งนานย่อมมีค่าใช้จ่ายในการผลิตซ้ำทางสังคม พื้นที่หนึ่งย่อมไม่สามารถดูดซับแรงงานเข้ามาเรื่อยๆอย่างไม่จำกัด นำสู่เงื่อนไขของวิวัฒนาการของเมือง หรือเงื่อนไขการตั้งคำถามของพลังการผลิตอันจะพิจารณาต่อไป

วิกฤติการผลิตซ้ำแบบเคนส์ในทศวรรษ 1970 นำสู่การพยายามในการปรับตัวของระบบทุนนิยม ความพยายามในการผลักดันให้ บัณฑิตชนกลายเป็นผู้รับผิดชอบต่อการผลิตซ้ำของตัวเองภายใต้ลัทธิเสรีนิยมใหม่ ขณะที่การผลิตแบบสายพานเน้นการพัฒนาคุณภาพแรงงานในมิติการผลิตซ้ำแรงงานในความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่ พวกเขาผลิตซ้ำตนเองด้วยเงื่อนไขเชิงปริมาณผ่านระบบเน้นค่าจ้าง¹⁶

การปรับโครงสร้างของระบบทุนนิยมจึงวางอยู่บนการบรรลุเป้าหมายของการรักษาระบบทุนนิยมไว้ การเกิดขึ้นของระบบรัฐสวัสดิการในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า (Esping-Andersen, 1993 :80-109) มีมูลเหตุควบคู่กับการต่อสู้ในชีวิตประจำวันของแรงงานที่ไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการผลิตซ้ำทางสังคมได้ การปรับโครงสร้างทุนนิยมผ่านการกระจายรายได้และการเก็บภาษีอัตราก้าวหน้า จึงนำสู่เงื่อนไขที่สามารถทำการผลิตได้ แต่ระบบรัฐสวัสดิการยังวางอยู่บนฐานของการผลิตและบริโภคภายใต้ระบบทุนนิยม ซึ่งมีโอกาสเสี่ยงการทำทลายจากวิกฤตการผลิตและผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมได้ อัน

เพราะนาย ก.ถูกคาดหวังให้เป็นนาย ก.ในฐานะช่างไม้ในพลังแรงงานที่ระบบ ซ้อมมาแต่ นายก.ยังคงเป็น นาย ก.ขึ้นมา ที่มีภรรยาซึ่งทิ้ง พ่อที่กลับบ้านดึก และคนขงเหล่าของเพื่อนๆ ความแปลกแยกนี้้นำสู่ความขัดแย้งเมื่อระบบเผชิญกับวิกฤติแนวโน้มการลดลงของอัตราค่าจ้าง นาย ก.ถูกตัดเงื่อนไขการผลิตซ้ำทั้งหมด เพื่อให้เหลือแค่นาย ก.ในฐานะช่างไม้ เศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ แก้ปัญหาข้างต้นโดยให้รัฐทุนนิยมทำการเชื่อมความสัมพันธ์ของ นาย ก.ในฐานะ พ่อ เพื่อน สามี เข้าสู่การเป็น นาย ก.ในฐานะช่างไม้ อันหมายความว่า การเป็นพ่อ สามี หรือการมีสังคมที่ดี สามารถนำสู่การเป็นช่างไม้ที่ดีด้วย วิกฤติเศรษฐกิจเป็นตัวสะท้อนให้เห็นข้อบกพร่องของกระบวนการผลิตซ้ำแบบเคนส์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่จำเป็นต้องนำสู่การเป็นสินค้าที่ดี

¹⁶นาย ข. พนักงานขับรถในความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่ นาย ข.ต้องรับผิดชอบต่อการพัฒนาทักษะตัวเอง (การศึกษาย่อมถือเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง) นาย ข.จะเสนอคำตอบแทนที่จิตใจผู้ประกอบการและรับทำงานเป็นงานๆ นาย ข. สามารถทำงานให้กับหลายบริษัท การผลิตซ้ำของนาย ข.จึงอยู่บนฐานเชิงปริมาณ หากนาย ข.ทำงานมากย่อมได้คำตอบแทนมาก และนาย ข. มีหน้าที่ในการบริหารคำตอบเชิงปริมาณที่ตนได้รับ ปัญหาสำคัญคือ ความผันผวนของระบบเงินตราที่ถูกกำหนดโดยโครงสร้างทุนนิยม การบริหารค่าจ้างที่ได้รับของนาย ข.จึงวางอยู่บนความเปราะบาง แม้การผลิตจะถูกทำให้มีความเป็นปัจเจกชนและเฉพาะด้านมากขึ้น เงื่อนไขการผลิตซ้ำกลับถูกควบคุมผ่านโครงสร้างทุนนิยมในระดับที่สูงขึ้นภายใต้สำนึกของการเป็นผู้ประกอบการ

สะท้อนให้เห็นจากปัญหาในบางประเทศในพื้นที่ยุโรปใต้อย่าง ไชปรัส กรีซ อิตาลี หรือ สเปน ลักษณะวิกฤตทุนนิยมในลักษณะนี้กำลังทำลายต่อประเทศที่มีระบบสวัสดิการและพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายเข้มแข็งอย่างกลุ่มประเทศนอร์ดิกและเยอรมันนี้เช่นเดียวกัน แม้กลไกการต่อสู้ทางชนชั้นภายในประเทศดังกล่าว จะยังคงสามารถรักษาระบบสวัสดิการที่ก้าวหน้าไว้ได้ แต่ก็มีโอกาสปฏิเสธได้ว่าระบบสวัสดิการกำลังถูกทำลายอย่างหนักจากการปรับตัวของระบบทุนนิยม

ก่อนการพิจารณา ลักษณะทั่วไปของสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างตามแนวทฤษฎีเดออร์จำเป็นต้องพิจารณาลักษณะทั่วไปของการผลิตตามระบบสายพานแบบเคนส์อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะที่เน้นความสอดคล้องของการผลิตขนาดใหญ่ และการบริโภคขนาดใหญ่ (Mass Production/Mass Consumption) รูปแบบวัฒนธรรมแบบสมัยใหม่ ควบคู่กับการจัดสวัสดิการหลักโดยรัฐ ขณะที่การผลิตหลังระบบสายพานแบบฟอร์ด เป็นการผสมผสานระหว่างการผลิตแบบยืดหยุ่น กับการบริโภคที่แตกต่างกระจายตามรูปแบบสังคมวัฒนธรรมหลังสมัยใหม่ รวมถึงการปรับโครงสร้างการรับผิดชอบสวัสดิการของรัฐ ดังนั้น รัฐสวัสดิการแนวเคนส์ (Keynesian Welfare State) จึงนับเป็นแบบอุดมคติของการสะสมทุนในการผลิตสายพานแบบฟอร์ด โดยลักษณะการผลิตมีลักษณะอยู่ในสังคมปิดโดยสัมพัทธ์ ภายใต้เป้าหมายการจ้างงานเต็มอัตรา แต่ทั้งนี้แต่ละสังคมการผลิตย่อมมีความแตกต่างกันตามเงื่อนไขการเมือง และวัฒนธรรมของพื้นที่ เช่นอาจมีทางออกในรูปแบบ การจัดการแบบเน้นรัฐ เสรีนิยมรัฐ-บริษัท แต่ยุทธศาสตร์การจัดการเศรษฐกิจมหภาคแบบเคนส์ก็ยังคงเป็นกลไกหลักในการควบคุมผ่านบทบาทของรัฐในการสร้างให้เกิดการจ้างงานเต็มอัตรา

เช่นนี้หาก รัฐสวัสดิการแนวเคนส์เป็นแบบอุดมคติ ของการผลิตสายพานแบบฟอร์ดแล้ว สวัสดิการเน้นค่าจ้างตามแนวทฤษฎีเดออร์ก็เป็นแบบอุดมคติของการสะสมทุนแบบหลังฟอร์ด โดยมีลักษณะสำคัญที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตดังนี้ (Jessop 1991)

1. กระบวนการผลิตแบบยืดหยุ่น อันได้แก่การทำงานของเครื่องจักร ระบบการผลิต รวมถึงตัวพลังแรงงาน มีการปรับเปลี่ยนเครื่องจักรที่เน้นการผลิตแบบขนาดใหญ่ สู่อุปกรณ์ที่สามารถผลิตได้ยืดหยุ่นตามความต้องการที่ไม่ตายตัว นำสู่การปรับระบบการผลิตการทำงานเป็นกะที่ยืดหยุ่นมากกว่าการจ้างงานถาวรในลักษณะตายตัว ดังนั้นพลังแรงงานสำหรับการผลิตจึงต้องมีความยืดหยุ่นเช่นกัน การนำเข้าแรงงานข้ามชาติ จึงตอบสนองเงื่อนไขนี้

2. วิฤติการแปลกแยกการผลิต จากระบบแบ่งงานกันทำแบบเทย์เลอร์สู่ การผลิตเป็นรายชิ้น ทำให้พลังแรงงานสามารถรู้สึกถึงความมีส่วนร่วมในสินค้า รวมถึงการจ่ายค่าจ้างตามผลงานที่ปรากฏ เป็นการลดลำดับขั้นและการแปลกแยกจากการผลิตสายพาน
3. เป็นการวางเงื่อนไข การใช้งานอย่างเต็มที่ คุ่มค่าและเต็มความสามารถ มีการพัฒนาแรงงานหลากหลายทักษะ กำไรของบริษัทจะขึ้นอยู่กับความสามารถปรับการผลิตของตนให้หลากหลายและทันต่อตลาดโลก ซึ่งต่างจากการผลิตแบบสายพานที่เน้นการผลิตสินค้าเชิงปริมาณโดยสัมพันธ์กับเวลา
4. มีการสร้างการบริโภคที่หลากหลาย เกิดทุนพาณิชย์ขนาดย่อมเพื่อทำการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างระดับโลกและระดับท้องถิ่น

ระบบสวัสดิการเน้นค่าจ้างตามแนวซุมปีเตอร์ จึงเน้นการสะสมเชิงปริมาณของค่าจ้างที่ได้รับผ่านการตอบแทนในการทำงาน ตามลักษณะการจ้างที่ยืดหยุ่น หรือระบบสัญญาจ้างตามชิ้นงาน ยุทธศาสตร์การสะสมทุนแนวเคนส์ และแนวซุมปีเตอร์ต่างให้ความสำคัญกับ “เป้าหมายระยะสั้น” แต่ในความหมายที่แตกต่างกัน การผลิตแบบเคนส์เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการบริโภคของปัจเจกชน อันหมายความว่า รัฐต้องวางเงื่อนไขเสถียรภาพในสังคมนการผลิต ในแง่นี้ระบบจึงสร้างระบบคุ้มครองระยะยาวดังตัวแบบอุดมคติอย่างรัฐสวัสดิการเพื่อให้ปัจเจกชนคำนึงเฉพาะเงื่อนไขระยะสั้น สวัสดิการจากรัฐย่อมเป็นการแปลงสภาพเงื่อนไขการผลิตซ้ำในระยะยาวหลังจากกระบวนการผลิต เพื่อสร้างสวัสดิการทั้งในแง่คุณภาพและปริมาณ ในพื้นที่ส่วนตน (หรืออาจเรียกว่ามูลค่าใช้สอย-มูลค่าแลกเปลี่ยน) ขณะเดียวกันสวัสดิการเน้นค่าจ้างตามแนวซุมปีเตอร์ เป็นการให้ค่าตอบแทนเชิงปริมาณผ่านมูลค่าแลกเปลี่ยนเพียงลำพังอันหมายความว่า ระบบมีการดูแลในระยะสั้นผ่านพลังแรงงานที่ซื้อขายชั่วคราว โดยปัจเจกชนมีหน้าที่ในการตัดสินใจระยะยาวในการลงทุนเหนือพลังแรงงาน และสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างที่ได้รับ

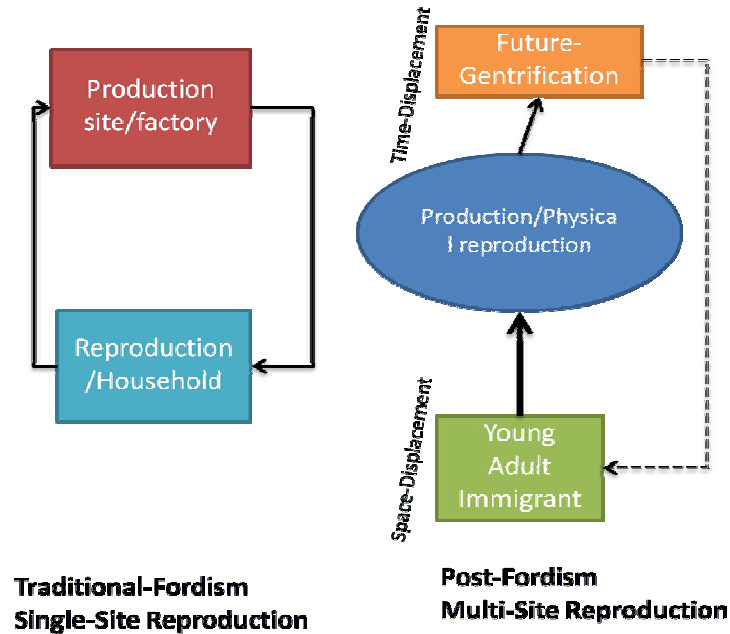
Jessop (2002 :75-103) ได้พิจารณาว่าแม้รัฐจะมีการปรับสภาพเปลี่ยนแปลงไป ความเป็นพลเมืองของประชาชาติที่เคยมีความศักดิ์สิทธิ์ ตามตัวแบบของเบเวอร์ลิดจ์ หรือมาร์แชล จะเปลี่ยนแปลงและมีความเชื่อมโยงต่อการผลิตระดับโลก อันมาพร้อมกับการรับผิดชอบของตนเอง แต่มีได้หมายความว่า รัฐหรืออำนาจรัฐจะหายไป เพียงแค่มีการแปรสภาพและลักษณะการควบคุมที่เปลี่ยนไป โดยใช้คำว่า “รัฐอ่อนหน” การควบคุมเป็นไปผ่านการกระตุ้นด้านอุปทาน โดยการเลิกสนับสนุนกิจการการผลิตแบบสายพานที่มีแนวโน้มไม่สามารถแข่งขันได้ เพื่อนำเข้าการผลิตที่ใช้

เทคโนโลยีแบบใหม่ การยกเลิกสวัสดิการ การให้เกษียณก่อนกำหนด หรือการให้เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัย เพื่อให้ออกจากสวัสดิการที่อยู่อาศัยของรัฐ เพื่อเข้าสู่ตลาดที่อยู่อาศัยราคาถูก ตามลักษณะรายได้ของตน รัฐไม่สามารถดำเนินภารกิจในระบบปิด ระบบเงินตราภายในประเทศมีความสำคัญน้อยกว่าอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ แต่รัฐยังคงมีบทบาทในการส่งเสริมการปฏิรูประบบกฎหมายเพื่อตอบสนองการสะสมทุน ระหว่างประเทศ เช่นทรัพย์สินทางปัญญา หรือการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยี รัฐให้ความสำคัญกับการสร้างเงื่อนไขการกระตุ้นที่ช็อกอุปทานเช่น ลดภาษีนำเข้าส่งออก หรือการคุ้มกันต่างๆที่ไม่สามารถคำนวณค่าใช้จ่ายได้ เช่นมาตรการคุ้มกันที่ไม่ใช่ภาษี นอกจากนี้ความสัมพันธ์ลำดับชั้น ในลักษณะ โลก-ภูมิภาค-รัฐชาติ-ท้องถิ่น ก็มีการปรับเปลี่ยนไป เกิดระบบเศรษฐกิจภูมิภาค และท้องถิ่นที่สามารถสร้างเงื่อนไขต้นทุนต่ำกว่าโดยเปรียบเทียบได้

ระบบสวัสดิการเน้นค่าจ้าง ด้านหนึ่งคือการแปรเปลี่ยนความยุติธรรมแบบพกพาให้กลายเป็นมูลค่าแลกเปลี่ยน แรงงานข้ามชาติแม้จะไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิพลเมืองในประเทศปลายทาง ระบบการสะสมค่าจ้างตามแนวทางซุมปีเตอร์ สร้างเงื่อนไขการสะสมค่าจ้างเชิงปริมาณ โดยระยะยาวค่าจ้างเชิงปริมาณนี้ย่อมสามารถแปรเปลี่ยนเป็นมูลค่าใช้สอย และมูลค่าแลกเปลี่ยนสำหรับปัจเจกชนได้ ทั้งนี้แรงงานถึงต้องบริหารตัวค่าจ้างที่ได้รับ ผ่านกลไกมูลค่าแลกเปลี่ยนในระบบทุนนิยม

2.3.2 แนวคิดเชิงทฤษฎีระบบการอพยพ

เป็นแนวคิดที่พัฒนาเพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของการอพยพจากประเทศต้นทางสู่ประเทศปลายทาง ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ กรอบการอธิบายระบบการอพยพได้ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายการสร้างพื้นที่การรับรู้ และพื้นที่จินตกรรมของแรงงานข้ามชาติภายใต้ความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่ และการสะสมแบบยืดหยุ่น โดยเป็นการสะท้อนภาวะ การกระจัดของเวลาและสถานที่ ผ่านการผลิตซ้ำพลังแรงงานของแรงงานข้ามชาติ ที่มีการผลิตซ้ำผ่านกระบวนการสวัสดิการที่แตกต่างจากการผลิตซ้ำแบบระบบสายพาน

จากแผนภาพข้างต้น แสดงเงื่อนไขการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมที่เปลี่ยนไป จากการผลิตซ้ำผ่านการพัฒนาศักยภาพเมืองของรัฐบาลในสังคมอุตสาหกรรมสายพาน สู่อะบบการผลิตซ้ำในความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่ ซึ่งแรงงานอพยพเป็นเงื่อนไขสำคัญในการผลิตซ้ำผ่านการกระจัด ของเวลาและสถานที่ อันส่งผลต่อสภาพการผลิตและการผลิตซ้ำในพื้นที่ประเทศปลายทางมีแนวโน้มที่จะหลอมเข้าหากัน และเป็นการสร้างมนุษย์เศรษฐกิจไปในตัว

Baines (1991) ได้ทำการเปรียบเทียบ สมการเงื่อนไขของ กรอบวิเคราะห์แบบการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ แบบนักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจดังนี้

การอพยพ = F [เงื่อนไขตลาดแรงงานในประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง, ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ผลลัพธ์จากการเดินทางครั้งก่อน

Baines (1985: 72) ชี้ว่าคำอธิบายดังกล่าวถูกต้องเพียงครั้งเดียวเท่านั้น การอพยพในยุคสมัยนั้นเป็นการยากที่จะรับรู้ถึงสภาพตลาดแรงงานของทั้งสองประเทศ แม้กระทั่งสภาพตลาดแรงงานของประเทศตนเองที่ยังมีสภาพยืดหยุ่นและยังไม่ลงตัวในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 การเดินทางข้ามดินแดนจึงไม่ใช่เรื่องของสามัญชนที่จะทำความเข้าใจได้ การอพยพข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกจึงไม่ใช่การหนีจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่ภูมิภาคใด ๆ สภาพมีดบาดในต่างแดน ผู้ที่จะอพยพนั้นต้องมีเครือข่าย

ความสัมพันธ์กับผู้ที่อยู่ต่างแดน และสามารถผ่านขีดจำกัดการอพยพได้ไม่ยาก (Migration Threshold) (Baines, 1985: 280) ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 ที่การอพยพเกิดขึ้นจากเกาะอังกฤษ จึงมีค่าใช้จ่ายของสภาพเศรษฐกิจการล่มสลายของสังคมเกษตรที่ถูกตีตลาดโดยสินค้าจากสหรัฐอเมริกา และเป็นการอพยพของชาวนาที่ยากจนที่สุด ในทางตรงข้ามจากมายาภาพของการอพยพที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ที่แร้นแค้น การอพยพจากเกาะอังกฤษสู่สหรัฐอเมริกา นั้น มาจากใจกลางลอนดอนมากกว่าพื้นที่อุตสาหกรรมอย่างแคว้นแลงคาเชอร์ สถิติจากการอพยพข้ามแอตแลนติกในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่งนั้นพบว่า มีการอพยพกลับถึงประมาณร้อยละ 40 อันเป็นตัวบ่งชี้ว่าค่าใช้จ่ายการอพยพที่เกิดขึ้นนั้นไม่ใช่การอพยพในลักษณะหนีตายจากปัญหาความอดอยากเป็นส่วนใหญ่ (คำอธิบายลักษณะนี้เกิดขึ้นในประเทศยุโรปทางใต้ อย่างไรก็ตามก็ดีการอพยพของประเทศเหล่านี้มีส่วนต่ำหากเทียบกับกรอพยพจากเกาะอังกฤษ) (Baines, 1991 : 97)

คำอธิบายของ Baines ในช่วงเวลาข้างต้นสามารถสร้างข้อสรุปเพื่อการทำความเข้าใจช่วงเวลาอื่นได้ดังนี้

1. การอพยพนั้นจำเป็นต้องมีเงื่อนไขการรับรู้ข้อมูล และทุนทางสังคมหากจัดลำดับขั้นสามารถทำได้ดังนี้

ก. แรงงานเกษตรกรที่ยากจนที่สุด --- อดอยากอยู่ที่บ้านเกิดหรือเสียชีวิตด้วยทุพภิกขภัย

ข. แรงงานเกษตรกรที่ยากจนรองลงมา --- อพยพสู่เขตเมืองของสังคมนั้น ด้วยการขายวัตถุดิบอุปกรณ์การเกษตรที่ตนมี (เงื่อนไขแรก อาจเป็นชาวนาไร้ที่ดิน)

ค. แรงงานอุตสาหกรรมในเมืองที่มีทักษะ---อพยพสู่การเป็นแรงงานในเมืองของประเทศเพื่อนบ้าน เช่นกรณีแรงงานในไอร์แลนด์อพยพเข้าสู่เมืองอุตสาหกรรมของอังกฤษ

ง. แรงงานมีทักษะในเมือง---อพยพข้ามทวีปสู่ดินแดนใหม่ที่มีโอกาสมากกว่า

ในแง่นี้จึงสามารถขยายความได้ว่า การอพยพนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระจายรายได้ และพัฒนาประเทศต้นทางน้อยกว่าที่มีการเข้าใจกัน เนื่องด้วยผู้อพยพสู่ประเทศปลายทางมักมีภูมิหลังทางสังคมที่คล้ายกัน คือมาจากชนชั้นเดียวกัน พื้นที่เดียวกัน ดังนั้นการกระจายรายได้ผ่านการส่งกลับมูลค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Remittance) จึงไม่เกิดขึ้นในประเทศต้นทาง ตามพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจชี้ให้เห็นว่าการส่งเงินกลับมิได้ส่งผลต่อการยกระดับทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยยะสำคัญในหมู่แรงงานอพยพ

หากเปรียบเทียบระบบการอพยพในช่วงศตวรรษที่ 20 จะเห็นได้ว่า ระบบการอพยพมีความข้องเกี่ยวกับบทบาทของรัฐในการควบคุมแรงงาน อันแตกต่างจากช่วงการสะสมทุนที่รัฐทุนนิยมในช่วงศตวรรษที่ 19 ที่รัฐทุนนิยมยังมิได้สถาปนาบทบาทอย่างเต็มที่ รัฐมีบทบาทสำคัญในการควบคุมประสิทธิภาพแรงงาน และการจัดสวัสดิการมีการขยายตัวอย่างมาก¹⁷ อันเนื่องจากแรงงานในฐานะพลังแรงงานจึงต้องมีค่าใช้จ่ายในการผลิตซ้ำตนเองที่สูงขึ้น การผลิตซ้ำหาใช้เพียงแต่การผลิตในแง่ชีวภาพภายในตัวแรงงานหากแต่หมายรวมถึงค่าใช้จ่ายที่จำเป็นสำหรับการอยู่ในสังคม ดังนั้นการผลิตซ้ำจึงมีความแตกต่างกับการรักษาสภาพแรงงาน (Maintenance) ในสภาพของระบบทุนนิยมทั่วไปแล้ว แรงงานประมาณ 1/3 ที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนเพียงพอต่อการผลิตซ้ำชีวิตของแรงงานเอง นั้นหมายความว่าในแง่เศรษฐศาสตร์การเมืองพวกเขากำลัง “ฆ่าตัวตายระหว่างการทำงาน”(Harris, 1986: 74-75)

ด้วยเงื่อนไขสวัสดิการที่สูง จากการต่อสู้ทางชนชั้นในประเทศอุตสาหกรรมตั้งแต่ครึ่งแรกของศตวรรษ จึงเกิดช่องว่างระหว่างเงินทดแทนรายได้กับค่าจ้างในงานเสี่ยงอันตราย และได้รับค่าใช้จ่ายในการผลิตซ้ำทางสังคมต่ำ แรงงานอพยพเข้ามาเติมเต็มในช่องว่างนี้ด้วยเงื่อนไข การทำงานค่าจ้างต่ำ งานที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นรายชิ้น แรงงานอพยพไม่ใช่แรงงานไร้ทักษะเสียทีเดียว พวกเขาได้รับการศึกษาและการฝึกฝนจากประเทศต้นทาง ในกรณีที่แรงงานท้องถิ่นต้องการที่จะทำงานระดับล่างเพื่อตอบสนองเงื่อนไขการว่างงานระยะยาว คุณสมบัติของพวกเขาย่อมไม่ได้สูงกว่าแรงงานข้ามชาติเท่าใดนัก แรงงานข้ามชาติจึงเป็นเงื่อนไขที่เหมาะสมสำหรับนายจ้าง และเมื่อแรงงานข้ามชาติเหล่านี้เริ่มมีประสบการณ์และเครือข่ายทางสังคม นายจ้างก็จะนำเข้าแรงงานชาติชุดใหม่เข้าสู่ระบบ การเข้ามาของแรงงานข้ามชาติทำให้แรงงานในประเทศประสบกับภาวะการว่างงาน ในประเด็นนี้รัฐทุนนิยมจำเป็นต้องเสียสละโดยการสร้างเงื่อนไขการผลิตซ้ำสำหรับแรงงานภายในประเทศ คือสวัสดิการที่จัดผ่าน ภาครัฐ รัฐที่มีพันธะรับผิดชอบต่อประชาชน จึงต้องขยายสิทธิสวัสดิการให้สูงขึ้นเพื่อให้มีความแตกต่างจากแรงงานข้ามชาติ (Harris, 1986: 81-85)

¹⁷ Nigel Harris (1986 : 81) ได้ชี้ให้เห็นว่ารัฐมีส่วนสำคัญในการสร้างเงื่อนไขการผลิตซ้ำ แก่พลเมืองภายในประเทศ และสร้างพลังแรงงานรุ่นต่อไป ดังคำโฆษณาโดยนายรัฐบาลพรรคแรงงานของฮาโรลด์ วิลสัน ในช่วงทศวรรษ 1960 เกี่ยวกับการสร้างประสิทธิภาพของแรงงานผ่านการสนับสนุนทางการศึกษา เงื่อนไขดังกล่าว ดูเหมือนจะเป็นการสอดรับระหว่างฝ่ายซ้ายและขวา ในการขยายสิทธิสวัสดิการ ควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ปัญหาสำคัญคือมหาวิทยาลัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองมีแนวโน้มจะสร้าง นักสังคมวิทยา มากกว่าวิศวกร หมายความว่าขณะที่ค่าใช้จ่ายในการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมสูงขึ้นประสิทธิภาพกลับไม่เพิ่มขึ้น จึงนำสู่ปัญหาการว่างงาน ขณะที่ที่ขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิตที่รายได้ต่ำเริ่มขยายตัวขึ้น พร้อมกับขนาดของครอบครัวที่เล็กลง ด้วยค่าใช้จ่ายและมาตรฐานที่สูงขึ้นของการมีครอบครัวหลังสงครามโลกครั้งที่สอง รูปแบบสังคมอุตสาหกรรมกลายเป็นสังคมวรรณยะโดยอ้อม มีการกำหนดวิถีชีวิตและมาตรฐานรูปแบบของชนชั้นกลางโดยเฉพาะ งานบางประเภทถูกทำให้เป็นงานสำหรับผู้ไม่มีความชำนาญ เช่น งานสำหรับคนสูงอายุ หรือนักศึกษางานชั่วคราว พร้อมกับ การสร้างผู้อพยพท้องถิ่น (Native Immigrant) เช่นชาวเปอร์โตริโกในสหรัฐอเมริกา หรือชาวแอฟริกันอเมริกัน ที่ถูกกำหนดให้อยู่ในงานเฉพาะอย่าง แม้จะมีสัญชาติอเมริกัน และอยู่ในประเทศนี้มานานนับศตวรรษแล้วก็ตาม

การนำเข้าแรงงานข้ามชาติเพื่อตอบสนองต่อการลดลงของอัตราค่าไร่นั้น ประเทศต้นทางเป็นผู้แบกรับค่าใช้จ่ายในการผลิตซ้ำแรงงาน ขณะที่ประเทศปลายทางได้แรงงานในวัยทำงานโดยไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการฝึกฝนทักษะ แต่ส่วนต่างจากมูลค่าส่วนเกินนี้มิได้คงทนถาวร ส่วนต่างนี้จะหายไปเมื่อแรงงานข้ามชาติมีการตั้งถิ่นฐานในประเทศปลายทาง และเข้าถึงสิทธิบริการสาธารณะ ส่วนต่างที่รัฐทุนนิยมจะได้รับจากแรงงานข้ามชาติสัมพันธ์กับแรงงานภายในประเทศ จะใช้เวลาประมาณหนึ่งชั่วอายุคนในการลดมูลค่านั้น อันสอดคล้องกับข้อเสนอของ Bobbitt (2003) ว่าด้วยลักษณะการปรับโครงสร้างสวัสดิการ ในทศวรรษ 1980 และเป็นจุดสิ้นสุดของรัฐชาติสมัยใหม่ (Nation-State) และนำสู่การปรับตัวสู่รัฐตลาด (Market-State)

การย้ายฐานการผลิต เพื่อเลี่ยงแนวโน้มการลดลงของอัตราค่าไรหากพิจารณาเงื่อนไขข้างต้นแล้วก็จะพบว่า แรงงานข้ามชาติที่อพยพจากประเทศกำลังพัฒนาจึงไม่ได้เข้ามาเพื่อตอบสนองเงื่อนไขการผลิตแบบอุตสาหกรรมตามแนวทาง Ford หรือ Taylor อัตราการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมมีการลดลงในหลายประเทศโดยสัมพันธ์และสัมพันธ์พร้อมกับการขยายตัวของการดำเนินธุรกิจส่วนตัว (ในการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบสายพานช่วงแรกพบว่าธุรกิจขนาดเล็กลดลงอย่างต่อเนื่อง ในช่วงทศวรรษ 1980 อัตราการลดลงต่ำลง และเพิ่มในบางพื้นที่) ดังนั้นแรงงานข้ามชาติจึงไม่ได้เข้าอยู่ในระบบการจ้างงานระยะยาว หากแต่เป็นการจ้างงานในลักษณะการผลิตที่แตกต่างออกไปทั้งในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ พร้อมกับการสร้างสภาพพลังแรงงานแบบไม่เป็นทางการ (Labour Force Casualisation) (Pugliese, 1999 : 377-390) อันสร้างภาวะการว่างงานระยะยาวสำหรับแรงงานท้องถิ่น ด้วยการสร้างพลังแรงงานขึ้นสองเพื่อตอบสนองการผลิตทุกเงื่อนไข และแรงงานข้ามชาติก็เริ่มเข้าสู่ตลาดแรงงานเดียวกันโดยไม่มีเงื่อนไขการคุ้มครองมาตรฐานแรงงานแบบเดียวกับที่ปรากฏในแรงงานท้องถิ่น โดยมีแรงงานข้ามชาติพร้อมที่จะทำงานที่มีผลิตภาพ และค่าตอบแทนต่ำ ลักษณะนี้จึงแตกต่างกับผู้อพยพช่วงหลังสงครามโลก พวกเขาอมรับสภาพค่าจ้าง และเงื่อนไขการทำงานต่ำปราศจากอำนาจการต่อรอง และการเดินทางกลับประเทศก็เกิดขึ้นได้ง่ายกว่า การขยายเครือข่ายทางสังคม ในประเทศปลายทางจึงไม่เกิดขึ้น

นอกจากพัฒนาการของระบบทุนนิยมที่ส่งผลต่อระบบอพยพแล้วปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อระบบการอพยพคือคำอธิบายว่าด้วย นคราภิวัตน์ และความสัมพันธ์ระหว่างชนบทกับเมือง จากการศึกษาของ Lucien Hanks (1978) ซึ่งให้เห็นว่า สังคมชนบทก็มีพัฒนาการควบคู่ไปกับการพัฒนาของระบบทุน

นิยม¹⁸ พื้นที่บางชั้นพื้นที่ชนบทของกรุงเทพเมื่อช่วงทศวรรษ 1950 ย้อนกลับไปหนึ่งศตวรรษก่อนหน้านั้น พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่กว้างว่างเปล่า การขาดคลองแสมแสบเพื่อประโยชน์ด้านการสงครามสมัยรัชกาลที่สามได้ก่อให้เกิดชุมชนชาวประมง¹⁹ และการผสมผสานระหว่างชาวบ้านและผู้อพยพชาวจีนที่รับจ้างขุดคลอง (Hanks, 1972 :13-15) ด้วยกำลังการผลิตสมัยนั้น ชาวบ้านจำเป็นต้องมีที่ดินประมาณสองไร่เพื่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานเพื่อการเลี้ยงปากท้องสำหรับสามชีวิต โดยที่ราคาข้าวสารต้องอยู่ที่ประมาณ 40 สตางค์ต่อไร่ โดยที่ต้องได้ข้าวประมาณ สองเกวียน (1936 ลิตร) ไร่ที่สามนั้นจึงจะเป็นส่วนเกินแต่การลงแรงในไร่ที่สามนั้นจำเป็นต้องใช้พลังแรงงานที่เพิ่มขึ้น ชาวบ้านจึงยังคงทำธุรกิจอื่นที่ได้ค่าตอบแทนสูงกว่าการทำนา ด้วยเทคโนโลยีและข้อจำกัดด้านเงินทุนการผลิตข้าวช่วงนี้จึงไม่สามารถผลักดันให้กลายเป็นสินค้าส่งออกได้ ปัญหาการขาดแคลนแรงงานกลายเป็นเรื่องสำคัญ กระทั่งการยกเลิกทาส ได้ก่อให้เกิดการเข้ามาของผู้พยุพรุ่นที่สองในช่วงปลายศตวรรษที่สิบเก้าโดยมากแล้วเป็นทาสเชลยชาวลาว ที่ได้รับการปลดปล่อย ทาสที่ได้รับการปลดปล่อยมีสถานะที่ดีกว่าผู้บุกเบิกรุ่นแรกเพราะหมายความว่าพวกเขามีการเตรียมตัว และเครื่องเครื่องมือสำหรับการเกษตรที่พร้อมกว่า (Hanks, 1972 : 90-93) กระทั่งช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่งราคาข้าวพุ่งขึ้นสูงประมาณแปดเท่าตัว มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้น แม้ราคาข้าวจะตกลงในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจโลก แต่การพัฒนาเทคโนโลยีระหว่างนั้นก็ก่อให้เกิดการทดแทนได้ ในช่วงทศวรรษ 1940 ชาวนาเพิ่มเวลาสองคนสามารถเพาะปลูกได้ถึงประมาณสามสิบไร่ในหนึ่งฤดูการผลิต (Hanks, 1972 :119) จากข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นว่าชนบท หรือพื้นที่ชายขอบของระบบทุนนิยมมิได้เป็นพื้นที่ชายขอบอย่างสัมบูรณ์หากแต่ดำรงอยู่ในฐานะภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิต เป็นผลจากการพัฒนาที่ต่อเนื่องในระบบการ

¹⁸ การพัฒนาที่ควบคู่กันของชนบทกับเมืองเห็นได้จากงานที่สำคัญเช่น James C. Scott ได้ทำการศึกษารายเปลี่ยนผ่านของสังคมดั้งเดิม ในช่วงครั้งแรกของศตวรรษที่ยี่สิบ โดยศึกษาสังคมชาวนาของพม่า และตอนเหนือของเวียดนาม โดยได้สร้างข้อสรุปว่าชาวนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะทำการผลิตเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน และมีการคำนวณอัตราประโยชน์ผ่านรากฐานมหาวิทยาลัยแบบสังคมดั้งเดิม มากกว่าการแสวงหาอรรถประโยชน์มากที่สุดตามแบบกลไกตลาด Scott ยังชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาตามแบบตะวันตกผ่านกระบวนการทำให้เป็นสมัยใหม่และการล่าอาณานิคมได้ทำให้โครงสร้างการผลิตเปลี่ยนแปลงไปโดยชาวนาขนาดใหญ่ได้ประโยชน์ และกลายเป็นตัวแทนของเจ้าอาณานิคมในการแสวงหาประโยชน์จากชาวนาในหมู่บ้าน (Scott, 1976: 186-190) ข้อเสนอข้างต้นถูกโต้แย้งโดย Popkin (1979) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสังคมดั้งเดิมไม่ได้มีลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัย หรือมีกลไกสวัสดิการสำหรับคนในท้องถิ่นทางตรงข้ามสังคมเกษตรดั้งเดิมเป็นสภาพสังคมแบบแข่งขันกันคนต่างอยู่ ชุมชนมีกลไกที่ประจักษ์สำหรับการรับผิดชอบชีวิตของแต่ละปัจเจกชน เป็นอำนาจรัฐส่วนกลางที่มักมีส่วนรับผิดชอบในปัญหาทุกวิถีทาง และก็เป็นเรื่องทั่วไปที่ชาวนาในชนบทจะมองว่าเป็นความรับผิดชอบของรัฐส่วนกลางต่อปัญหาของตน อันแตกต่างจากงานของ Karl Polanyi (2001) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าในท้ายที่สุดสังคมดั้งเดิมได้ถูกทำลายลงด้วยกลไกตลาดและการขับเคลื่อนสู่ตลาดแรงงานของเกษตรกร Popkin พิจารณาในอีกด้านหนึ่งว่ากลไกตลาดและการทำให้เป็นสมัยใหม่ไม่ได้ทำลายสภาพชุมชนเกษตรกรรมดั้งเดิม โดยชาวนามีแนวโน้มที่จะปรับตัวเข้ากับกลไกตลาด และกลไกของเจ้าอาณานิคมเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อทำการผลิต โดยพื้นฐานแล้วพวกเขามีแนวโน้มที่จะแข่งขันกันมากกว่าร่วมมือ

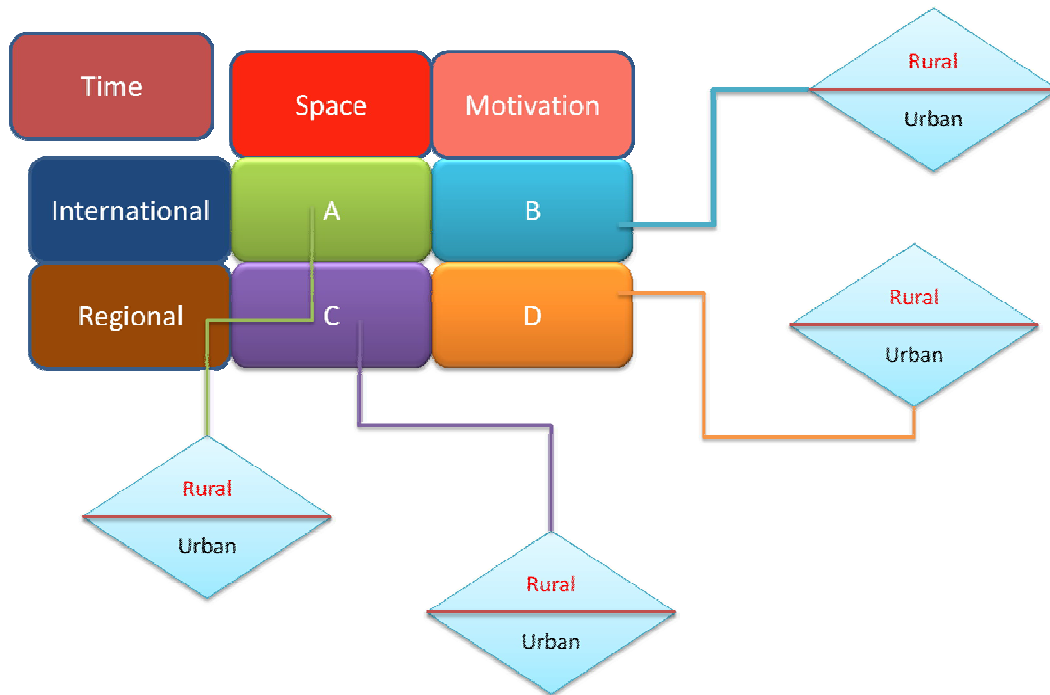
¹⁹ ผู้พยุพรุ่นแรกเข้าสู่พื้นที่บางชั้นเมื่อประมาณปี 1850 และแต่งงานกับลูกหลานชาวจีนซึ่งเป็นลูกครึ่งจากการแต่งงานระหว่างคนจีนและคนไทย ช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีการทำนาเต็มเวลา

ผลิตโลก และสร้างเงื่อนไขการอพยพและการนำเข้าแรงงาน ดังนั้นภาคชนบทจึงไม่ได้ตัดขาดจากความสัมพันธ์การผลิตทั่วไป ในอีกนัยหนึ่งจึงหมายความว่า สังคมนั้นกำลังมีการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อตอบสนองต่อภาคการผลิตในระดับที่ใหญ่ขึ้น และต้องการแรงงานที่มีเงื่อนไขสอดคล้องกับความต้องการของโครงสร้างมหภาคขณะนั้น²⁰ ในกรณีนี้จึงจะเป็นการฉายภาพให้เห็นว่าในระบบการอพยพยุคเสรีนิยมใหม่ แรงงานข้ามชาติชาวพม่าจึงมิได้เป็นภาพสะท้อนของผู้อพยพจากพื้นที่แผ่นดินห่างไกล หากแต่จำเป็นต้องวางมโนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับพื้นที่ต้นทางในฐานะกลไกการผลิตซ้ำและรองรับระบบการอพยพของแรงงานแบบเสรีนิยมใหม่

แนวคิดระบบการอพยพสามารถฉายภาพให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการอพยพกับโครงสร้างทุนนิยม โดยระบบการอพยพที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะปรากฏในแผนภาพดังต่อไปนี้

การพิจารณาการแบ่งประเภทของ การอพยพนิยมแบ่งเป็นทวีตลักษณ์ อาทิ แรงงานถูกกฎหมาย/ผิดกฎหมาย แรงงานอพยพภายใน/ระหว่างประเทศ แรงงานหญิง/แรงงานชาย แรงงานภาคเกษตร/แรงงานอุตสาหกรรม แรงงานมีทักษะ/แรงงานไร้ทักษะ การแบ่งในลักษณะนี้ นำสู่การอธิบายในขอบเขตเฉพาะและปราศจากการเชื่อมโยง โดยเป็นการละเลยโครงสร้างที่กำหนดความสัมพันธ์อันนำไปสู่การจัดประเภทดังกล่าว งานของ Aihwa Ong (1995 : 124-159) ได้ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการสร้างแรงงานหญิงซึ่งสะท้อนการควบคุมแรงงานภายใต้กระแสเสรีนิยมใหม่ รวมถึงกระบวนการโอนย้ายการผลิตสู่ภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการ การจัดประเภทแบบทวีตลักษณ์จึงสร้างปัญหาสำหรับการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะที่ถูกแบ่งแยก การนำทฤษฎีระบบการอพยพมาใช้ในการจัดประเภท แม้จะวางอยู่บนฐานของการสร้างกรอบอธิบายในเวลา และสถานที่เฉพาะ แต่ก็มี การนำหลายปัจจัย เพื่อนำมาวิเคราะห์ สาเหตุของการอพยพ ในแต่ละบริบท โดยสามารถจัดเป็นแผนภาพ ระบบการอพยพที่ใช้วิเคราะห์การจัดประเภทได้ดังรูปภาพ 2.2

²⁰ อาทิ การสร้างแรงงานเสรีเพื่อตอบสนองการผลิตซ้ำเพื่อการส่งออก ดังนั้น ในแง่นี้จึงเห็นได้ว่า สังคมเมือง ได้ก่อให้เกิดสังคมชนบทสมัยใหม่ และแรงงานรูปแบบใหม่ หรือสังคมชนบทเองก็อาจมีส่วนกำหนดสภาพเมืองได้เช่นการอพยพในยุคทศวรรษ 1980-1970 ซึ่งคนชนบทได้สร้างอัตลักษณ์คนเมือง อันเป็นประชากร และกำลังผลิตส่วนใหญ่ของเมืองหลวง การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเมืองและชนบท จึงมีอาจพิจารณาในฐานะเส้นตรงประวัติศาสตร์ตามแนวทาง การทำให้เป็นสมัยใหม่ กระแสหลักทั่วไป

รูปภาพที่ 2.2 แสดงการจัดระบบการอพยพ

รูปภาพ 2.2 ได้แสดงให้เห็นว่า ในระบบการอพยพหนึ่งจะมีการกำหนดเวลาเป็นตัวแปรคงที่ บริบทของเวลาที่เปลี่ยนไปย่อมส่งผลต่อลักษณะของการอพยพที่เปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของระบบนั้น เมื่อพิจารณาในแนวตั้ง แถวแรกคือการพิจารณา มิติพัฒนาการของระบบระหว่างประเทศ และแถวที่สองคือ มิติการพัฒนาระดับภูมิภาค ขณะที่ในแนวขวาง สดมภ์แรกคือการพิจารณาสถานที่ที่ทำการวิเคราะห์ และสดมภ์ที่สองพิจารณา แรงจูงใจของการอพยพ เมื่อนำแถวและสดมภ์มาตัดกันจะได้ตาราง 4x4 เพื่อพิจารณาลักษณะของระบบในเวลาขณะนั้น

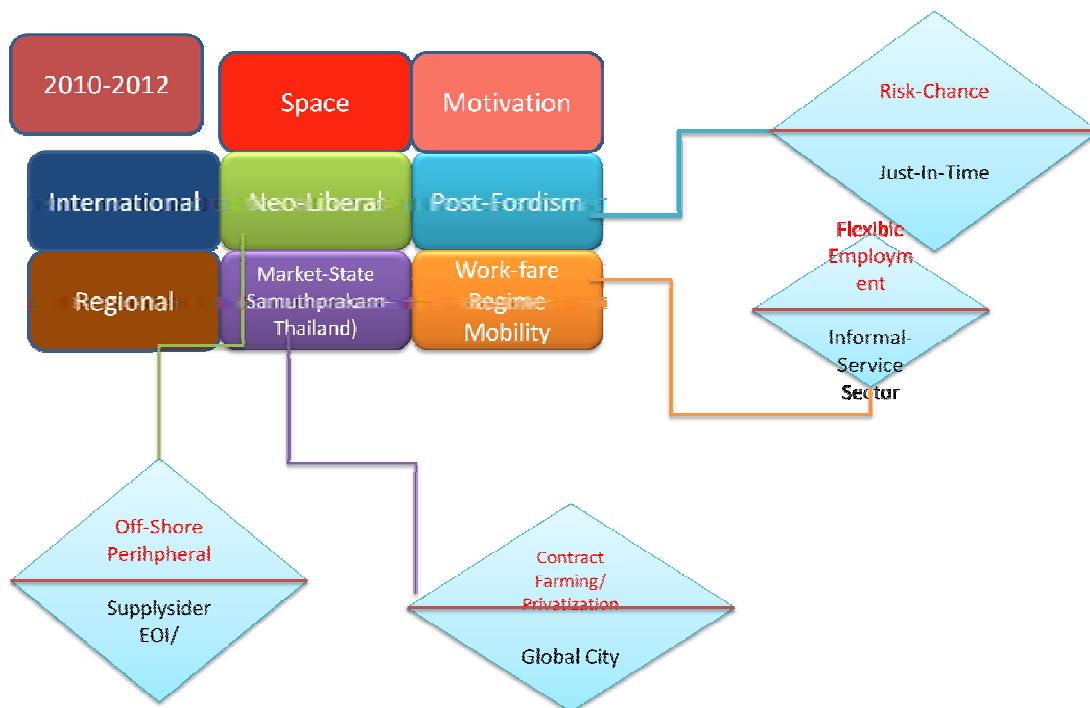
โดยแต่ละช่องตารางนั้น จะทำการพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท (ซึ่งไม่ได้หมายรวมเพียงแค่ความสัมพันธ์เมือง-ชนบทในประเทศในแง่ภูมิศาสตร์หากแต่หมายรวมถึงพื้นที่ทางสังคมดังที่ได้พิจารณาไปแล้ว)

1. ช่องตาราง A เป็นการพิจารณาพื้นที่ในระดับพัฒนาการระหว่างประเทศ โดยพิจารณาว่า ช่วงเวลาดังกล่าวพื้นที่ในระดับโลกมีการจัดสรรอย่างไร เช่น พื้นที่ก่อนและหลังสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย ย่อมมีความแตกต่างกัน หรือพื้นที่ช่วงระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้ง กับพื้นที่ช่วงสงครามเย็น ย่อมมีการจัดสรรที่แตกต่างกัน

2. ช่องตาราง C เป็นการพิจารณาพื้นที่ระดับภูมิภาค ในช่วงเวลานั้น อันล่อกับการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกอีกทีหนึ่ง เช่น การเกิด รัฐศักดินา รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ รัฐทุนนิยม รัฐตลาด(เสรีนิยมใหม่) หรือการรวมศูนย์ของโลกนครเพื่อควบคุมทุนการเงิน เป็นภาพสะท้อนการจัดพื้นที่ระดับภูมิภาคในพัฒนาของระบบในช่วงเวลาต่างๆ

3. ช่องตาราง B แสดงถึงการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับการพัฒนาระดับระหว่างประเทศ โดยชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างระดับมหภาคได้สร้างแรงจูงใจในลักษณะใด ให้เกิดการอพยพ เช่น การพัฒนาระบบการค้าทางไกลก่อให้เกิดการอพยพข้ามมหาสมุทรแอตแลนติก หรือ บริบทความขัดแย้งยุคคู่แค้นนำสู่การอพยพของคนชาวญี่ปุ่นที่อาณานิคม เป็นต้น

4. ช่องตาราง D พิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับปัจจัยภายในภูมิภาค เช่นการสะสมทุนภาค การส่งกลับทางสังคมของแรงงานที่เข้าไปทำงานในเมือง ก่อให้เกิดการละทิ้งชีวิตในสังคมเกษตรที่ไม่มีความแน่นอน ความหวาดวิตกในสังคมหลังปฏิวัติช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองก่อให้เกิดการลี้ภัยทางการเมืองของชนชั้นกลาง ในประเทศโลกที่สามหลังสิ้นสุดสงครามกลางเมือง ทั้งนี้หากประยุกต์แผนภาพข้างต้นสู่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ระบบการอพยพจะปรากฏตามรูปภาพ 2.3

รูปภาพที่ 2.3 แสดงการจัดระบบการอพยพในวิทยานิพนธ์

จากรูปภาพ 2.3 ได้กำหนดให้เวลาที่ทำการศึกษาเป็นตัวแปรคงที่ พร้อมกันนั้นก็ได้ระบุพื้นที่ระดับภูมิภาคคือเมืองสมุทรปราการ จะเห็นได้ว่า ในช่อง พื้นที่ในระดับระหว่างประเทศ คือโครงสร้างพัฒนาการแบบเสรีนิยมใหม่ ส่วนพื้นที่ระดับภูมิภาคในเมืองสมุทรปราการนั้น ก็อยู่ในบริบทรัฐตลาด (เสรีนิยมใหม่) โดยหากเจาะมิตិความสัมพันธ์ระหว่างเมืองและชนบท จะเห็นได้ว่าเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างโลกนคร และพื้นที่การผลิตที่มีใช้เพียงแค่การเป็น "ชานเมือง" ที่รองรับส่วนเกินเชิงปริมาณ หากแต่แบกรับหน้าที่เชิงคุณภาพในการควบคุมการผลิต ขณะเดียวกันสังคมการผลิตหลังฟอร์ดได้สร้างแรงจูงใจชุดใหม่ที่แตกต่างจากระบบการจ้างงานระยะยาวในสายพานแบบฟอร์ด พร้อมกันนั้นการสร้างความสัมพันธ์แบบเน้นค่าจ้าง ก็ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างยืดหยุ่นเช่นเดียวกัน

การจัดประเภทของการอพยพจากระบบการอพยพนี้จึงสามารถทำได้ในเบื้องต้นดังนี้

1. การอพยพเป็นไปเพื่อสู่ระบบการจ้างแบบยืดหยุ่น แรงงานที่ได้รับการฝึกฝนจากประเทศโลกพัฒนาผ่านระบบการจัดการสมัยใหม่ เช่นการจัดการห่วงโซ่อุปทาน เทคโนโลยีสารสนเทศ เศรษฐศาสตร์การเงิน ระบบโลจิสติกส์ เพื่อควบคุมแรงงานอพยพที่ยืดหยุ่นต่อการจ้างในโรงงานห้องแถว ที่ได้รับการถ่ายโอนการผลิตสู่ระบบการจ้างแรงงานมีทักษะ (แต่ปราศจากการคุ้มครองหรืออำนาจการต่อรอง)

2. เป็นแรงงานอพยพที่เข้ามาอยู่ระยะสั้น ด้วยพัฒนาการของระบบการเงิน และเครือข่ายผู้อพยพก่อนหน้านี้ แม้จะมีลักษณะของผู้ลี้ภัยทางการเมือง แต่โครงสร้างการจ้างแบบยืดหยุ่นทำให้ผู้อพยพไม่สามารถลงหลักปักฐานได้

3. มีการสร้างเงื่อนไขกำหนดให้ความแตกต่างทางเพศสภาพมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะงานที่ทำ ทำให้ผู้อพยพมีความหลากหลายในแง่เพศสภาพ แต่ยังปรากฏชัดว่าผู้อพยพโดยมากยังอยู่ในช่วงต้นของวัยแรงงาน

4. เกิดชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อรองรับปรากฏการณ์อันวิวัฒนาการของเมือง อันแตกต่างจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนแออัดไทยเมื่อ รวทศวรรษ 1980 ที่ชุมชนแออัดมีหน้าที่ดูดซับส่วนเกินเชิงปริมาณและเกิดการจ้างงานในภาคบริการที่สูงขึ้น ในกรณีเมืองสมุทรปราการ ด้านหนึ่งแล้วการจ้างแบบยืดหยุ่นส่งผลให้มีการเลิกจ้างได้ง่ายขึ้น ในขณะที่เดียวกันชุมชนแรงงานข้ามชาติก็เป็นกลไกดูดซับแรงงานเพื่อสร้าง "กองทัพแรงงานสำรอง" เพื่อนำสู่การป้อนพลังแรงงานที่มีต้นทุนที่ต่ำกว่าโดยเปรียบเทียบ แก่โครงสร้างการผลิตนี้

2.3.3 กลุ่มแนวคิดว่าด้วย อนาคตนาการของเมือง

“อนวัตนาการของเมือง-Urban Involution” เป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นมาโดย Clifford Geertz(1963 : 1-12)โดยพยายามชี้ให้เห็นเงื่อนไขเชิงคุณภาพของกลไกตลาดแรงงานในประเทศโลกที่สาม โดยชี้กรณีศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย โดยชี้ให้เห็นว่าในพื้นที่เกษตรกรรมของโลกที่สามไม่สามารถเกิดภาวะประชากรล้นเกินทางเศรษฐกิจ หรือผลผลิตส่วนเพิ่มของแรงงานมีค่าเท่ากับศูนย์ได้ เพราะมีกลไกเงื่อนไขทางวัฒนธรรมในการจัดการแรงงานอันนำสู่ระบบสังคมที่มีความซับซ้อนเชิงปริมาณ โดยที่ไม่จำเป็นต้องมีการพัฒนาเชิงคุณภาพ ผ่านการสร้างตลาดแรงงานสองตลาดในเมือง และชนบทคู่ขนานกันขึ้นไปดังนั้นตลาดแรงงานในเมืองจึงมีเงื่อนไขการพัฒนาตามระบบทุนนิยม ขณะที่ตลาดแรงงานในชนบทไม่จำเป็นต้องมีการพัฒนา (Evolve) แต่อย่างไรก็ดี การส่งเงินกลับหรือการป้อนแรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่เมืองเป็นเพียงแค่งลไกความซับซ้อนเชิงปริมาณ แนวคิดของ Geertz มีผลอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจการพัฒนาเมืองกับ การอพยพของแรงงานระหว่าง สองตลาดแรงงาน โดยสร้างข้อสรุปสำคัญที่ตลาดแรงงานหนึ่ง จะไม่สามารถเติบโตตามเงื่อนไขของระบบทุนนิยมได้ อันเป็นการขยายคำอธิบายพื้นที่ชนบทของ Hanks ผ่านการเปรียบเทียบผ่านระบบสองตลาดที่เกี่ยวพันกัน

แต่แนวคิดว่าด้วยอนวัตนาการของ Geertz ก็ถูกตั้งคำถามอย่างมากทั้งจากนักภูมิศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ รวมถึงผู้ศึกษามานุษยวิทยา เพราะแนวคิดของเขาย่อมเป็นการโต้แย้งภววิทยาของการพัฒนาร่วมสมัยทางซีกเศรษฐศาสตร์แนวคลาสสิกอันชี้ให้เห็นว่า ระบบทุนนิยมจะนำสู่การพัฒนาและสร้างสรรค์ของมนุษย์ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดตามสัดส่วนที่ต่างกัน รวมถึงแนวคิดเศรษฐกิจการเมืองแบบมาร์กซิสต์ ที่ชี้ให้เห็นถึงการผูกขาดของระบบทุนนิยมก้าวหน้าในการเข้ายึดครองพื้นที่ต่างๆเข้าสู่การเป็นตลาดเดี่ยว T.G.Mcgee(1967 : 52-76) ได้นำแนวคิดของ Geertz(1963) มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์อนวัตนาการในเมืองโดยชี้ให้เห็นว่า เมืองในโลกที่สามมิได้เผชิญกับปรากฏการณ์อนวัตนาการแบบที่ Geertz พิจารณา ระบบตลาดแรงงานมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพียงแต่ลักษณะของ “ชนชั้นกรรมาชีพ” อาจมิได้มีลักษณะตรงตามคำอธิบายกระแสหลัก ซึ่งพ้องกับงานของ James Hafner (1980 : 483-500)ซึ่งได้ศึกษาการเติบโตของเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยระหว่างปี 1960-1980 โดยชี้ให้เห็นว่าเมืองชนบทไทยมีการเติบโตและพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยมีตลาดกลางเมืองเป็นศูนย์กลางพร้อมกับการจ้างงานในพื้นที่ตลาดนั้น (Bazaar Economy) และการเชื่อมต่อกันในฐานะพื้นที่ผลิตซ้ำแรงงาน การพัฒนาเมืองเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่จะทำให้ เมืองชายขอบ

สามารถตอบสนองต่อระบบทุนนิยมโดยรวมได้ แต่ทั้งนี้ Hafner (1980) ยังพิจารณาว่าเมืองหลักอย่าง กรุงเทพมหานคร ต้องการคงสถานะความเหลื่อมล้ำของเมืองไว้เพื่อประโยชน์ในการดึงดูดทรัพยากรเข้าสู่ส่วนกลาง สิ่งเหล่านี้จึงเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบเมืองต่างๆ

หากพิจารณาเมืองสมุทรปราการที่นับเป็นเมืองกึ่งกลางในระบบโครงสร้างชนชั้นของเมือง คือ ด้านหนึ่งก็เป็นปลายทางของการอพยพของแรงงานข้ามชาติ อีกด้านหนึ่งก็เป็นหลังบ้านที่รองรับการเติบโตของกรุงเทพมหานครในฐานะโลกนคร คำถามสำคัญคือสมุทรปราการมีโครงสร้างตลาดแรงงานอย่างไรและกำลังจะเติบโตไปในทิศทางใด หากเปรียบเทียบสมุทรปราการกับหัวเมืองใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบันย่อมพบว่ามีความแตกต่างที่ต่างกัน เพราะสิ่งที่สมุทรปราการมีได้เป็นเมืองที่ส่งออกแรงงานฐานะสินค้า หากแต่เป็นเมืองที่ส่งออกสินค้าและรองรับการผลิตซ้ำของมหานครอย่างกรุงเทพ เช่นเดียวกันสมุทรปราการก็มีใช้โลกนครที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องล้นไปในฐานะเมืองคู่แข่งของกรุงเทพมหานคร แต่สมุทรปราการก็ได้เสถียรหยุดนิ่ง เพียงแต่การพัฒนาของกรุงเทพที่สร้างเงื่อนไขแก่สมุทรปราการที่ต่างไป กล่าวคือมิได้มีการพัฒนาสู่การเป็นเมืองที่ “เจริญ” ตามคำจำกัดความแบบระบบทุนนิยม ในทางตรงกันข้าม สมุทรปราการถูกวางเงื่อนไขให้แปรสภาพความสัมพันธ์ในตลาดแรงงานที่ต่างออกไป และมีลักษณะการผลิตซ้ำของชนชั้นกรรมกรที่ต่างออกไปในลักษณะที่มีความยืดหยุ่น เพื่อหลีกเลี่ยงเงื่อนไขความขัดแย้งทางชนชั้นที่สูงขึ้นในเมืองอุตสาหกรรม ที่แม้จะดูดซับแรงงานอพยพมาทั้งภายในและระหว่างประเทศไว้ได้อย่างมหาศาลก็ตาม (ดูเพิ่มเติม Davis, 2004 : 5-34)

ดังนั้นข้อพิจารณาเงื่อนไขการพัฒนาเมืองของสมุทรปราการภายใต้กระแสเสรีนิยมใหม่ จึงมิใช่เงื่อนไข “อนวิฒนาการ” ตามความหมายดั้งเดิมของ Geertz แต่มุ่งชี้ให้เห็นการแปรสภาพผู้ใช้แรงงานในพื้นที่ซึ่งก่อให้เกิดความซับซ้อนเชิงปริมาณ หากแต่ไม่มีการพัฒนาเชิงคุณภาพ (ต่อตัวผู้ใช้แรงงาน – การลดระดับการทำให้เป็นสินค้า) โดยมีกระบวนการสะสมแบบยืดหยุ่นช่วยในการกำหนดอายุของพลังแรงงาน เพื่อหลีกเลี่ยงกระบวนการต่อรอง เมื่อตัวผู้ใช้แรงงานเรียกร้องการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อตัวแรงงานในฐานะมนุษย์ โดยพิจารณากลไกความซับซ้อนเชิงปริมาณดังนี้

1. การสร้างชุมชนกระจัดกระจายตามสถานประกอบการที่แยกขาดออกจากกัน ดังที่ได้พิจารณาไปในส่วนก่อนหน้าแล้ว กระบวนการผลิตซ้ำแรงงานที่กระจัดกระจายตามที่ตั้งต่างๆมีส่วนทำให้กระบวนการทำให้เป็นสินค้ามีความเข้มข้นขึ้น พร้อมกับการสร้างแรงงานที่มีความยืดหยุ่นต่อการจ้าง สมุทรปราการมิได้เป็นเมืองที่มีแผนการพัฒนาเมืองที่ชัดเจน

หากแต่ลื้อไปกับการเติบโตของกรุงเทพ ดังนั้น เมื่อกรุงเทพปรับตัวเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานโลก ในลักษณะใด สมุทรปราการก็พร้อมที่จะรองรับในพื้นที่ต่างๆโดยมิได้มีแผนของตนเอง เกิด นิคมอุตสาหกรรมกระจายตัวตามต้นทุนระยะสั้นที่ต่ำกว่าโดยเปรียบเทียบ หากพิจารณาในตัวผู้ใช้แรงงานข้ามชาติชาวพม่าแล้ว การอาศัยในบ้านพักที่ใกล้กับสถานที่ทำงานอันแยกออกจากสถานที่ทำงานอื่น ทำให้โอกาสการแลกเปลี่ยนข้อมูลเงื่อนไขในชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างจำกัด ชีวิตประจำวันถูกกำหนดด้วย โครงเรื่องแบบง่าย ๆ ผ่าน การซื้อสินค้าในร้านขายของชำในชุมชน หรือ เมกะสโตร์ตามย่านต่างๆ ภาพความชั่วคราว และยืดหยุ่นเป็นเงื่อนไขสำคัญ อันไม่นำสู่ข้อเรียกร้องให้พัฒนาชีวิตมากกว่า การต้องการ ความยืดหยุ่นในชีวิต เก็บเงิน และกลับบ้านเกิด

2. หากพิจารณาการเติบโตของกรุงเทพมหานครซึ่งกำลังพัฒนาสู่การเป็นเมืองหลวงที่เป็น ศูนย์กลางด้านการเงิน การค้าและบริการ หากพิจารณาตามแนวทางเศรษฐศาสตร์การ พัฒนาระยะหลักแล้ว สมุทรปราการซึ่งเป็นเมืองท่า เมืองอุตสาหกรรม ควรได้รับการ พัฒนาสู่การเป็นเมืองอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อการส่งออก แหล่งผลิตสินค้าบริการ เพื่อตอบสนอง การบริโภคในมหานคร แต่สมุทรปราการมิได้เติบโตในแนวทางนั้น เพราะ โรงงานอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสูงถูกพัฒนาขึ้นในบริเวณ นิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ซึ่งเชื่อมด้วยทางด่วนพิเศษ ดังนั้นโรงงานในสมุทรปราการจึงกลายเป็นโรงงานที่อาศัย แรงงานกึ่งทักษะ ประกอบกับการเป็นพื้นที่ซึ่งมีค่าแรงขั้นต่ำสูงที่สุดในประเทศ การต่อรอง ที่เกิดขึ้นผ่านการสะสมความขัดแย้งมานาน ในด้านหนึ่งสมุทรปราการจึงเป็นเมือง อุตสาหกรรมที่ล้มลุกคลุกคลาน สิ่งนี้เกิดขึ้นผ่านระบบวัฒนธรรมภายในเมืองอันเน้นการ แก้ปัญหาที่ปลายเหตุ การต่อรองอย่างกระจาย และในกรณีแรงงานข้ามชาติระบบ วัฒนธรรมได้ถูกผลิตซ้ำโดยตัว เองยนต์นำเข้าแรงงานข้ามชาติดังที่ได้พิจารณาไปแล้ว ดังนั้น สมุทรปราการจึงเผชิญกับเงื่อนไขภายนอกอันได้แก่การผลักดันเสรีนิยมใหม่ด้วย เงื่อนไขการเปิดเสรีการค้าบริการ การสร้างต้นทุนที่ต่ำโดยเปรียบเทียบ แต่ขณะเดียวกันก็ เผชิญกับเงื่อนไขภายในเมืองคือการอพยพของแรงงานอพยพทั้งภายในและระหว่าง

ประเทศ รุ่นต่อรุ่นการมีแรงงานสำรองปริมาณมหาศาลนี้ทำให้ การผลิต มีความ “เข้มข้น” มากขึ้นแต่มีได้นำสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพแต่อย่างใด

3. ผลของปรากฏการณ์อนวัตนาการของเมืองในยุคเสรีนิยมใหม่ คือการปราศจากร่องรอยการ “ปฏิวัติ” แต่ ความเข้มข้นของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เกิดขึ้นตามย่านต่าง ๆ นั้น มิใช่เรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญเป็นความผิดพลาด ตรงกันข้ามมันเป็นเงื่อนไขที่รองรับการพัฒนาความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่ที่เกิดขึ้นทั้ง กรุงเทพฯ สมุทรปราการ และประเทศพม่า ดังนั้น จึงมิใช่เงื่อนไขของ “สองตลาด” แรงงานตามคำอธิบายของ Geertz (1963) ปรากฏการณ์อนวัตนาการของเมืองของสมุทรปราการเป็นภาพสะท้อนระบบโลกระบบเดียว ซึ่งสร้างเงื่อนไขความซับซ้อนเชิงปริมาณให้เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่งโดยเฉพาะ การเกิดขึ้นของ หาบเร่แผงลอย ตลาดนัดราคาถูก กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำให้ วงจรชีวิตของ แรงงานข้ามชาติในฐานะสินค้าสามารถดำเนินต่อไปอย่างเข้มข้น โดยมีต้องมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นความสัมพันธ์ในเขตเมืองสมุทรปราการโดยพิจารณาผ่านภาพแรงงานข้ามชาติจึงพบว่า ความซับซ้อนเชิงปริมาณนี้หมายถึง การลดทอน พร้อมกับยกระดับ มีความซับซ้อนอย่างมหาศาลแต่กลับเรียบง่ายในวิถีของมัน (กระบวนการได้งาน การติดต่อจดทะเบียน การส่งเงินกลับมีความซับซ้อน แต่วิถีชีวิตของพวกเขากลับถูกทำให้เรียบง่ายราวกับเป็นเครื่องจักรที่เดินเครื่องต่อเนื่อง) มีความหลากหลายพร้อมกับแปรปรวน และเปราะบาง ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลมันเต็มไปด้วยความสิ้นไหว และ ผิวผิน สถาบันสังคมคงอยู่อย่างเรียบง่ายมีเพียงแค่ผูกพันผู้คนด้วยผลประโยชน์พื้นฐาน ในแง่นี้มันจึงกลายเป็นชุมชนที่ไร้รูปแบบ เงื่อนไขข้างต้นลักษณะสำคัญของอนวัตนาการเมืองในยุคสมัยการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่จึงมิใช่ลักษณะที่หยุดนิ่ง แต่เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้พื้นที่เมืองวางอยู่บนเงื่อนไขความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เข้มข้นตามระดับของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่สูงขึ้น เป็นการกดทับเพื่อลดทอนอำนาจการต่อรองของผู้ใช้แรงงานในตลาดแรงงานของเมืองนั้น ให้อยู่หมัดต่อลักษณะ อนวัตนาการของเมืองนั้น

2.3.4 พลังการผลิตรูปแบบใหม่ และแรงงานเสี่ยง

การศึกษาระบบโลกและความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันของมนุษย์มีมาอย่างต่อเนื่องนับจากการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง ทฤษฎีสากลโลกเป็นภาพสะท้อนของการแบ่งโลกตามลักษณะภูมิรัฐศาสตร์ตามช่วงเวลาสงครามเย็นโดยพื้นฐานโดยมีข้อสมมติในลักษณะว่าชีวิตประจำวันของคนในประเทศโลกที่หนึ่ง สอง หรือสาม ย่อมมีความแตกต่างกัน การแบ่งลักษณะข้างต้นยังคงสะท้อนในการแบ่ง ประเทศเหนือ ได้หลังสงครามเย็นที่อดีตประเทศสังคมนิยมบางประเทศพัฒนาตามแนวทางทุนนิยมและกลายเป็นประเทศมุ่งคั่งทางเศรษฐกิจ การแบ่งโลกลักษณะนี้มีข้อวิพากษ์ในประเด็นเรื่องการยึดติดกับลักษณะภูมิรัฐศาสตร์และปฏิเสธพลวัตภายในประเทศนั้น ขณะเดียวกันทฤษฎีระบบโลกของ Wallerstein (2004)ชี้ให้เห็นถึงบทบาททางด้านเศรษฐกิจในการวางเงื่อนไขการพัฒนาของแต่ละประเทศ โดยแบ่งประเทศออกมาเป็นประเทศ ศูนย์กลาง ประเทศกึ่งชายขอบ และประเทศชายขอบ ข้อวิพากษ์สำคัญคือการแบ่งดังกล่าวก็ยังคงยึดติดกรอบภูมิรัฐศาสตร์แบบอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนและไม่สามารถอธิบายการเกิดประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในช่วงทศวรรษ 1980 ได้ หลังจากการปรับโครงสร้างการผลิตและการเชื่อมร้อยระบบการผลิตโลกในปลายศตวรรษที่ยี่สิบ Castells (2000 : 69-171)ชี้ให้เห็นการเกิดขึ้นของประเทศโลกที่สี่อันเป็นภาพสะท้อน ความเหลื่อมล้ำ ไร้อำนาจ และการทำให้เป็นปัจเจกชน รวมถึงการชู้ตตัวอย่างสาหัส ลักษณะดังกล่าว มิได้เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขภูมิรัฐศาสตร์เดียว หากแต่เกิดขึ้นซ้อนทับทั้งในประเทศเหนือประเทศใต้ ประเทศโลกที่หนึ่ง ประเทศโลกที่สาม อันได้แก่ แรงงานที่ไร้หลักประกัน แรงงานไร้ทักษะ แรงงานสตรี และหมายรวมถึงแรงงานข้ามชาติ

การศึกษาขององค์กรพัฒนาเอกชน นักกิจกรรม หรือนักวิชาการสายสังคมนิยม (Allden et al., 1996; Chantavanich and Makcharoen, 2008 :391-411) มักพิจารณาแรงงานข้ามชาติในฐานะเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำ หากไม่เกิดจากระบบเศรษฐกิจที่ล่มสลายของประเทศต้นทาง ก็เป็นผลจากการเอาเปรียบของผู้ประกอบการ (โดยมากแล้วเป็นบรรษัทข้ามชาติ หรือบริษัทลูกที่ป้อนผลผลิตให้แก่ตัวบรรษัทในลำดับขั้นที่สูงกว่า-Supplier ในประเทศปลายทาง)²¹ ปრაการณณ์อันวิวัฒนาการของเมืองในกระแสเสรีนิยมใหม่สามารถเห็นจัดแจงขึ้นเมื่อพิจารณาผ่านระบบการอพยพ ผู้อพยพโดยมากไม่ใช่ผู้ที่ถูกกดขี่ที่สุดในพื้นที่ต้นทาง การอพยพข้ามพื้นที่รวมถึงโอกาสในการได้งานในพื้นที่ใหม่นั้น มีต้นทุน

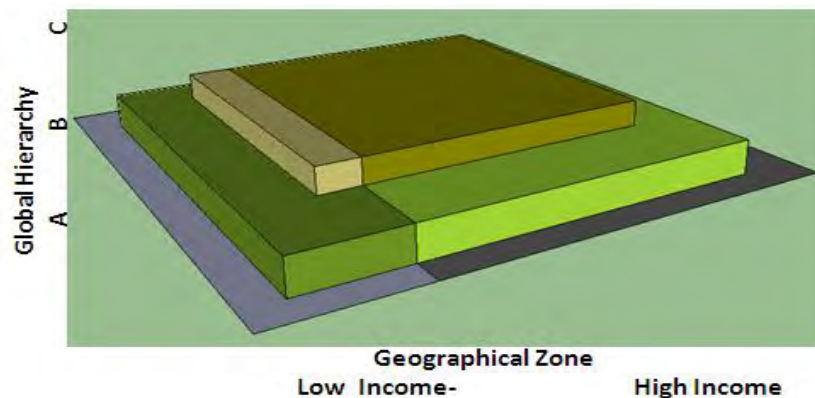
²¹หากพิจารณาเงื่อนไขการผลิตแบบหลังฟอรัค รวมถึงการเกิดขึ้นของระบบสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างตามแนวทฤษฎีเดออร์แล้ว การพิจารณาความสัมพันธ์ ทุนและแรงงานในพื้นที่ประเทศที่มีการผลิตแบบเน้นแรงงาน ในลักษณะการเป็นภาพฉายซ้ำของเมืองในยุคสะสมทุนกาล อย่าง ลิวอร์พูล กลาสโกว์ หรืออัมสเตอร์ดัม คงไม่ถูกต้องนัก เนื่องด้วยลักษณะเงื่อนไขการผลิตที่เปลี่ยนไป ทั้งในแง่พลังการผลิต และความสัมพันธ์การผลิต ดังนั้นแม้ ข้อเสนอ “โลกที่สี่” ของคาสเทลจะสะท้อนความสัมพันธ์ทุนแรงงาน ในลักษณะที่ไปไกลกว่าภูมิรัฐศาสตร์ ยุคสายพานแบบฟอรัค แต่ด้วยระบบการสะสมค่าจ้างตามแนวทฤษฎีเดออร์ที่เพิ่มอำนาจการกำหนดชีวิตแบบปัจเจกนิยม แรงงานข้ามชาติ หรือแรงงานในโลกที่สี่ อาจไม่ใช่ผู้ถูกกระทำเสมอไป

สูงทั้งในแง่ เศรษฐกิจ (ค่าใช้จ่ายกับตัวแทน โบนัสญาติทำงาน) รวมถึงต้นทุนทางสังคม (การทิ้งภาระในประเทศต้นทาง หรือการต้องมีผู้คนรู้จัก หรือเงื่อนไขด้านทุนมนุษย์ของผู้อพยพเอง) ดังนั้นการอพยพจึงเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง (Zimmermann, Gataullina and Constant, 2008 :235-239) ในการเคลื่อนตัวเองเข้าสู่โลกที่สี่ ภายใต้สำนึกผู้ประกอบการ มันคือการเสี่ยงที่ผลลัพธ์อาจจะคุ้มค่า เป้าหมายของความสำเร็จสามารถพิจารณาได้สองเงื่อนไขหลัก คือ ประสิทธิภาพและพลังงานของตัวแรงงาน เป็นที่ยอมรับในสังคมการผลิตปลายทางและสามารถลงหลักปักฐานและได้รับการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของตนตามกฎหมายของประเทศปลายทาง(อาจจะได้รับสิทธิพลเมือง หรือสัญชาติ) ส่วนอีกทางหนึ่งคือการส่งกลับทางเศรษฐกิจไปในประเทศบ้านเกิดและลงทุนในทรัพย์สินเอกชน โดยมากแล้วคือการซื้ออสังหาริมทรัพย์ หรือเครื่องจักรสำหรับการผลิตในสังคมเกษตร ดังนั้นหากพิจารณาแล้ว “โลกที่สี่” จึงเป็นการลงทุนที่เป็นไปในลักษณะพื้นฐานของระบบทุนนิยมที่ ความเสี่ยงสูงนำมาซึ่งผลตอบแทนสูง ความเสี่ยงที่จะล้มเหลวจึงมีเยอะกว่า เช่น การถูกหลอกโดยตัวแทน การถูกกดขี่อย่างสาหัสในประเทศปลายทาง การไม่ได้รับค่าจ้างที่เหมาะสมคุ้มค่ากับการลงทุน การได้รับผลกระทบทั้งทางกายภาพและจิตใจ การถูกจับกุมโดยกฎหมายว่าด้วยการอพยพและถูกส่งกลับประเทศต้นทาง หรือกระทั่งการถึงแก่ชีวิต ในอีกด้านหนึ่งมันคือโอกาสการยกระดับฐานะของพวกเขาที่ไม่สามารถทำได้ในพื้นที่ต้นทาง

Erik Olin Wright (1997 : 45-114) ได้พิจารณาชนชั้นบริหาร หรือชนชั้นผู้ประกอบการรายย่อย และชนชั้นบริหารระดับล่าง ที่เกิดขึ้นในสังคมหลังอุตสาหกรรมนับแต่หลังวิกฤติน้ำมันในทศวรรษ 1970 มีลักษณะคล้ายแรงงานกึ่งทักษะ และเป็นพนักงานปกคอกขาว หากแต่ได้รับค่าตอบแทนที่ยืดหยุ่นไม่แน่นอน เช่นเดียวกับกับ Richard Robison (2006) ได้ชี้ให้เห็นถึงชนชั้นกลางใหม่ที่เกิดขึ้นในเอเชีย อันมีพลังในการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขสังคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงทศวรรษ 1970 เส้นแบ่งระหว่างชนชั้นกรรมกร มัฟน่อย และชนชั้นกลางอาจจะไม่ชัดเจนนักแต่มีจุดร่วมเดียวกันคือ พวกเขาต้องการระบบกฎหมายที่คุ้มครองระบบกรรมสิทธิ์ เอกชน ด้วยการเชื่อมร้อยระบบการผลิตภายใต้ตรรกะมูลค่าแลกเปลี่ยน แรงงานข้ามชาติ จึงมีกระบวนการคิดแบบผู้ประกอบการ มากกว่า ผู้ใช้แรงงาน แตกต่างจาก กระบวนการคิดของแรงงานในสังคมการผลิตแบบสายพานแรงงานมีกระบวนการรับรู้ว่า พวกเขาต้องอยู่ในสภาพการทำงานแบบนี้ไปตลอดชีวิตแรงงาน โดยคาดหวังค่าตอบแทนที่คุ้มค่า และสวัสดิการหลังการหมดช่วงอายุแรงงาน สำหรับแรงงานข้ามชาติหรือผู้ที่อยู่ในโลกที่สี่ ไม่มีใครปรารถนาจะอยู่ในเงื่อนไขนี้ไปตลอด การสะสมค่าตอบแทนเชิงปริมาณในรูปแบบค่าจ้างทำให้พวกเขาสามารถยกระดับฐานะตนเองได้ในประเทศต้นทาง หรือการบริหารที่ดีอาจทำให้เขาประสบ

ความสำเร็จในประเทศปลายทางและยกระดับฐานะตัวเองขึ้นมาได้ ลักษณะสังคมการผลิตจึงถูกขับเคลื่อนในลักษณะ Gentrification หรือการเกิดขึ้นของชุมชนที่มีความคล้ายกันในทางรายได้ วิถีชีวิต แรงงานข้ามชาติที่กลับสู่ประเทศตนก็จะสามารถยกระดับตนเองสู่การเป็นชนชั้นกลางใหม่ที่ต้องการการคุ้มครองด้านกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล และเป็นการเปิดพื้นที่ให้แรงงานอีกรุ่นเข้าไปอยู่ในพื้นที่ โลกที่สี่อีกครั้ง

หนทางของการยกระดับทางชนชั้น คือการดำเนินวิถีชีวิตในลักษณะตามคู่มือของผู้ประกอบการ ตามแนวทางซุมปีเตอร์ที่ระบุว่า การพัฒนาเศรษฐกิจเกิดขึ้นจาก การที่ผู้แข่งขันที่อยู่ในระดับที่ดึงดูดต่อลูกค้ามากที่สุดต้องการที่จะคงระดับนั้นไว้ โดยมีการแข่งขันด้านราคาและประสิทธิภาพ ในแง่ตลาดแรงงานแล้ว ย่อมหมายความว่าถึงแรงงานที่มีต้นทุนการผลิตต่ำ(การบริโภค)ที่ต่ำ ควบคู่กับกับการทำงานได้ผลผลิตมากกว่าต่อเวลา Aihwa Ong (1995) ได้พิจารณาลักษณะของชนชั้นกลางระดับสูงจากฮ่องกงในช่วงทศวรรษ 1980 ที่ส่งลูกหลานมายังสหรัฐอเมริกา เพื่อประโยชน์ต่อการขยายตลาด หรือการย้ายถิ่นฐานในอนาคตหากมีการส่งคืนเกาะฮ่องกง โดยชี้ให้เห็นถึงลักษณะของมนุษย์เศรษฐกิจชาวจีน (Homo Economicus) ที่คิดคำนวณเรื่องรายได้และต้นทุนตลอดเวลาในขณะที่อยู่ต่างประเทศ ลักษณะนี้สามารถพิจารณาในฐานะลักษณะทั่วไปของแรงงานข้ามชาติในศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ด การก้าวพ้นออกจากโลกที่สี่แม้จะมีโอกาสน้อย แต่ก็เป็นการเสี่ยงที่คุ้มค่าและแน่นอนว่ามีโอกาสมากกว่าการอยู่ในพื้นที่ต้นทางของตน

รูปภาพที่ 2.4 แสดงโครงสร้างชนชั้นทางเศรษฐกิจ ในระนาบเดียวกันกับโครงสร้างภูมิศาสตร์

จากรูปภาพ 2.4 แสดงการเคลื่อนที่บนฐานคิดแบบมนุษย์เศรษฐกิจ ภายใต้เงื่อนไขสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างตามแนวทางซุมปีเตอร์ ในแนวราบเป็นการพิจารณาพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ที่มีความแตกต่างทางรายได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นภูมิรัฐศาสตร์ ในลักษณะรัฐชาติ อาจเป็นการเคลื่อนย้ายจาก

เมืองหนึ่งสู่อีกเมืองหนึ่ง (กรุงเทพฯจึงมิใช่เมืองชายแดนสู่โลกอีกต่อไปในกรณีนี้ เช่นบางจังหวัดในภาคกลางของไทยอาจเป็นพื้นที่ส่งออกแรงงานไปตะวันออกกลาง เช่นเดียวกับแรงงานพม่าในไทยเองก็มีแนวโน้มมาจากเมืองหนึ่งเป็นกรณีเฉพาะ) ขณะที่ในแนวคิดสะท้อนลำดับชั้นของสังคมการผลิตโลก A สะท้อนพื้นที่โลกที่สี่ตามคำอธิบายของ Castelle ระดับ B แสดง ชนชั้นกลางระดับโลก (Global Middle Class) และระดับ C แสดงชนชั้นนำโลก (Global Elite) จากแผนภาพจะเห็นได้ว่า ในทุกพื้นที่ที่มีลำดับชั้นอยู่ครบทั้งสามชั้นในปริมาณที่ต่างกัน การอพยพจากโลกที่สี่ในพื้นที่รายได้น้อยสู่โลกที่สี่ในพื้นที่รายได้สูงย่อมมีความเสี่ยงเชิงปริมาณสูง (มีการกดทับจากชนชั้นที่สูงกว่าจำนวนมากกว่า อันหมายถึงการขูดรีดที่สูงกว่า) แต่ก็หมายความว่าพวกเขามีโอกาสที่จะขยับเลื่อนฐานะสู่การเป็นชนชั้นกลางระดับโลกได้มากขึ้นเมื่อเทียบกับการอยู่ในประเทศต้นทางเช่นเดียวกัน การเคลื่อนที่ทางภูมิศาสตร์จึงยังคงมีความสำคัญต่อการเลื่อนลำดับชั้นทางสังคม โดยการดำเนินตามวิถีผู้ประกอบการ และการบริหารค่าจ้างที่ได้รับ ดังนั้นภายใต้ระบบโลกของการแข่งขันภายใต้สำนึกของผู้ประกอบการนี้ ผู้ใช้แรงงานในแต่ละพื้นที่แม้จะมีความแตกต่างกันในเชิงปริมาณของรายได้ที่ได้รับ หากแต่มีความคล้ายกันเชิงคุณภาพ พวกเขามีเป้าหมายเดียวกันในการสะสมทุนผ่านระบบกรรมสิทธิ์ และรับผิดชอบตัวเองเช่นเดียวกันกับชนชั้นกลางระดับโลก ที่ต้องดำเนินการบริหารรายได้ของตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการตกไปอยู่ในพื้นที่โลกที่สี่ หรือการพยายามขยับขึ้นไปอยู่ในระดับชนชั้นนำระหว่างประเทศ กระบวนการสะสมทุนเพื่อรับรองชีวิตที่ดีภายใต้ระบบค่าจ้างแบบซุมปีเตอร์ จึงปรากฏความซับซ้อนเชิงปริมาณในแง่การบริหารจัดการผ่านทุนการเงิน หรือการคำนวณการลงทุน²²

หากพิจารณาเงื่อนไขของแรงงานข้ามชาติในศตวรรษที่ 21 ที่มีลักษณะ จิตสำนึกแบบผู้ประกอบการ หากแต่มีความเปราะบางและความมั่นคงที่ต่ำกว่าชนชั้นกรรมมาชีพ กลุ่มแนวคิดเศรษฐกิจการเมืองแบบมาร์กซิสต์ได้จำกัดความกลุ่มแรงงานเหล่านี้ในฐานะชนชั้นกรรมมาชีพเทียม-Lumpen Proletariat ซึ่งมีเงื่อนไขสำคัญคือเป็นกลุ่มซึ่งไม่มีสำนึกทางชนชั้นจากเงื่อนไขการใช้ชีวิตของพวกเขาเนื่องด้วยการใช้ชีวิตในภาคการผลิตไม่เป็นทางการและกระจัดกระจาย การดำรงชีวิตอยู่ของพวกเขาที่มีความขึ้นตรงกับสถานะของชนชั้นสูงดังนั้นพวกเขาจำเป็นต้องพิทักษ์โครงสร้างทางชนชั้นและความเหลื่อมล้ำเอาไว้ แม้บ่อยครั้งเงื่อนไขชีวิตของพวกเขาจะย่ำแย่แต่พวกเขาจะถูกตรึงใจด้วย

²² ความขัดแย้งสำคัญของระบบทุนนิยมเริ่มต้นด้วยสภาพของแรงงานในฐานะมนุษย์ที่สามารถเป็นสินค้าได้ตลอดเวลา การสะสมรอบใหม่ของระบบทุนนิยมนั้นมิได้เป็นการผลิตที่มุ่งสร้างกำไรจากการพัฒนาระบบอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีที่ประหยัดพลังแรงงานที่สุดหากแต่เป็นการผลิตที่เน้นการเคลื่อนย้ายสินค้าที่ประหยัดเวลาที่สุด อันหมายความว่าสายพานการผลิตในสถานประกอบการที่ทันสมัยลงนำความพยายามในการเชื่อมร้อยปริมาณของการผลิตและผลิตรั่วเข้าหากันในทุกมุมโลกโดยใช้เวลาให้น้อยลงที่สุด (Harvey 2006b)

ผลประโยชน์ระยะสั้นที่ชนชั้นสูงหยิบให้ โดยปฏิเสธการปฏิวัติโครงสร้างใดๆในสังคม กลุ่ม Lumpen Proletariat นี้ประกอบด้วย คนรับใช้ในบ้าน พนักงานโรงแรม คนเก็บของเก่าขาย คนเดินตัวภาพยนตร์ เป็นต้น ความหิวหราชของชนชั้นสูงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการคงอยู่ของคนกลุ่มนี้ไว้ (Dickens, 2011) คำถามสำคัญคือแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการมีลักษณะที่เป็น ผู้ประกอบการ แรงงาน หรือกรรมาชีพเทียมมากกว่ากัน

แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการ ย่อมมีลักษณะแตกต่างจากแรงงานในประเทศอุตสาหกรรมในช่วงศตวรรษที่ยี่สิบซึ่งเป็นฐานสนับสนุนหลักของพรรคแนวสังคมนิยมประชาธิปไตยในยุโรปตะวันตก ลักษณะของแรงงานข้ามชาตินี้มีส่วนร่วมกับความสัมพันธ์การผลิตในลักษณะที่เป็นแรงงานค่าตอบแทนควบคู่กับ ภาคการผลิตที่รับใช้การผลิตซ้ำของพลังแรงงานอื่น เป็นกลุ่มคนที่ไม่สามารถแข่งขันในตลาดแรงงานปกติได้อย่างเต็มที่ และมิอาจได้รายได้ที่เหมาะสมด้วยการทำงานเพียงอย่างเดียว Guy Standing (2011) ได้ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มของแรงงานที่มีลักษณะข้างต้นกำลังขยายในความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสนิยมใหม่ โดยได้ระบุว่ากลุ่มแรงงานที่มีลักษณะนี้ คือ กลุ่มแรงงานเสี่ยง-Precariat แม้แรงงานเสี่ยงจะไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่ในระบบทุนนิยมแต่ภายใต้กระบวนการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่ได้ทำให้กลุ่มแรงงานเสี่ยงก้าวขึ้นมาสู่การเป็นกำลังผลิตหลักของสังคมนิยมใหม่ ซึ่งปรากฏในทุกสังคมนิยมใหม่ไม่ว่าจะเป็นประเทศ อุตสาหกรรมทุนนิยม ก้าวหน้า หรืออดีตโลกที่สาม ดังเช่นในประเทศญี่ปุ่นมีกลุ่มแรงงานเสี่ยงสูงถึง 20 ล้านคน และเป็นแรงงานชาวญี่ปุ่นเอง ดังนั้นการเป็นแรงงานเสี่ยงจึงมิได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับสัญชาติหรือสิทธิพลเมืองที่ได้รับ หากแต่ขึ้นกับความเปราะบางและอำนาจต่อรอง โดยสามารถสรุปลักษณะสำคัญของ แรงงานเสี่ยงผ่านองค์ประกอบดังนี้ (Standing, 1999)

1.ระยะเวลาของการว่างเว้นจากการจ้างงานในสภาพปกติ

2.ลักษณะกระบวนการควบคุมการทำงาน การปราศจากสภาพแรงงาน องค์การวิชาชีพ หรือกลไกต่างๆในการกำหนดเงื่อนไขการทำงาน โดยปล่อยให้เงื่อนไขการทำงานเป็นเรื่องของปัจเจกชนกับนายจ้าง

3.กลไกการคุ้มครองทางกฎหมาย และ อัตราค่าจ้าง

กลุ่ม แรงงานเสี่ยงขยายตัวโดยที่มิได้รู้สึกผูกพันหรือมีส่วนร่วมในองค์การวิชาชีพใด อันหมายความว่าพวกเขาไม่มีความทรงจำร่วมในสังคม ไม่มีอนาคตของตนเองอันเกิดจากการตัดสินใจร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม พวกเขาเป็นกลุ่มที่เติบโตกับความมั่นคงและการขยายขนาดของเศรษฐกิจใน

พื้นที่นั้น แต่ยิ่งสังคมมีความมั่งคั่งเท่าไรพวกเขาก็กลับมีความไม่มั่นคงเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว แรงงานเสี่ยงเป็นผู้ที่ต้องคอยฉกฉวยโอกาสในตลาดแรงงานตลอดเวลา แรงงานเสี่ยงจึงมิใช่เป็นกลุ่มชนชั้นทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสถานะที่ผู้คนพยายามที่จะหลีกเลี่ยง มันกลายเป็นความหวาดกลัวว่าความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจนี้จะมาถึงตนเมื่อไรและในความไม่แน่นอนนี้ทำให้เกิดการขยายตัวของพรรคการเมืองฝ่ายขวาที่พยายามให้อภิสิทธิ์ แก่กลุ่มทางชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่งโดยเฉพาะ ดังจะเห็นได้จากกระแสประชานิยมฝ่ายขวาที่แผ่ขยายอยู่ในยุโรปตะวันตกในช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างศตวรรษที่ยี่สิบและยี่สิบเอ็ด อันนำสู่การกีดกันแรงงานข้ามชาติ หรือการขยายตัวของกลุ่มแรงงานเสี่ยงที่มีการจ้างงานลักษณะชั่วคราวมากขึ้นกับแรงงานท้องถิ่นเอง

กลุ่ม แรงงานเสี่ยง ดูคล้ายกับเป็นชนชั้นล่างของสังคมที่ไม่ผ่านการยกระดับสู่การเป็นชนชั้นกรรมาชีพ (Under Class) แต่หากพิจารณาตามเงื่อนไขของความสัมพันธ์การผลิตแล้วพวกเขาไม่ใช่ชนชั้นล่างที่ถูกกั้นหรือทิ้งจากสังคมส่วนใหญ่ พวกเขาคือกำลังผลิตหลักเพื่อตอบสนององกลไกตลาดโลก ดังนั้นพวกเขาจึงมิใช่คนชายขอบตามคำอธิบายแบบดั้งเดิม เช่นคนติดยา ลักเล็กขโมยน้อย หรือเด็กเกเรขาดความอบอุ่น คนกลุ่มนี้จะพ้นจากการให้สวัสดิการแบบเก็บตกหรือการให้ในลักษณะสังคมสงเคราะห์ด้วยความเมตตา เช่นนั้นภาพของพวกเขาจึงแตกต่างจากผู้ยากไร้ตามความเข้าใจแบบมาตรฐานเช่นกัน ภายใต้ไวยาหารว่าด้วยความยืดหยุ่นในตลาดแรงงานทำให้เกิดการดึงแรงงานจากทุกที่เข้าสู่ตลาดแรงงาน การเคลื่อนย้ายของทุนไปสู่ทุกที่ที่ราคาแรงงานต่ำบนเงื่อนไขนี้ทำให้ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจขยายตัวไปพร้อมกับการเกิดกลุ่ม แรงงานเสี่ยงทั่วโลก แม้ลักษณะของแรงงานเสี่ยงความไม่มั่นคงนี้ได้แผ่กว้างไปสู่ผู้คนทุกอาชีพและรายได้ ค่าแรงที่ยืดหยุ่น ควบคู่กับความเปราะบางแม้ว่าจะอยู่ในกองทุนประกันต่างๆก็ตาม จึงจะเห็นได้ว่าแม้ชนชั้นกรรมาชีพจะยังคงเป็นพลังการผลิตหลักของระบบทุนนิยม แต่เพื่อประโยชน์ของกระบวนการสร้างแรงงานในฐานะสินค้า วิธีการผลิตแบบทุนนิยมจึงมีแนวโน้มที่จะสร้างพลังแรงงานในลักษณะ “แรงงานเสี่ยง” เพื่อลดทอนอำนาจต่อรองของชนชั้นกรรมาชีพ และการสะสมมูลค่าส่วนเกินในระบบทุนนิยม

2.4 กรอบการวิเคราะห์

การวิเคราะห์สวัสดิการในฐานะกลไกการผลิตซ้ำของรัฐทุนนิยม ผ่านมุมมองเศรษฐกิจการเมือง นอกจากการบูรณาการทฤษฎีการศึกษาแบบหลากหลายระดับแล้ว หากบูรณาการทฤษฎีเข้าไว้ด้วยกันและมุ่งอธิบายลักษณะสวัสดิการ ซึ่งมีเงื่อนไขสำคัญคือกระบวนการทำให้เป็นสินค้า ควบคู่กับ

ของปัจเจกชน ผ่านการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ หรือ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน แต่ก็ยังนับเป็นการต่อสู้ในระดับปัจเจกชนเท่านั้น

4. จตุภาค Decommodification/Globalist การจัดสวัสดิการแบบระบบหลังรัฐ ในพื้นที่การผลิตใหม่ซึ่งมีการแปรสภาพตามการสะสมทุนแบบใหม่ ตัวแบบที่สำคัญคือ กลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายในลาตินอเมริกา ผ่านการจัดสวัสดิการให้แก่พลเมืองที่อยู่ระดับล่าง ซึ่งไม่มีรายได้พอที่จะเสียภาษีเพื่อเป็นการสร้างทุนมนุษย์ ขณะที่แนวทางฉันทามติหลังเสรีนิยมใหม่มีแนวทางสำคัญคือการกำจัดข้อจำกัดในฐานะพลเมืองชาติใดชาติหนึ่ง ควบคู่กับการลดระดับความเป็นสินค้าโดยเพิ่มอำนาจแก่ปัจเจกชนและชนชั้นทั้งในพื้นที่ผลิตและผลิตซ้ำ

โดยสรุปแล้วสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติ ควรถูกพิจารณาในฐานะวิธีการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยม ซึ่งหากระบบทุนนิยมได้เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์การผลิตไป ด้วยการนำเข้าพลังการผลิตและความสัมพันธ์ในการสะสมทุนแบบใหม่ รูปแบบการต่อสู้เรียกร้องเพื่อนำสู่การผลิตซ้ำมิติของมนุษย์จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ระบบสวัสดิการเน้นรัฐเองถูกท้าทายเนื่องจากไม่สามารถคงสภาพการผลิตซ้ำความเป็นมนุษย์ได้ เพราะเมื่อสถาบันหรือองค์กรได้มุ่งมั่นสร้างความเป็นสถาบันของตนอย่างถาวรก็จำเป็นต้องลดค่าของมนุษย์ให้อยู่ได้สถาบันนั้นอีกต่อ (ดังลูกศรในแผนภาพ) ดังจะเห็นได้จากปัญหาของระบบรัฐสวัสดิการที่มีการจำกัดนิยามสิทธิพลเมืองให้แคบขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป อันนำไปสู่การลดทอนความเป็นมนุษย์ในพื้นที่การผลิตและผลิตซ้ำ อันเพิ่มระดับความเป็นสินค้าในที่สุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย และข้อมูลภาคสนาม

3.1 ความนำ

ในบทนี้จะชี้ให้เห็นถึงระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ โดยอธิบายให้เห็นภาพ เหตุผล การเลือกกรณีศึกษา และผู้ให้ข้อมูล การกำหนดสนามวิจัย จริยธรรมการวิจัย รวมถึงข้อมูลภาคสนาม โดยมีเป้าประสงค์หลักในการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ระเบียบวิธีวิจัยชาติพันธุ์วิทยาหลากหลาย อันมิได้หมายความว่าความถึงสนามในความหมายของพื้นที่ทางกายภาพ หากแต่หมายถึงพื้นที่สนามในความหมายของ Henri Lefebvre (2002) อันหมายถึงพื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางความคิดอันนำสู่การใช้ระเบียบวิธีวิจัยการติดตามอุปลักษณะในวิทยานิพนธ์ โดยชี้ให้เห็นว่า กลไกการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยมในรูปแบบสวัสดิการ มีกลไกการทำงานอย่างไรผ่านพื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางความคิด ซึ่งการเข้าถึงอุปลักษณะในพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางความคิดนั้น มีหนทางที่หลากหลาย อาทิการเข้าสู่พื้นที่โรงงานห้องแถวหนึ่งในช่วงเวลาเช้า เป็นสถานประกอบการและในช่วงเวลาหลังเลิกงานแปรสภาพสู่การเป็นพื้นที่สำหรับพักผ่อน แลกเปลี่ยนสนทนา ลักษณะข้างต้นจึงเป็นภาพของการฉายให้เห็นถึงสนามวิจัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปแม้จะอยู่ในพื้นที่กายภาพเดิม เช่นเดียวกันกับการสำรวจสนามในพื้นที่ทางความคิด ผู้ให้ข้อมูลย่อมสะท้อนพื้นที่ทางความคิดที่แตกต่างกัน แม้ในครอบครัวชุมชนแรงงานข้ามชาติ ที่ใช้ชีวิตและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่กายภาพและพื้นที่ทางสังคมเดียวกันในแง่ของกระบวนการผลิตและผลิตซ้ำ แต่พื้นที่ทางความคิดก็ถูกกำหนดให้เกิดความแตกต่างกันตามระบบโครงสร้างทางชนชั้นที่ พวกเขาประสบพบผ่านกระบวนการทำให้เป็นสินค้า

นอกจากนี้ประเด็นสำคัญที่ต้องชี้ให้เห็นในส่วนระเบียบวิธีวิจัยคือ การศึกษาชาติพันธุ์วิทยาหลากหลายสนามมีคุณูปการสำคัญในการชี้ให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสนามวิจัยและระบบโลกกล่าวคือมิได้ศึกษาเฉพาะกลไกการให้ความหมายของ “คนใน” ที่มีต่อโลก หากแต่เป็นการมองกลับว่า (ระบบทุนนิยม) “โลก” ได้มีกลไกการให้ความหมายต่อ “คนในสนาม” อย่างไร

3.2 แนวทางศึกษาชาติพันธุ์วิทยาในระบบโลก

George E. Marcus (Marcus, 1998) ได้บุกเบิกระเบียบวิธีวิจัยชาติพันธุ์วิทยาหลากหลายสนาม โดยชี้ให้เห็นการเชื่อมร้อยเข้าหากันของชีวิตประจำวัน และโครงสร้างการผลิตโลก ที่การศึกษาในพื้นที่ปิดของนักวิจัยไม่สามารถทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของมนุษย์ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ได้อย่าง

ครบถ้วน เช่นเดียวกันการศึกษาบทบาทของรัฐทุนนิยมในฐานะตัวแสดงหลักในการกำหนดนโยบายเหนือ พลเมืองในเขตอธิปไตยที่ตายตัวก็ถูกท้าทายโดยนักวิชาการทั้งฝ่ายซ้ายและแนวคิดเสรีนิยมใหม่ในเวลาเดียวกัน ระเบียบวิธีวิจัยการติดตามอุปลักษณะ ย่อมไม่สามารถแสดงผลลัพธ์ สวัสดิการในฐานะพิมพ์เขียว นโยบาย หากแต่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในสังคมทุนนิยม ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อตอบสนองการสะสมทุนรูปแบบใหม่

เช่นนั้นคำถามจึงอยู่ที่ว่า อะไรคืออุปลักษณะของสวัสดิการ และสามารถติดตามจากอะไร หากพิจารณาตามแบบอุดมคติแล้ว สวัสดิการถูกให้ความหมายโดย T.H.Marshall (1992) นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ในแง่นี้สวัสดิการถูกให้ความหมายในฐานะความสัมพันธ์ในลักษณะสัญญาประชาคมระหว่างรัฐกับพลเมือง พลเมือง-Citizen มีรากศัพท์ลาตินจาก *Citadel* อันหมายถึงความถึงป้อมปราการหรือพื้นที่ภายใต้การคุ้มครอง ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมือง จึงถูกนิยามในลักษณะ *Jus Soli* หรือผูกพันโดยการอยู่อาศัย ลักษณะการผลิตซ้ำในที่นี้คือการสร้างสวัสดิการโดยรัฐทุนนิยมที่ต้องผูกติดกับค่านิยมพลเมืองที่ตายตัว (Steward, 1995 :63-78) หรือดังที่ปรากฏในการผลิตซ้ำในสังคมการผลิตสายพานแบบฟอร์ด ขณะที่ถูกทุนนิยมในช่วงปลายศตวรรษที่ยี่สิบ สร้างเงื่อนไขใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงการผลิตซ้ำต้นทุนสูงที่ต้อง รับผิดชอบแรงงานในฐานะมนุษย์ ให้เหลือเพียงการรับผิดชอบแรงงานในฐานะสินค้า ดังนั้นแรงงานในวิธีการผลิตซ้ำนี้ จึงอยู่ในฐานะสมาชิกของห่วงโซ่อุปทานมากกว่า พลเมืองในป้อมปราการของรัฐ ในแง่นี้ สมาชิก-member มีรากศัพท์ละตินจากคำว่า *membrum* อันหมายความว่าส่วนหนึ่งของร่างกาย อันสะท้อนวิธีการมองความสัมพันธ์ระหว่าง แรงงานและระบบทุนนิยมใหม่ กล่าวคือ หากส่วนหนึ่งของร่างกายได้มีการบกพร่องจากการใช้งาน ก็ต้องมีการเสริมดูแลด้วยลักษณะเฉพาะของส่วนนั้น เช่น การที่นิ้วส้นก็ต้องใช้วิธีการรักษานิ้วส้นโดยเฉพาะ ไม่สามารถใช้วิธีเดียวกันกับการรักษาฟันคุดได้ ในทางรูปธรรมย่อมหมายความว่า การผลิตซ้ำแรงงานในแต่ละภาคการผลิตย่อมมีกลไกที่แตกต่างกัน การผลิตซ้ำแรงงานข้ามชาติในอุตสาหกรรมก่อสร้างย่อมแตกต่างจากการผลิตซ้ำแรงงานปกคอกชาวชาวไทย อันนำไปสู่การสร้างการผลิตซ้ำให้กลายเป็นเรื่องเฉพาะส่วนของระบบทุนนิยม เพื่อการสะสมทุนแบบยืดหยุ่นอันได้พิจารณาไปในส่วนทฤษฎีในบทที่ผ่านมา

การสร้างอุปลักษณะจึงมิได้ตัดขาดจากความสัมพันธ์ของระบบโครงสร้างใหญ่ Emily Martin (1994 : 65) นักมานุษยวิทยาการแพทย์ชาวอเมริกาได้ทำการศึกษากระบวนการสร้าง อุปลักษณะเพื่ออธิบายลักษณะภูมิคุ้มกันของโรคเอดส์และโปลิโอ โดยชี้ให้เห็นว่าแม้แต่วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ การ

สร้างอุปลักษณะก็มีได้เป็นอิสระ จากเงื่อนไขทางสังคม โดยการชี้ให้เห็นการนิยาม กลุ่มเสี่ยงหรือผู้ที่มีสติโ โดยชี้ให้เห็นว่าแม้แต่วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ การสร้างอุปลักษณะก็มีได้เป็นอิสระ จากเงื่อนไขทางสังคม โดยการชี้ให้เห็นการนิยาม กลุ่มเสี่ยงหรือผู้ที่มีสภาวะสุขอนามัยด้อย (Poor Hygiene) ว่ามิได้เกิดจากการกระจายตัวของหน่วยพันธุกรรมอย่างเสรีตาม ทฤษฎีของดาร์วินส์ หากแต่สะท้อนเงื่อนไขของสังคม เช่นคนจน หรือแรงงานอพยพ มีโอกาสที่จะมีภูมิคุ้มกันบกพร่องมากกว่า ชนชั้นกลาง อันเห็นออกมาจากวิถีการใช้ชีวิตอันถูกวางเงื่อนไขจากโครงสร้างทางสังคม อุปลักษณะของภูมิคุ้มกันของโรคโปลิโอ ย่อมแตกต่างจากอุปลักษณะของภูมิคุ้มกันบกพร่องของโรคเอดส์ อันสะท้อนวิถีชีวิตแบบระบบสายพาน และหลังสายพานในสังคมทุนนิยม

3.3 กรณีศึกษา

ช่วงเวลาการศึกษา (2551-2555) เป็นช่วงเวลาที่มีการปรับเปลี่ยนนโยบายด้านแรงงานข้ามชาติอย่างต่อเนื่อง และเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์ไทยต้องเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจและมีการปรับนโยบายเกี่ยวกับเงื่อนไขการจ้างแรงงานข้ามชาติอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเพื่อให้ขอบเขตการศึกษามีความเฉพาะขึ้น ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเลือกกรณีศึกษาเพื่ออธิบายความสัมพันธ์การผลิตดังนี้

1. แรงงานข้ามชาติชาวพม่า หมายถึงแรงงานจากพรมแดนด้านตะวันตก ทั้งระดับสัญชาติได้และไม่ระดับสัญชาติ มีเอกสารสิทธิและไม่มีเอกสารสิทธิ รวมถึงชาติพันธุ์ต่างๆที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์พม่า แรงงานพม่า นับเป็นแรงงานที่มีลักษณะทั่วไปในสาเหตุของการอพยพ และเป็นตัวแทนของแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีเอกสารสิทธิ นอกจากนี้แรงงานจากพม่าก็ยังมีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์ในพื้นที่เป็นเวลานาน เนื่องด้วยปัญหาอุปสรรคด้านการเมือง การเดินทางกลับยังภูมิลำเนาเป็นสิ่งที่ยากลำบาก ต่างจากแรงงานจากลาวหรือกัมพูชาที่มีแนวโน้มจะเป็นแรงงานอพยพตามฤดูกาล

2. จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเขตอุตสาหกรรมที่สามารถสังเกตและเก็บข้อมูลความสัมพันธ์การผลิตของสังคมอุตสาหกรรมที่มีการปรับตัวสู่การผลิตเพื่อการส่งออก เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายเป็นส่วนผสมของความเป็นท้องถิ่นดั้งเดิม (เขตพระประแดง) อุตสาหกรรมเดิม-โรงงานห้องแถว (ลำโรง) และนิคมอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกที่ดึงดูดแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำการผลิต

3. สวัสดิการมีความหมายที่หลากหลาย บางครั้งใช้ในความหมายแคบเกี่ยวกับผลประโยชน์และค่าตอบแทน การศึกษาสวัสดิการแรงงานพม่าในสมุทรปราการ จะใช้สวัสดิการในความหมายกว้างเพื่อเป็นกรณีศึกษาถึงลักษณะการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยมในชีวิตประจำวัน ที่มีลักษณะทั้งมูลค่าใช้สอยและมูลค่าแลกเปลี่ยน

จังหวัด	รวมทั้งสิ้น (คน)	เข้าเมืองออกกฎหมาย						เข้าเมืองผิดกฎหมาย		
		รวม เข้าเมือง ออกกฎหมาย (คน)	มาตรา 9			มาตรา 11	มาตรา 12	รวม เข้าเมือง ผิดกฎหมาย (คน)	มาตรา 13	
			พลเรือน	ทั่วไป	พิสูจน์ สัญชาติ*	นำเข้า MOU*	ส่งเสริม การลงทุน		ชนกลุ่มน้อย	มติ ครม. 3 สัญชาติ พม่า ลาว และ กัมพูชา
ทั้งหมด	254,144	28,163	269	5,944	14,355	5,693	1,902	225,981	1,167	224,814
สมุทรปราการ	45,356	10,405	138	2,765	4,877	1,789	816	34,951	246	34,705
นนทบุรี	27,193	3,718	24	628	2,273	786	7	23,475	28	23,447
ปทุมธานี	25,377	6,763	-	1,493	3,214	1,113	943	18,614	320	18,294
นครปฐม	25,873	2,470	33	782	1,244	338	73	23,403	512	22,891
สมุทรสาคร	130,345	4,807	74	256	2,747	1,667	63	125,538	61	125,477

ตารางที่ 3.1 สถิติแรงงานข้ามชาติในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลแยกตามประเภทการเข้าเมือง ที่มา: สำนักงานบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน

จากตาราง 3.1 แสดงให้เห็นถึงแรงงานเข้าเมืองผิดกฎหมายในจังหวัดสมุทรปราการในช่วงต้นปี 2553 โดยทาง สำนักงานบริหารแรงงานต่างด้าวได้ตัวเลขนี้จากแรงงานที่หายไปจากการขึ้นทะเบียนตาม พรบ.แรงงานต่างด้าว 2551 สมุทรปราการนับเป็นจังหวัดในเขตปริมณฑลที่มีแรงงานข้ามชาติขึ้นทะเบียนเป็นอันดับสอง ขณะเดียวกันในแง่มูลค่าทางเศรษฐกิจสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่ประชาชนมีรายได้ต่อหัวสูงรองจากกรุงเทพมหานคร

สมุทรปราการยังเป็นพื้นที่ซึ่งมีประชากรแฝงปริมาณมหาศาล เมื่อเทียบกับผู้อยู่อาศัยถาวร

เขตอำเภอ	ประชากร (คน)	บ้าน (หลังคาเรือน)
เมืองสมุทรปราการ	488,606	194,075
พระประแดง	208,137	80,771
บางพลี	177,977	90,279
พระสมุทรเจดีย์	107,919	39,259
บางบ่อ	94,827	30,111
บางเสาธง	60,459	38,628
รวม	1,137,945	473,123

ตาราง 3.2 ตัวเลขผู้อยู่อาศัยในจังหวัดสมุทรปราการ ที่มา สำนักงานจังหวัด จังหวัดสมุทรปราการ(2553)

จาก ตาราง 3.2 จะเห็นได้ว่าตัวเลขผู้อยู่อาศัยในจังหวัดสมุทรปราการที่เป็นทางการอยู่ต่ำกว่าระดับความเป็นจริงมาก หากเปรียบเทียบจำนวนที่อยู่อาศัยแล้วจะเห็นได้ว่า เขตอุตสาหกรรมใหม่อย่าง บางพลี บางบ่อ บางเสาธงมีความหนาแน่นของที่อยู่อาศัยสูงอันเป็นตัวบ่งชี้ การอยู่อาศัยของแรงงานอพยพทั้งภายในประเทศ และแรงงานข้ามชาติ

3.4 การได้มาซึ่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บข้อมูลเป็นไปเพื่อตอบปัญหาใหญ่ สองส่วนคือ ส่วนแรกว่าด้วยลักษณะชีวิตประจำวัน และความสัมพันธ์การผลิต ส่วนที่สองเกี่ยวกับลักษณะสวัสดิการที่มีอยู่และทิศทางในอนาคต การเก็บข้อมูลจึงมีการแบ่งขั้นตอนดังนี้

1. การสำรวจเอกสารต่างๆ เช่น พรบ. หรือกฎหมายท้องถิ่น เอกสารสถิติ บันทึกการประชุม เอกสารประกอบการสัมมนา ข่าวหนังสือพิมพ์ บทวิเคราะห์ หรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่อธิบายถึงลักษณะความสัมพันธ์ของแรงงานพม่าในเขตจังหวัดสมุทรปราการ หรือลักษณะเมืองอื่นๆ ในความสัมพันธ์การผลิตแบบเดียวกัน

2. การเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชนของแรงงานข้ามชาติ ได้แก่ชุมชนที่อยู่อาศัย องค์การพัฒนาเอกชน-มูลนิธิต่างๆ ร้านอาหาร แหล่งสังสรรค์ การรวมถึงสถานประกอบการ ควบคู่กับเก็บข้อมูลแบบสโนว์บอล (Snowball Sampling) เพื่อเข้าสู่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของแรงงานข้ามชาติ ทั้งหมดนี้เพื่อศึกษาลักษณะชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติ และการวิเคราะห์เงื่อนไขชีวิตที่พึงประสงค์ (สวัสดิการ) ของแรงงานข้ามชาติ

3. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายสวัสดิการ แรงงานข้ามชาติในปัจจุบัน อาทิ ตัวแทนสหภาพแรงงานไทยที่มีแรงงานข้ามชาติเป็นสมาชิก ผู้ปฏิบัติงานและกำหนดยุทธศาสตร์องค์กรด้านสาธารณสุขท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการจัดหางาน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเหล่านี้จะสามารถสร้างแนวทางการวิเคราะห์ฐานประโยชน์ของนโยบายสวัสดิการที่จะมีต่อแรงงานข้ามชาติว่ามีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มใดบ้าง

3.5 การสังเคราะห์ตัวแบบระเบียบวิธีวิจัย “ติดตามอุปลักษณะ” ในวิทยานิพนธ์

เพื่อทำความเข้าใจสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติในวิถีการสะสมทุนแบบยืดหยุ่น จึงจะทำความเข้าใจการผลิตซ้ำ ในสามมิติ คือ 1.การผลิตซ้ำของตัวแรงงาน 2.การผลิตซ้ำของตัวทุน (ในความสัมพันธ์ของแรงงาน) และ 3.การผลิตซ้ำของพื้นที่ (Falzon, 2009)

1. **การผลิตซ้ำของตัวแรงงาน** การศึกษาการผลิตซ้ำของแรงงานชาวพม่า ที่วางอยู่บนเงื่อนไขการได้รับค่าตอบแทนต่ำ เพื่อรองรับเฉพาะการผลิตซ้ำทางชีวภาพเท่านั้น แต่เช่นนั้นเหตุใดแรงงานชาวพมานับล้านคนจึงอพยพเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานค่าจ้างต่ำในประเทศไทย ดังนั้นสิ่งที่เป็เงื่อนไขมากกว่าการผลิตซ้ำทางชีวภาพคือการผลิตซ้ำทางสังคมควบคู่ไปด้วย ในมิติของแรงงานจึงจะทำการศึกษาการผลิตซ้ำผ่านมิติดังต่อไปนี้

-การส่งเงินกลับ จากสถิติขององค์กรแรงงานระหว่างประเทศ แรงงานชาวพม่ามีแนวโน้มส่งเงินกลับไปยังภูมิภาคอื่น (โดยมากแล้วเป็นพื้นที่ชนบทมากกว่าเมืองใหญ่) การศึกษาการส่งเงินกลับจะทำผ่านคำบรรยายเชิงปริมาณเพื่อหาอัตราส่วนของการผลิตซ้ำทางสังคมในมิตินี้เทียบกับ รวมถึงการสร้างเรื่องเล่า เกี่ยวกับการส่งเงินกลับเพื่อความเข้าใจกลไกการผลิตซ้ำทางสังคม

-เครือข่ายความสัมพันธ์ (Social Network) นักสังคมวิทยาการเมืองโดยทั่วไปแล้วอาจพิจารณาเครือข่ายความสัมพันธ์ของแรงงานอพยพในฐานะการสร้างทุนทางสังคมเพื่อเพิ่มโอกาสสำหรับการเข้าสู่ตลาดแรงงาน อย่างไรก็ตาม เครือข่ายทางสังคมเป็นกลไกสำคัญในการดูดซับแรงงาน ภายใต้การผลิตแบบยืดหยุ่นเพื่อ สร้าง “กองทัพสำรองของแรงงาน” ที่ทำให้มีแรงงานค่าจ้างต่ำเข้าสู่ตลาดแรงงานตลอดเวลา โดยไม่กระทบกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม หรือปรากฏในภาวะ อนาคตนาการของเมือง อันเป็นภาวะที่เกิดขึ้นในเขตเมืองประเทศโลกที่สามในช่วงศตวรรษ 1970-1980 ภาวะดังกล่าวมีการฉายซ้ำในความสัมพันธ์ของตลาดแรงงานของแรงงานข้ามชาติ หากแต่มีความซับซ้อนมากขึ้นภายใต้การแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศและการสะสมแบบยืดหยุ่น ในส่วนนี้จึงพิจารณาความสัมพันธ์เชิงปริมาณระหว่าง เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมกับลักษณะการทำงานของแรงงานข้ามชาติ

-การผลิตซ้ำทางสังคม พิจารณาลักษณะชีวิตประจำวัน ลักษณะการบริโภค พักผ่อน ลักษณะภาษาในชีวิตประจำวัน

-การผลิตซ้ำทางชีวภาพ พิจารณาคำอธิบายเชิงปริมาณในการจับจ่ายสิ่งจำเป็น สำหรับการผลิตซ้ำแรงงานตัวเองสำหรับรอบการผลิตใหม่ที่จะมาถึง

2.การผลิตซ้ำทุน (ในความสัมพันธ์กับแรงงาน)

-การสร้างมูลค่าแลกเปลี่ยนระหว่างทุนและแรงงาน พิจารณา มูลค่าเพิ่มของแรงงานข้ามชาติต่อสินค้าที่ทำการผลิต ในราคาที่ต่ำเพื่อตอบสนองอุปสงค์ที่ยืดหยุ่นของตลาดโลก โดยติดตามครึ่งชีวิตของแรงงาน หรืออายุของตัวแรงงานในฐานะสินค้า (Labour Power) ที่มีแนวโน้มที่จะลดลง โดยพิจารณากระบวนการสร้างแรงงานชุดใหม่ของทุน ที่ครึ่งชีวิตของสินค้าเพื่อการบริโภคของมีอายุต่ำลงเช่นเดียวกันกับอายุของแรงงานในฐานะสินค้า

-ติดตามตัวแรงงานในฐานะสินค้า เพื่อพิจารณามูลค่าเพิ่มของสินค้าในแต่ละลำดับของการผลิต รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ของสังคมผ่านมูลค่าของสินค้านั้น

-การผลิตซ้ำของรัฐทุนนิยมผ่านการจัดสวัสดิการต่างๆ

3. การผลิตซ้ำเชิงพื้นที่

-พิจารณาเงื่อนไขเชิงภูมิศาสตร์สังคมของจังหวัดสมุทรปราการ ในการวางเงื่อนไขการผลิต และกลไกตลาดแรงงานภายในพื้นที่ ผ่านนโยบายพัฒนาเมืองอันตอบสนองต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

-พิจารณาการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศ ในการกำหนดเงื่อนไขของสมุทรปราการ ในฐานะ เมืองต้นทางของห่วงโซ่อุปทาน อันเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจในโครงสร้างการผลิตโลก และการตอบสนองการสะสมทุนแบบยืดหยุ่น

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การผลิตซ้ำในมิติต่างๆ นำสู่ภาพรวมของการจัดสวัสดิการภายในรัฐทุนนิยม การผลิตซ้ำในมิติทุนยอมให้นำสู่การแสดงลักษณะการขยายตัวและรูปแบบการสะสมของทุน การผลิตซ้ำแรงงานยอมแสดงถึงลักษณะของพลังแรงงานที่พึงประสงค์ในระบบทุนนิยม ขณะที่การผลิตซ้ำในมิติพื้นที่ยอมแสดงถึงการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างทุนและแรงงาน การวิเคราะห์จึงนำสู่การคำอธิบายเชิงเศรษฐกิจการเมือง ของสวัสดิการของแรงงานชาวพม่าภายใต้ความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่ โดยชี้ถึงกลไกการผลิตซ้ำของรัฐทุนนิยมอันมีทั้ง ความเกื้อกูล ชัดแย้ง และนำสู่ข้อเสนอแนะในบทสุดท้ายว่าด้วยสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติภายใต้เงื่อนไขความขัดแย้งของรัฐทุนนิยม

3.7 กระบวนการสร้างสนามวิจัย

การใช้ระเบียบวิธีวิจัยชาติพันธุ์วิทยาหลากหลาย ส่งผลต่อการวิเคราะห์ลักษณะสนามที่ ยืดหยุ่นมิได้ตายตัวในพื้นที่ปิดเฉพาะ แต่ก็มิได้หมายความว่าละเลยเงื่อนไขในโครงสร้างระดับย่อย โดย สนามสำหรับวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จึงมีลักษณะการเชื่อมร้อยในลักษณะดังนี้

1. พื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ มิได้เป็นพื้นที่ที่ตัดขาดจากโครงสร้างเศรษฐกิจโลก ดังนั้นจึง จำเป็นต้องทำความเข้าใจจังหวัดสมุทรปราการ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อื่น เช่นในฐานะเมืองที่สอดรับการ ผลิตของกรุงเทพฯ หรือการเป็นฐานการผลิตสินค้าเพื่อส่งออก

2. สถานประกอบการหรือพื้นที่ที่ทำการผลิต จึงต้องเข้าใจผ่านพื้นที่การบริโภค หรือการผลิตซ้ำ ของแรงงานชาวพม่าเช่นเดียวกัน

3. การทำความเข้าใจสวัสดิการสำหรับแรงงานพม่า จึงมิสามารถทำความเข้าใจในพื้นที่ สมุทรปราการหรือรัฐไทยเพียงลำพัง หากแต่ต้องพิจารณาความสัมพันธ์ในพื้นที่ต้นทางควบคู่กัน การ เชื่อมร้อยสนามและกลุ่มตัวอย่างในสามประเด็นข้างต้นนำสู่การกำหนดสนามดังนี้

ก. ศึกษาเทศบาลตำบลสำโรงในฐานะเขตเมืองที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเติบโต และขยายของโครงสร้างการผลิตโลก

ข. การศึกษาสถานประกอบการ พิจารณาธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เขตเทศบาลตำบล สำโรง และพิจารณาเขตนิคมในอำเภอบางพลีและบางปูในฐานะพื้นที่ที่ทำการผลิตโดยใช้แรงงานแบบ เชื่อมชั้น

ค. ศึกษาพื้นที่ผลิตซ้ำ ห้างสรรพสินค้า ชุมชนแรงงานข้ามชาติในเขตนิคมอุตสาหกรรม

รูปภาพ3.1 หน้าห้างสรรพสินค้าอิมพีเรียล สำโรง

รูปภาพ 3.2 ตลาดสำโรง

3.8 จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ยึดถือหลักเกณฑ์แนวปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ โดยพิจารณา สามประเด็นหลักได้แก่ ความเคารพในบุคคล หลักผลประโยชน์หรือไม่ก่อให้เกิดอันตราย และหลักยุติธรรม

- 1) หลักเคารพในบุคคล หมายรวมถึง การเคารพในศักดิ์ศรี อิสระ ความเปราะบาง ความเป็นส่วนตัวและการเก็บข้อมูลเป็นความลับ การวิจัยแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการ นับเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางในแง่ของกฎหมายคุ้มครอง สถานะสิทธิ และการถูกกีดกันจากสังคม การเข้าถึงข้อมูลผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องติดต่อผ่านล่ามซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในองค์กรพัฒนาเอกชน โดยการวิจัยนั้นผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญต่อการเคารพในศักดิ์ศรีของผู้ให้ข้อมูล และคำนึงถึงความเปราะบางดังนี้
  - ก. หลีกเลี่ยง การใช้ภาษาที่มีลักษณะ การเหยียด แบ่งแยก หรือเหมารวมทางชาติพันธุ์ในการสัมภาษณ์ และคำนึงถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่ประเทศต้นทาง
  - ข. คำนึงถึงความละเอียดอ่อนในแง่สถานะทางกฎหมาย และการให้ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพการจ้าง หรือความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่รัฐ
  - ค. ปกปิดชื่อผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้การเอ่ยถึงชื่อที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการเอ่ยถึงชื่อเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การสื่อสารกับผู้อ่าน ทั้งนี้เป็นชื่อที่ใช้เรียกขานในการทำงานที่ประเทศไทยเป็นหลัก โดยเลี่ยงการใช้ชื่อที่ปรากฏในเอกสารสิทธิ์ที่เป็นทางการ
- 2) **หลักการใช้ความเสี่ยงน้อย และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด** ความเสี่ยงสำคัญในการทำวิจัยกับแรงงานข้ามชาติชาวพม่ามักได้รับการพิจารณาในฐานะพื้นที่ที่มีความเสี่ยงและปลอดภัยสำหรับนักวิจัย แต่ความเสี่ยงที่จำเป็นต้องพิจารณาในแง่นี้คือความเสี่ยงของข้อมูลที่ได้รับในฐานะการก้าวเข้าสู่พื้นที่ส่วนตัวที่มีความเปราะบาง มีความคุ้มค่าต่อประโยชน์ที่ได้รับหรือไม่ ในแง่นี้ความเสี่ยงสำคัญคือการทำให้ผู้ใช้แรงงานข้ามชาติเกิดการตั้งคำถามต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในแง่สวัสดิการ ผ่านการตั้งประเด็นคำถามของผู้วิจัย

ซึ่งมีลักษณะการทบทวนถึงวิถีชีวิตที่มีมา แต่ประโยชน์สูงสุดที่คาดว่าจะได้รับ มีประโยชน์ ต่อเนื่องในแก่การจัดทำนโยบายเมือง ข้อมูลของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงนับว่าเป็นการศึกษาที่มีความเสี่ยงในประเด็น การทบทวนสถานะความเป็นอยู่ของผู้ใช้แรงงานข้ามชาติที่อาจนำสู่ การตั้งคำถามต่อความมั่นคงของรัฐ อันอาจนำสู่การขัดแย้งต่ออำนาจการปราบปราม แต่ ทั้งหมดนี้นับเป็น กรณีที่แย่มากที่สุด หากเปรียบเทียบกับประโยชน์สูงสุดที่ได้รับในฐานะองค์ ความรู้ที่สามารถสร้างแนวคิดการคุ้มกันทางสังคมที่เป็นประโยชน์แก่แรงงานข้ามชาติอัน เป็นพลังการผลิตหลักในสังคมปัจจุบัน

3.9 การลงพื้นที่และข้อมูลภาคสนาม

ในส่วนนี้จะฉายภาพกว้างของการลงพื้นที่ภาคสนาม ข้อมูลดิบ และการตีความในลักษณะ ชาติพันธุ์วิทยาเมือง และลักษณะพื้นฐานของข้อมูลที่ได้รับ เพื่อนำสู่การวิเคราะห์ตีความรวมถึง ข้อจำกัดจากข้อมูลที่ได้รับ โดยสามารถแบ่งช่วงของการเก็บข้อมูลได้สามช่วงเวลาคือ ช่วงเวลา 1. กรกฎาคม-สิงหาคม 2553 2.ช่วง พฤษภาคม- ตุลาคม 2554 และ 3.ช่วง พฤศจิกายน-มกราคม 2555 การเก็บข้อมูลภาคสนามช่วงปี 2553 เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อฉายภาพลักษณะพื้นฐานของ แรงงานข้ามชาติในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการผ่านการเก็บข้อมูล ผ่านเอกสารและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยข้อมูลเอกสารที่เป็นทางการได้จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดจังหวัดสมุทรปราการ อาทิ รายงาน การประชุม แผนพัฒนาเมืองระยะสั้นและระยะยาว ควบคุมจากข้อมูลของหน่วยงานด้านแรงงาน อาทิ แรงงานจังหวัดสมุทรปราการ ควบคู่กับองค์กรพัฒนาเอกชน อันประกอบด้วย มูลนิธิรักษ์ไทย สมุทรปราการ มูลนิธิเพื่อเด็ก โดยมีคำถามหลักเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานทางสังคมเศรษฐกิจของ แรงงานข้ามชาติดังนี้

- ลักษณะอาชีพของแรงงานข้ามชาติ
- ลักษณะทางประชากรพื้นฐาน เพศ อายุ ภูมิลำเนา
- สาเหตุการเข้าสู่ประเทศไทย
- ลักษณะทางเศรษฐกิจ ระดับรายได้ รายจ่าย เงินออมหนี้สินและการกู้ยืม

โดยคำถามชุดนี้เป็นคำถามชุดหลักที่ใช้ในการศึกษาทั้งสำหรับแรงงานข้ามชาติและผู้เกี่ยวข้องกับ แรงงานข้ามชาติ เช่น เจ้าของร้านขายของชำ หรือเสมียน เจ้าหน้าที่บุคคล

การเก็บข้อมูลช่วงที่สอง ในช่วง พฤษภาคม ถึงตุลาคม 2554 เป็นการเก็บข้อมูลในพื้นที่ภาคสนามโดยมุ่งศึกษาที่ชุมชนสะพานปลา อำเภอเมืองสมุทรปราการโดยที่ผู้ให้ข้อมูลโดยมาเป็นแรงงานข้ามชาติชาวพม่าเชื้อสายกระเหรี่ยง และมีลักษณะร่วมกันโดยที่มาจากหมู่บ้านหรือเมืองใกล้เคียงกัน ผู้อพยพประกอบด้วยวัยที่หลากหลาย โดยผู้อพยพที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป จะเคยมีประสบการณ์ในการทำงานพื้นที่ชายแดนและมาจากภูมิลำเนาที่ยากจนกว่า แรงงานรุ่นหนุ่มสาวที่อพยพในช่วง 5-7 ปีที่ผ่านมา การเก็บข้อมูลนี้เป็นการถามคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง โดยยึดโครงสร้างคำถามส่วนแรกเป็นไปเพื่อรวบรวมสถิติเชิงบรรยายเพื่อรวบรวมลักษณะพื้นฐานทางประชากร ขณะที่คำถามช่วงที่สองเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อศึกษาลักษณะชีวิตประจำวันที่เครือข่ายทางสังคม กระบวนการทำให้เป็นสินค้า และความคาดหวังในอนาคต เพื่อชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ชุมชนเสรีนิยมใหม่ พร้อมการทำ Focus Group เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลโดยรวมของการศึกษา ทั้งนี้การเก็บข้อมูลนี้ได้อาศัยกลุ่มชาวกระเหรี่ยงซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ มูลนิธิเพื่อเด็ก ทั้งนี้ทำให้มีข้อจำกัดทางด้านภาษาเล็กน้อยในการถ่ายทอดข้อมูล

หลังจากการเก็บข้อมูลที่บ้านอำเภอมะนังสมุทรปราการซึ่งเป็นชุมชนของคนงานที่ทำงานในธุรกิจท่องเที่ยว มีหน้าที่แกะกุ้งและอาหารทะเลนอกจากนี้ในชุมชนก็ยังประกอบกิจการรายย่อย และคนงานที่ได้รับ MOU ระหว่างรัฐบาลไทยและพม่า ในชุมชนนี้ประกอบด้วยแรงงานข้ามชาติชาวพม่า ชาติพันธุ์พม่า และมอญปะปนกัน โดยมากเป็นแรงงานที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยมาไม่นานนัก ในการเก็บข้อมูลส่วนนี้เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นหาความสัมพันธ์ของแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในตลาดแรงงานไทย และกลไกการผลิตซ้ำที่ซับซ้อนขึ้นมากกว่า ชุมชนสะพานปลาที่ใช้แรงงานมีภูมิลำเนาที่ใกล้เคียงกัน ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้อาศัยกลุ่มซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ มูลนิธิรักษ์ไทย

การเก็บข้อมูลส่วนที่สาม มุ่งเน้นไปที่พื้นที่การผลิตซ้ำของแรงงานข้ามชาติ อาทิ ร้านอาหารเอเยนต์นำเข้าแรงงานข้ามชาติห้างสรรพสินค้า ตลาดซึ่งแรงงานข้ามชาติใช้บริการ โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในพื้นที่เฉพาะเพื่อสร้างข้อสรุปผ่านกรอบวิเคราะห์ที่มีลักษณะทั่วไป การเก็บข้อมูลครั้งนี้เผชิญอุปสรรคหลายครั้งจากผู้ให้ข้อมูลหรือแรงงานข้ามชาติที่ถูกติดตามเพราะเป็นการสังเกตโดยที่ไม่แจ้งให้ทราบ แต่โดยรวมแล้วข้อมูลที่ได้รับครบถ้วนและเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ยังได้สังเกตการณ์การประท้วงของแรงงานข้ามชาติร่วมกับแรงงานไทยสองครั้งอันประกอบด้วย การประท้วงของพนักงานโรงงานไทยอกริฟูด และการประท้วงของแรงงานข้ามชาติชาวพม่าบริษัทไทยซัมมิตสมุทรปราการ

3.10 ข้อมูลเชิงบรรยายโดยสังเขปจากกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงปัญหาด้านที่มาของแหล่งข้อมูลรวมถึงเรื่องสิทธิจรรยาบรรณของการวิจัย การรายงานวิจัยจึงรายงานผ่านเอกสารชั้นเป็นทางการเกี่ยวกับนโยบายแรงงานข้ามชาติ ซึ่งจะปรากฏในรายงานเอกสารอ้างอิง ที่ได้นำมาเอ่ยถึงในส่วนเนื้อหา ในส่วนข้อมูลภาคสนามนั้นจากการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องนับแต่ ปี 2553-255 สามารถสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติชาวพม่าเชื้อชาติต่างๆในพื้นที่สมุทรปราการทั้งหมด 51 คน โดยสามารถจำแนกข้อมูลได้ตามตาราง 3.3 ดังนี้

หมายเลขผู้ให้ข้อมูล	ชาติพันธุ์	เมือง	อายุ	จำนวนปีที่อยู่ในเมืองไทย	อาชีพ	ค่าตอบแทน	สมาชิกครอบครัว	ลักษณะเอกสารสิทธิ์
1	พะโอ	พะอัน	19	5 เดือน	ต่อเนื้อประมง	215/วัน	1	บัตรสีชมพู
2	กระเหรี่ยง	พะอัน	41	20 ปี	คัดปลา	4000/เดือน	2	ใบอนุญาตทำงาน
3	กระเหรี่ยง	พะอัน	46	8 ปี	แพปลา	10000/เดือน	4	หนังสือเดินทาง+ใบอนุญาตทำงาน
4	กระเหรี่ยง	พะอัน	37	6 ปี	โรงงานห้องเย็น	7000/เดือน	2	ไม่มี
5	กระเหรี่ยง	ลิบวย	35	11 ปี	คัดปลา	300 /วัน	4	บัตรสีชมพู
6	กระเหรี่ยง	ลิบวย	30	5 ปี	ลูกมือคัดปลา	200/วัน	3	ไม่มี
7	กระเหรี่ยง	ลิบวย	39	10 ปี	โรงงานปลา	5000-7000	2	หนังสือเดินทาง
8	กระเหรี่ยง	เมียวดี	27	5 ปี	จับปลาที่บ่อปลา	3500	2	ไม่มี
9	พะโอะ	พะโอ	38	6 ปี	คัดกุ้ง ปู	6000	3	หนังสือ

								เดินทาง
10	พะโอะ	พะโอ ะ	36	8 ปี	คัดปลาที่ แพปลา	3600	3	บัตรสีชมพู
11	กระเหรียง	พะอัน	30	10 ปี	คัดปลา	5500	3	บัตรสีชมพู
12	กระเหรียง	พะอัน	27	15ปี (อยู่ ค้ายผู้ลี้ ภัย)	แพปลา	6000	1	หนังสือ เดินทาง
13	กระเหรียง	-	15	8 ปี	มูลนิธิ	5000	3	บัตรผู้พลัด ถิ่น
14	กระเหรียง	พะอัน	52	18 ปี	ต่อเนื่อง ประมง	5500	2	หนังสือ เดินทาง
15	มอญ	มะละ หม่ม	42	8ปี	ว่างงาน		4	หนังสือ เดินทาง
16	พม่า	พะโค	24	4ปี	โรงงาน กระดาษ	5500	3	หนังสือ เดินทาง
17	พม่า	พะโค	27	7 ปี	โรงงาน แกะกุ่ม	5500	3	ไม่มี
18	พม่า	มูยัว	27	9 เดือน	โรงงาน แกะกุ่ม	8000	1	หนังสือ เดินทาง (MOU)
19	พม่า	ทวาย (เกาะ สอง)	24	3 ปี	โรงงาน ห้องเย็น	6000	2	ไม่มี
20	มอญ	มะละ หม่ม	19	4 ปี	โรงงาน พลาสติก	215/วัน	4	ไม่มี
21	กระเหรียง	พะอัน	27	7ปี	-	-	4	ไม่มี
22	กระเหรียง	พะอัน	46	6 ปี	คัดปลา	3000/ เดือน	5	บัตรสีชมพู
23	กระเหรียง	เมียวดี	40	2 ปี	คัดปลา	3000/	5	บัตรสีชมพู

						เดือน		
24	กระเหรียง	เมียวดี	53	16 ปี	ประมง	6000/ เดือน	6	หนังสือ เดินทาง
25	พม่า	พะโค	28	4ปี	โรงงาน กระดาษ	5500	3	หนังสือ เดินทาง
26	พม่า	พะโค	26	7 ปี	โรงงาน แกะกุ่ม	5500	3	ไม่มี
27	พม่า	พะโค	23	7 เดือน	โรงงาน แกะกุ่ม	8000	1	หนังสือ เดินทาง (MOU)
28	พม่า	พะโค	26	4 ปี	ต่อเนื่อง ประมง	8000	2	ไม่มี
29	มอญ	มะละ หม่ม	35	3 ปี	ต่อเนื่อง ประมง	5500	1	หนังสือ เดินทาง
30	พม่า	พะโค	28	6 ปี	โรงงาน กระดาษ	5500	2	หนังสือ เดินทาง
31	พม่า	พะโค	26	7 ปี	โรงงาน แกะกุ่ม	6500	2	ไม่มี
32	พม่า	พะโค	23	1 ปี	โรงงาน แกะกุ่ม	7000	4	หนังสือ เดินทาง
33	พม่า	พะโค	29	3 ปี	โรงงาน ห้องเย็น	7000	2	ไม่มี
34	มอญ	มะละ หม่ม	20	4 ปี	โรงงาน พลาสติก	5500	4	ไม่มี
35	กระเหรียง	เมียวดี	29	7ปี	ตัดปลา	4500	2	ไม่มี
36	กระเหรียง	เมียวดี	41	6 ปี	ตัดปลา	4000	3	บัตรสีชมพู
37	กระเหรียง	เมียวดี	37	2 ปี	ตัดปลา	4500	4	บัตรสีชมพู
38	กระเหรียง	เมียวดี	42	18 ปี	เจ้าของ ร้านค้า	7000- 12000	3	หนังสือ เดินทาง
39	พม่า	ทวาย	26	6ปี	โรงงาน	6500	3	หนังสือ

					กระดาศ			เดินทาง
40	พม่า	ทวาย	25	9 ปี	โรงงาน แกะกึ่ง	5500	3	บัตรสีชมพู
41	พม่า	ทวาย	24	2 ปี	โรงงาน แกะกึ่ง	7000	1	หนังสือ เดินทาง
42	พม่า	ทวาย	22	4 ปี	ต่อเนื่อง ประมง	6000	2	ไม่มี
43	มอญ	มะละ แหม่ง	41	8 ปี	โรงงาน แกะกึ่ง	7000	4	หนังสือ เดินทาง
44	พม่า	พะโค	29	7 ปี	โรงงาน กระดาศ	7500	3	หนังสือ เดินทาง
45	พม่า	ทวาย	27	5 ปี	โรงงาน แกะกึ่ง	6500	3	ไม่มี
46	พม่า	ทวาย	27	3 ปี	โรงงาน แกะกึ่ง	7000	4	หนังสือ เดินทาง (MOU)
47	พม่า	ทวาย	24	5 ปี	โรงงาน ห้องเย็น	7000	1	ไม่มี
48	กระเหรี่ยง	พะอั้น	39	17 ปี	คัดปลา	4000	3	ใบอนุญาต ทำงาน
49	กระเหรี่ยง	พะอั้น	46	11 ปี	แพปลา	12000	4	หนังสือ เดินทาง+ ใบอนุญาต ทำงาน
50	กระเหรี่ยง	พะอั้น	37	8 ปี	โรงงาน ห้องเย็น	7500	2	ไม่มี
51	กระเหรี่ยง	พะอั้น	35	13 ปี	คัดปลา	7500	3	บัตรสีชมพู

ตาราง 3.3 แสดงข้อมูลผู้ให้ข้อมูล ผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ

พร้อมกันนี้ได้สัมภาษณ์แรงงานชาวไทยที่ความเกี่ยวข้องกับความเข้มงวดกับแรงงานข้ามชาติชาวพม่าจำนวน 8 คนโดยสามารถจำแนกข้อมูลดังตาราง 3.4

หมายเลขผู้ให้ข้อมูล	ภูมิลำเนา	อายุ	จำนวนปีที่อยู่สมุทรปราการ	อาชีพ	ค่าตอบแทน	ความเกี่ยวข้องกับความเข้มงวด
1	นครราชสีมา	45	20	โรงงานตัดเย็บ	9000	เคยอยู่ในชุมชนเดียวกัน
2	อุบลราชธานี	38	12	โรงงานตัดเย็บ	9000	เคยอยู่ในชุมชนเดียวกัน
3	จันทบุรี	42	15	โรงงานตัดเย็บ	9000	เคยอยู่ในชุมชนเดียวกัน
4	สุพรรณบุรี	37	12	โรงงานตัดเย็บ	9000	เคยอยู่ในชุมชนเดียวกัน
5	เชียงใหม่	41	10	เจ้าของร้านค้า	10000-15000	มีลูกค้าเป็นแรงงานข้ามชาติ
6	สมุทรปราการ	26	26	พนักงานร้านขายทอง	8500	มีลูกค้าเป็นแรงงานข้ามชาติ
7	สมุทรปราการ	28	28	พนักงานร้านขายทอง	8500	มีลูกค้าเป็นแรงงานข้ามชาติ
8	กรุงเทพ	31	2	พนักงานร้านขายทอง	8500	มีลูกค้าเป็นแรงงานข้ามชาติ

ตาราง 3.4 แสดงข้อมูลผู้ให้ข้อมูล ผู้เกี่ยวข้องกับผู้จ้างแรงงานข้ามชาติ

3.11 ข้อจำกัดของระเบียบวิธีวิจัย

1. การสุ่มตัวอย่างในลักษณะ Snowball Sampling มีข้อดีในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกแต่มีข้อจำกัดในแง่การได้ข้อมูลที่มีลักษณะเฉพาะจากกลุ่มตัวอย่างวงแคบ และต้องอาศัยการเชื่อมโยงตามแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาหลากหลายสนามในการสังเคราะห์ข้อมูล
2. ข้อมูลที่ได้เกิดจากการแปลผ่านล่ามอันเป็นข้อจำกัดสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลปฐมภูมิ หรือการที่ผู้ให้ข้อมูลให้ข้อมูลเป็นภาษาไทยด้วยข้อจำกัดทางด้านภาษา การมีจำนวนคำในระบบภาษาสื่อสารน้อย ย่อมทำให้การนำเสนอปรากฏสองทางคือ ทางแรกอาจไม่ครบถ้วนในแง่ข้อมูล ในด้านที่สองคือการสร้างอารมณ์ความรู้สึกที่เข้มข้นกับปรากฏการณ์บางอย่าง
3. การเก็บข้อมูลอาศัยการเก็บข้อมูลในพื้นที่ผลิตซ้ำเป็นหลักทำให้ยังขาดส่วนพื้นที่การผลิตจริงซึ่งสามารถนำประเด็นการศึกษาพื้นที่การผลิตจริงไปสู่การศึกษาวิจัยในโอกาสหน้าได้

3.12 สรุป

ระเบียบวิธีวิจัยแบบชาติพันธุ์วิทยาหลากหลายสนามมิได้หมายถึง การพิจารณาสนามในเชิงพื้นที่เท่านั้น หากแต่ยังหมายถึงความหลากหลายในทางอุปลักษณะที่ทำการติดตาม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัย การติดตามอุปลักษณะของการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้าที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่ อุปลักษณะการผลิตซ้ำมีความหลากหลายอันขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ทางเศรษฐกิจ และชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาทางชาติพันธุ์วิทยาเพื่อชี้ให้เห็นกลไกการให้ความหมายและมุมมองของแรงงานข้ามชาติที่มีต่อโลก และในขณะเดียวกัน “สนาม” นอกเหนือจากสมุทรปราการคือระบบทุนนิยมโลกที่ให้ความหมายต่อแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการ การศึกษาใช้วิธีการศึกษาแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเก็บข้อมูลเผชิญข้อจำกัดด้านภาษาในฐานะคนนอก โดยต้องอาศัยล่ามเป็นผู้นำการสัมภาษณ์ และการทำ Focus-Group พร้อมกันนี้ผู้วิจัยยังจำเป็นต้องคำนึงถึงความละเอียดอ่อนของผู้ให้ข้อมูลและจริยธรรมว่าด้วยการวิจัยในมนุษย์ ข้อมูลภาคสนามได้ชี้ให้เห็นถึงข้อมูลของผู้ใช้แรงงานข้ามชาติชาวพม่าจำนวน 51 คนประกอบกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ ผ่านการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่มุ่งหาความสัมพันธ์การผลิตซ้ำแรงงานในรูปแบบสวัสดิการ ควบคู่กับ การทำงานของระบบทุนนิยมโลก

บทที่ 4

สมุทรปราการในฐานะพื้นที่เสรีนิยมใหม่

4.1 ความนำ

ในบทนี้มุ่งฉายภาพให้เห็นถึงสมุทรปราการในฐานะพื้นที่เสรีนิยมใหม่ อันเป็นภาพสะท้อนสำคัญของความเกี่ยวพันระหว่างสมุทรปราการกับระบบทุนนิยมโลกผ่านรอบการสะสมทุนแต่ละรอบ การสะสมทุนแต่ละรอบนั้นมุ่งเน้นสู่กระบวนการทำให้เป็นสินค้าของพื้นที่ในระบบทุนนิยมโลก สมุทรปราการได้ผ่านกระบวนการทำให้เป็นสินค้าเริ่มแรกจากการเป็นพื้นที่ชานเมืองกรุงเทพมหานคร ซึ่งรองรับอุตสาหกรรมเกษตรสำหรับอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 การขยายตัวของกรุงเทพมหานครได้นำสู่การฉีกเกินเชิงปริมาณของระบบอุตสาหกรรมในพื้นที่ชานเมือง สมุทรปราการเริ่มแบกรับส่วนเกินเชิงปริมาณนี้ และเริ่มรองรับแนวทางการกระจายอุตสาหกรรมในช่วงทศวรรษ 1970 นับจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 สมุทรปราการปรับตัวสู่การเป็นเมืองอุตสาหกรรมเพื่อเน้นการส่งออก สมุทรปราการกลายเป็นปลายทางของการอพยพของแรงงานภายในประเทศมาอย่างต่อเนื่องตามพื้นที่พระประแดงและสำโรง แต่การปรับตัวของสมุทรปราการมิได้มีเพียงเงื่อนไขทางเศรษฐกิจหรือการรับส่วนเกินเชิงปริมาณจากกรุงเทพมหานครเท่านั้น การปรับตัวตามเงื่อนไขเศรษฐกิจโลกจำเป็นต้องมีการปรับเงื่อนไขเชิงคุณภาพภายในเมืองและภายใต้กระบวนการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่ที่มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้นนั้น จำเป็นต้องแปรสภาพโครงสร้างทางชนชั้น และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ อันนำสู่การกำหนดความสัมพันธ์ของแรงงานข้ามชาติที่ดำรงอยู่ในเมืองเสรีนิยมใหม่ที่มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้น ซึ่งมีได้ดำรงอยู่ด้วยคุณลักษณะเชิงปริมาณเท่านั้น ลักษณะคุณภาพสำคัญที่ปรากฏในเมืองเสรีนิยมใหม่คือ แรงงานดำรงอยู่ในสภาพ คล้ายกัน เหลื่อมล้ำ และแตกแยก อันเป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจบนเงื่อนไขเศรษฐกิจอีกต่อหนึ่ง

สมุทรปราการเป็นเมืองที่ถูกกำหนดเพื่อตอบสนองการปรับเปลี่ยนลักษณะการผลิตของประเทศไทย ในช่วงปลายศตวรรษที่ยี่สิบ โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าสู่การผลิตเพื่อการส่งออก พื้นที่ส่วนภูมิภาคที่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในแง่การตั้ง ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์เข้าสู่การผลิตได้ถูกพัฒนาขึ้น อันเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4-5 ในช่วงปี 2530 โครงสร้างเศรษฐกิจของสมุทรปราการได้มีการขยายและปรับเปลี่ยนไปอย่าง

มาก มูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งจังหวัดร้อยละ 70 มาจากภาคอุตสาหกรรม คิดเป็นเงิน 5,142.7 ล้านบาท และสูงขึ้นเท่าตัวใน 5 ปีถัดมา อัตราการเติบโตต่อปีสูงถึงร้อยละ 22.4 ซึ่งสูงกว่าภาพรวมของภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร การขยายตัวของพื้นที่อุตสาหกรรมที่สมุทรปราการจึงได้สร้างชุมชนอุตสาหกรรมรอบตัวนิคมขึ้นมา (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ, 2553)

หากพิจารณาจากมุมมองข้างต้นแล้วสมุทรปราการเสมือนเป็นเมืองที่เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนอง “สังคมหลังสายพาน” โดยเฉพาะ เพราะเป็นเมืองที่เติบโตขึ้นมารองรับวิถีชีวิตของระบบทุนนิยมในช่วงยุค 1980 อันนำสู่การย้ายฐานการผลิตสู่ประเทศไทยที่สามอย่างไทย แต่ในอีกด้านแล้วสมุทรปราการ ในยุค 1980 ยังคงมีลักษณะคล้ายสังคมสายพานในช่วงการสะสมทุนกาล ในแง่ความสัมพันธ์การผลิต แรงงานอพยพภายในประเทศในช่วงทศวรรษ 1980 มีสองลักษณะคือ การอพยพสู่การเป็น “ชนชั้นกรรมาชีพ” เต็มขั้น กับชนชั้นกรรมาชีพเทียม (Lumpen-Proletariat) ชนชั้นกรรมาชีพเต็มขั้นมีลักษณะเสถียรและจำนนต่อระบบมากกว่าชนชั้นกรรมาชีพ ดังการศึกษาของ ธนัส จังมงคลกาล (2549) ที่ให้เห็นลักษณะทางสังคมพื้นฐานของ “คนถีบสามล้อ” ในพื้นที่อำเภอพระประแดงโดยแสดงให้เห็นว่า ภูมิหลังของคนถีบสามล้อส่วนใหญ่ เป็นผู้อพยพภายในประเทศ และโดยมากเป็นแรงงานอพยพตามฤดูกาล ซึ่งสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างคงที่ ขณะที่กลุ่มกรรมาชีพซึ่งแบ่งเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มที่เป็นแรงงานจากภาคเกษตรที่ขาดทุนและล้มละลาย ขณะที่อีกกลุ่มเป็นแรงงานหนุ่มสาวที่อพยพเข้าเมือง ด้วยหลายเหตุปัจจัยแต่ปัญหาการถือครองที่ดิน หรือการคำนวณผลได้ทางเศรษฐกิจกลุ่มกรรมาชีพเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองและคาดหวังในการยกระดับทางเศรษฐกิจและสังคมเท่าที่จะเป็นไปได้ (Glassman, 2004 : 15-17, 115-119)

โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยบ้านเอื้ออาทรในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการเป็นภาพสะท้อนการขยายตัวของคนจนเมือง ซึ่งสามารถผ่อนชำระระยะยาวได้ จากสถิติเมื่อปี 2552 โครงการก่อสร้าง บ้านเอื้ออาทรถึง 49,101 หน่วย ถึงแม้จะมียอดขายเพียงประมาณร้อยละ 60 (กิตติมา รุ่งกระจ่าง, 2552) แต่เป็นภาพสะท้อนว่ากำลังซื้อของกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยได้ขยายตัวขึ้น คนกลุ่มนี้มิใช่แรงงานอพยพตามฤดูกาล หรือมีสภาพกรรมาชีพเทียมอีกต่อไปในทางตรงกันข้ามพวกเขามีลักษณะของความ เป็นชนชั้น ปฏิสัมพันธ์อยู่ในพื้นที่เมืองและคาดหวังถึงการยกระดับในชีวิต ดังนั้นการเติบโตของสมุทรปราการในฐานะเมืองอุตสาหกรรมจึงสามารถพิจารณาองค์ประกอบการสะสมทุนได้สองลักษณะ คือการสะสมผ่านระบบสายพานควบคู่กับการวางเงื่อนไขการสะสมแบบยืดหยุ่นซึ่งเริ่มมีการแปรสภาพในช่วงปี 2540 หลังวิกฤติเศรษฐกิจการเงินในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันนำสู่กระบวนการสะสมรอบ

ใหม่ และการกำหนดความสัมพันธ์ทุนและแรงงานแบบใหม่เช่นกัน เงื่อนไขนี้ทำให้สมุทรปราการพัฒนาสู่การเป็นสังคมเสรีนิยมใหม่ ในฐานะเมือง“หลังบ้าน” ของกรุงเทพมหานครซึ่งรองรับการขยายเชื่อมตรงต่อห่วงโซ่อุปทานทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ(Borja, Castells, Belil, Benner, and United Nations Centre for Human Settlements., 1997)

เพื่อให้ภาพของการพิจารณาสมุทรปราการในฐานะพื้นที่เสรีนิยมใหม่มีความชัดเจนมากขึ้นในบทนี้จะชี้ให้เห็นถึง พัฒนาการผลิตของสมุทรปราการ ปრაการกฎการณัอนวัฒนาการของเมืองเสรีนิยมใหม่ในสมุทรปราการ และโครงสร้างอำนาจและการควบคุมทางชนชั้นที่ปรากฏในเมือง

4.2 พัฒนาการผลิตของสมุทรปราการ

4.2.1 การแปรสภาพทางชนชั้นและลักษณะการผลิต

ลักษณะชนชั้นการผลิตของไทยมีความซับซ้อนในด้านรูปแบบ และมักได้รับการพิจารณาในรูปแบบสังคมที่มีความเฉพาะ อย่างไรก็ตามแม้รูปแบบชนชั้นการผลิตไทยจะมีความซับซ้อนแต่ก็มิได้มีผลประโยชน์ที่แยกขาดจากระบบทุนนิยมโลกแต่อย่างใด แรงงานข้ามชาติในฐานะกลจักรการผลิตสำคัญของความสัมพันธ์เสรีนิยมใหม่จึงมิได้มีความสำคัญในฐานะการเอื้อประโยชน์เชิงปริมาณเท่านั้น หากแต่เป็นการแปรสภาพเชิงคุณภาพในแง่การสร้างพื้นที่การรับรู้ของพรมแดนแบบใหม่เช่นเดียวกับกับยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบใหม่เช่นเดียวกัน โดยมีลักษณะสำคัญคือการสร้างชนชั้นข้ามชาติ (Transnational Class) ขึ้นแทนลักษณะชนชั้นที่อยู่ภายใต้การควบคุมของชาติ อันส่งผลให้ความขัดแย้งและการต่อสู้ระหว่างชนชั้นจึงมิได้เป็นการจำกัดเพียงการต่อสู้ผ่านสิทธิพลเมือง หากแต่แปรสภาพสู่การต่อสู้ต่อความเปราะบางแบบใหม่ที่มีได้ผูกขาดโดยอำนาจอธิปไตยหรือรัฐบาลเดียว (Robison, 2006)

กลไกการสะสมผ่านการแย่งชิง (Accumulation by Disposition) ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่รัฐไทย จึงมีความแตกต่างจากการสะสมผูกขาดในรัฐไทยช่วงการสถาปนาของระบบทุนนิยม ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ อันหมายความว่า การผลิตซ้ำความสัมพันธ์การผลิตที่เกิดขึ้นในระบบทุนนิยมไทย ต่อแรงงานชาวจีนในสมัยรัชกาลที่ 5 ในช่วงต้นศตวรรษที่ยี่สิบ รวมถึงแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้แนวทางการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า โดยสามารถแสดงลักษณะสำคัญตามตาราง 4.1 ซึ่งได้จากการสรุปจากข้อเสนอและการเรียบเรียงของ รั้งสรรพ ณะพรพันธ์ (2532) อุกฤษ ปัทมานันท์ (2542) และผาสุก พงษ์ไพจิตร (2546)

ช่วงเวลา	เงื่อนไขระบบทุนนิยมโลก	เงื่อนไขการสะสมทุนในรัฐไทย	พลังแรงงาน
1900-1950	การเปลี่ยนผ่านจากทุนพาณิชย์ สู่ทุนอุตสาหกรรมและการสร้างพลเมืองใต้ระบบสายพาน	การนำเข้า แรงงานและผู้ประกอบการชาวจีนเพื่อทุนพาณิชย์ซึ่งดำเนินการโดยรัฐ การสร้างแนวคิดพลเมืองสายพานในช่วงหลังปี 1932 เพื่อการควบคุมแรงงาน (ว่าด้วยการเปลี่ยนสัญชาติของบุตรหลานคนจีนในไทย)	แรงงานอพยพชาวจีน
1950-1985	การเติบโตของทุนอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การกำหนดโครงสร้างระบบโลกที่มีพื้นที่ศูนย์กลางและชายขอบ	การล่มสลายของเกษตรกรรมยังชีพ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนานใหญ่ เช่น เขื่อน นำสู่การอพยพในประเทศ สู่พื้นที่อุตสาหกรรม การเติบโตของวิถีคนเมืองที่มีกิจกรรมเน้นแรงงาน เช่นการก่อสร้างที่อยู่อาศัย คนรับใช้ พนักงานขับรถ	แรงงานอพยพภายในประเทศ จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
1985-1997	การปรับเปลี่ยนสู่อุตสาหกรรมเพื่อการ	การเกิดพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมตามหัว	การอพยพเข้าสู่นิคมอุตสาหกรรมอย่าง

	ส่งออก และการเติบโต ของประเทศ อุตสาหกรรมใหม่	เมืองใหญ่ และ ปริมาณพล การพัฒนา ระบบขนส่งและ เทคโนโลยีการสื่อสาร	เป็นระบบ แรงงาน ปกคอคขาวและ แรงงานกึ่งทักษะมี ส่วนสำคัญในระบบ การผลิต ในช่วง ทศวรรษ 1990 มี การอพยพของ แรงงานข้ามชาติชาว พม่าเข้าสู่เมือง ชายแดนด้วยเหตุผล ทางการเมือง
1997-ปัจจุบัน	การสถาปนาบทบาท ของทุนการเงินและ บริการอย่างเต็มตัว การ เริ่มรอบสะสมแบบเสรี นิยมใหม่และการถ่าย โอนความเสี่ยงสู่แหล่ง ต้นทุนการผลิตต่ำ	การผลิตแบบ Just-In- Time การผลิตเน้นการ ส่งออก /อุตสาหกรรม การเกษตรเพื่อการ ส่งออก การขยายตัวของ ชุมชนชนชั้นกลางตาม พื้นที่ต่างๆ นำสู่การ ก่อสร้างอาคารขนาน ใหญ่	แรงงานข้ามชาติที่มี เงื่อนไขยืดหยุ่นต่อ สภาพการจ้าง

ตารางที่ 4.1 แสดง พัฒนาการ พลังการผลิตในสังคมไทย

ดังจะเห็นได้ว่าลักษณะสำคัญที่ได้แปรเปลี่ยนไปคือ มูลค่าและเชิงปริมาณที่เกิดขึ้นจากการผลิต เพราะจากข้อมูลนี้ย่อมพบว่าอัตราส่วนเชิงปริมาณของ แรงงานอพยพแต่ละยุคสมัยมิได้แตกต่างกันนัก การที่มีมูลค่าแตกต่างกันขณะที่พลังแรงงานที่ใช้ในการผลิตมิได้แตกต่างกันย่อมหมายถึง การเกิดมูลค่าส่วนเกินมหาศาล รวมถึงการเพิ่มสูงของอัตราการทำให้เป็นสินค้า ภายใต้คำอธิบายแบบมาร์กซิสต์ดั้งเดิมเงื่อนไขข้างต้นย่อมดำรงในเงื่อนไขที่มีความขัดกันอันนำสู่การต่อสู้ทางชนชั้น แต่คำถามอยู่

ที่ว่า สำหรับ "ชนชั้นข้ามชาติ" เงื่อนไขมูลค่าส่วนเกินอาจมีนำสู่การต่อสู้ในรูปแบบเดิม พรหมแดนการผลิตที่เปลี่ยนไปย่อมนำสู่พรหมแดนทางความสัมพันธ์การผลิตที่เปลี่ยนไปด้วย

1) พรหมแดนการผลิต

การแข่งขันกันทำระดับโลก มิใช่เรื่องใหม่ เช่นเดียวกับกลไกการค้าเสรี แต่การเสื่อมสิทธิอำนาจของรัฐชาติในช่วงปลายศตวรรษที่ยี่สิบ นับเป็นเรื่องใหม่ที่แตกต่างไปเพราะต้องนำสู่กระบวนการสร้างพรหมแดนใหม่ ภายใต้ลักษณะการผลิตที่มีการเติบโต ปรับเปลี่ยน และมีความเปราะบางอย่างยิ่ง การกำหนดพรหมแดนใหม่นี้จึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการควบคุมของระบบทุนนิยม

แม้ลักษณะโดยพื้นฐานของสมุทรปราการจะแตกต่างจากนิยามของโลกนคร (Cohen, 1999 : 50-56) แต่หากผนวกพื้นที่นี้เข้ากับกรุงเทพและปริมณฑล พื้นที่ส่วนขยายกรุงเทพและปริมณฑลทั้งหมด (Extended Bangkok Metropolitan Area) สมุทรปราการได้ทำหน้าที่สำคัญยิ่งในฐานะแหล่งผลิตสินค้าปฐมภูมิราคาถูกในห่วงโซ่อุปทานระดับโลก การปรับเปลี่ยนสู่การผลิตเพื่อการส่งออก กรุงเทพมหานครเมืองหลวงของประเทศมิได้เป็นศูนย์กลางของการค้าอาวูและแหล่งบันเทิงของทหารอเมริกัน ศูนย์กลางการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคอีกต่อไป หากแต่เป็นศูนย์กลางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทุนการเงิน และสำนักงานใหญ่ของบริษัทข้ามชาติทั้งในเอเชียและโลกตะวันตกที่เชื่อมร้อยนิคมอุตสาหกรรมตามพื้นที่ปริมณฑลเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานโลก (Wongsuphasawat, 1997 :196-221) ในพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมรอบนอกนี้เองได้เป็นปลายทางของแรงงานอพยพระหว่างประเทศ แรงงานข้ามชาติชาวพม่าซึ่งมีอพยพจากพื้นที่ซึ่งมีพรหมแดนติดกับประเทศไทยนับพันกิโลเมตร ได้เติมเต็มเงื่อนไขการเป็นแรงงานราคาถูก อยู่ภายใต้เงื่อนไขการทำงานที่ย่ำแย่ พวกเขาถูกควบคุมผ่านกลไกที่เป็นทางการ เช่นผ่านระบบกฎหมาย การพิสูจน์สัญชาติ และใบอนุญาตการทำงานที่ขึ้นตรงกับนายจ้างที่พาพวกเขาไปจดทะเบียน และไม่อนุญาตให้เดินทางออกนอกพื้นที่ พร้อมทั้งกลไกทางสังคมที่ไม่เป็นทางการผ่านกระบวนการการสร้างความเป็นอื่น อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงประการสำคัญ แม้พวกเขาจะมีชีวิตที่ยากลำบากโดยเปรียบเทียบ การทำงานในเมืองไทยนับเป็นการลงทุนครั้งสำคัญในชีวิตแรงงานพวกเขามีโอกาสเดียวในชีวิตที่จะอพยพแล้วทำงานสัปดาห์ละ 70-80 ชั่วโมง ค่าจ้างที่ต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับแรงงานไทยเพียงพอสำหรับการตั้งตัวและพาครอบครัวของเขาที่ประเทศต้นทางหลุดพ้นจากความยากจนได้ ดังนั้นในภาพกว้างพวกเขาจึงไม่ใช่ "ผู้ยากจน" ตามคำอธิบายแบบดั้งเดิม หากแต่เป็นผู้

เปราะบางภายใต้การผลิตแบบเสรีนิยมใหม่ การต่อสู้และรับผิดชอบตัวเอง ภายใต้จิตสำนึกของผู้ประกอบการเหนือแรงงานตัวเอง (Skeldon, 1997)

นโยบายปิดประเทศของนายพลเนวินช่วงทศวรรษ 1960 ทำให้พรมแดนระหว่างประเทศถูกตัดขาด การพิจารณาประเด็นความมั่นคงแห่งรัฐทั้งไทยและพม่าช่วงสงครามเย็น ทำให้พื้นที่ชายแดนของทั้งสองประเทศกลายเป็นแดนสนธยาแหล่งค้ายาเสพติด กองกำลังชนกลุ่มน้อยรอยต่อชายแดนกลายเป็นพื้นที่สุญญากาศของอำนาจอธิปไตย กระทั่งการปราบปรามประชาชนปี 1988 ส่งผลต่อการอพยพของนักศึกษาชาวพม่าเข้าประเทศไทยรวมถึงความขัดแย้งของชนชาติพันธุ์ตามพื้นที่ชายแดนสูงขึ้น ส่งผลให้การอพยพในช่วงเวลานี้จึงเป็นไปในลักษณะ ‘การบังคับอพยพ’ (Skidmore, 2008 :63-87) และเป็นกรณีนอกจากสนามรบสู่พื้นที่ชายแดนไทย อย่างไรก็ตามผลจากวิกฤติการเงินเอเชียในปี 1997 ได้ทำให้เศรษฐกิจไทยซึ่งกำลังเติบโตหยุดชะงัก เมืองชายแดนซึ่งมีแรงงานสำรองปริมาณมหาศาลได้รับการเลือกให้เป็นฐานการผลิตสำคัญสำหรับ “โรงงานไร้ราก” แม้เมืองชายแดนและโรงงานไร้รากจะไม่ใช่ทางออกระยะยาวของโครงสร้างการผลิตโลก แต่มันเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการแปรสภาพพรมแดนอันศักดิ์สิทธิ์ ของรัฐชาติยุคสงครามเย็นสู่ประตูของการยกระดับฐานะและก้าวพ้นความยากจน ย่างเข้าสู่ศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ดนโยบายเปิดเสรีการค้าและบริการของไทยส่งผลโดยอ้อมต่อการนำเข้าแรงงานเพื่อตอบสนองการขยายตัวของอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกในพื้นที่ปริมณฑลรอบกรุงเทพมหานคร แรงงานอพยพชั่วคราวตามพื้นที่ชายแดนผันตัวเองสู่การอพยพที่ระยะทางยาวไกลกว่า 500 กิโลเมตรสู่พื้นที่เมืองหลวง และระยะเวลาการทำงานที่ยาวนานขึ้น ค่าตอบแทนที่เป็นระบบมากกว่า แต่ในฐานะแรงงานเข้าเมืองผิดกฎหมายมันหมายความว่าพวกเขาใช้ชีวิตที่ถูกผูกมัดโดยเอเยนต์และนายจ้างมากขึ้นเช่นกัน

หากมองในภาพกว้างแล้วย่อมแสดงให้เห็นว่าลักษณะภูมิศาสตร์การผลิตของไทยได้มีการแปรสภาพไปนับจากการปรับเปลี่ยนสู่การผลิตเพื่อการส่งออกในช่วง ทศวรรษ 1980 แม้จะมีลักษณะการผลิตและการเชื่อมตรงสู่ระบบการผลิตโลกที่ไม่ต่างไปจากเดิมนัก แต่ภูมิศาสตร์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงนำสู่การจัดระเบียบพรมแดนการผลิตใหม่ แม้พื้นที่ปริมณฑลของกรุงเทพมหานครจะถูกจัดวางให้รองรับต่ออุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 แต่ลักษณะภูมิศาสตร์สังคมในช่วงเวลานั้น แรงงานอพยพภายในประเทศมีแนวโน้มที่จะถูกดูดกลืนผสมผสานอยู่ในพื้นที่ แรงงานอพยพในประเทศรุ่นที่สองมีความยืดหยุ่นน้อยกว่าแรงงานรุ่นก่อนหน้าพวกเขาเติบโตในกรุงเทพมหานคร ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คลื่นการอพยพในช่วงทศวรรษ 2520 ทำ

ให้อำนาจต่อรองของพวกเขาเพิ่มมากขึ้น “คนบ้านเฮา” มิได้หมายถึงผู้คนที่มีความยากจนที่เดียวกันเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงผู้ที่เผชิญกับโชคชะตาแบบเดียวกัน (Walker, 2008) แม้จะไม่มีกรณีปฏิบัติชนชั้นหรือลักษณะที่ใกล้เคียงกันในสังคมไทย แรงงานอพยพจากต่างจังหวัดโดยเฉพาะแรงงานอีสานมีการรวมตัวและมีอำนาจต่อรองในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการมากขึ้น แม้สภาพแรงงานจะถูกสลายและเลิกจ้างบ่อยครั้ง เมื่ออย่างสุทศวรรษ 1990 แรงงานอีสานหาใช้แรงงานหัวอ่อนที่ง่ายต่อการกดขี่อีกต่อไป การใช้ชีวิตในเมืองต่อเนื่องยาวนานหมายความว่าพวกเขาต้องการค่าจ้างที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในเมืองแห่งนี้ มากไปกว่าการกินอยู่พื้นฐานวันต่อวัน

ภูมิศาสตร์สังคมไทยจึงเสมือนการขยายขนาดเชิงปริมาณของกรุงเทพฯที่แผ่ขยายออกสู่พื้นที่ข้างเคียง แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการแปรสภาพเชิงคุณภาพไปพร้อมกัน อันหมายความว่าพื้นที่ปริมาณพลไม่ได้ดึงดูดแรงงานเชิงปริมาณอย่างเดียวตามอัตราส่วนของพื้นที่ที่ขยายออกไปหากแต่มีการแปรสภาพลักษณะความสัมพันธ์ในสังคมไปพร้อมกัน (Askew, 2002 :86-107) อันหมายถึงการจัดความสัมพันธ์ทางชนชั้น แรงงานข้ามชาติเป็นการสร้างเงื่อนไขแรงงานราคาถูกมีความยืดหยุ่นสูง และต้องการเพียงแค่ง่อนไขการผลิตซ้ำทางกายภาพเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดการจัดพื้นที่ใหม่ขึ้นมาพื้นที่ชายแดนได้กลายเป็นแหล่งแรงงานสำรองให้แก่พื้นที่อุตสาหกรรมชานเมือง ขณะที่แรงงานอพยพภายในประเทศเริ่มมีลักษณะที่เติมเต็มในฐานะพนักงานปกคอกขาว กึ่งทักษะ ซึ่งโดยมากแล้วเป็นแรงงานสตรี ขณะที่งานใช้แรงงานเข้มข้นสัดส่วนของลักษณะแรงงานเริ่มถูกแทนที่จากผู้ใช้แรงงานข้ามชาติในลักษณะที่กำกวมกับแรงงานอพยพภายในประเทศ พร้อมกันนั้นพนักงานปกคอกขาวมีทักษะที่ทำงานภาคเทคโนโลยีสารสนเทศ การเงิน และบริการ ในเขตกรุงเทพมหานครชั้นในหรือ หัวหน้าแรงงานตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆมักเป็นแรงงานที่มีภูมิลำเนาเป็นชาวกรุงเทพมหานคร หรือลูกหลานชนชั้นกลางจากพื้นที่หัวเมืองใหญ่ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำในเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้ภูมิศาสตร์สังคม Saskia Sassen (2003 : 1-22)ชี้ให้เห็นว่าวิถีชีวิตชนชั้นกลางใหม่ในเมือง มีลักษณะ Labour Intensive พนักงานทำความสะอาด ยามรักษาความปลอดภัย คนขับแท็กซี่เป็นอาชีพที่รองรับการเติบโตและขยายของเมืองในขณะเดียวกัน วิถีชีวิตชานเมืองเป็นพื้นที่การผลิตที่เน้นทุนโดยเปรียบเทียบค่าจ้างที่ปรากฏในตัวผู้ใช้แรงงานจึงน้อยลง อาทิการก่อสร้างถนนหนทาง ที่อยู่อาศัย ภูมิศาสตร์การผลิตจึงมีการปรับเปลี่ยนตามภูมิศาสตร์สังคมไปในทางเดียวกัน

กระบวนการสร้างพื้นที่แบบเสรีนิยมใหม่ มิใช่เป็นการกำหนดพื้นที่การผลิตทางกายภาพเท่านั้น ภายใต้กระบวนการสะสมทุนแบบยืดหยุ่นในพื้นที่อุตสาหกรรมชานเมืองในศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ด

การกำหนดพื้นที่ ทางสังคม (Social-Conception Space) และ พื้นที่ความรู้ (Perception Space) ดังนั้นเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของกระบวนการสร้างพื้นที่ภายใต้ลัทธิเสรีนิยมใหม่สามารถพิจารณารายละเอียดได้ดังนี้

พื้นที่ทางกายภาพ นับรวมถึงตั้งแต่พื้นที่ทางกายภาพที่กำหนดโดยทางการเช่น ถนน ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานแรงงาน ป้ายบอกทาง ชื่อสถานที่ สวนสาธารณะ วงเวียน หากพิจารณาแล้วพื้นที่ทางกายภาพหรือสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมต่างๆก็มีความหมายในลักษณะโครงสร้างส่วนบน ที่ถูกสร้างเพื่อกำหนดความชอบธรรมเหนือ พื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ความรู้ เป็นสนามที่สะท้อนปฏิสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของมนุษย์ในสังคมนั้น หากพิจารณาเฉพาะมิติการพัฒนาทางการเมืองตัวอย่างที่ชัดเจนคือการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญของประวัติศาสตร์สมัยใหม่ไทยในช่วง ระหว่าง 2475-2485 การสร้างสถาปัตยกรรม และศิลปกรรม เพื่อเข้ามาทดแทนกลุ่มอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์แบบเดิม เช่นเดียวกันกับการปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในช่วงปี2500 การพัฒนาประเทศแบบรวมศูนย์สู่กรุงเทพมหานครภายใต้วาทกรรมการพัฒนานี้ก็ได้สร้างภูมิทัศน์แบบใหม่ล้อกับพื้นที่ทางสังคม ถนนทุกสายหลักถูกตัดเชื่อมตรงเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ดังปรากฏในงานของ Kakizaki Ichiro (2005) ที่ชี้ให้เห็นเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ช่วงสงครามเย็นที่กำหนดให้มีการสร้างทางหลวงมาตรฐานสูง ขณะที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นผลพลอยได้ที่เกินคาดสำหรับรัฐบาลสมัยนั้น พร้อมการรื้อฟื้นสถาปัตยกรรมแบบมีกษัตริย์เป็นศูนย์กลางแทนสถาปัตยกรรมเน้นประชาชนของคณะราษฎร การปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางการเมืองปรากฏต่อเนื่องในสังคมไทยเพื่อสถาปนาอำนาจนำของกลุ่มต่างๆ

หากพิจารณามิติการปรับพื้นที่ทางกายภาพในแง่เศรษฐกิจการเมืองแล้ว พื้นที่ทางกายภาพของสังคมการผลิตแบบสายพานย่อมมีความแตกต่าง จากพื้นที่การผลิตแบบหลังสายพาน หรือระบบการสะสมแบบยืดหยุ่น หากพิจารณาเฉพาะกรุงเทพมหานครพื้นที่สาธารณะถูกสร้างขึ้นมาเพื่อล้อกับวาทกรรมการพัฒนา หากพิจารณาลักษณะการผลิตแบบสายพาน การผลิตขนาดใหญ่ ส่งผลต่อการควบคุมกลไกผลิตซ้ำและชีวิตประจำวันของผู้ใช้แรงงาน พื้นที่สาธารณะถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับการผลิตซ้ำขนาดใหญ่เช่นเดียวกัน “ตลาด” จึงเป็นแหล่งของการผลิตซ้ำผู้ใช้แรงงาน พร้อมด้วยการล้อมรอบพื้นที่สาธารณะด้วยที่อยู่อาศัยราคาถูก เช่นเดียวกันกับโรงเรียนและโรงพยาบาล ตัวอย่างที่ปรากฏชัดคือ กรณีศึกษาตลาดพระโขนงซึ่งเติบโตในช่วงการขยายตัวของกรุงเทพ รองรับลักษณะการผลิตแบบสายพานสำหรับผู้อพยพ รุ่นแรก แต่นับจากปี 2526 นำท่วมครั้งใหญ่ได้ทำให้ลักษณะการผลิตซ้ำแบบสายพานประสบปัญหา ควบคู่กับการย้ายโรงงานออกนอกพื้นที่ อันเป็นภาพสะท้อนการแสวงหาต้นทุน

การผลิตที่ต่ำกว่า ชุมชนตลาดพระโขนงเริ่มซบเซาจากการเป็นตลาด”ขนาดสี่มุมเมือง” สู่อการเป็นชุมชนของผู้พักอาศัยขนาดกลาง ก่อนที่จะเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นชุมชนชนชั้นกลางระดับสูงหลังจากการตัดผ่านของรถไฟฟ้า ตลาดพระโขนงเป็นภาพสะท้อนการเปลี่ยนผ่านของชุมชนการผลิตแบบสายพาน สู่อการสร้างพื้นที่กายภาพแบบเสรีนิยมใหม่ในพื้นที่ใกล้เคียง

เพื่อการสลายอำนาจชนชั้นพื้นที่ทางกายภาพของการผลิต และการผลิตซ้ำ ในสังคมเสรีนิยมใหม่ได้รวมกันอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ภายใต้การสร้างความรู้สึกร่วมของการเป็นผู้ประกอบการจัดการตัวเองแบบผู้ใช้แรงงานหายไป วิธีคิดของการผูกพันกิจกรรมต่างๆไว้ในพื้นที่กายภาพที่แตกต่างกันเริ่มหายไป พื้นที่ สำโรง บางพลี พระประแดง ได้สร้าง “โรงงานผลิตแรงงานขนานใหญ่” ขึ้นมาควบคู่กับโรงงานเพื่อการส่งออกขนานใหญ่ ในพื้นที่โรงงานผลิตแรงงานนี้ เป็นการรวมศูนย์การจัดการตนเองของผู้ใช้แรงงาน การแบกรับภาระ คำนวณต้นทุนต่างๆอยู่ในพื้นที่เดียว โดยตัดปฏิสัมพันธ์ร่วมกับแรงงานอื่นในพื้นที่สาธารณะออกไป ไม่มีโรงเรียนสำหรับลูกหลานแรงงานข้ามชาติ คลินิกเอกชนที่ยืดหยุ่นทั้งในแง่การรักษาและทะเบียนประวัติเป็นที่พึงประสงค์มากกว่าโรงพยาบาลรัฐบาล ถนนหนทางและการคมนาคมต่างๆกลายเป็นของฟุ่มเฟือย เมื่อพื้นที่การผลิตและการบริโภคเชื่อมเข้าหากัน รถรับส่งจากโรงงานที่ทำการเหม่าช่วงการผลิตจะมารับแรงงานในชุมชนและกลับมาส่งหลังเสร็จงาน พร้อมกันนั้นงานประจำของพวกเขาถูกยึดโยงอยู่ในภาคการผลิตไม่เป็นทางการซึ่งอยู่ในชุมชนอยู่แล้วเช่นงานต่อเนื่องประมง หรือโรงงานห้องแถวที่อาศัยอยู่กับนายจ้าง

ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพจึงแตกต่างไปจากยุคสังคมนิยมอุตสาหกรรมเริ่มแรก แรงงานถูกตัดขาดออกจากกัน ชุมชนการผลิตและบริโภคมียุคมีลักษณะคล้ายเกาะที่ตัดขาดจากพื้นที่กายภาพอื่นๆ อันส่งผลต่อพื้นที่ทางสังคมหรือความสัมพันธ์โดยรวมของทั้งสังคม อันหมายความว่า แรงงานข้ามชาติได้ถูกตัดขาดจากการรับรู้ของสังคมประเทศปลายทาง พวกเขาไม่ได้อยู่ที่แยกขาดจากผู้คนในท้องถิ่น แต่ก็มีได้เป็นไปในลักษณะ “พื้นที่ของแต่ละเชื้อชาติ”-Space of Each Race ที่แรงงานข้ามชาติที่มีภูมิลำเนาเดียวกันอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน การมีชีวิตที่แยกขาดนี้หมายถึงรวมถึงการแยกขาดในฐานะการถูกทำให้เป็นปัจเจกชนแบบเข้มข้น พวกเขามีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับแรงงานข้ามชาติด้วยตนเองที่จำกัด สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้วิถีชีวิตของพวกเขาถูกขับเคลื่อน สู่การสร้างความเป็นแบบเสรีนิยมใหม่ คือการฝากความหวังไว้กับการทำงานหนักเพื่อ *ซื้อคืน* ชีวิตของพวกเขาในอนาคตข้างหน้า “ความเป็นแบบเสรีนิยมใหม่” นี้จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างพื้นที่ทางความคิด หรือการสร้างชุมชนจินตกรรมแบบพกพาให้แรงงานข้ามชาติรู้สึกได้ว่า ตนมมิใช่ ชาวพม่า-ไทย หรือ รอคอยการบูรณาการสู่ประเทศไทย ตรงกันข้าม

พวกเขาได้สร้างพื้นที่ทางความคิดชุดใหม่ ในโลกเหนือจริง คือการเป็นคนพม่าในปี 2015 (ปีที่สัมภพณ์ คือปี 2010) โลกจินตกรรมถูกสร้างขึ้นตามแบบฉบับเสรีนิยมใหม่ สิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมภายใต้บริบทพื้นที่กายภาพการผลิตแบบเสรีนิยมใหม่ ให้อิทธิพลของพวกเขา มีความเป็นปัจเจกชนที่เข้มแข็งมากขึ้น

2) พรหมแดนทางชนชั้น

พื้นที่สมุทรปราการมีโครงสร้างและพื้นที่ทางชนชั้นที่แตกต่างจากคำอธิบายเศรษฐกิจการเมืองแบบมาร์กซิสต์ กล่าวคือแรงงานข้ามชาติชาวพม่ามิได้มีลักษณะคล้ายชนชั้นแรงงานในช่วงของการสะสมทุนกาล เนื่องด้วยพื้นที่กายภาพได้ถูกปรับเปลี่ยน พลังการผลิตมิได้กระจุกตัวอยู่ในที่เดียว ทำให้อำนาจการต่อรองรวมถึงการรวมตัวของพวกเขาแตกต่างจากแรงงานโดยทั่วไป และในอีกด้านพวกเขาก็มิใช่ชนชั้นที่ถูกกดขี่ในสังคมอย่างไม่มีทางเลือก ในลักษณะชนชั้นกรรมาชีพเทียม²³ ที่ต้องอาศัยการคงอยู่ของชนชั้นสูงเพื่อสถานะของตนเอง แรงงานข้ามชาติในพื้นที่สมุทรปราการ มิได้มีลักษณะของผู้อพยพโดยตรงด้วยสาเหตุทางการเมือง ดังนั้นการกลับประเทศและยกระดับฐานะจึงเป็นเป้าหมายแรก พวกเขาจึงมิใช่กลุ่มทางสังคมที่จ่ายอมทุกเงื่อนไขเพื่อรักษาโครงสร้างทางสังคมที่มีอยู่ในอีกด้านหนึ่งแรงงานข้ามชาติมีความตื่นตัวในการรักษาสิทธิของตนเอง เพื่อยืนยันว่า “คำสัญญา” แบบเสรีนิยมใหม่จะเป็นจริง

คำอธิบายแบบเสรีนิยมใหม่มักสร้างคำอธิบายว่าชนชั้นรูปแบบเก่าได้หมดสิ้นไปแล้ว การเพิ่มโอกาสทางการค้าและการลงทุนเป็นการชี้ให้เห็นว่าไม่มีเส้นแบ่งระหว่าง นายทุนและผู้ใช้แรงงานอีกต่อไป มีเพียงผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จเท่านั้น ในมุมมองนี้ Bob Jessop (2002)ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการของรัฐทุนนิยมต่อยุทธศาสตร์เชิงชนชั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงไป จากวิธีการมองแบบ Keynes ที่เน้นการอัดฉีดการบริโภคของผู้ใช้แรงงาน สู่วิธีการมองแบบซุมปีเตอร์โดยเป็นการเน้นชีกอุปทานแทนชีกอุปสงค์เพื่อกระตุ้นและเอื้อโอกาสให้แก่ผู้ประกอบการกลุ่มต่างๆ

²³ หากพิจารณาตามคำอธิบายเศรษฐกิจการเมืองแบบมาร์กซิสต์ การพัฒนาของระบบทุนนิยมมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างชนชั้นแรงงาน และชนชั้นนายทุน แต่ทั้งนี้ Marx (1965) ได้ระบุถึง ชนชั้น กึ่งกรรมาชีพหรือ Lumpen-proletariat ตามลักษณะอาชีพแล้วชนชั้น กรรมาชีพเทียมนี้ไม่มีสำนึกทางชนชั้นตายตัว ไม่ผูกติดกับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แม้จะมีลักษณะชนชั้นล่างแต่คนกลุ่มนี้มีชื่อเรียกร้องในการให้รักษา “โครงสร้างทางชนชั้นเดิมไว้” เนื่องด้วยการคงอยู่ของชนชั้นสูงก็เป็นการยืนยันการมีตัวตนของพวกเขาเช่นกัน อาทิ โสภณีย์ คนรับใช้ คนเก็บขยะ ขอทาน คนจรจัด คำถามสำคัญอยู่ที่ว่าในยุคสมัยของสังคมการผลิตยุคหลังสายพาน ชนชั้นการผลิตมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ การที่ระบบสายพานถูกแยกส่วนออกสู่อุตสาหกรรมมาแรงรับช่วง ในรูปแบบโรงงานห้องแถวหรือการรับงานกลับไปทำที่บ้าน ภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการขยายตัวขึ้น โดยมีแรงงานข้ามชาติในฐานะแรงงานราคาถูกและมีความยืดหยุ่นเติมเต็มเงื่อนไขข้างต้นนี้ การเปลี่ยนกระบวนการสะสมทุนนำสู่การตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับว่า ลักษณะของแรงงานข้ามชาติพม่าในไทยเป็นไปในลักษณะแรงงานอุตสาหกรรม ในช่วงการสะสมทุนกาลหรือเป็นเพียงชนชั้นกึ่งกรรมาชีพที่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคมและมุ่งรักษาโครงสร้างชนชั้นไว้

การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การควบคุมของทุนอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพรมแดนทางชนชั้นนั้นมิใช่เรื่องแปลกใหม่ ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจทศวรรษ 1930 ระบบสายพานแบบฟอร์ดได้สร้างยุทธศาสตร์การควบคุมแรงงานในลักษณะ การพัฒนาสู่ชนชั้นกลาง ควบคุมวิถีชีวิตด้าน “กลุ่มผลประโยชน์” แนวพหุนิยมก็พัฒนาขึ้นมาควบคู่กันเพื่ออธิบายว่า ผู้ใช้แรงงานที่มีทักษะและความสามารถจำเป็นต้องดำรงอยู่ในฐานะผู้ใช้แรงงานตลอดไปหากแต่สามารถพัฒนาสู่การเป็นชนชั้นกลางที่มีอำนาจซื้อและชีวิตที่มั่นคงในช่วงปลายของชีวิต เช่นเดียวกันกับเงื่อนไขการสร้างสำนึกความเป็นผู้ประกอบการเพื่อสลายความรู้สึกเปราะบางของผู้ใช้แรงงาน และเพิ่มความหวังแบบผู้ประกอบการควบคู่ แต่ในขณะเดียวกันในพรมแดนชนชั้นแบบใหม่ก็ได้สร้างความเปราะบางแบบผู้ประกอบการขึ้นมา

จากการศึกษาพื้นที่สมุทรปราการ สามารถสรุปเงื่อนไขของผู้ใช้แรงงานที่สะท้อนการเปลี่ยนผ่านสู่การสร้าง ระบบชนชั้นแบบเสรีนิยมใหม่ดังนี้

1. การคำนวณอรรถประโยชน์เกิดขึ้นผ่านระบบค่าจ้างที่เป็นตัวเลขทางบัญชีมากกว่าค่าเสียโอกาสอื่นๆ นั้นหมายความว่า งานที่ให้ผลตอบแทนมากขึ้น เพียงแค่ 10% แม้จะต้องทำงานหนักมากขึ้นถึงวันละ 5-6 ชั่วโมง (เวลาทำงาน 50 %) เป็นที่ปรารถนาว่างานแรก ด้านหนึ่งคือการมีเวลาการบริโภคและพักผ่อนที่ลดลงนำสู่การลดค่าใช้จ่ายส่วนนี้ไปด้วยเช่นกัน

2. งานที่มีความยืดหยุ่นเป็นที่พึงประสงค์มากกว่างานที่มีเวลาเข้าประจำ เพราะมันหมายถึงโอกาสการหางานพิเศษ ลักษณะงานที่หลากหลายหมายถึงการสร้างเครือข่ายกับกลุ่มที่หลากหลายและโอกาสการได้งานพิเศษอีก

3. สำหรับพื้นที่เมืองอุตสาหกรรม พื้นหลังของแรงงานข้ามชาติมิใช่ผู้มีฐานะยากจนที่สุดในพื้นที่ต้นทาง ในทางตรงกันข้าม การอพยพมีค่าใช้จ่ายที่สูงมีความเสี่ยงมากกว่าพื้นที่ชายแดน นอกจากเงินค่าเดินทาง และเอเยนต์หางานแล้ว พวกเขาจำเป็นต้องมีเพื่อนหรือญาติ ในพื้นที่ปลายทางเพื่อรับรองว่าพวกเขาจะได้งานและไม่ถูกส่งกลับโดยตำรวจตรวจคนเข้าเมือง

4. สำหรับแรงงานที่ไม่มีเอกสารสิทธิใดๆ หรือเข้าเมืองผิดกฎหมาย เนื่องด้วยความจำเป็นในด้านเศรษฐกิจรัฐไทยอนุญาตให้นายจ้างนำแรงงานเข้าเมืองผิดกฎหมายไปจดทะเบียนได้ โดยแรงงานผู้นั้นต้องสังกัดกับนายจ้างผู้นี้ตลอดเวลาที่อยู่เมืองไทย ไม่สามารถเปลี่ยนงานหรือเดินทางออกนอกพื้นที่ได้ โดยมากแล้วแรงงานจะถูกหักเงินเดือนประมาณสิบเปอร์เซ็นต์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายการจดทะเบียน

ประเด็นสำคัญที่จำเป็นต้องมีการพิจารณาต่อเนื่องคือแม้ความสัมพันธ์การผลิตจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอันพิจารณาได้จากวิธีการจัดการปัจจัยการผลิตของทั้งทุนและแรงงาน แต่เมื่อพิจารณาประเด็นความเปราะบางของพวกเขา แน่หนอนว่าลักษณะของความสัมพันธ์การผลิตของแรงงานข้ามชาติชาวพม่า วิธีการผลิต และผลผลิตซ้ำได้เปลี่ยนแปลงไป ความเปราะบางที่เกิดขึ้นแม้จะมีพื้นฐานที่เหมือนกัน หากแต่มีความแตกต่างจากความสัมพันธ์การผลิตและความเปราะบางของผู้ใช้แรงงานในสมัยการสะสมทุนทุกกาล ทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ

ในการพิจารณาลักษณะของชนชั้นการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นหากพิจารณาความเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณ จะประกอบด้วย ขนาดของพื้นที่กายภาพที่เป็นสนามของการปฏิสัมพันธ์พื้นที่ทางสังคมต่างๆ ระดับการสร้างมูลค่าส่วนเกิน และกระบวนการทำให้เป็นสินค้า ซึ่งจะพิจารณาโดยละเอียดในส่วนกระบวนการทำให้เป็นสินค้า แต่ในเบื้องต้นย่อมเห็นได้ว่า ขนาดของพื้นที่กายภาพที่ทำการผลิตได้มีการเปลี่ยนแปลงไป พื้นที่ของประเทศต้นทางกลายเป็น โรงงานผลิตแรงงานขนาดใหญ่ที่สร้างแรงงานพร้อมใช้สำหรับพื้นที่ประเทศปลายทาง การตัดต้นทุนการผลิตซ้ำออกไปในประเทศปลายทางย่อมก่อให้เกิดมูลค่าส่วนเกินมหาศาล อันส่งผลต่อการสร้างระดับความเป็นสินค้าที่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้น อันส่งผลต่อการแปรสภาพเชิงคุณภาพ อันได้แก่ความรู้สึกแปลกแยก สูญเสียตัวตน และไร้อำนาจที่เกิดขึ้นท่ามกลางแรงงานอพยพ อย่างไรก็ตาม “คำอธิบายชนชั้นผู้ประกอบการ” (Wright, 1997) แบบเสรีนิยมใหม่ทำให้พวกเขายอมรับเงื่อนไขข้างต้น ความเปราะบางเชิงปริมาณและคุณภาพที่พวกเขาเผชิญนั้นเป็นหนึ่งในเงื่อนไขการลงทุนตามกติกาเพื่อสร้างความสำเร็จในสังคมเสรีนิยมใหม่

4.2.2 วิธีการควบคุมและรูปแบบอำนาจอธิปไตยแบบใหม่

หากพื้นที่ทางกายภาพ (พื้นที่ที่เห็นและจับต้องได้) มีการเปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลต่อ พื้นที่ทางความคิด (อุดมการณ์การให้ความหมาย) อันชี้ให้เห็นรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นในสังคมการผลิตย่อมมีการแปรสภาพ รูปแบบอำนาจอธิปไตยที่ของอำนาจรัฐเหนือดินแดน และประชาชน ในพื้นที่ที่ตายตัวได้มีการเปลี่ยนแปลงไป หาก พลังแรงงานมิได้ถูกสร้างถูกใช้ และผลผลิตซ้ำในพื้นที่เดียว อำนาจรัฐทุนนิยมที่ควบคุมอธิปไตยเหนือพื้นที่เดียวย่อมไม่เพียงพอต่อการควบคุม แต่เช่นนั้นมีได้หมายความว่ารัฐทุนนิยมได้เสื่อมสิทธิอำนาจไปอย่างสิ้นเชิง ในทางตรงกันข้ามการแปรสภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจชุดใหม่นั้นเป็นไปเพื่อการขยายผลของการควบคุมกลไกการผลิตแรงงานที่ครอบคลุมมากขึ้น

งานวิจัยว่าด้วยการเกิดขึ้นของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ชี้ให้เห็นว่า การก้าวกระโดดของการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นด้านหนึ่งเป็นผลของการปรับยุทธศาสตร์การควบคุมพลเมืองที่แตกต่างจากรูปแบบของตะวันตกที่พิจารณาสิทธิที่เสมอกันของพลเมืองในพื้นที่รัฐต้น สำหรับประเทศอุตสาหกรรมใหม่นั้นมีลักษณะ การสร้างพื้นที่ “อธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์” หรือ “พลเมืองแบบบางส่วน” อันเป็นรูปแบบของการกำหนดความสัมพันธ์แบบแยกส่วนเพื่อประโยชน์ต่อการควบคุม

ในกรณีไทยเงื่อนไขข้างต้นปรากฏชัดในพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมชายแดน ระบบบัตรสีถูกนำมาใช้อย่างเป็นระบบเพื่อการควบคุมแรงงานข้ามชาติพื้นที่ โดยถูกจำแนกสถานะตามกลุ่มอาชีพอย่างไรก็ตามแม้เมืองชายแดนจะสามารถตอบสนองการผลิตในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจได้แต่ในระยะยาว “โรงงานไร้ราก” ย่อมไม่ใช่ทางออกต่อการผลิตเพื่อตอบสนองของห่วงโซ่อุปทาน การผลิตปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมด้วยเหตุปัจจัยนี้พื้นที่อุตสาหกรรมรอบนอกบริเวณปริมาตรจึงมีความเหมาะสมมากกว่า แต่นั้นหมายความว่าแรงงานในพื้นที่ข้างต้นย่อมมีความยืดหยุ่นน้อยกว่าแรงงานตามพื้นที่อุตสาหกรรมชายแดน กลไกควบคุมของรัฐทุนนิยมจึงจำเป็นต้องพัฒนา การควบคุมในสองด้าน คือ ด้านแรก การสามารถคงไว้ซึ่งการผลิตที่เพิ่มมูลค่าส่วนเกินมหาศาล และการคงไว้ซึ่งความสามารถในการผลิตซ้ำตัวแรงงานข้ามชาติ ที่มีลักษณะแตกต่างจากแรงงานอพยพภายในประเทศ รวมถึงแรงงานข้ามชาติในพื้นที่เมืองชายแดน

หากพิจารณาในสองมิติข้างต้นปัญหานี้เป็นปัญหาหลักของระบบทุนนิยมเนื่องด้วยการสร้างมูลค่าส่วนเกินปริมาณมหาศาลย่อมวางอยู่บนความขัดแย้งกับการคงไว้ซึ่งความสามารถในการผลิตซ้ำพลังแรงงาน เพราะหากระบบทุนนิยม ณ ช่วงเวลาใดไม่สามารถบรรลุเป้าหมายนี้ไปพร้อมกันได้ย่อมเกิดวิกฤติทางสังคมขึ้น อาทิ วิกฤติก่อนสงครามโลกครั้งที่สองที่สังคมการผลิตไม่สามารถผลิตซ้ำพลังแรงงานให้เข้าสู่ระบบได้ เช่นเดียวกับ วิกฤติในประเทศทุนนิยมก้าวหน้าที่ใช้ระบบรัฐสวัสดิการที่ก่อให้เกิดต้นทุนสูงจนไม่สามารถก่อให้เกิดมูลค่าส่วนเกินในการผลิตได้ นำสู่การแสวงหาแนวทางเสรีนิยมใหม่ ในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ด Giddens (1994) ได้เสนอแนวทางที่สามอันเป็นภาพสะท้อนกลไกการควบคุมประสิทธิภาพของการผลิตซ้ำให้สามารถทำหน้าที่ต่อไปได้ ท่ามกลางการแสวงหามูลค่าส่วนเกินมหาศาล

กลไกสำคัญในการสร้างมูลค่าส่วนเกินในการผลิต เกิดขึ้นผ่านการใช้ตัวพลังแรงงาน ของผู้ใช้แรงงาน เพื่อนำปริมาณเงินที่ได้เพิ่มขึ้นมาเพื่อใช้ในการซื้อวัตถุดิบในการผลิตต่อไป เพื่อหลีกเลี่ยง

แนวโน้มการลดลงของอัตราค่าไร ระบบทุนนิยมจำต้องทำให้ ผู้ใช้แรงงานสามารถดำรงอยู่ได้ในระบบ โดยที่ยังคงสร้างมูลค่าส่วนเกิน ภาวะที่ยากลำบากนี้สามารถแก้ไขได้โดยการลดทอนการผลิตซ้ำในพื้นที่ที่เหลือเพียงการผลิตซ้ำทางกายภาพขณะเดียวกัน ภายใต้ความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่ ความกลไกการผลิตซ้ำทางสังคม ได้ถูกย้ายออกไป จาก พื้นที่และเวลาปัจจุบัน ในแง่นี้ได้ก่อให้เกิดกระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้นในพื้นที่การผลิต

“เวลาที่เมืองไทยเป็นเงินเป็นทอง เวลามันมีจำกัดเราต้องเร่งทำงาน มันไม่เหมือนที่พม่า เวลา มันเป็นไปตามฤดูกาล เดี่ยวหน้านา เดี่ยวเกี่ยวข้าวเรารู้ว่าจะเป็นยังไงต่อกับชีวิต แต่มาทำงานที่นี้ทุกอย่างมันรีบหมด ถ้าว่าเราก็ต้องรีบไปหางานทำ จะได้เก็บเงินได้จะได้ได้งานเสียที”(แรงงานข้ามชาติ หมายเลข 2, 2554)

สำหรับแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อุตสาหกรรมชานเมืองเงื่อนไขการผลิตซ้ำทางกายภาพของพวกเขา ย่อมสูงกว่าแรงงานตามพื้นที่เมืองชายแดน ขณะที่เงื่อนไขการผลิตซ้ำทางสังคมจะต่ำกว่า แรงงานอพยพภายในประเทศที่ยังต้องมีค่าใช้จ่ายเพื่อยืนยันตัวตน การพบปะสังสรรค์ หรือค่าใช้จ่ายด้านความบันเทิงต่างๆ สำหรับแรงงานในพื้นที่อุตสาหกรรมชานเมือง กลไกสำคัญคือกระบวนการทำให้เป็นสินค้าของการผลิตซ้ำทางสังคม ผ่านการส่งเงินกลับอันหมายความว่า การส่งเงินกลับยังประเทศต้นทางเป็นหนทางหลักในการยืนยันตัวตนของพวกเขา รัฐเสรีนิยมใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเพิ่มเสรีภาพทางการเงิน ส่วนต่างระหว่างดัชนีผู้บริโภคของไทยและพม่าที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทำให้กลไกการผลิตซ้ำยังสามารถทำงานได้ในเงื่อนไขการผลิตซ้ำแบบกระจัดต่อเวลาและสถานที่

4.3 คนจนเมือง และโครงสร้างอำนาจภายในเมือง

การศึกษาภูมิรัฐศาสตร์มีความหมายอย่างกว้างหมายถึงการศึกษาว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่าง การเมือง (ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ) และดินแดน ในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สำนักคิดสังคมนิยมทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงเป็นสำนักคิดที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยยะสำคัญในการกำหนดกรอบแนวการศึกษาทางภูมิรัฐศาสตร์โดยพิจารณาอำนาจรัฐเหนือพื้นที่เฉพาะใดๆ อันนำไปสู่การสถาปนาอำนาจอธิปไตย ขณะที่แนวการศึกษาเศรษฐกิจการเมืองของพื้นที่มุ่งขยายกรอบอธิบายที่มีพลวัตมากกว่าโดยการฉายให้เห็นถึงการแปรสภาพทั้งในแง่รูปธรรมของการศึกษาด้านภูมิรัฐศาสตร์ผ่านการสถาปนาอำนาจรัฐทุนนิยมในการควบคุมปัจจัยการผลิต และการแผ่ขยายตรรกะของอำนาจอธิปไตยสู่พื้นที่ต่างๆ รวมถึงในรูปแบบนามธรรมผ่านกลไกความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันระหว่าง

ปัจเจกชนและพื้นที่ซึ่งสะสมในอดีตอันส่งผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ทางชนชั้นในเงื่อนไขปัจจุบัน ดังนั้นภูมิรัฐศาสตร์ของสมุทรปราการจึงไม่ใช่เพียงแค่ส่วนหนึ่งของรัฐ (ทุนนิยม) ไทย หากแต่เป็นพื้นที่ซึ่งสะท้อนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นทั้งในระดับ ท้องถิ่น ระดับชาติ อันเชื่อมสู่ระบบทุนนิยมโลก ดังเช่นการศึกษาความสัมพันธ์ในพื้นที่ท้องถิ่นกับระบบทุนนิยมโลก เช่นงานของ E.P.Thompson (1968) อันชี้ให้เห็นรูปธรรมของภูมิรัฐศาสตร์ที่เกิดจากการสังเคราะห์บนเงื่อนไขชีวิตประจำวันของผู้ใช้แรงงานสู่การเป็นรัฐทุนนิยม เช่นเดียวกับแนวคิดของ Fernand Braudel (Mayhew, 2011 :406-421) ที่ชี้ให้เห็นลักษณะนามธรรมของภูมิรัฐศาสตร์ในรูปแบบของพลังสังคมที่มีการสะสมเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงลือต่อระบบทุนนิยมโลกอย่างต่อเนื่องอันนำสู่การวางเงื่อนไขความสัมพันธ์เชิงอำนาจในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาสมุทรปราการแล้ว โครงข่ายความสัมพันธ์ของทุนนี้ได้ยึดโยงกันอย่างเป็นระบบเพื่อนำสู่การแปรสภาพพื้นที่สมุทรปราการสู่การเป็นสินค้าสำหรับการปฏิสัมพันธ์ในระบบทุนนิยมโลก โดยจะพิจารณารายละเอียดผ่านโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นของสมุทรปราการที่ยึดโยงต่อการพัฒนาระบบทุนนิยมโลก ผ่านพัฒนาการทางเศรษฐกิจ อันได้วางเงื่อนไขการพัฒนาโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสมุทรปราการในฐานะเมืองหลังบ้านของกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งการพิจารณาในประเด็นการเติบโตของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นผ่านกระบวนการควบคุมแรงงาน และการแปรสภาพจากทุนอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า สู่กลุ่มทุนข้ามชาติในการผลิตแบบเน้นการส่งออก

แม้สมุทรปราการจะเป็นจังหวัดที่มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ใกล้กรุงเทพมหานครมากที่สุด แต่สภาพการรับรู้เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นมักถูกฉายภาพตามแบบฉบับมาตรฐานของการทำความเข้าใจเงื่อนไขการเมืองท้องถิ่นไทยว่าเป็นเรื่องของผลประโยชน์ อำนาจ และความรุนแรง และยิ่งพื้นที่ซึ่งมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากเท่าไรย่อมนำสู่การความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้น ภาพการเมืองท้องถิ่นของสมุทรปราการจึงกลายเป็นเรื่องของความขัดแย้งผลประโยชน์ระหว่างชนชั้นนำ และลดทอนพลวัตความขัดแย้งในชีวิตประจำวันของผู้ใช้แรงงานให้เป็นความขัดแย้งรอง การมองเช่นนี้ถือเป็นการละเลยสภาพที่เกิดขึ้นจริงของการปฏิสัมพันธ์ในเขตเมือง กล่าวคือผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆที่อยู่ในสังคมมิได้แยกขาดกันอย่างสมบูรณ์หากแต่วางอยู่บนฐานประโยชน์ชุดเดียวกัน ดังนั้นกลุ่มอิทธิพลต่างๆจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการสถาปนาอำนาจนำในการควบคุมแรงงาน ซึ่งเป็นไปผ่านกลไกทางเศรษฐกิจ และกลไกทางอุดมการณ์ อันมีความเกี่ยวข้องกับพลวัตของการเมืองระดับชาติและระดับโลกเช่นเดียวกัน

หากพิจารณา วัฒนา อัครเหมอันเป็นเครื่องหมายการค้าของเมืองในจังหวัดสมุทรปราการ วัฒนา มีลักษณะที่ตรงกับภาพพจน์ของนักการเมืองท้องถิ่นตามมุมมองของนักวิชาการที่มีพื้นหลังชนชั้นกลางในเมือง ซึ่งมองว่าตัววัฒนามีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจผิดกฎหมาย การใช้ความรุนแรงในการเมือง ชื่อเสียง และคอร์รัปชัน แต่การศึกษาของ Nishizaki(2011) ได้ศึกษาเงื่อนไขการเมืองท้องถิ่นในเขตภาคกลางของไทยโดยชี้ให้เห็นว่า การเลือกตั้งในบริบทสังคมไทยมิใช่เพียงแค่การเสนอ “ผู้สมัคร” ที่ “เก่ง” หรือ “ดี” ตามความเข้าใจแบบมาตรฐานหากแต่เป็นเรื่องของการสร้างความมั่นใจและเชื่อใจแก่ประชาชน เช่นเดียวกับงานของ Andrew Walker (2008 :84-105)ซึ่งชี้ให้เห็นการทำความเข้าใจลักษณะการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือว่า นักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ไล่ตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่มากกว่าเป็นผู้ชักนำหรือเสนอตามแบบฉบับที่นักวิชาการไทยมักจะสรุปเมื่อพูดถึงการเมืองท้องถิ่น วัฒนาเองก็เผชิญเงื่อนไขพลวัตของผู้ลงคะแนนเสียงเช่นเดียวกัน แม้ลักษณะภูมิรัฐศาสตร์จะแตกต่างจาก สุพรรณบุรี ของบรรการ ศิลปอาชา (Nishizaki, 2011) และเสียงใหม่ของทักษิณ ชินวัตร (Walker, 2008) เพราะสมุทรปราการเป็นพื้นที่ที่อยู่ในแผนการพัฒนาของรัฐส่วนกลางโดยตรงในฐานะเมืองปริมาตรที่รองรับการเติบโตของรัฐไทยในระบบทุนนิยมโลก ดังนั้นภาพของสมุทรปราการจึงมิใช่เมืองชุมชนชาวนาที่ถูกละเลยและต่อสู้เรียกร้องเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างสุพรรณบุรี หรือหัวเมืองใหญ่อย่างเชียงใหม่ที่มีสาธารณูปโภคพร้อมหากแต่รอคอยเมกะโปรเจกขนาดใหญ่เพื่อเพิ่มการหมุนเวียนของเม็ดเงินและสร้างงานในท้องถิ่น เพราะการเติบโตของพื้นที่สมุทรปราการเป็นการล่อกับการขยายพื้นที่ส่วนกลางไปพร้อมกัน ดังนั้นพลวัตของการต่อสู้ภายในจึงมิใช่การเรียกร้องการกระจายทรัพยากรจากส่วนกลาง หากแต่เป็นประเด็นข้อเรียกร้องของคนจนเมืองในฐานะผู้ใช้แรงงาน ควบคู่กับการจัดสรรอำนาจในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจาก พื้นที่เกษตรกรรม สู่อุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า และ อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกตามลำดับ

วัฒนา อัครเหม มีพื้นเพเป็นผู้ประกอบการชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ และมีประสบการณ์ในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนตั้งแต่ ปี 2518 ไม่ปรากฏหลักฐานว่าตระกูลอัครเหม สร้างเนื้อสร้างตัวจากธุรกิจสำคัญในจังหวัดสมุทรปราการซึ่งในขณะนั้นเป็นเมืองกึ่งเกษตรกึ่งอุตสาหกรรม อิทธิพลของวัฒนา จึงมิใช่เรื่องของอำนาจเงินหากแต่เป็นความสามารถในการจัดการแรงงานในท้องถิ่น อันนำไปสู่ความสำเร็จในการเมืองระดับท้องถิ่นและปูฐานสู่อำนาจต่อรองในระดับชาติ วัฒนามีความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่ม “บ้านราชครู” (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2553) อันเป็นกลุ่มแนวร่วมของชนชั้นนำไทยที่มีส่วนผสมระหว่าง ทหาร นักธุรกิจ และนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งได้มีการแปรสภาพสู่การเป็น

องค์กรสถาบันอย่างพรรคชาติไทย และดำรงตำแหน่งสำคัญอย่าง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ทั้งนี้ที่ปรึกษาคนสนิทของวัฒนาคือ มั่น พัทธินัยเทคโนโลยีแคตคนสำคัญของยุคเปลี่ยนผ่านโครงสร้างการผลิตโลก อันเป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของการเมืองท้องถิ่นกับระบบโลก วัฒนามีบทบาทในการวางตัวในฐานะตัวแปรจัดตั้งรัฐบาลในฐานะแกนนำกลุ่ม “งูเห่า” ซึ่งเป็นตัวแปรในการจัดตั้งรัฐบาลในช่วงทศวรรษ 2535-2542 (สมบัติจันทร์ทวงศ์, 2550: 192)แต่นับจากการขยายตัวของพรรคการเมืองแนวมวลชนภายใต้การนำของพรรคไทยรักไทย ได้เปิดโอกาสให้นักการเมืองท้องถิ่นที่เชื่อมตรงต่อผลประโยชน์ระดับชาติเข้ามามีส่วนในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมืองสมุทรปราการ โดยที่ปัจจุบันอิทธิพลของตระกูลอัครเหมเริ่มถูกจำกัดเหลือเพียงการเมืองระดับท้องถิ่นเท่านั้น (กองบรรณาธิการฐานสัปดาห์วิจารณ์, 2538)

รูปภาพ 4.1 ป้ายหาเสียงของผู้สมัครจากตระกูล อัครเหม ในการเลือกตั้ง นายกรัฐมนตรี
องค์การบริหารจังหวัดสมุทรปราการ

ภาพเก่าของสมุทรปราการ ถูกฉายไปยังพื้นที่ ปากน้ำ (อำเภอเมือง) พระประแดง และเขตพระสมุทรเจดีย์อันเป็นพื้นที่เมืองเก่า อันเป็นพื้นที่ของชุมชน วัด ตลาด ตามแบบฉบับของสภาพต่างจังหวัดไทยทั่วไป ความสำเร็จของนักการเมืองอย่างวัฒนาเกิดจากการคุมความสัมพันธ์ในพื้นที่เมือง และผัน

ผลประโยชน์ระดับชาติสู่กลุ่มทุนท้องถิ่นอื่นๆ ขณะที่ สงคราม กิจเลิศไพโรจน์ ได้ฉายภาพที่แตกต่างไปจากบทบาทของการเป็นนักธุรกิจระดับชาติ จากการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตของเล่นซึ่งมีโรงงานอยู่ที่สะพานควาย และพระประแดง ความสำเร็จจากการเติบโตของธุรกิจดังกล่าวในช่วงทศวรรษ 2520 สงครามดำเนินการจัดตั้งเครือ อิมพีเรียล โดยยกระดับการพัฒนาพื้นที่สำโรงอันเป็นที่จังหวัดสมุทรปราการที่เชื่อมต่อกับเขตกรุงเทพมหานครสู่การเป็น ศูนย์กลางแห่งใหม่ของสมุทรปราการ ซึ่งกลายเป็นศูนย์กลางของแรงงานอพยพภายในประเทศแทนพื้นที่เขตพระโขนง สงครามเติบโตขึ้นมาจากธุรกิจการนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือยอันเป็นภาพสะท้อนการเติบโตของชุมชนชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ รวมถึงห้างสรรพสินค้าที่รองรับแรงงานอพยพในกรุงเทพฯ ส่วนต่อขยาย บทบาทของสงครามมีผลอย่างมากในการกำหนด ภูมิรัฐศาสตร์ของสมุทรปราการใหม่ หากพิจารณาโดยผิวเผินแล้ว สงครามมีลักษณะคล้ายนักธุรกิจการเมืองที่อาศัยต้นทุนทางเศรษฐกิจเพื่อการลงทุนทางการเมืองและแยกขาดจากผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ในทางตรงกันข้าม สงครามมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายระดับชุมชนและทำให้สมุทรปราการกลายเป็นเมืองหลวง ของคน “เสื้อแดง” ในการชุมนุมช่วงระหว่าง 2550-2555 โดยมีฐานที่มั่นสำคัญคือห้างสรรพสินค้าอิมพีเรียลสำโรง และได้กำหนดภูมิรัฐศาสตร์ของสมุทรปราการใหม่โดยมีสำโรงเป็นศูนย์กลาง

ในกลางทศวรรษ 2530 สำโรงกลายเป็นพื้นที่ศูนย์กลางสำหรับการผลิตซ้ำของชาวสมุทรปราการแทนที่พื้นที่เมืองเก่า อำนาจทางการเมืองเองก็เริ่มมีการแปรสภาพจากพื้นที่ทางกายภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกรณีของ สงคราม กิจเลิศไพโรจน์เจ้าของห้างอิมพีเรียลสำโรงเป็นต้น แม้สมุทรปราการจะเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่มีการพัฒนาต่อเนื่องแต่ก็ได้เผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจโลกเป็นระยะเช่นกัน พื้นที่สำโรงใต้ พระประแดง มีการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจอันนำสู่การล่มสลายของอุตสาหกรรมนายทุนท้องถิ่น เดิมทั้งในส่วนอุตสาหกรรมการเกษตร และอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า ดังตัวอย่างของตระกูล สุขวัฒน์ เจ้าของธุรกิจฟาร์มไข่ไก่ขนาดใหญ่ในพระประแดง ซึ่งมีการลดบทบาททางการเมืองระดับชาติลงเมื่อเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจ พร้อมกันนั้นเกิดการเกิดนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่บางพลี บางบ่อ บางเสาธง ได้เติบโตขึ้นมาคู่ขนานกับการขยายตัวสู่การผลิตเพื่อการส่งออก วิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 มิได้ส่งผลกระทบต่อเงื่อนไขการจ้างแรงงานรายวันมากเท่ากับพนักงานปกคอกชาวในพื้นที่กรุงเทพฯ อันเป็นภาพแสดงการพัฒนาที่ต่อเนื่องของพื้นที่สู่การเป็นฐานอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก

อำเภอบางพลี ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ได้มีแผนพัฒนาการ
สร้างเขตเมืองใหม่ตั้งแต่ปี 2520 เพื่อรองรับการเติบโตของกรุงเทพมหานครในฐานะเมืองบริวาร โดย
ตั้งอยู่ที่ กม.ที่ 23 ห่างจากสี่แยกบางนา โดยให้มีสาธารณูปโภคสำหรับอยู่อาศัยรวมถึงเขตศูนย์กลาง
เมืองต่างๆ แต่ในการปฏิบัติจริงแล้วการพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างล่าช้า พื้นที่สวัสดิการต่างๆจึงมิได้
พัฒนาการรองรับการเติบโตของเมืองอุตสาหกรรม (กิตติมารุ่งกระจ่าง, 2552) ดังนั้นเมืองจึงกลายเป็น
เพียงแค่ว่าพื้นที่เช่าหรือสวัสดิการของโรงงาน ประกอบกับยุทธศาสตร์พัฒนาอุตสาหกรรมได้มีการ
เปลี่ยนแปลงไป การเกิดขึ้นของเมืองอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสูงที่ชลบุรี และระยะของประกอบกับการตัด
ผ่านของทางด่วนพิเศษระหว่างเมือง (มอเตอร์เวย์) ทำให้การขยายของกรุงเทพมหานครตะวันออกมิได้
มีการขยายพื้นที่สู่เขตบางพลี ตามที่วางไว้พื้นที่รอบถนนบางนา-ตราด ระหว่างสี่แยกบางนาสู่บางพลี
จึงถูกพัฒนาเป็นย่านที่อยู่อาศัยชานเมืองแทนที่การขยายของเขตธุรกิจและอุตสาหกรรม แม้จะดู
เสมือนเป็นความล้มเหลวของการพัฒนาเมืองกรุงเทพและปริมณฑล แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ทำให้พื้นที่
นิคมอุตสาหกรรมได้มีการผลิตเชิงอุตสาหกรรมที่เข้มข้นควบคู่ไปกับกระบวนการทำให้เป็นสินค้า โดยมี
แรงงานอพยพภายในประเทศเป็นเงื่อนไขสำคัญ แต่ภายใต้การสะสมความขัดแย้ง แรงงาน
ภายในประเทศมิได้มีสภาพเป็นแรงงานชั่วคราวที่จํานนกับเงื่อนไขการกดขี่ การนำเข้าแรงงานระหว่าง
ประเทศจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสะสมรอบใหม่อันนำสู่เงื่อนไขการจ้างแบบรายวัน และการจ้างแบบ
เหมาค่าแรง

ขณะที่สภาพการเมืองท้องถิ่นของสมุทรปราการในบริเวณ สำโรง ปากน้ำพระประแดง ดูจะมี
แบบฉบับทั่วไป พื้นที่บางพลี บางบ่อ บางเสาธง มักเป็นพื้นที่ซึ่งดูเหมือนถูกละเลยแม้จะเป็นพื้นที่
เศรษฐกิจสำคัญและสร้างมูลค่ามหาศาลแก่จังหวัด อันเนื่องจากแรงงานโดยมากมีภูมิลำเนาอยู่
ต่างจังหวัด แต่การช่วงชิงในพื้นที่ดังกล่าวก็ยังปรากฏและจากการเลือกตั้งที่ผ่านมา วรชัย เหมะ
แก่นาคคนสำคัญของกลุ่มคนเสื้อแดง ได้รับชัยชนะในพื้นที่ โดยมีภาพลักษณ์ร่วมกันกับคนในพื้นที่คือการ
เป็นผู้อพยพภายในประเทศ สมุทรปราการจึงเป็นเมืองที่มีสัญญะของเมือง “คนบ้านเดียวกัน” ตามนัย
ยะที่ Andrew Walker (2008) ใช้คือ ผู้คนที่เผชิญกับปลายทางและปัญหาแบบเดียวกัน

นอกจากสนามบินนานาชาติสุวรรณภูมิแล้ว สมุทรปราการไม่ได้มีโครงการพัฒนาขนาดใหญ่
โดยรัฐอันก่อให้เกิดการกระจายรายได้แก่คนในท้องที่ซึ่งปรากฏชัด (องค์การบริหารส่วนจังหวัด
สมุทรปราการ, 2553) การพัฒนาโดยมากเกิดผ่านการสะสมของทุนอันนำสู่การแสวงหาแรงงานชุดใหม่
มาเรื่อยๆ ตามรอบของการสะสม ดังนั้นนอกจากคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม แล้วกิจการที่สำคัญคือ

งานในภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการตามโรงงานห้องแถว งานช่าง การตัดแยกสินค้าประมง งานต่อเนืองประมง และงานก่อสร้างซึ่งเป็นโครงการที่ลือต่อการแปรสภาพและคาดหวังผู้การเป็นผู้อยู่อาศัยถาวรของผู้ใช้แรงงานอพยพรุ่นก่อนหน้า ดังนั้นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในเขตเมืองที่เป็นเรื่องมากกว่าผลประโยชน์ของชนชั้นนำแต่เป็นเรื่องของการสามารถควบคุมเงื่อนไขแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

ตระกูลเด่นนภาลัย เป็นตระกูลที่มีเครือข่ายเกี่ยวข้องกับการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยมีสมาชิกในตระกูลลงสมัครในนามพรรคพลังธรรมและพรรคไทยรักไทย โดยพยายามขยายภาพลักษณ์ของคนรุ่นใหม่ และพรรคการเมืองแนวชนชั้นกลางในช่วงแรก และมีความเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยของพรรคไทยรักไทย ประเสริฐ เด่นนภาลัยอาศัยฐานเสียงจากการเป็นผู้พัฒนาโครงการบ้านเอื้ออาทรในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นที่จับตาจากสังคมในกรณีที่มีข้อพิพาทกับตำรวจซึ่งพยายามเข้าจับแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายที่อยู่ในพื้นที่ (ทีมข่าวอาชญากรรม manager.co.th, 2550) เพราะเป็นเรื่องชัดเจนว่าการก่อสร้างที่อยู่อาศัยในสมุทรปราการแม้จะเป็นโครงการของรัฐแต่ถูกบริหารจัดการผ่านกลไกตลาดทำให้ ราคาขายจำเป็นต้องราคาถูกเพื่อรองรับความสามารถในการซื้อของผู้ใช้แรงงาน ดังนั้น แรงงานข้ามชาติซึ่งเป็นกำลังการผลิตหลักในโครงการที่อยู่อาศัยต่างๆ กลุ่มการเมืองที่สามารถจัดการกับเงื่อนไขชีวิตประจำวันของแรงงานทั้งแรงงานข้ามชาติและแรงงานในพื้นที่ได้จึงกลายเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลในปัจจุบัน

4.4 เงื่อนไข อนาคตนาการของเมือง

การพัฒนาเมืองของสมุทรปราการภายใต้กระแสเสรีนิยมใหม่ จึงมิใช่เงื่อนไข “อนวัตนาการ” ดังเดิมตามคำอธิบายของ Geertz แต่มุ่งชี้ให้เห็นการแปรสภาพผู้ใช้แรงงานในพื้นที่ซึ่งก่อให้เกิดความซับซ้อนเชิงปริมาณ หากแต่ไม่มีการพัฒนาเชิงคุณภาพ (ต่อตัวผู้ใช้แรงงาน – การลดระดับการทำให้เป็นสินค้า) โดยมีกระบวนการสะสมแบบยืดหยุ่นช่วยในการกำหนดอายุของพลังแรงงาน เพื่อหลีกเลี่ยงกระบวนการต้อรอง เมื่อตัวผู้ใช้แรงงานเรียกร้องการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อตัวแรงงานในฐานะมนุษย์ โดยพิจารณากลไกความซับซ้อนเชิงปริมาณดังนี้

1. การสร้างชุมชนกระจัดกระจายตามสถานประกอบการที่แยกขาดออกจากกัน
ดังที่ได้พิจารณาไปในส่วนก่อนหน้าแล้ว กระบวนการผลิตซ้ำแรงงานที่กระจัดกระจายตามที่

ต่างๆมีส่วนทำให้กระบวนการทำให้เป็นสินค้ามีความเข้มข้นขึ้น พร้อมกับการสร้างแรงงานที่มีความยืดหยุ่นต่อการจ้าง สมุทรปราการมิได้เป็นเมืองที่มีแผนการพัฒนาเมืองที่ชัดเจนหากแต่ล้าไปกับการเติบโตของกรุงเทพ ดังนั้น เมื่อกรุงเทพปรับตัวเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานโลกในลักษณะใด สมุทรปราการก็พร้อมที่จะรองรับในพื้นที่ต่างๆโดยมิได้มีแผนของตนเอง นิคมอุตสาหกรรมได้เกิดกระจุกกระจายตามต้นทุนระยะสั้นที่ต่ำกว่าโดยเปรียบเทียบ หากพิจารณาในตัวผู้ให้แรงงานข้ามชาติชาวพม่าแล้ว การอาศัยในบ้านพักที่ใกล้กับสถานที่ทำงานอันแยกออกจากสถานที่ทำงานอื่น ทำให้โอกาสการแลกเปลี่ยนข้อมูลเงื่อนไขในชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างจำกัด ชีวิตประจำวันถูกกำหนดด้วย โครงเรื่องแบบง่ายผ่านการซื้อสินค้าในร้านขายของชำในชุมชน หรือ เมกะสโตร์ตามย่านต่างๆ ภาพความชั่วคราว และยืดหยุ่นเป็นเงื่อนไขสำคัญ อันไม่นำสู่ข้อเรียกร้องให้พัฒนาชีวิตมากกว่า การต้องการความยืดหยุ่นในชีวิต เก็บเงิน และกลับบ้านเกิด

2. หากพิจารณาการเติบโตของกรุงเทพมหานครซึ่งกำลังพัฒนาสู่การเป็นเมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางด้านการเงิน การค้าและบริการ หากพิจารณาตามแนวทางเศรษฐศาสตร์การพัฒนากระแสหลักแล้ว สมุทรปราการซึ่งเป็นเมืองท่า เมืองอุตสาหกรรม ควรได้รับการพัฒนาสู่การเป็นเมืองอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อการส่งออก แหล่งผลิตสินค้าบริการเพื่อตอบสนอง การบริโภคในมหานคร แต่สมุทรปราการมิได้เติบโตในแนวทางนั้น เพราะโรงงานอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสูงถูกพัฒนาขึ้นในบริเวณ นิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออกซึ่งเชื่อมด้วยทางด่วนพิเศษ ดังนั้นโรงงานในสมุทรปราการจึงกลายเป็นโรงงานที่อาศัยแรงงานกึ่งทักษะ ประกอบกับการเป็นพื้นที่ซึ่งมีค่าแรงขั้นต่ำสูงที่สุดในประเทศ การต่อรองที่เกิดขึ้นผ่านการสะสมความขัดแย้งมานาน ในด้านหนึ่งสมุทรปราการจึงเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่ล้มลุกคลุกคลาน สิ่งนี้เกิดขึ้นผ่านระบบวัฒนธรรมภายในเมืองอันเน้นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ การต่อรองอย่างกระจุกกระจาย และในกรณีแรงงานข้ามชาติระบบ

วัฒนธรรมได้ถูกผลิตซ้ำโดยตัว เอย่นต์นำเข้าแรงงานข้ามชาติดังที่ได้พิจารณาไปแล้ว ดังนั้น สมุทรปราการจึงเผชิญกับเงื่อนไขภายนอกอันได้แก่การผลักดันเสรีนิยมใหม่ ด้วยเงื่อนไขการเปิดเสรีการค้าบริการ การสร้างต้นทุนที่ต่ำโดยเปรียบเทียบ แต่ขณะเดียวกันก็เผชิญกับเงื่อนไขภายในเมืองคือการอพยพของแรงงานอพยพทั้งภายในและระหว่างประเทศ รุ่นต่อรุ่นการมีแรงงานสำรองปริมาณมหาศาลนี้ทำให้การผลิต มีความ "เข้มข้น" มากขึ้นแต่มีได้นำสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพแต่อย่างใด

3. ผลของปรากฏการณ์อนวัตนาการของเมืองในยุคเสรีนิยมใหม่ คือการปราศจากร่องรอยการ "ปฏิวัติ" แต่ ความเข้มข้นของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เกิดขึ้นตามย่านต่างๆ นั้นมิใช่เรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญเป็นความผิดพลาด ตรงกันข้ามมันเป็นเงื่อนไขรองรับการพัฒนาความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่ที่เกิดขึ้นทั้ง กรุงเทพฯ สมุทรปราการ และประเทศพม่า ดังนั้น จึงมิใช่เงื่อนไขของ "สองตลาด" แรงงานตามคำอธิบายของ Geertz (1963) ปรากฏการณ์อนวัตนาการเมืองของสมุทรปราการเป็นภาพสะท้อนระบบโลกระบบเดียวซึ่งสร้างเงื่อนไขความซับซ้อนเชิงปริมาณให้เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่ง โดยเฉพาะ การเกิดขึ้นของหาบเร่แผงลอย ตลาดนัดราคาถูก กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำให้ วงจรชีวิตของแรงงานข้ามชาติสามารถดำเนินต่อไปผ่านกระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้น โดยมีต้องมีการเปลี่ยนแปลงดังนั้นความสัมพันธ์ในเขตเมืองสมุทรปราการโดยพิจารณาแรงงานข้ามชาติเป็นภาพแสดงจึงพบว่า ความซับซ้อนเชิงปริมาณนี้หมายถึง การลดทอน พร้อมกับการยกระดับ มีความซับซ้อนอย่างมหาศาลแต่กลับเรียบง่ายในวิถีของมัน (กระบวนการได้งานการติดต่อจดทะเบียน การส่งเงินกลับมีความซับซ้อน แต่วิถีชีวิตของพวกเขากลับถูกทำให้เรียบง่ายราวกับเป็นเครื่องจักรที่เดินเครื่องต่อเนื่อง) มีความหลากหลายพร้อมกับแปรปรวนและเปราะบางในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลมันเต็มไปด้วยความสิ้นไหล และผิวเผินสถาบันสังคมคงอยู่อย่างเรียบง่ายมีเพียงแค่ผูกพันผู้คนด้วยผลประโยชน์พื้นฐาน ในแง่นี้มันจึงกลายเป็นชุมชนที่ไร้รูปแบบ ดังที่ Geertz เปรียบเทียบว่า ลักษณะอนวัตนาการ

การก็คล้ายกับ ชุมชนที่รุ่มรวยซับซ้อนที่เปลือกนอกหากแต่กลวงเปล่าด้วยเนื้อหาทางสังคมเช่นชุมชนชนชั้นกลางในเมือง ลักษณะนี้ล้วนปรากฏในชุมชนแรงงานข้ามชาติในสมุทรปราการเช่นเดียวกัน

4.5 พื้นที่เสรีนิยมใหม่และการกำหนดโครงสร้างทางชนชั้น

สมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีประชากรมากเป็นอันดับสองในภาคกลางรองเพียงแค่กรุงเทพมหานคร ดังที่ได้พิจารณาไปในส่วนก่อนหน้าแล้วว่า ปัจจัยสองปัจจัยในการกำหนดโครงสร้างตลาดแรงงานในสมุทรปราการคือการขยายตัวของพลังเสรีนิยมใหม่ในการผลักดันให้ประเทศไทยเป็นต้นทางของการผลิตในห่วงโซ่อุปทานระดับโลก และแรงผลักดันจากการขยายตัวของพลังแรงงานสำรองอันเนื่องจากการอพยพของแรงงานทั้งภายในและระหว่างประเทศ ในส่วนนี้จะพิจารณารายละเอียดของโครงสร้างชนชั้นเพื่อรองรับแรงผลักดันเชิงเศรษฐกิจจากภายนอก

ในเบื้องต้นสถานะแรงงานของสมุทรปราการสามารถพิจารณาจากข้อมูลเบื้องต้น จากกำลังแรงงาน 783,934 คน ผู้มีงานทำ 774,250 ซึ่งเป็นการสำรวจจากผู้มีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้านอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการซึ่งมิได้เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงสถานะการผลิตจริงที่เกิดขึ้นในจังหวัดนี้ ทั้งนี้หากพิจารณาในตัวเลขของผู้ประกันตน จากสำนักงานประกันสังคมอยู่ที่ 733,689 คน ตัวเลขนี้จึงเป็นตัวชี้เงื่อนไขการจ้างงานในสมุทรปราการที่ชัดเจนขึ้น ในตัวเลขนี้ร้อยละ 10 เป็นแรงงานข้ามชาติ (มีแรงงานข้ามชาติ ที่เข้าเมืองถูกต้อง จากยุโรป อเมริกา ญี่ปุ่นประมาณ 6 พันคน) แรงงานข้ามชาติเข้าเมืองผิดกฎหมายประมาณ 7 หมื่นคนนี่เป็นการเทียบเคียงจากตัวเลขการจดทะเบียนเมื่อปีก่อนหน้า (2552) ซึ่งมีการเปิดให้ลงทะเบียนอย่างถูกต้อง ทั้งนี้จึงหมายความว่ายังมีแรงงานข้ามชาติมากกว่าตัวเลขนี้ จากการประมาณขององค์กรพัฒนาเอกชน อาจมีแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรปราการประมาณ 90,000-120,000 ทั้งนี้ความผันแปรยังขึ้นกับฤดูกาล ซึ่งมีแรงงานข้ามชาติชาวกัมพูชาจำนวนหนึ่งซึ่งทำงานอพยพตามฤดูกาล (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ, 2553)

ประเภทของประชากร	จำนวน	ร้อยละ เทียบกับประชากรที่มีทะเบียนบ้านในจังหวัด
ประชากรมีทะเบียนบ้านในสมุทรปราการ	1,192,959	100
ประชากรในวัยแรงงานจากฐานทะเบียนบ้าน	783,934	65%
ประชากรที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกันตน (ทำงานในจังหวัดสมุทรปราการ)	733,689	61.5%
แรงงานข้ามชาติ	70,022	5.8%
แรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย	58,117	4.8%

ตารางที่ 4.2 แสดงลักษณะประชากรในสมุทรปราการจำแนกตามการประกันตน

หากพิจารณาตัวเลขจากตาราง 4.2 ย่อมจะเห็นได้ว่าแรงงานข้ามชาติ มีสัดส่วน (อย่างน้อย) ร้อยละสิบของผู้ประกันตนในจังหวัดสมุทรปราการ โครงสร้างของตลาดแรงงานอาจจะยังไม่เพียงพอต่อการขยายภาพโครงสร้างทางชนชั้น แต่หากพิจารณาจากสถิติต่อเนื่องว่าด้วยการเลิกจ้างและปิดกิจการในปี 2552 ซึ่งระบุสาเหตุของการปิดกิจการว่าเกิดจากวิกฤติเศรษฐกิจโลกจำนวน 79 แห่ง มีพนักงานถูกเลิกจ้าง จำนวน 8,089 คน และกิจการด้านสิ่งทอ นับเป็นกิจการที่ปิดกิจการมากที่สุดคือ 15 แห่ง พร้อมกันนั้นยังมีการขยายตัวของหมู่บ้านแอื้ออาทรกว่า 17 โครงการอันเป็นภาพสะท้อนการเติบโตของชุมชนคนเมืองรายได้น้อยเช่นกัน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ, 2553)

จากกรณีข้างต้นหากพิจารณานิยามของชนชั้นที่เป็นมากกว่าลักษณะการถือครองปัจจัยการผลิตระหว่างผู้มีหรือไม่มีทุน แต่พิจารณาในลักษณะความหมายกว้างที่ว่า ชนชั้นเป็นเรื่องของประสบการณ์ร่วม (ตั้งแต่เกิดหรือรับรู้ภายหลัง) เป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมในอัตลักษณ์และผลประโยชน์ในหมู่พวกเขาด้วยกัน ร่วมต่อต้านผลประโยชน์ที่ขัดกับผู้อื่นที่ถือผลประโยชน์ในรฝั่งตรงข้าม ในแง่นี้ ประสบการณ์ทางชนชั้นจึงเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์การผลิตที่พวกเขาถือกำเนิดขึ้นมีส่วนร่วมสำนึกทางชนชั้นก็คือวิธีการแสดงออกประสบการณ์ทั้งหลายเหล่านี้ ทั้งหมดอยู่ในประเพณี ระบบความเชื่อ หรือรูปแบบของสถาบันต่างๆ ประสบการณ์ของแต่ละคน อาจจะทำให้ปัจเจกชนเชื่อว่าการกระทำของเขาแต่ละคนจะเป็นอย่างไรในอนาคต แต่สำนึกทางชนชั้นมิได้เป็นเงื่อนไขที่จะกำหนดอะไรได้

สำนึกทางชนชั้นนี้อาจหล่อหลอมและสร้างตรรกะในการเคลื่อนไหวร่วมกันของกลุ่มต่างๆ แต่มันไม่สามารถทำนายได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป สำนึกทางชนชั้นนี้อาจแสดงออกในลักษณะที่คล้ายกันในเวลาและสถานที่ที่แตกต่างกัน แต่มันย่อมไม่เหมือนเดิมอย่างแน่นอน (Thompson, 1991) ในพื้นที่สมุทราปรการเองก็ได้เป็นการสร้างพื้นที่เพื่อกำหนดโครงสร้างทางชนชั้น อันหล่อหลอมประสบการณ์ร่วมของผู้คน วิธีคิด อันนำสู่ผลประโยชน์ที่เสริมและขัดกันระหว่างชนชั้นในชุมชนเสรีนิยมใหม่

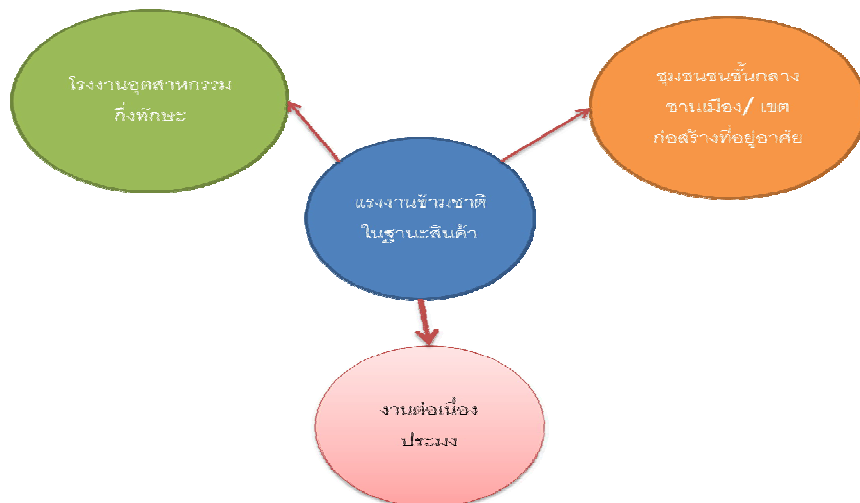
4.5.1 โครงสร้างทางชนชั้นบนพื้นที่กายภาพ (Physical-Perception Space)

สำนึกและอัตลักษณ์ทางชนชั้นเกิดจากประสบการณ์ร่วม ดังนั้นพื้นที่ทางกายภาพในจังหวัดสมุทราปรการจึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดโครงสร้างและสำนึกทางชนชั้น ในเมืองอุตสาหกรรมยุคเริ่มแรกในประเทศอุตสาหกรรมที่ ผู้ใช้แรงงานอาจอาศัยอยู่ในชุมชนเดิมทำงานโรงงานเดิมมาอย่างต่อเนื่อง 4-5 ชั่วอายุคน โครงสร้างทางชนชั้นมีความชัดเจนจากการกำหนดพื้นที่กายภาพที่ผู้คนล้วนมีประสบการณ์ร่วมกัน พวกเขาคาดเดาได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นในวันนี้และวันต่อไป พวกเขามีความคาดหวังในชีวิตร่วมกัน และผิดหวังจากคำสัญญาของระบบร่วมกันอันนำสู่การต่อสู้และการสร้างข้อเรียกร้องทางชนชั้น ดังนั้นพื้นที่กายภาพในสังคมอุตสาหกรรมสายพานแม้จะมีประโยชน์ต่อการลดต้นทุนการผลิตซ้ำของผู้ใช้แรงงาน หากแต่ก็เป็นช่องทางทางการสะสมความขัดแย้งทางชนชั้นเช่นกัน หากกลับมาพิจารณาที่พื้นที่กายภาพของชุมชนแรงงานข้ามชาติ พวกเขาไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานประสบการณ์ร่วมบนพื้นที่กายภาพ คำอธิบายว่าด้วยเสรีในการเลือก เสรีในการเสนอขายพลังแรงงานของตน (Peck, 2010 : 12-38) ได้ขยายความต่อไปว่าพวกเขามีทางเลือกที่จะออกจากพื้นที่กายภาพที่พวกเขาปฏิบัติสัมพันธ์อยู่ แม้จะมีแรงงานข้ามชาติชาวพม่าที่อยู่เมืองไทยมากกว่ายี่สิบปี แต่หากพิจารณาความผูกพันต่อพื้นที่กายภาพแล้วพวกเขาเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยไปตามสถานที่ทำงาน การย้ายงานเต็มไปด้วยเหตุจูงใจที่ต่างกัน โดยมากแล้วเกี่ยวกับเรื่องของสถานะการทำงานและค่าจ้าง ผลประโยชน์ร่วมที่พึงจะเกิดจากประสบการณ์ร่วมกันจึงถูกลดทอนเพียงเรื่องค่าตอบแทน และการเอาตัวรอดส่วนตน แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทราปรการไม่มีพื้นที่สาธารณะในการปฏิบัติสัมพันธ์ พวกเขามีเพียงกลุ่มเพื่อนกลุ่มเล็กๆ และครอบครัว พวกเขาไม่สามารถสนิทกับคนที่ไม่รู้จักได้ ที่สำคัญที่สุดแม้ในชุมชนชั่วคราวของพวกเขา การตั้ง "วงเหล้า" อันเป็นลักษณะของพื้นที่สาธารณะในสังคมการผลิตไทยสำหรับแรงงานข้ามชาติในสมุทราปรการที่ในชุมชนของพวกเขาผสมผสานอยู่กับแรงงานไทยการตั้งวงเหล้าคือความเสี่ยงไม่ว่าจะเป็นการตั้งวงเหล้ากันเอง หรือมีคนไทยร่วมวงด้วย ลูกหลานแรงงานข้าม

ชาติจำนวนมากเติบโตขึ้นมาโดยที่ไม่มีเพื่อนในชุมชนที่พ่อแม่ต้องย้ายงานบ่อยครั้ง ซึ่งไม่จำเป็นต้องพูดถึงการมีเพื่อนในโรงเรียนเพราะมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ

แม้พวกเขาจะมีลักษณะร่วมกัน ในหลายด้าน พวกเขาเชื่อว่ามีความสามารถข้ามชาติจากประเทศจำนวนมากหลายแห่งไหลเข้าสู่จังหวัดสมุทรปราการ แต่การอาศัยอย่างกระจัดกระจายทำให้พวกเขามีความคิดแบบปัจเจกนิยมและแข่งขันมากกว่าร่วมมือ (Standing, 2011) วิถีชีวิตเศรษฐกิจและการเลิกจ้างเป็นภาพทั่วไปของสมุทรปราการ การเลิกจ้างแรงงานไทยในโรงงานขนาดใหญ่ นำไปสู่การเปิดโรงงานเหมาค่าแรงขนาดกลางตามพื้นที่ต่างๆ แรงงานข้ามชาติจากชุมชนที่กระจัดกระจายเดินทางเข้าสู่โรงงานแห่งใหม่ด้วยเงื่อนไขระยะสั้น การผลิตในสังคมสายพานต้องเผชิญกับการถ่มน้ำลายและทวงคืนของแรงงานในฐานะมนุษย์ตลอดเวลา แต่สำหรับสังคมการผลิตยุคเสรีนิยมใหม่ แรงงานข้ามชาติหอบแรงงานในฐานะสินค้าของตนจากพื้นที่หนึ่ง สู่อีกพื้นที่หนึ่ง เป็นรอบของอายุไขการสะสมของทุน พร้อมกับอายุขัยของพลังแรงงานที่หดสั้นลง การขาดประสบการณ์ร่วมในพื้นที่ยอมทำให้ สำนักทางชนชั้นมีอาจก่อตัวในแง่ที่เป็นปฏิปักษ์กับการสะสมทุนได้ พื้นที่กายภาพของแรงงานข้ามชาติจึงถูกสร้างกำหนดเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายและการสะสมของทุน มากกว่าการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์

ดังนั้นหากพิจารณาภาพรวมของที่อยู่อาศัยของแรงงานข้ามชาติ สามารถพิจารณาได้ตามแผนภาพนี้

รูปภาพ 4.2 แสดงการผลิตซ้ำพลังแรงงาน

หากพิจารณาระยะเวลาของการพักอาศัยอยู่ในสถานที่หนึ่งโดยพิจารณาเฉพาะแรงงานที่อยู่อาศัยในเมืองไทยมากกว่าสิบปี พบว่าพวกเขามีการย้ายสถานที่ทำงานอย่างน้อยสามครั้ง และทุกครั้งมีการย้ายที่อยู่อาศัย การมีครอบครัวไม่ใช่เงื่อนไขที่ทำให้พวกเขาหลงหลักปักฐาน การย้ายสถานที่

ทำงานเป็นเรื่องของสายสัมพันธ์ส่วนบุคคล และการหลีกเลี่ยงสภาพเงื่อนไขการจ้างที่แย่กว่าที่เก่า เงินรายรับไม่ได้มีความแตกต่างอย่างมีนัยยะสำคัญ ดังจะเห็นได้ว่าแม้พวกเขาจะมีประสบการณ์ในเงื่อนไขทางเศรษฐกิจร่วมกัน ด้วยการคงที่ของรายรับ ที่เพียงพอต่อการผลิตซ้ำทางกายภาพเท่านั้น การถูกกำหนดอยู่ในที่อาศัยแบบชั่วคราวทำให้พวกเขาไม่สามารถพัฒนาความเป็นตัวตนของชนชั้น ขึ้นมาได้ พื้นที่กายภาพนี้จึงไม่เกี่ยวกับการเป็นเจ้าของหรือระยะเวลาเท่านั้น เพราะหากพิจารณาตามเงื่อนไขแบบเสรีนิยมใหม่ การสร้างพื้นที่กายภาพที่มีความยืดหยุ่นอันทำให้ความเป็นปัจเจกชนมีความเข้มข้นส่งผลให้สำนึกทางชนชั้นได้ถูกพัฒนาขึ้นในฐานะผู้ประกอบการมากกว่าผู้ใช้แรงงาน

4.5.2 โครงสร้างชนชั้นบนพื้นที่ทางสังคม (Social- Conceptual Space)

พื้นที่ทางสังคมหรือ Social Space คือภาพสะท้อนของ ความสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่กายภาพ ระบบทางสังคมต่างสถาบันที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ พื้นที่ทางสังคมเป็น “ช่องทางแห่งโอกาส”(ภิญญาพันธุ์พจนะลาวัณย์, 2553)อันนำสู่การรับรู้ตัวตนของแรงงานข้ามชาติ และการได้ประโยชน์จากระบบนั้น ในกรณีนี้ได้แก่ ระบบการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติ ระบบบริการสาธารณสุข ตลอดจนช่องทางการติดต่อกับตัวแทนที่เชื่อถือได้อันนำสู่โอกาสการได้งานที่มีเงื่อนไขการจ้างที่ดีขึ้น หรือการส่งเงินกลับ “ความเป็นทางการ”ของพื้นที่ทางสังคมจึงไม่เกี่ยวข้องกับ การถูกกฎหมายหรือไม่ หากแต่เป็นเรื่องของความน่าเชื่อถือ และคาดหวังได้ สำหรับแรงงานข้ามชาติ

การที่ผู้ใช้แรงงานถูกทำให้เป็นปัจเจกชนภายในสถานที่ทำงานอันเป็นพื้นที่ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสนิยมใหม่นั้น ทำให้การรับรู้ตัวตนของพวกเขาเต็มไปด้วยการแข่งขันและการวิ่งตามประสิทธิภาพ พื้นที่ที่ทำงานจึงได้ผลิตซ้ำความสัมพันธ์การผลิตต่ออีกทอดหนึ่ง ชะตากรรมร่วมของพวกเขาจึงถูกลดทอนให้กลายเป็นเรื่องของความสัมพันธ์การผลิต แบบปัจเจกนิยม หรือผู้ประกอบการเท่านั้น อำนาจของพวกเขาจึงมิใช่อำนาจต่อรองในฐานะมนุษย์หากเป็นเพียงแค่อำนาจต่อรองในฐานะสินค้า

4.5.3 โครงสร้างชนชั้นบนพื้นที่ทางความคิด (Mental-Representational Space)

พื้นที่ ทางความคิดนี้หมายถึงอุดมการณ์ความเชื่อที่เกิดขึ้นในสภาพปัจจุบันอันนำสู่การกำหนดโครงสร้างทางชนชั้น ผ่านกรอบมโนทัศน์ของสถาบันต่างๆ โดยในที่นี้สามารถขยายความถึงแนวคิดอันนำสู่การแสดงออกของผู้คนในพื้นที่ หรือเมื่อนั้น พื้นที่ทางความคิดคือผลของวิภาษวิธีระหว่างพื้นที่ทางกายภาพ และพื้นที่ทางสังคม โดยอาจเปรียบเทียบรูปธรรมได้ว่า ในพื้นที่กายภาพอันได้แก่ บ้านหรือโรงงานถูกกำหนดให้มีโครงสร้างเป็นบ้านหรือโรงงานเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ลักษณะคุณค่าต่างๆที่

ทำให้ บริเวณ15-30 ตารางเมตรนั้นเป็นบ้าน เช่นเดียวกันกับกฎขององค์กรที่ทำให้สิ่งปลูกสร้างบนพื้นที่นี้ได้กลายเป็นโรงงานขึ้นมา (Spicer and Taylor,2004) และในอีกด้านหนึ่งซึ่งก็เป็นเรื่องทางวัตถุ (Material) ดังเช่นพื้นที่แบบแรกเช่นกันก็มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนหมุนเวียน ของแรงงาน เงิน ข้อมูล ข่าวสาร การเคลื่อนที่ทางกายภาพของผู้ใช้แรงงานในทุกกิจกรรม เช่นการเปิดประตูเข้าออก การเข้าห้องน้ำ การกินอาหาร การซื้อขายทอง การทำความสะอาดห้อง พื้นที่ทางความคิดคือผลจากการปะทะกันของสองพื้นที่นี้ เป็นเรื่องอัตวิสัยบนฐานประสบการณ์ของมนุษย์แต่ละคน เป็นเรื่องการทำความเข้าใจ จินตนาการ ความรู้สึก ประสบการณ์จะเป็นตัวตัดสินเกี่ยวกับพื้นที่ที่กายภาพนั้นว่าเราจะรู้สึกอะไรกับมัน พื้นที่ทางความคิดจึงฝังรากลงไปในพื้นที่กายภาพและพื้นที่ทางสังคมโดยมิได้ลดทอนพื้นที่ทั้งสองลง พร้อมทั้งเชื่อมพื้นที่ทั้งสองเข้าด้วยกัน อันก่อให้เกิดการกระทำของคนที่อยู่ในพื้นที่นั้นไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับสิ่งที่ตนคิดก็ได้ พื้นที่ทางความคิดสำคัญที่ถูกสร้างขึ้นมาในการปฏิสัมพันธ์ในสังคมเสรีนิยมใหม่ คือ ความคล้ายกัน ความมีลำดับชั้น และความแตกแยกภายในสังคม (Homogenization, Hierarchization and Social Fragmentation) (Brenner, 2009 :210-223)

ความคล้ายกันดูเหมือนจะเป็นเงื่อนไขที่วางอยู่บนความขัดกันของสองเงื่อนไขหลัง ในเมื่อปัจเจกชนถูกทำให้มีความเหมือนและคล้ายกันในลักษณะหน่วยของอะตอมในสังคมแล้ว หากพิจารณาอย่างผิวเผิน ย่อมไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกและเกิดลำดับชั้น หากแต่ในสังคมเสรีนิยมใหม่ความเหมือนและคล้ายมิได้เป็นไปบนเงื่อนไขของความเป็นมนุษย์หากแต่เป็นไปในฐานะสินค้า ดังนั้นสินค้าย่อมมีความเหมือนกันในเชิงคุณภาพคือ มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนได้เหมือนกัน แต่ย่อมมีความแตกต่างในเชิงปริมาณซึ่งมีมาตรวัดสำคัญคือประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพก็จะเป็นตัวกำหนดวัดความเหลื่อมล้ำของสินค้านั้น แม้สินค้านั้นจะมีประสิทธิภาพมากเพียงใด ก็ไม่ใช่สินค้าทุกชิ้นที่จะดำรงอยู่ในฐานะสินค้าที่มีอำนาจเหนือสินค้าอื่น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีแรงงานหรือผู้ประกอบการบางคนเท่านั้นที่จะประสบความสำเร็จตามจินตภาพแบบเสรีนิยมใหม่ พวกเขาที่มีความคล้ายกันเชิงคุณภาพในฐานะสินค้า แต่ระบบจำเป็นต้องสร้างมาตรวัดเชิงปริมาณให้พวกเขามีความแตกต่างเหลื่อมล้ำและแข่งขันกันอยู่เสมอ โดยจะทำการพิจารณาตามลักษณะสามประการของพื้นที่ทางความคิดแบบเสรีนิยมใหม่ดังนี้ (Lefebvre and Goonewardena, 2008)

-ความคล้ายกัน ในสังคมการผลิตแบบเสรีนิยมใหม่ แรงงานข้ามชาติชาวพม่า ถูกทำให้มีความ “คล้ายกัน” กระบวนการนี้นอกจากปรากฏในลักษณะการเหมารวม การเหยียดชาติพันธุ์ การสร้างความเป็นคนอื่น ที่ปรากฏชัดในประชาสังคมไทยแล้ว ความคล้ายกันนี้เกิดขึ้น

จากการปะทะกันระหว่างพื้นที่กายภาพและพื้นที่ทางสังคม ดังตัวอย่างเช่นแรงงานข้ามชาติ ชาวพม่า ตื่นนอนและหยิบเครื่องแบบพนักงานจากรวดตากผ้า พวกเขาจินตภาพร่วมกันว่าสิ่ง ที่พวกเขาทำมีนัยยะแบบเดียวกันคือการเริ่มต้นวันใหม่ เมื่อถึงที่ทำงานพวกเขาตอกบัตรเข้า ทำงาน ก็มีนัยยะของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าร่วมกัน เช่นกันในห้วงเวลาที่พวกเขาได้รับเงิน ค่าจ้างพวกเขามีจินตภาพร่วมกันเกี่ยวกับการจัดการเงินค่าจ้าง และถูกทำให้คุ้นชินกับความ เหมือนกันนี้ อันหมายความว่าพวกเขาคาดหวังพฤติกรรมของตัวเองในแบบที่เหมือนกัน คาดหวังผลที่จะได้รับเหมือนกัน และมีความเชื่อในการยกระดับในระบบชีวิตผ่านระบบ เหมือนกัน ดังบทสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติที่อยู่เมืองไทยมาได้นานประมาณสามปี

“(คิดว่า)แรงงานข้ามชาติชาวพม่า มีอะไรที่เหมือนกัน) ทุกคนอยากทำงานอยากมีเงิน อยากส่งเงินกลับ มาอยู่ที่นี่ก็ต้องดูแลตัวเอง ที่นี่หาเงินง่าย ขอให้ชยันยังงี้ก็มึงงานยังงี้ก็มีเงิน” (แรงงานข้ามชาติหมายเลข 5,2554)

-การสร้างลำดับชั้น ทุกสังคมล้วนมีลำดับชั้น มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ มีการควบคุม ระหว่างกันอย่างไม่สามารถลดทอนได้ แต่สำหรับสังคมเสรีนิยมใหม่ลำดับชั้นเกิดจาก กระบวนการทำให้เป็นสินค้า และมาตรวัดประสิทธิภาพเชิงปริมาณ ผ่านกลไกการควบคุมเพื่อ คงความเหลื่อมล้ำเชิงปริมาณนั้นไว้ กล่าวคือแม้แรงงานข้ามชาติจะถูกทำให้มีความเหมือนกัน ในฐานะสินค้าที่ดูเสมือนจะสามารถพัฒนาเงื่อนไขประสิทธิภาพเชิงปริมาณได้เท่าๆกันทุกคน แต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่ใช่ทุกคนที่ก้าวไปถึง ความสำเร็จตามชุดคำอธิบายนั้นได้ ดังจะเห็นได้ จากบทสัมภาษณ์

“(ทุกวันนี้ทำงานเก็บเงินเพื่ออะไร) ก็เก็บไว้ใช้จ่ายในช่วงเวลาฉุกเฉิน เจ็บป่วย ส่งเงิน กลับ หรือตอนเปลี่ยนงาน มีเหลือก็ส่งกลับไปให้พ่อแม่บ้าง (อยากกลับพม่าหรือไม่) ถ้าเป็นคน วรรมรู้สึกก็อยากกลับแต่อยู่ที่นี้มันมีงานมีเงิน ได้ส่งเงินกลับถ้าอยู่ที่นั่นก็ไม่มีเงินไม่มีงาน ชีวิต ก็อยู่แบบเดิมๆ”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 7, 2554)

คำตอบเป็นความย้อนแย้งในสังคมเสรีนิยมใหม่ เพราะค่าจ้างที่พวกเขาได้รับเพียงพอ แค่การจ่ายวันต่อวันหรือหากเหลือเก็บก็มิได้มีนัยยะสำคัญมากมาย จากการสำรวจพบว่า พื้นที่ หลังของครอบครัวมาจากเกษตรกรรมแบบยังชีพดังนั้นการส่งเงินกลับจึงมิได้เป็นเรื่องของการ ลงทุนทางธุรกิจ ในแง่นี้การอพยพสู่การเป็นแรงงานข้ามชาติในสมุทรปราการเป็นสัญญาณของการ ยกระดับทางชนชั้นตามจินตภาพแบบเสรีนิยมใหม่ เป็นเงื่อนไขที่ดีขึ้นกว่าเก่า แต่

เช่นเดียวกันสภาพจริงไม่ได้เป็นไปตามจินตภาพที่เสนอไป ร่องรอยรูปธรรมที่พวกเขาเห็นคือ การยกระดับสู่การทำงานในเมืองไทย แต่ข้อเท็จจริงแล้วมันเป็นไปได้หรือไม่ที่พวกเขาจะยกระดับฐานะของตัวเองอย่างต่อเนื่องในสังคมเสรีนิยมใหม่นี้

“(มีใครเป็นตัวอย่างของความสำเร็จที่รู้จักหรือไม่) มีเพื่อนในหมู่บ้านที่ไปทำงานแล้วกลับมาใช้ชีวิตที่ดีขึ้นมีซื้อบ้านใหม่ให้พ่อแม่ได้ มันจับต้องได้ของแบบนี้ (แล้วเพื่อนที่ทำงานในเมืองไทยด้วยกันละ) ยังไม่เห็นนะเพราะเข้ามาพร้อมๆกันอายุเท่าๆกันต้องดูว่าสักพักจะมีใครเก็บเงินได้มากพอที่จะกลับหรือเปล่า แต่พอมาที่เมืองไทยก็ไม่ค่อยติดต่อใครแล้ว สนใจแต่การทำงาน (มีโอกาสได้เงินเยอะขึ้นหรือได้เลื่อนตำแหน่งหรือไม่) ไม่มีหรือครับ พม่าก็เป็นพม่าวันยังค่ำจะให้ทำอะไรได้ ก็มีแต่งงานแบบนี้ ที่ต้องทำคือขยันเก็บตังค์ให้มากกว่าจะได้รีบกลับบ้าน”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 48, 2554)

สำหรับแรงงานที่อาศัยอยู่เมืองไทยมานานก็มีความเห็นยืนยันว่า เป็นไปไม่ได้ที่คนพม่าจะได้รับการยอมรับเลื่อนตำแหน่ง หรือกระทั่งตั้งตัวได้ สำหรับเขาแล้วมันก็เป็นการใช้ชีวิตวันๆเหมือนกันมิได้ต่างกับการทำงานในนา แตกต่างที่อยู่ที่มีความปลอดภัยในชีวิตมากกว่าที่พม่า การทำงานในโรงงานมีความปลอดภัยและไม่ต้องเสี่ยงต่อความอดอยากในการทำเกษตรกรรมแบบยังชีพ

“พ่อแม่เรามีลูกมาก ถ้าแบ่งที่นาก็คงได้ไม่เท่าไรเลยตัดสินใจมาเมืองไทย ที่แรกก็ตั้งใจว่าจะเก็บเงินและกลับไปซื้อที่ดิน ไว้ทำนาไม่ตั้งใจอยู่นาน แต่พออยู่ไปแล้วมันก็คิดว่า ถ้ากลับไปทำนาก็ต้องเจอเรื่องแบบเดิมๆ น้ำก็ท่วมทุกปี วนไปวนมาแบบนี้ มีลูกมีเมียก็จะลำบากก็เลยอยู่เมืองไทยต่อ อย่างน้อยถ้าทำงานได้ก็มีข้าวกิน (เคยคิดเรื่องตั้งตัวหรือเปล่า) หมายถึงอะไร ซื้อบ้านหรือ พี่เคยถามคนไทยที่เป็นคนงานหรือเปล่า คนไทยเองที่ทำงานโรงงานยังซื้อบ้านไม่ได้เลยคนพม่าอย่างผมมีงานให้ทำก็ดีแล้ว มันได้เท่านี้จริงๆ”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 30, 2554)

-การแตกแยกในสังคม ในสังคมที่มีผู้คนมีความคล้ายกันหากแต่ดำรงอยู่อย่างหลวมๆ ล้าพร้อมกับมีร่องรอยของความสำเร็จให้เห็นแต่ไม่สามารถเอื้อมถึง ระบบการผลิตนั้นจะไม่สามารถดำเนินไปได้หากไม่ผลิตซ้ำชุดของความเชื่อต่อไปเรื่อยๆ แต่หากชุดของความเชื่อกับร่องรอยของความเป็นจริงมีความขัดกันมากขึ้น ย่อมนำไปสู่การตั้งคำถามต่อทั้งชุดความเชื่อและสภาพจริงอันเกิดในวิกฤติของระบบทุนนิยมเป็นระยะๆ ดังนั้นกลไกสำคัญคือการรับรู้ที่

เกิดขึ้นต้องเป็นไปในระดับปัจเจกที่ไม่เชื่อมถึงกัน ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของปัจเจกชนมากกว่าปัญหาร่วมของชนชั้นที่แรงงานแต่ละคนต้องจัดการปัญหานี้ด้วยตนเอง ดังนั้นปัญหาในชีวิตประจำวันจึงเป็นเรื่องส่วนบุคคลมากกว่าเรื่องประสบการณ์ร่วมของแต่ละคน

“(เวลามีปัญหาปรึกษาใคร) ไม่ค่อยปรึกษาใครนะ เพราะมันก็ไม่ค่อยมีเรื่องอะไร ถ้าเรื่องเจ็บป่วยก็บอกแฟนให้พาไปหาหมอ เรื่องงานเราก็ตัดสินใจเองเรื่องเปลี่ยนงานไม่ค่อยได้ปรึกษาใครหรอก”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข35, 2554)หญิงแรงงานข้ามชาติชาวพม่าเชื้อสายกระเหรี่ยงแสดงความเห็นเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมของเธอซึ่ง นับเป็นเป็นตัวแทนของแรงงานข้ามชาติที่อยู่ในเมืองไทยมาได้ระยะเวลาหนึ่ง เครือข่ายทางสังคมของเธอมักค่อนข้างจำกัดเช่นเดียวกับแรงงานข้ามชาติทั่วไป ที่รู้จักเพียงเอเยนต์ซึ่งการติดต่อหมายถึงการเหตุการณ์ครั้งใหญ่เช่นการเดินทางกลับหรือการรับญาติมาอยู่ด้วย

“จะว่าไปก็เหมือนเรื่องตลกนะ ใต้เพื่อนที่ตังค์ในบัตร ATM หายมันไม่บอกใครเลยนะ กระทั่งเวลาผ่านไปกินเหล้าด้วยกันมันถึงบอก....สงสัยมันจะอายมั้ง จะว่าไปจริงๆไม่ค่อยรู้เรื่องใครหรอก ไม่ค่อยคุยปัญหาไรกัน ที่พี่เห็นเขาคุยกันก็คุยเรื่องสภาพพระดินฟ้าอากาศ บางทีก็ระบายปัญหากันบ้างแต่ใ้ขอคำปรึกษา ขอความช่วยเหลือไม่ค่อยมีหรอก”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข50, 2554)

“(แล้วปัญหาเรื่องเงินเคยมีหรือเปล่า) จริงๆไม่ค่อยมีหรอก เพราะเราทำงานใช้วันต่อวัน บางคนอาจมีหนี้ที่ต้องส่งให้เอเยนต์แต่ก็ไม่ได้กดดันอะไรมากมายถ้าเดือนไหนให้ซ้าก็ให้ส่งเดือนหน้าไป เคยมีคนที่เขาเจ็บป่วยมาก ๆ ก็ไปใช้สามสิบบาทถ้าเจ็บป่วยเล็กน้อยก็ซื้อยากินเองได้ เคยเห็นคนที่ประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน บริษัทก็จ่ายเงินให้แล้วเขาก็กลับพม่าไป”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข50, 2554)

“(แล้วปกติมีได้ไปเที่ยวพักผ่อนหรือไม่) ไม่ค่อยมีนะเวลารว่างก็เป็นแบบนี้นั่งคุยกัน ไม่ค่อยคุยเรื่องทำงานหรอก ทำไม่หรอก เพราะมันก็เหมือนกัน ปัญหาที่มีกันทุกคนแหละ คุยแล้วเครียดกันไปเปล่าๆ เรื่องจับกลุ่มไปเที่ยวกันหรือมันสำหรับเด็กๆบางคนเพิ่งมาเมืองไทยก็ตื่นตื่นแต่เราอยู่มาหลายปีแล้วตั้งใจทำงานดีกว่า”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 51, 2554)

“(เคยเห็นคนพม่าทะเลากันมั๊ย) มันก็มีเป็นปกติแหละ แต่ไม่รุนแรงแบบที่เป็นข่าวว่าฆ่าแกงไรกัน เพราะจริงๆแล้วต่างคนต่างอยู่มากกว่า อัยว่าแต่คนพม่าไม่คกระเหรี่ยงมอญ ก็ต่างคนต่างอยู่บางทีก็รู้จักชื่อกัน ยกเว้นเด็กรุ่นใหม่ ที่เขามี MOU แล้วมาพร้อมกันทำงานที่เดียวกัน”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 47, 2554)

“กับเอเยนต์ไม่ค่อยมีปัญหาหรอก เพราะเขามีหน้าที่ดูแลเรา เราให้เงินเขาไปเขาจัดการปัญหาให้เรา จะมีบางคนเข้ามาแล้วปรากฏว่าไม่ได้งาน หรืองานไม่ได้เป็นแบบที่เอเยนต์บอกไว้ก็อาจจะมีปัญหาแต่ก็ไม่ได้โวยวายอะไร เพราะไม่รู้จะโวยวายกับใคร เพราะมันก็เข้าเมืองผิดกฎหมาย ได้แต่บ่นว่าชวยไป เป็นเรื่องของเวรกรรมไป เพราะคนส่วนใหญ่เขาไม่มีปัญหา...เพราะสุดท้ายอาจจะนานหน่อยแต่ยังไงก็จะได้งาน”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 47, 2554)

ในท้ายสุดแล้วกระบวนการที่ทำให้ผู้ใช้แรงงานข้ามชาติชาวพม่าแยกขาดออกจากประสบการณ์ร่วมได้สะท้อนในวิถีคิดแบบปัจเจกนิยมในการจัดการปัญหา อันเป็นวิถีการจัดการปัญหาที่ปลายเหตุและเก็บตกซึ่งยังคงพบในวิถีคิดขององค์กรพัฒนาเอกชนทั่วไปในการพยายามสร้าง “ทุนมนุษย์” ของแต่ละปัจเจกชนเพื่อแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น ซึ่งมีได้ลดทอนกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เกิดขึ้นกับตัวแรงงานแต่อย่างใด ในเงื่อนไขสามประการข้างต้นอันได้แก่ การสร้าง ความคล้าย ลำดับชั้น และความแตกแยก ทำให้พื้นที่ทางความคิดของแรงงานข้ามชาติมุ่งเน้นอยู่กับการเอาตัวรอดในความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่โดยมิสามารถตั้งคำถามได้

4.6 บทสรุป

การแปรสภาพสู่การเป็นพื้นที่เสรีนิยมใหม่ของสมุทรปราการมิได้เป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเท่านั้นหากแต่หมายรวมถึงเงื่อนไขเชิงคุณภาพและการกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจเงื่อนไขสำคัญคือการกำหนดกลไกการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้า สมุทรปราการพัฒนาจากการเป็นปลายทางของแรงงานอพยพภายในประเทศ เพื่อตอบสนองระบบอุตสาหกรรมส่วนต่อขยายจากกรุงเทพมหานคร สู่การเป็นปลายทางการอพยพของแรงงานข้ามชาติ เพื่อการเป็นพลังการผลิตที่ตอบสนองต่อ กระบวนการสะสมแบบยืดหยุ่น อันเริ่มต้นด้วยการนำเข้าพลังการผลิตรูปแบบใหม่ซึ่งมีความเป็นสินค้าอย่างเข้มข้น แต่ความยืดหยุ่นของสมุทรปราการนี้ปรากฏเฉพาะในการควบคุมแรงงานในฐานะสินค้าเท่านั้น ขณะที่แรงงานในฐานะมนุษย์กลับถูกดูถูกกลืนในเมืองนี้ ตามลักษณะ อนาคตนาการของเมือง อันนำไปสู่ประเด็นคำถามสำคัญอันจะนำเสนอในบทถัดไป ว่า แรงงานข้ามชาติชาวพม่าดำรงชีวิตในเมืองนี้ได้อย่างไร ผ่านระบบสวัสดิการของระบบทุนนิยมที่มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้นภายใต้ความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่

บทที่ 5

ลักษณะผู้อพยพ และเงื่อนไขเศรษฐกิจการเมืองประเทศต้นทาง

5.1 ความนำ

ในบทนี้จะชี้ให้เห็นถึงลักษณะของผู้อพยพที่ปรากฏในกรณีศึกษาที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้โดยฉายให้เห็นถึงมูลเหตุของการอพยพโดยพิจารณาจากเงื่อนไขประเทศต้นทางผ่านมุมมองเศรษฐกิจการเมือง โดยชี้ให้เห็นถึงลักษณะของผู้อพยพที่มีความแตกต่างกันเมื่อพิจารณาตามเงื่อนไขเวลาของการอพยพ ลักษณะการอพยพในช่วงทศวรรษ 2540 ชี้ให้เห็นถึงแรงงานอพยพที่มีลักษณะการลี้ภัยทางการเมืองควบคู่กับการลี้ภัยทางเศรษฐกิจ การอพยพของแรงงานรุ่นนี้โดยมากมีลักษณะที่ “ไปตายเอาดาบหน้า” และเป็นกรอพยพที่ปราศจากข้อมูลของประเทศปลายทางโดยเปรียบเทียบกับแรงงานรุ่นหลัง พวกเขาเริ่มต้นการอพยพเข้าสู่เมืองชายแดนก่อนมีการปรับตัวเมื่อมีการสะสมประสบการณ์หรือเครือข่ายที่มากขึ้นก่อนการอพยพเข้าสู่พื้นที่เมืองอุตสาหกรรมต่อไป เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานอพยพในช่วงทศวรรษ 2550 แรงงานมีการเตรียมพร้อมมากกว่าแรงงานรุ่นก่อนโดยเปรียบเทียบ การอยู่ในเมืองไทยเป็นไปในลักษณะการลงทุนมีเป้าหมายที่คาดการณ์ไว้ก่อน อันมีนัยยะของการอยู่เมืองไทยในรูปแบบแรงงานในฐานะสินค้า ในสังคมการผลิตแบบเสรีนิยมใหม่ นอกจากนี้พวกเขามีความยึดโยงกับพื้นที่ต้นทางที่สูงกว่าโดยเปรียบเทียบกับแรงงานรุ่นก่อนหน้านี้ การเป็นแรงงานรุ่นหนุ่มสาวพวกเขามีความคาดหวังในการสร้างเนื้อสร้างตัวและยกระดับฐานะของตนเองในประเทศต้นทางมากกว่าการปรับตัวสู่การใช้ชีวิตในประเทศไทย ความแตกต่างของแรงงานอพยพของแต่ละรุ่นสามารถเห็นได้ชัดจากการคำนวณค่าเสียโอกาสทางเศรษฐกิจ และกระบวนการให้เหตุผลตามตรรกะแบบเสรีนิยมใหม่

การคำนวณค่าเสียโอกาสของแรงงานข้ามชาติมีลักษณะการคำนวณผลได้ทางวัตถุ หรือการทำให้เงื่อนไขต่างๆ กลายสภาพเป็นวัตถุที่สามารถคิดคำนวณได้ การคำนวณค่าเสียโอกาสจึงผ่านกระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้นโดยวางเงื่อนไขเริ่มต้นที่ประเทศต้นทาง เอเยนต์ในฐานะผู้นำเข้าแรงงานข้ามชาติมีบทบาทสำคัญ แม้ด้านหนึ่งพวกเขาจะเป็นผู้แสวงประโยชน์จากผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ แต่ในอีกด้านหนึ่งตัวแทนนำเข้าแรงงานข้ามชาติมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทำให้เป็นวัตถุของภาพชีวิตที่ประเทศปลายทาง โดยเชื่อมร้อยกับเงินที่ลงทุน และโอกาสที่จะได้รับการอพยพ

เมื่อเข้าสู่กระบวนการอพยพแล้วสิ่งที่ตามมาคือการให้เหตุผลของการอพยพที่เป็นมากกว่าผลได้ทางเศรษฐกิจ กระบวนการให้เหตุผลของการอพยพที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีใช้เพียงกระบวนการให้เหตุผลของปัจเจกชนเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงการให้เหตุผลของตัวระบบบนค่าจ้างตามแนวทฤษฎีเตอร์ที่มีต่อผู้ใช้แรงงานการกำหนดระเบียบและการควบคุมตัวเองของแรงงานข้ามชาติถูกวางบนเงื่อนไข “คุณภาพมนุษย์” มนุษย์เศรษฐกิจที่มีเวลาจำกัด ระบบค่าจ้างกลายเป็นสวัสดิการพหุอย่างเดียวของพวกเขา มีเป็นเครื่องรับประกันการซื้อชีวิตของพวกเขาคืนเมื่อสิ้นสุดการทำงานในประเทศไทย กลไกการควบคุมผ่านการให้เหตุผลของตัวโครงสร้างนี้ทำงานอย่างเป็นระบบเมื่อปัจเจกชนคิดว่าพวกเขาทำด้วยเจตจำนงของพวกเขาเองมิใช่การผลักดันของตัวโครงสร้าง การควบคุมนี้ประกอบด้วยการกำหนดให้ปัจเจกชน มีความผูกพันกับสังคมในระดับต่ำผ่านการรับผิดชอบต่อตัวเองระดับสูงการสร้างหนี้ระยะยาว การเพิ่มความเข้มข้นของการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ การกำหนดคุณภาพมนุษย์ รวมถึงกลไกการควบคุมผ่านกลไกภาษาศาสตร์สังคม เงื่อนไขเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้สวัสดิการเน้นค่าจ้างดำเนินการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้าได้ราบรื่นมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าแม้รัฐจะเล็งลง แต่กลไกการควบคุมที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจกชนสูงขึ้น ในสังคมการผลิตเสรีนิยมใหม่

5.2 แรงงานอพยพช่วง ทศวรรษ 2540 และแรงงานอพยพช่วง ทศวรรษ 2550

เงื่อนไขสำคัญที่ต้องคำนึงประกอบเมื่อเปรียบเทียบลักษณะของผู้อพยพในช่วงสองทศวรรษ โดยภาพกว้างของการเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่าแรงงานข้ามชาติในช่วงทศวรรษ 2540 มีลักษณะการเป็นผู้อพยพด้วยเหตุผลทางการเมืองหรือการลี้ภัยทางเศรษฐกิจอันมีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการเมือง อันเนื่องมาจากเหตุการณ์จลาจลในประเทศพม่าในช่วงทศวรรษ 1990 อันมีความเกี่ยวข้องเนื่องจากริทธิทธิเศรษฐกิจ เงื่อนไขข้างต้นมีความเกี่ยวข้องกับการขยายตัวของเมืองชายแดนในช่วงวิกฤติการเงินเอเชีย การย้ายฐานการผลิตของบริษัทข้ามชาติสู่พื้นที่การผลิตที่มีต้นทุนต่ำกว่า แต่โรงงานไร้ราก ตามพื้นที่เมืองชายแดนก็มีใช้คำตอบระยะยาวสำหรับการสะสมทุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานยังคงปรากฏในพื้นที่เมืองใหญ่ ในอีกทศวรรษถัดมาแรงงานอพยพรุ่นใหม่อพยพด้วยเงื่อนไขความเป็นผู้ประกอบการสูงมีการวางแผนมากขึ้น การอพยพของแรงงานรุ่นที่สองมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการเมืองภายในประเทศน้อยกว่าแรงงานรุ่นก่อนหน้า พวกเขาอพยพเข้าสู่พื้นที่ใจกลางการผลิตผ่านระบบตัวแทนนำเข้า ที่มีการประสานงานและให้ข้อมูลอย่างเป็นระบบ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้พวกเขามีความ

คาดหวังในชีวิตที่ต่างไปจากแรงงานรุ่นก่อนหน้า พวกเขาใช้ชีวิตในพื้นที่เสรีนิยมใหม่อย่างต่อเนื่องอันส่งผลให้ “ครึ่งชีวิต” ของแรงงานในฐานะสินค้าของพวกเขาหดสั้นลงโดยเปรียบเทียบ ประเด็นที่น่าสนใจคือพื้นที่ประเทศปลายทางมิได้ถูกคาดหวังในฐานะพื้นที่ที่ทำการผลิตซ้ำพวกเขา ระยะเวลาการทำงานในสมุทรปราการถูกพิจารณาในฐานะสภาพชั่วคราวที่ไม่จำเป็นต้องผูกมัด หรือต่อสู้เพื่อเหตุผลอื่นใดเว้นแต่เงื่อนไขการคงอยู่ในรูปแบบแรงงานในฐานะสินค้าเท่านั้น

1. แรงงานข้ามชาติ ช่วงคาบเกี่ยวทศวรรษ 2540

แรงงานข้ามชาติกลุ่มนี้ไม่มีค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินก่อนขณะเดินทางเข้าประเทศไทยโดยมากได้รับโอกาสจากการชักชวนของคนรู้จัก การได้รับเอกสารสิทธิ เป็นไปตามประกาศของรัฐบาลแต่ละยุค ภูมิหลังของแรงงานอพยพกลุ่มนี้มักเป็นคนหนุ่มสาวซึ่งไม่มีภาระผูกพัน จากการสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติชาวพม่าที่อยู่เมืองไทยมากกว่าสิบห้าปีขึ้นไปมีโอกาสกลับบ้านเพียง ครั้งเดียว หรือสองครั้งเป็นอย่างมากตามความจำเป็น ชีวิตของพวกเขาโดยมากอาศัยอยู่ในเมืองไทย หลายคนใช้ชีวิตในเมืองไทยมากกว่าอยู่ในประเทศพม่า (โดยมากแล้วแรงงานอพยพรุ่นนี้เริ่มอพยพสู่เมืองชายแดนราวอายุ 15-18 ปี ในช่วงทศวรรษ 1990) ในแง่เศรษฐกิจการเมืองแรงงานกลุ่มนี้ถูกควบคุมด้วยวิถีคิด ชีกอุปทาน และมีวินัยทางการคลังอย่างเคร่งครัด แต่ด้วยรายได้ที่ต่ำทำให้รายได้แทบทั้งหมดถูกใช้จ่ายสำหรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แม้แรงงานกลุ่มนี้จะไม่มีค่าใช้จ่ายด้านการส่งเงินกลับและไม่มีความจำเป็นต้องติดต่อด่วนหน้าเข้าแรงงานข้ามชาติเหมือนแรงงานรุ่นหลังแต่พวกเขากำลังประสบปัญหาในชีวิตประจำวันเมื่อพวกเขาต้องใช้ชีวิตในเมืองไทย ด้วยเงื่อนไขเศรษฐกิจแบบคนไทยแต่งงาน มีลูก พร้อมด้วยอายุที่มากขึ้น ดังเรื่องเล่า แรงงานข้ามชาติหมายเลข 50 (2554) แรงงานข้ามชาติชาวพม่าเชื้อสายกระเหรี่ยงซึ่งเข้ามาเมืองไทยในช่วงปี 1990

เขาเล่าว่าเขาเข้ามาเมืองไทยทางเจดีย์สามองค์ ทำงานอยู่ที่เมืองชายแดนด้วยวัยเพียงแค่ 15 ปี ทำงานก่อสร้างทั่วไปทำงานอยู่ได้ไม่ถึงปีก็มีคนชวนไปกรุงเทพ ไม่มีค่าใช้จ่ายแค่ขึ้นรถไปทำงานก่อสร้างที่บางบอนโดยได้เสนอค่าจ้างวันละ 70 บาททำอยู่ได้สักพักนายจ้างจ่ายเงินค่าจ้างไม่ครบ โดยบอกค้างค่าจ้างประมาณ 2000 บาท แคะได้รับภายหลังเพียง 500 บาท ขณะนั้นเพื่อนฝูงที่มาจากหมู่บ้านเดียวกันราวสิบคนก็เริ่มแยกย้ายกันไปในที่ต่างๆ จึงตัดสินใจย้ายไปทำงานก่อสร้างแถวยานนาวาทำอยู่ได้ปีกว่า ภายหลังมีคนงานโดนไฟฟ้าช็อตเสียชีวิต เขาจึงตัดสินใจย้ายกลับมาทำงานที่เดิมทำอยู่สักพักจึงย้ายมาทำงานที่โรงงานพลาสติกแถววัดมหาวงศ์ (สำโรงเหนือ) ถึงตอนนี้เริ่มพูดไทยได้เยอะขึ้น เริ่มมีเพื่อนฝูงมีชวนกันกินเหล้าเล่น การพนัน ใช้จ่ายเห็ดติดบ้าง จนในที่สุดในปี 2538 ได้งานเป็นคนแบกข้าวสารแถวราชบุรีบูรณะที่นี้ทำงานอยู่ถึงแปดปีและได้แต่งงานกับแรงงานอพยพชาวมอญ

ช่วงนี้ ทำงานตั้งแต่ 8.00-17.00 น. ได้รับค่าจ้างตามจำนวนกระสอบที่ยกได้ นับว่าเป็นงานที่หนักมาก แต่ได้ค่าตอบแทนดี ตกวันละ 450-500บาท ถือว่าเยอะมากสำหรับสมัยนั้น ช่วงที่ทำงานเป็นกรรมกรแบกข้าวสารนี้เป็นช่วงที่เริ่มใช้ใบกระท่อม ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่ห้าของกรรมกรแบกข้าวสาร ช่วงนี้เริ่มเก็บเงินได้โดยแปรเปลี่ยนทรัพย์สิน แต่หลังถูกตำรวจจับแถวบางปะกอกเสีย สร้อย นาฬิกาไปหลายพันเลยไม่คิดเก็บตั้งอีกต่อไป ทำงานได้ราวแปดปีงานเริ่มน้อยลงเนื่องจากเจ้าแกเริ่มเอาเครื่องจักรมาใช้ ไม่มีงานเข้ามาว่างอยู่สองเดือน จึงตัดสินใจย้ายมาทำงานที่โรงงานอันดามัน (โรงงานห้องเย็น) ตามคำสั่งชวนของญาติฝ่ายภรรยา ที่ตำบลท้ายบ้าน สมุทรปราการ (สะพานปลา) ได้รับค่าตอบแทน 215 บาทต่อวันมีลูกสาวหนึ่งคนอายุ 8 ปี

เรื่องราวของแรงงานข้ามชาติหมายเลข 50 เป็นภาพสะท้อนแรงงานอพยพระหว่างประเทศรุ่นแรกที่ใช้ชีวิตในเมืองไทยโดยปราศจากหลักประกันมีการเปลี่ยนงานอยู่บ่อยครั้ง จากประสบการณ์การทำงาน เขาเคยพบว่า ขณะที่ทำงานเป็นกรรมกรแบกข้าวสาร มีแรงงานชาวกัมพูชาเสียชีวิต ขณะนั้นมีสภาพแรงงานทำให้ญาติแรงงานดังกล่าวได้รับค่าชดเชยนับแสนบาท เป็นเหตุให้เขามีความสนใจด้านสิทธิการรวมตัวของแรงงาน เนื่องด้วยสภาพปัจจุบัน หมู่ละอยู่ไม่มีเงินเก็บ และไม่มีภาระที่ต้องส่งเสียให้ญาติพี่น้องที่ทางพม่า ครอบครัวแม้ไม่มีหนี้ระยะยาว แบบแรงงานทั่วไป สิ่งสร้างภาวะความกังวลด้านจิตใจคือ ภาระที่เพิ่มขึ้นและสถานะของตัวเองที่เริ่มมีอายุมากขึ้น ความไม่มั่นคงในอนาคตสร้างภาระที่หนักอึ้งแก่เขาแม้จะไม่มีหนี้ที่เป็นตัวเงินเลยก็ตาม

2. แรงงานข้ามชาติชาวพม่าที่เข้าสู่ประเทศไทยหลังหลังทศวรรษ 2550

การอพยพของแรงงานรุ่นนี้มีการคิดคำนวณผลได้ทางธุรกิจมากกว่า แรงงานที่อพยพในทศวรรษก่อนหน้า หากพิจารณาตามคำอธิบายแบบ เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกการอพยพของแรงงานรุ่นนี้สามารถพิจารณาผ่านปัจจัยตั้งและปัจจัยผลัก โดยการคิดคำนวณค่าเสียโอกาส การลงทุนข้ามพรมแดน 7000-10000 บาท เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างหนี้ บ่อยครั้งที่เงินจากการขายและจำนองที่ไม่เพียงพอต่อการเดินทางซึ่งงบประมาณมักจะบานปลาย ค่าเช่าห้องพักเดือนแรกมักถูกหยิบยืมจากตัวแทนการนำเข้า สิ่งเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของการก่อหนี้ แต่โดยมากแล้วหนี้เหล่านี้อยู่ในวิสัยที่สามารถชำระได้ไม่ได้เป็นภาระทางตัวเงินระยะยาว แรงงานกลุ่มนี้เป็นคนรุ่นหนุ่มสาวที่มีเครือข่ายและทุนทรัพย์ อนาคตของพวกเขาแตกต่างจากแรงงานอพยพรุ่นแรกพวกเขามีความหวังที่จะกลับประเทศเงินที่เหลือเก็บส่วนมากถูกส่งกลับไปยังประเทศต้นทาง คำว่าหนี้ระยะยาวของพวกเขาจึงมิใช่เรื่องตัวเงินเช่นเดียวกัน หากแต่เป็นเรื่องของภาระความรับผิดชอบและความตึงเครียดจากความมั่นคงในการ

ทำงาน แรงงานกลุ่มนี้มีความตื่นตัวเรื่องสิทธิแรงงานน้อยกว่าแรงงานรุ่นก่อน พวกเขาใส่ใจในอำนาจต่อรองขอตัวเองน้อยกว่าและคิดเรื่องการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในเมืองไทยเป็นอันดับแรก หน้าที่สำคัญมากกว่าตัวเงินในชีวิตประจำวัน คือหนี้ทางสังคมและภาระผูกพันกับประเทศต้นทาง ได้เพิ่มอัตราการระบอบการทำให้เป็นสินค้าของผู้ใช้แรงงานรุ่นหนุ่มสาวสูงขึ้นเช่นกัน

แรงงานจำแนกตามจำนวนปีที่อยู่ในประเทศไทย	ลักษณะค่าใช้จ่ายหลัก	ประมาณร้อยละของรายได้
0-10 ปี	ค่าใช้จ่ายด้านการส่งเงินกลับ และใช้หนี้ค่าเดินทาง	30-40%
10ปีขึ้นไป	ค่าใช้จ่ายด้านอุปโภค บริโภค พื้นฐาน	70-80%

ตาราง 5.1 แสดงลักษณะค่าใช้จ่ายเมื่อเทียบกับรายได้

จากตาราง 5.1 แสดงให้เห็นว่า แรงงานรุ่นใหม่มีค่าใช้จ่ายหลักกับการส่งเงินกลับไปยังประเทศต้นทาง อันเป็นภาพสะท้อนกลไกการวางหนี้ทางสังคมระยะยาวแก่ผู้อพยพ ซึ่งมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดีกว่าผู้อพยพรุ่นก่อนหน้าโดยเปรียบเทียบ พวกเขามีได้เผชิญเงื่อนไขการอพยพในลักษณะการบังคับอพยพหรือการเดินทางโดยปราศจากจุดหมาย หากพิจารณา องค์ประกอบของคำอธิบายแบบเสรีนิยมใหม่ว่า ด้วย “ภาษีต่ำ และ หนี้สูง” แรงงานอพยพรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะมีความผูกพันกับประเทศปลายทางน้อยลง และจำกัดตัวเองอยู่ในปริมาณพลทางเศรษฐกิจเท่านั้น การจำกัดตัวเองเพื่อผลประโยชน์ด้านการผลิตซ้ำทางกายภาพ ทำให้เกิดภาวะความเป็นปัจเจกชนสูงและแปลกแยกตนเองจากชุมชนที่อยู่จริง (Actual Community) สูญการผูกพันกับ ชุมชนจินตกรรม ตามแบบฉบับเสรีนิยมใหม่

Philip Mirowski ได้ระบุนัยสำคัญของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ว่า “ปัจเจกชน ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลไม่สามารถกระทำผิดได้ หากพวกเขามีความสามารถ และคิดว่าการลงทุนต่อกิจกรรมนั้นมีความคุ้มค่า” ในบริบทแรงงานข้ามชาติตราบไต่ที่พวกเขาไม่ถูกจับและมีค่าใช้จ่ายพอสำหรับการจดทะเบียนหรือติดสินบนเจ้าหน้าที่รัฐไทย การเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน ของทุน บรรษัท และนิติบุคคลเป็นเรื่องปกติและได้รับการส่งเสริมแต่การเคลื่อนย้ายเสรีของแรงงานมักได้รับการตั้งคำถาม สาเหตุสำคัญมาจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานมักมิได้หมายความว่าเพียงการเคลื่อนย้ายของ

แรงงานในฐานะสินค้า หากแต่คือการเคลื่อนย้ายแรงงานในฐานะมนุษย์ ความเป็นมนุษย์เป็นเงื่อนไขที่สร้างความลำบากยิ่งต่อ “การวัดได้” ความเป็นมนุษย์จึงนับเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐเสรีนิยมใหม่เสรีนิยมใหม่ที่ต้องการทุน ความเป็นผู้ประกอบการ และประสิทธิภาพโดยไม่ต้องการความเป็นมนุษย์ แรงงานข้ามชาติเติมเต็มเงื่อนไขการต้องการพลังแรงงานราคาถูก และมีต้นทุนการผลิตต่ำ แต่ในขณะเดียวกันไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ความเป็นมนุษย์ที่ติดตัวมากับผู้ใช้แรงงานจำเป็นต้องทำให้อยู่ภายใต้ ชุดความคิดว่าด้วยเสรีภาพตามแบบแผนของคำอธิบายแนวเสรีนิยมใหม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เสรีภาพในการควบคุมตัวเองของปัจเจกชนให้มีให้ชัดเจนประโยชน์ต่อการสะสมทุน

นอกจากนี้ภาพสะท้อนการควบคุมของรัฐไทยเป็นต้นแบบการแปรสภาพความมั่นคงของรัฐสู่ความมั่นคงแบบเสรีนิยมใหม่²⁴ ผ่านกลไกตลาดและมูลค่าแลกเปลี่ยน โดยพิจารณาจากเงื่อนไขของแรงงานข้ามชาติดังนี้

1. รูปแบบการจดทะเบียนและการให้บัตรสีชมพู ปริมาณแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติชาวพม่าทั้งที่เข้าเมืองถูกกฎหมาย และผิดกฎหมาย (ไม่มีเอกสารแสดงตัวตน) ยังคงไม่มีตัวเลขที่ตายตัวข้อมูลของหน่วยงานทางการมีความแตกต่างกันด้วยวิถีวิทยาของการเก็บข้อมูล และนิยามปัญหา เช่นเดียวกันกับหน่วยงานด้านการพัฒนาเอกชน อันทำให้ข้อมูลออกมาอยู่ในลักษณะ “สถิติในบริบทสังคม” ที่มีความเป็นอัตวิสัย มากกว่าวัตถุวิสัย อย่างไรก็ตาม ข้อมูลด้านปริมาณแรงงานข้ามชาติได้รับการตีความร่วมกันจากหน่วยงานต่างๆอย่างมีจุดร่วมที่น่าสนใจคือ ปริมาณแรงงานข้ามชาติที่มีอยู่ กำลังทำทนาย มิติด้านความมั่นคงของรัฐ และ/หรือ ความมั่นคงของมนุษย์ อันจำเป็นต้องนำไปสู่การควบคุมและแทรกแซงบางอย่าง

รูปธรรมของการสังเคราะห์รูปแบบความมั่นคงของรัฐเสรีนิยมใหม่กับเสรีภาพปัจเจกชนปรากฏอยู่ที่แนวทางการจดทะเบียนของรัฐไทยผ่านการจดทะเบียน ผ่าน “บัตรอนุญาตแรงงานต่างด้าว” อันประกอบด้วย บัตรสีต่างๆอันสะท้อนกลุ่มอาชีพของแรงงานข้ามชาติ บัตรดังกล่าวนี้เป็นการจำกัด

²⁴ เมื่อพิจารณานิยามรัฐเสรีนิยมใหม่ได้มีข้อแตกต่างกับแนวคิดเสรีนิยมแบบดั้งเดิมคือ สิทธิเสรีภาพแบบปัจเจกชน มนุษย์นิยม สิทธิมนุษยชนถูกสร้างและนิยามใหม่ผ่านปริมาณตลาดทางเศรษฐกิจ เสรีนิยมใหม่ดูเหมือนเป็นแนวคิดที่ปลอดอุดมการณ์ทางการเมือง ตามที่ Hayek ได้ระบุว่า “กลไกตลาดเป็นเครื่องมือการประมวลผลข้อมูลได้ดีกว่าสมองมนุษย์โดยที่ยังทำงานบนรูปแบบของสมองมนุษย์” แต่ในขณะเดียวกัน Foucault ชี้ให้เห็นว่า สิทธิเสรีนิยมใหม่มักถูกเข้าใจว่าเป็นนโยบายการปล่อยตลาดเสรีแต่แท้จริงแล้ว เสรีนิยมใหม่เป็นการควบคุมทางจิตวิทยา กิจกรรมทั่วไปของมนุษย์ อันเป็นการแทรกแซงดาวตลอดทุกกิจกรรมของมนุษย์ กล่าวอีกนัยหนึ่งสิทธิเสรีนิยมใหม่ได้ทำลายอำนาจรัฐหากแต่ได้ปรับเปลี่ยนหน้าที่และขอบเขตของรัฐ หากพิจารณาวิภาษวิธีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพปัจเจกชนและความมั่นคงของรัฐ มิใช่ทางสองแพร่งใหม่แต่อย่างใด หากแต่สำหรับสังคมเสรีนิยมใหม่นั้นกลไกการประสานความขัดแย้งข้างต้นนั้นถูกคิดคำนวณผ่านผลได้ทางเศรษฐกิจ เสรีภาพของปัจเจกชนและความมั่นคงของรัฐจึงไม่ใช่ การแข่งขันแบบ Zero-Sum ในลักษณะสัญญาประชาคมตามคำอธิบายเสรีนิยมดั้งเดิมหากแต่เป็นการแปรสภาพเงื่อนไขเชิงคุณภาพสู่ระบบมูลค่าแลกเปลี่ยนของทั้ง ปัจเจกชน และสังคมเสรีนิยมใหม่

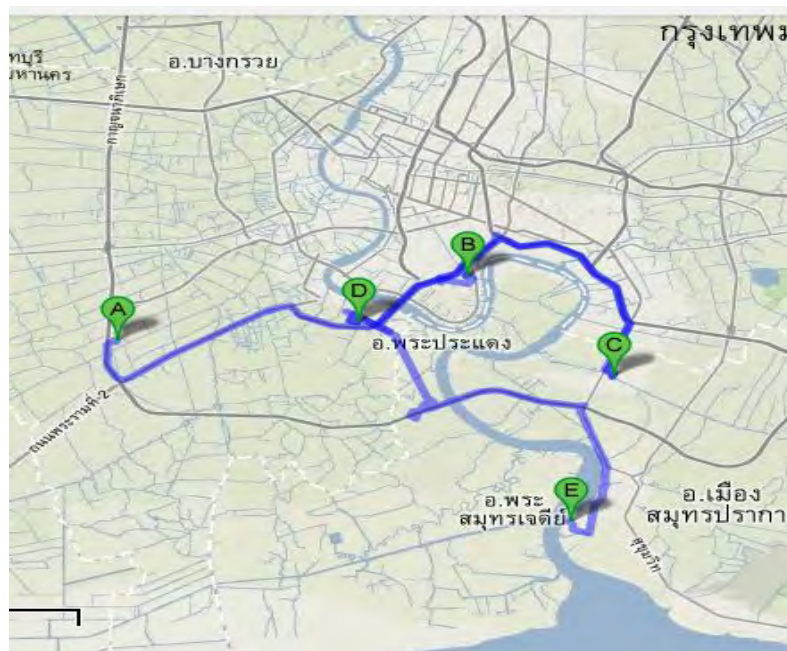
แรงงานข้ามชาติให้ประกอบอาชีพตามที่ระบุในบัตรกับนายจ้างที่นำไปจดทะเบียนรวมถึง การไม่อนุญาตให้เคลื่อนย้ายจากพื้นที่ที่ได้ลงทะเบียนไว้ โดยมีรายละเอียดของบัตรสีดังนี้

- 1.อาชีพประมง บัตรสีฟ้า
- 2.อาชีพเกษตรกร (รับจ้างภาคเกษตร) บัตรสีเขียว
- 3.อาชีพก่อสร้าง บัตรสีเหลือง
- 4.อาชีพต่อเนื่องประมง บัตรสีส้ม
- 5.อาชีพผู้รับใช้ในบ้าน เป็นบัตรสีเทา
- 6.อาชีพอื่นๆ 19กิจการเป็นบัตรสีชมพู

แม้นโยบายดังกล่าวของกระทรวงแรงงานในปี 2552 จะเป็นภาพสะท้อนวิถีคิดแบบเน้นรัฐชาติ ในการแก้ปัญหาการว่างงานในช่วงวิกฤติการว่างงานโดยเป็นความพยายามในการสงวนงานให้แก่คนไทยเจ้าของสัญชาติ อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าวได้สร้างรูปแบบการควบคุมความสัมพันธ์การผลิตที่มีประสิทธิภาพแก่สังคมเสรีนิยมใหม่ขึ้นมา อันหมายความว่าแรงงานข้ามชาติหนึ่งคนจะได้รับการยอมรับ ในฐานะช่างก่อสร้าง หรือพนักงานแกะหัวกุ้ง ในจังหวัดสมุทรปราการเท่านั้น พวกเขาสามารถเป็นอย่างอื่นได้เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตหรือเสียค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนใหม่ ความเป็นมนุษย์ของเขามีได้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ในสังคม (Intrinsic Value) หากแต่เกิดจากการ “ซื้อคืน”(Exchange Value) จากค่าจ้างที่พวกเขาได้รับ ซึ่งแน่นอนว่าค่าตอบแทนที่พวกเขาได้รับถูกกำหนดให้เพียงพอสำหรับการผลิตซ้ำทางกายภาพ เสรีภาพที่พวกเขาได้รับจึงเป็นเสรีภาพในการสร้างมูลค่าแลกเปลี่ยนในสังคม เช่นเดียวกันความมั่นคงของรัฐเสรีนิยมใหม่ก็อยู่ด้วยการสร้างมูลค่าแลกเปลี่ยนของปัจเจกชน โดยให้มิติความเป็นมนุษย์ถูกแยกเป็นอีกปริมาตรหนึ่งซึ่งสามารถถูกซื้อได้ผ่านระบบกลไกตลาด

แม้การจำกัดอาชีพผ่านการลงทะเบียนรับบัตรแรงงานต่างด้าวชั่วคราวจะไม่มีผลในทางปฏิบัติ กล่าวคือ แม้สามารถนำแรงงานนอกระบบและปราศจากเอกสารสิทธิมาขึ้นทะเบียนได้ในปีเดียวกันแต่มิได้บรรลุผลตามแนวทางนโยบายที่วางไว้ อันได้แก่การจำกัดแรงงานข้ามชาติให้อยู่ในภาคธุรกิจที่กำหนด หรือทำให้แรงงานไทยเข้าสู่ภาคการผลิตเดียวกันกับแรงงานข้ามชาติด้วยค่าจ้างที่เท่ากัน แต่เป็นการวางบรรทัดฐานสำคัญว่าด้วยกลไกการควบคุมแรงงานภายใต้ความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่ เพราะในทางปฏิบัติแล้ว ในแรงงานที่ได้รับค่าจ้างระดับต่ำในเมืองไทย แรงงานข้ามชาติมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนงานน้อยกว่าแรงงานไทยโดยเปรียบเทียบพวกเขา มีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่จำกัด และการมี

ประสบการณ์ที่มากขึ้นในแต่ละสถานประกอบการมิได้เป็นการรับรองการได้รับค่าตอบแทนที่เพิ่มมากขึ้น การย้ายที่ทำงานเป็นไปค่อนข้างจำกัดโดยเปรียบเทียบเนื่องด้วยความแตกต่างของลักษณะงาน และฐานค่าตอบแทน รูปแบบการจดทะเบียนข้างต้นจึงเป็นกระบวนการทำให้ความสัมพันธ์ที่มีอยู่แล้วเป็นทางการมากขึ้นภายใต้วลีความมั่นคงของรัฐ

รูปภาพ 5.1 แสดงการเคลื่อนย้ายของแรงงานข้ามชาติในช่วงอายุของพลังแรงงาน

รูปภาพ 5.1 แสดงการเดินทางเปลี่ยนที่ทำงานของแรงงานข้ามชาติหมายเลข 50 ตลอดสิบกว่าปีซึ่งจำกัดอยู่เฉพาะพื้นที่กรุงเทพตอนใต้และสมุทรปราการเท่านั้น ดังนั้นแม้ไม่มีกฎหมายบังคับแรงงานข้ามชาติโดยมากก็จะเผชิญเงื่อนไขที่สร้างข้อจำกัดต่อการเดินทางข้ามพื้นที่อยู่ดี

2. การเปิดบัญชีธนาคารของแรงงานข้ามชาติ ในยุค 2540 บัญชีธนาคารนับเป็นสิ่งที่ไกลตัวสำหรับแรงงานข้ามชาติ แม้กับแรงงานไทยเองการมีบัญชีธนาคารก็ยังเมื่อเป็นเงื่อนไขจำเป็นในการดำรงชีพ ธนาคารเป็นเรื่องของการออม และหลักประกันในการกู้ยืม และการทำธุรกรรมที่มีความซับซ้อน สำหรับแรงงานหาเช้ากินค่ำการออมเป็นเรื่องไกลตัวและการให้สินเชื่อจากธนาคารก็ดูเป็นเรื่องของชนชั้นกลางระดับสูงมากกว่าประชาชนทั่วไป มีอาจปฏิเสธได้ว่าการเปิดเสรีทางการเงินเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของแนวทางเสรีนิยมใหม่ ที่มักถูกพิจารณาในฐานะกลไกการตัดสินใจระดับมหภาคและการได้เสียผลประโยชน์ของชนชั้นนำระหว่างประเทศ ในประเด็นนี้จึงจะฉายภาพให้เห็นว่าการ

เปิดเสรีทางการเงิน มีผลต่อการรับรู้ตัวตน และชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติและแนวคิดการควบคุมผ่านรัฐ

หากเสรีภาพแห่งปัจเจกชนตามแนวคิดเสรีนิยมดั้งเดิมถูกปรับเปลี่ยนสู่เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายสินค้า ระบบกลไกเงินตราจึงเข้ามามีความสำคัญสำหรับแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการบัญชีธนาคารเป็นสิ่งจำเป็นในการรับค่าตอบแทนจากนายจ้างที่สำคัญหากพิจารณาว่ารัฐไทยในฐานะรัฐทุนนิยมที่มีความยืดหยุ่นโดยสัมพัทธ์ (กับทุน) ปี 2551 ในช่วงวิกฤติการเงินได้มีธนาคารพาณิชย์จำนวนมากวางเงื่อนไขขีดยืดหยุ่นให้ แรงงานข้ามชาติที่ถือบัตรแรงงานต่างด้าวชั่วคราวสามารถเปิดบัญชีธนาคารในชื่อของตนเองได้ พร้อมทั้งการถือบัตรเอทีเอ็ม บัญชีธนาคารในช่วงปลายทศวรรษ 2530 เป็นของใหม่สำหรับเกษตรกรและผู้ใช้แรงงานไทยเพียงสองทศวรรษให้หลังผู้ใช้แรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองผิดกฎหมายสามารถเข้าถึงการบัญชีธนาคารได้ แม้ในทางปฏิบัติแล้วมีแรงงานข้ามชาติที่เป็นเจ้าของบัญชีธนาคารจะมีจำนวนจำกัดการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ธนาคารดูคล้ายกับการติดต่อกับหน่วยงานราชการที่แรงงานข้ามชาติมองเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและมีความเสี่ยง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาลักษณะที่เกิดขึ้นจริงแรงงานข้ามชาติปัจจุบันมักได้รับค่าจ้างผ่านการโอนเงินสู่บัตร ATM โดยที่บัตรนั้นผูกติดกับบัญชีที่เปิดโดยบริษัท อันหมายความว่าพวกเขาที่มีความเสี่ยงสูงที่จะสูญเสียเงินที่เก็บไว้ได้เนื่องจากบัญชีค่าจ้างนั้นถูกเปิดในชื่อผู้อื่น ในแง่นี้ บัตร ATM จึงมิได้ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการออมแต่อย่างใดหากแต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ด้านการรับจ่ายเงิน (ของนายจ้าง) และเนื่องมาจากการที่แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการโดยมากแล้วอยู่ในภาคอุตสาหกรรมที่ทำการผลิตจริง มากกว่าภาคบริการหรือการจ้างงานชั่วคราว ระบบจ่ายเงินผ่านบัญชีธนาคารจึงเป็นภาพสะท้อนชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติที่ถูกกำหนดโดยบริษัทข้ามชาติ และทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นทอดๆไป

คำถามสำคัญคือกลไกการจ่ายและถือบัญชีธนาคารมีผลต่อการรับรู้ตัวตน และสร้างขอบเขตของเสรีภาพตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่อย่างไร หากพิจารณาในทางปฏิบัติแล้วแรงงานข้ามชาติมีการเคลื่อนย้ายระหว่างพื้นที่ต่ำโดยเปรียบเทียบกับแรงงานไทยหรือกับอายุขัยของพลังแรงงานคน แม้จะไม่มีกฎหมายมาจำกัดก็ตาม ดังนั้นเมื่อเสรีภาพของร่างกายของพวกเขาถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขความสัมพันธ์การผลิต สิ่งเดียวที่เปิดกว้างต่อการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีคือ แรงงานของเขาในฐานะสินค้าที่ถูกแปรเปลี่ยนเป็นจำนวนเงินในบัญชี สำหรับแรงงานข้ามชาติรุ่นใหม่ บัญชีธนาคารมีประโยชน์ยิ่งต่อการโอนเงินไปยังพื้นที่ชายแดน นายหน้าจากหมู่บ้านจะเดินทางข้ามพรมแดนและทำการถอนเงิน

จากบัญชีธนาคารเพื่อนำไปส่งให้ญาติพี่น้องของตัวแรงงานข้ามชาติ ในแง่นี้เสรีภาพของการเคลื่อนย้ายจึงถูกทำให้เป็นสินค้าในรูปแบบเงินในบัญชีธนาคาร ขณะที่ตัวผู้ใช้แรงงานในฐานะมนุษย์ถูกควบคุมในพื้นที่จำกัดด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงของรัฐตลาดในยุคเสรีนิยมใหม่

5.3 การคำนวณค่าเสียโอกาสด้วยการอพยพ

มูลค่าใช้สอยในสังคมมักสร้างปัญหาให้กับกระบวนการผลิตในการ คิดคำนวณต้นทุนความสามารถในการจับต้องได้นับเป็นสิ่งจำเป็น การสร้างความสัมพันธ์การผลิตที่มีลักษณะเป็นนามธรรมให้มีลักษณะรูปธรรม เช่นเดียวกันกับพลังแรงงานหรือแรงงานในฐานะสินค้า อันประกอบด้วยส่วนแรงงานนามธรรม และแรงงานรูปธรรม ได้ถูกทำให้เป็นวัตถุโดยลดสภาพนามธรรมลงให้เหลือเพียงลักษณะรูปธรรมและวัดได้

เวลาในสังคมมนุษย์ ที่เคยแสดงเงื่อนไขเชิงคุณภาพ อันได้แก่ความผันแปร และไหลเวียนไม่หยุดนิ่งถูกทำให้หยุดอยู่นิ่งและจำกัดสู่การเป็น วัตถุ ที่สามารถวัดเชิงปริมาณได้ เช่นเดียวกันกับพื้นที่ทางกายภาพได้มีการแยกขาดออกจากกัน พลังงานได้กลายเป็นวัตถุที่ปฏิสัมพันธ์อยู่ในสนามของเวลาและสถานที่ที่ถูกทำให้เป็นวัตถุเช่นกัน เช่นนี้ปัจเจกชนจึงถูกลดค่าให้เป็น อนุภาคที่กระจัดกระจายและไร้พลังในระบบที่พวกเขา รู้สึกแปลกแยกจากตัวตนของพวกเขา พลังของระบบได้ทำลายพันธะต่างๆที่พวกเขามีในฐานะมนุษย์ การผลิตซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญของความเป็นมนุษย์กลับกลายเป็นปัจเจกชนรู้สึกแปลกแยกภายใต้กฎเกณฑ์นามธรรมเชิงกลไกและการวัดได้ ซึ่งผูกมัดพวกเขาไว้²⁵

เมื่อพิจารณากระบวนการทำให้เป็นวัตถุตามนิยามทั่วไปอันหมายถึงกระบวนการแปรสภาพคุณลักษณะของมนุษย์ ความสัมพันธ์กิจกรรม สู่สภาพของวัตถุ (อันหมายถึงสินค้า) และตัววัตถุนั้นก็อยู่เป็นอิสระอยู่เหนือคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ของผู้ผลิต ในลักษณะนี้การทำความเข้าใจกระบวนการทำให้เป็นวัตถุต้องพิจารณาใน ชุมชนแรงงานข้ามชาติ รวมถึงกระบวนการผลิต แรงงานในประเทศต้นทางเพื่อชี้ให้เห็นการที่ กระบวนการแยกขาดแรงงานในฐานะสินค้านอกมาเป็นวัตถุที่เป็น

²⁵ แม้การคิดซื้อและซื้อจะปรากฏมานานก่อนก่อนการพัฒนาของระบบทุนนิยม ไม่ว่าจะเป็นการชดเชยค่า หรือเหมืองแร่ใน อียิปต์ โรมัน หรือเอเชีย แต่โครงการการผลิตในยุคโบราณไม่เคยถูกให้เหตุผลเชิงกลไกมาก่อน มันเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่แยกขาดจากวิถีชีวิตชุมชนปกติ ซึ่งมีลักษณะการผลิตแตกต่างออกไปตามแต่ละพื้นที่ เช่นแม้แรงงานทาสจะเป็นส่วนหนึ่งของการซื้อ แต่ในกระบวนการให้เหตุผลแล้ว แรงงานทาสยังคงถูกแยกขาดออกจากสังคม “มนุษย์” แม้แต่นักปรัชญาที่มีอิทธิพลในยุคนั้นยังไม่นับรวมชะตากรรมของเหล่าแรงงานทาสในฐานะชะตากรรมร่วมของมนุษยชาติ แต่ในยุคสมัยการผลิตของระบบทุนนิยม สถานการณ์นี้ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ชะตากรรมของผู้ใช้แรงงาน กลายเป็นชะตากรรมของสังคมโดยรวม ตามลักษณะที่ระบบอุตสาหกรรมมีความจำเป็นต้องใช้ “แรงงานอิสระ”(Lukacs, 1978) อันหมายถึง ผู้ที่อิสระต่อการเสนอขายแรงงานของพวกเขาในฐานะสินค้าที่พวกเขาถือครองอยู่ ภายใต้กฎของการแลกเปลี่ยนแรงงานในฐานะสินค้า การแลกเปลี่ยนสินค้าถูกกระทำโดยปราศจากจิตสำนึกภายใต้กฎธรรมชาติที่ถูกสร้างขึ้น เวลาตามเข็มนาฬิกากลายเป็นมาตรวัดความถูกต้องของการผลิต ปริมาณแรงงานถูกวัดผ่านระยะเวลาการทำงานควบคู่กับเครื่องจักร เส้นใยคุณภาพต่างๆไม่มีความหมายเงื่อนไขเชิงปริมาณเท่ากันที่กำหนดทุกอย่างผ่านมาตรวัดทางเวลา

อิสระและควบคุม แรงงานส่วนที่เป็นมนุษย์โดยพิจารณา ผ่านตัวแทนการนำเข้าแรงงานข้ามชาติ (เอเยนต์) เพื่อมิให้เกิดความสับสนและข้อถกเถียงในประเด็นรูปธรรมและนามธรรม การวิเคราะห์ค่าเสียโอกาสของการอพยพนี้จึงวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเชิงทฤษฎี Migration Threshold ของ Baines (1985)

สำหรับสมุทรปราการเมืองที่มีลักษณะทางกายภาพ และภูมิศาสตร์สังคมใกล้เคียงกรุงเทพฯ มากที่สุดในบรรดาบริเวณชล การทำงานที่สมุทรปราการได้รับการนิยามโดยรวมว่า “คือการทำงานในกรุงเทพฯ” ซึ่งแตกต่างจากบริเวณชลอื่น เช่น จังหวัดสมุทรสาครซึ่งเป็นพื้นที่ซึ่งมีประชากรแรงงานข้ามชาติหนาแน่นที่สุด แรงงานข้ามชาติก็ยังไม่นิยามสถานที่ทำงานในลักษณะเดียวกันกับแรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ การทำงานในพื้นที่สมุทรปราการจำเป็นต้องอาศัยเครือข่าย และค่าใช้จ่ายในการจัดหางาน ในพื้นที่ที่มีการผสมผสานระหว่างแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติโดยแรงงานทั้งหมดจะอยู่ในตลาดแรงงานเดียวกัน เช่นนั้นเอเยนต์จึงกลายเป็นตัวแทนหรือกลจักรสำคัญในฐานะผู้ผลิตแรงงาน ในฐานะสินค้า เป็นกระบวนการตีราคา พลังแรงงานในขั้นพื้นฐาน ในแง่นี้เอเยนต์จึงเป็นมากกว่าพ่อค้าคนกลางที่ “ซื้อถูก” ขายแพง ในอีกด้านเอเยนต์ได้มีส่วนสำคัญในการตีราคาเงื่อนไขเชิงคุณภาพของผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ ให้เป็นเงื่อนไขเชิงปริมาณที่วัดได้

เอเยนต์มักถูกใช้ในความหมายแคบในฐานะ “อาชีพ” หรือผู้แสวงหากำไรจากการนำเข้าแรงงาน องค์กรพัฒนาเอกชนมักพิจารณากลุ่มนี้ในฐานะผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชน และกระบวนการค้ามนุษย์ แต่หากพิจารณาบทบาทของ “เอเยนต์” ตามความหมายเชิงโครงสร้าง เอเยนต์เป็นกลจักรสำคัญของกระบวนการทำให้เป็นวัตถุของแรงงานในฐานะสินค้า และหากมองในฐานะความสัมพันธ์การผลิต “ตัวแทน” จึงมีความหมายกว้าง รวมถึงญาติ เพื่อนบ้านจากหมู่บ้านเดียวกัน หรือความสัมพันธ์ใดๆที่มีส่วนต่อการประมาณค่าใช้จ่าย และตีราคาของตัวผู้ใช้แรงงาน

“ค่าใช้จ่ายในการมาทำงานที่นี้ประมาณ เจ็ดพันถึงหนึ่งหมื่นบาท แถวนี่ไม่มีใครมีเงินเยอะขนาดนั้นหรอก เพราะอยู่ทางนั้นไม่ต้องใช้เงิน ข้าวปลุกก็เอาไว้กินเอง ที่นาขายไปก็ไม่มีใครจะซื้อ” (แรงงานข้ามชาติหมายเลข 43, 2554)

ลักษณะสำคัญที่ต้องพิจารณาในพื้นที่อีกฝั่งหนึ่งของพรมแดนนั้นผู้อพยพโดยมากมาจากพื้นที่เกษตรกรรมแบบยังชีพ แต่มิได้หมายความว่าพื้นที่ที่ตัดขาดจากการสร้างมูลค่าแลกเปลี่ยน คำอธิบายหลักว่าด้วยการอพยพมิได้เริ่มต้นที่ความอดอยากยากแค้น หากแต่เริ่มต้นด้วยการหลุดพ้นจากวังวนแบบเดิม หากพิจารณาในเบื้องต้นแล้วแรงงานข้ามชาติชาวพม่า ดูจะมีเพียงต้นทุนทางบัญชีที่ต้องใช้ในฐานะต้นทุนในการอพยพเท่านั้น เพราะหากพิจารณาในประเด็นค่าเสียโอกาสแล้วโอกาสที่

อยู่ในประเทศต้นทางไม่สามารถแปรเปลี่ยนสู่การเป็นสินค้าที่วัดได้ การพิจารณาในลักษณะข้างต้นจึงเป็นการละเลยแรงงานนามธรรมที่อยู่ในความสัมพันธ์ของสังคม ซึ่ง เอเยนต์หรือตัวแทนอพยพมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ เกิดการสร้างแรงงานนามธรรม หรือการสร้าง “ความสามารถ” ในการแปลงเป็นคุณค่าเชิงปริมาณ ในสังคมที่มีการแบ่งงานกันทำอย่างซับซ้อน (หรือสังคมทุนนิยมทั่วไป) มันแทบที่จะเป็นไปได้ที่จะระบุว่ามูลค่าแรงงานของกิจกรรมต่างๆ เข้าหากัน “เงิน” และ “เวลา” กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดมูลค่าแลกเปลี่ยน (Cross, 1993 :99-154) ดังนั้นต้นทุนเสียโอกาสของแรงงานข้ามชาติในระบบทุนนิยมอาจคิดได้ผ่านประเด็นความสัมพันธ์ของมูลค่าแรงงานดังนี้

มูลค่าที่แรงงานข้ามชาติสร้างในพื้นที่เกษตรกรรมแบบยังชีพ x หน่วย = มูลค่าที่สร้างขึ้น y หน่วยในฐานะแรงงานอพยพในสมุทรปราการ = มูลค่า z หน่วย ของแรงงานไทยในพื้นที่ปลายทาง = เงินปริมาณ p = สินค้าปริมาณ q

ในแง่เชิงโครงสร้างเอเยนต์จึงเป็นตัวเชื่อมกลไกดังกล่าวค่าเสียโอกาสจึงมิใช่การคิดคำนวณผ่านแรงงานข้ามชาติในฐานะปัจเจกชนหากแต่เป็นการคำนวณค่าเสียโอกาสและความสัมพันธ์ของมูลค่าทั้งระบบ การที่จะสามารถเทียบหาความสัมพันธ์ได้มีอยู่หนทางเดียวคือ การวัดที่ปริมาณเงินและเวลาในการสร้างแรงงานขึ้นมาหนึ่งคน เอเยนต์ทำหน้าที่สำคัญในการกำหนดค่าของแรงงาน และสร้าง “นามธรรม” ในการวัดมูลค่าของแรงงานข้ามชาตินั้น เอเยนต์จึงเป็นผู้เชื่อมตรงระหว่างแรงงานในฐานะมนุษย์ และแรงงานในฐานะสินค้าผ่านกระบวนการให้คุณค่าทางนามธรรม

การวัดว่าปริมาณแรงงานข้ามชาติมีความแตกต่างจากแรงงานไทยเท่าไรนั้นแทบจะเป็นไปไม่ได้ หากปราศจากข้อกำหนดทางนามธรรมของระบบทุนนิยมว่าด้วยมูลค่าแลกเปลี่ยนผ่านกลไกการตีราคา ในเบื้องต้นจาก สมการแสดงความสัมพันธ์ในแง่มูลค่าข้างต้นสามารถสร้างแบบจำลองมูลค่าแรงงานนามธรรม โดยเทียบกับการสร้างบ้านหนึ่งหลัง

แบบจำลองที่หนึ่ง: การสร้างบ้านปูนหนึ่งหลังในพื้นที่ เกษตรกรรมแบบยังชีพ: ใช้เวลา-อนันต์: คำอธิบาย, โครงสร้างเศรษฐกิจแบบยังชีพไม่เอื้อต่อการสร้างสิ่งก่อสร้างที่ต้องใช้วัสดุก่อสร้างจากระบบตลาด เช่นเดียวกันกับการก่อสร้างที่ใช้แรงงานเข้มข้นผ่านระบบการเหมาค่าแรง

แบบจำลองที่สอง : การก่อสร้างบ้านปูนหนึ่งหลังในพื้นที่ประเทศไทย ภายใต้ระบบการจ้างแบบอุตสาหกรรม: ใช้เวลา 15-20 ปี/ ครึ่งหนึ่งของอายุขัยกำลังแรงงานเฉลี่ย: คำอธิบาย, ค่าจ้างถูกกำหนดเพื่อผลิตซ้ำทางกายภาพ มูลค่าแลกเปลี่ยนของที่ดินมีราคาสูงกว่ามูลค่าใช้สอยและทำให้ออกให้เกิดภาวะ การสร้างหนี้ระยะยาว เพื่อการผลิตซ้ำความสัมพันธ์การผลิต

แบบจำลองที่สาม : การก่อสร้างบ้านปูนหนึ่งหลัง ในพื้นที่ประเทศเมียนมาร์ ภายใต้ระบบการจ้างอุตสาหกรรมในไทย: ใช้เวลา 5-10 ปี : ค่าอธิบาย,แม้ค่าจ้างจะถูกกำหนดเพื่อการผลิตซ้ำทางกายภาพการเป็นแรงงานที่สภาพยืดหยุ่น จึงไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งระยะยาวในพื้นที่ ในทางตรงข้ามมูลค่าแรงงานนี้เพียงพอต่อการปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างในตลาดแรงงานตน

เช่นนั้นในเรื่องต้นจึงจะเห็นได้ว่า แบบจำลองที่ 1=แบบจำลองที่2=แบบจำลองที่3= บ้านหนึ่งหลัง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในแบบจำลองที่ 1-3แม้จะมีเงื่อนไขการใช้เวลาที่ต่างกันหากแต่ถูกนำมาเทียบให้เท่ากันได้ผ่าน “บ้าน” ในฐานะสินค้า เช่นนั้น พลังแรงงานก็ถูกทำให้กลายเป็นวัตถุโดยปริยาย หากพิจารณา “บ้านหนึ่งหลังในระบบทุนนิยม”จึงเป็นหัวใจในการผลิตซ้ำ ต้นทุนการผลิตซ้ำที่ต่ำเท่าไรยิ่งทำให้ระบบทุนนิยมดำเนินไปได้เท่านั้น หากพิจารณาความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่แบบจำลองที่ 1-3 มิได้แยกขาดออกจากกันหากแต่มีส่วนเสริมกันทั้งในแง่ความสัมพันธ์การผลิต และกระบวนการสร้างความชอบธรรม มูลค่าแลกเปลี่ยนของบ้านแบบที่หนึ่งย่อมมีค่าสูงสุดเนื่องด้วยใช้เวลาสูงสุด รองลงมาคือแบบที่สองและแบบที่สามตามลำดับ ดังนั้น พลังแรงงานจึงถูกขับเคื้อนสู่แบบจำลองแบบที่สาม ในฐานะตัวแบบที่ให้ต้นทุนการผลิตซ้ำที่ต่ำที่สุดแก่ระบบทุนนิยมโลก

แต่กลไกการทำงานของระบบทุนนิยมมิได้ผลักดันผ่านแรงจูงใจด้านมูลค่าดังเช่นคำอธิบายแนวเศรษฐกิจการเมืองคลาสสิก คำอธิบายเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่การเคลื่อนย้ายของแรงงานนับเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน เช่นนั้น เอเยนต์นำเข้าจึงทำหน้าที่สองส่วนคือ ส่วนแรกดังที่ได้พิจารณาไปในการแปลงแรงงานในฐานะมนุษย์สู่การเป็นวัตถุดิบค่า ส่วนอีกด้านคือกระบวนการสร้างความชอบธรรมหรือชุดความฝันแบบเสรีนิยมใหม่ควบคู่ไปด้วย

“ส่วนมากแล้ว เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันที่พามาทำงานเมืองไทย เงินก็หยิบยืมกันมาโดยมาก ก็ยืมจากคนที่มาทำงานเมืองไทยนี้แหละ เพราะมันก็ไม่มีใครมีเงินให้ยืม จะมีก็เฉพาะคนที่ทำงานเมืองไทยเท่านั้น” (แรงงานข้ามชาติหมายเลข8, 2554) แรงงานข้ามชาติชาวพม่าเชื้อสายกระเหรี่ยงชายอายุ 27 ปี ทำงานเมืองไทยมาแล้วประมาณสามปี เช่นเดียวกับกับผู้อพยพทั่วไปเขามาจากพื้นที่เกษตรกรรมแบบยังชีพ การอพยพนี้เป็นการตัดสินใจลงทุนครั้งใหญ่ของเขา หากพิจารณาแล้วเขาไม่ใช่กลุ่มผู้อพยพกลุ่มเดียวกับกับผู้อพยพเมืองชายแดน สำหรับแรงงานรุ่นหนุ่ม พวกเขาอพยพตรงจากหมู่บ้านสู่สมุทรปราการผ่านการสนับสนุนของคนรู้จักในท้องถิ่น เป้าหมายในการอยู่อาศัยในเมืองไทยเพียงแค่ 5-7 ปีเท่านั้น

“ไม่อยากเรียนหนังสือหรอกครับ อยู่ที่นี้ไม่อยากทำงาน อยู่ที่พม่าไม่มีอะไรทำ ก็ทำนาทำไร่ไปบ้านก็มีแล้ว ถ้าโชคดีก็คิดว่าจะกลับไปซื้อรถมอเตอร์ไซด์ ปลูกบ้านใหม่แล้วแต่งงาน....ที่นี่ก็มีคุยกันอยู่โทรศัพท์คุยกันแต่ไม่ได้จริงจั่งอะไรเท่าไร”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข1, 2554)แรงงานข้ามชาติเชื้อสายพะโอ อายุ 19 ปีเข้ามาทำงานเมืองไทยในอุตสาหกรรมห้องเย็น ได้รับค่าจ้างเจ็ดพันบาท ต่อเดือน โดยพ่อแม่และพี่สาวได้อพยพมาก่อนหน้าแล้ว โดยเขาอาศัยอยู่กับญาติที่พม่า การส่งเงินกลับบ้านจากเมืองไทยทำให้เขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีโดยเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้าน เป็นสาเหตุหนึ่งในการจูงใจให้เขาอพยพมาเมืองไทยอีกครั้ง แต่เช่นเดียวกับแรงงานอีกหลายชีวิต มั่นยากที่จะสรุปว่า เมืองไทยเป็นบ้านของเขา

“เป็นไปไม่ได้หรอกที่จะบอกว่าเราเป็นคนไทย ยังไงต้องกลับไปที่นี่ เมียวดี ที่นั่นเป็นบ้านของเรา ที่นี้เรามาแค่ทำงาน อย่างน้อยก็อยากให้หลานเติบโตที่นี่ เราทำงานมาหนักแล้วอยากให้ลูกหลานสบาย ได้เรียนหนังสืออยู่ที่พม่าไม่ต้องมาเป็นกรรมกร”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข14, 2554) แรงงานข้ามชาติถูกจ้างร้านขายของชำให้สัมภาษณ์ ด้วยภาษาไทยที่ชัดถ้อยชัดคำ เธออยู่เมืองไทยมาสี่สิบกว่าปีแล้ว ลักษณะภูมิหลังทางประชากรมีความแตกต่างจากสองกรณีแรก เธอมาจากบ้านภูมิหลังที่ยากจนกว่าโดยเปรียบเทียบ และมีโอกาสทำงานในพื้นที่เมืองชายแดน สำหรับเธอแล้วรูปธรรมของการเสียสละ คือโอกาสในการศึกษาของลูกที่พม่า บ้านใหม่ที่ไม่เคยสร้างเสร็จแม้เธอจะอพยพมาเกือบ 20 ปีแล้วก็ตาม

เอเยนต์หรือตัวแทนได้ช่วยทำให้ เงื่อนไขรูปธรรมและนามธรรมได้มาบรรจบกัน กระบวนการ “ขายฝันของระบบทุนนิยม”ไม่สามารถดำเนินไปได้ หากไม่มีร่องรอยของรูปธรรม การที่จะทำให้เชื่อว่าการมีส่วนร่วมกับระบบนี้สามารถนำสู่ชีวิตที่ดีขึ้นตามคำสัญญาจำเป็นต้องมีตัวอย่างให้เห็น เวลาอนันต์ที่ประเทศต้นทางเป็นต้นทุนที่สูงเกินไปสำหรับระบบทุนนิยม และสำหรับผู้ใช้แรงงาน ชีวิตที่ดีกว่าถูกทำให้เป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการทำให้เป็นวัตถุ เช่น รถมอเตอร์ไซด์ บ้าน กระทั่งใบปริญญา เช่นนั้นพลังแรงงานของเขาก็ถูกทำให้เป็นวัตถุผ่านกระบวนการนี้

5.4 กระบวนให้เหตุผลของการอพยพผ่านค่านิยมเสรีนิยมใหม่

หัวใจหลักของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ คือการปฏิสัมพันธ์ผ่านกลไกการจัดการเศรษฐกิจ ความความสัมพันธ์การผลิต และเป็นการเชื่อมร้อยพื้นที่การผลิต และผลิตซ้ำเข้าหากัน อันหมายความว่าระดับของการแปลงให้เป็นสินค้าจะมีความเข้มข้นขึ้น รวมถึงรอบและ “ครึ่งชีวิต” ของพลังแรงงานจะมี

ค่าลดลง เพื่อนำสู่การผลิตซ้ำอยู่ตลอดเวลา สำหรับชนชั้นกลางใหม่ในโลกนครพวกเขาจะถูกสร้างหนี้ระยะยาวเพื่อสร้างเจตจำนงร่วมต่อการอาศัยในระบบทุนนิยมต่อไป แต่สำหรับแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการ “กระบวนการการจัดของเวลาและสถานที่ต่อการผลิตซ้ำ” ทำให้ชีวิตในพื้นที่การผลิตของพวกเขา มีความเข้มข้นมากขึ้น และยืดขยายเวลาของการผลิตซ้ำออกไป ในพื้นที่ประเทศต้นทางของตน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็ชนชั้นกลางใหม่ในโลกนคร (เขตกรุงเทพมหานคร) หรือแรงงานข้ามชาติในพื้นที่อุตสาหกรรมเมือง พวกเขาเผชิญเงื่อนไขที่คล้ายกัน ในเชิงคุณภาพอันได้แก่ความเปราะบาง แยกแยก และกระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้น การทำให้ปัจเจกชนสามารถมีความรู้สึกร่วมกับระบบได้จำเป็นต้อง สร้าง “อันติวิทยา” ทางเศรษฐศาสตร์ขึ้นมา จึงเป็นเรื่องมากกว่า การสร้าง ความฝันหรือปลายทางการใช้ชีวิต หากแต่เป็นการสร้าง ชุดคำอธิบายของการดำเนินชีวิต การให้ความหมาย การลดค่า ลำดับความสำคัญ การจัดลำดับความสัมพันธ์ต่างๆ ทั้งระหว่างมนุษย์ และกับปัจจัยการผลิตต่างๆ²⁶

Jamie Peck (2010: 35-36) ได้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสร้างเหตุผลทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่มิได้เกิดขึ้นโดยการลบล้างตรรกะของสังคมการผลิตเก่าโดยสิ้นเชิงโดยได้ระบุความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับลัทธิเสรีนิยมใหม่ดังนี้

- 1.โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเป็นจุดสิ้นสุดของระบบรัฐชาติ
- 2.ลัทธิเสรีนิยมใหม่ได้ลบล้างทาทอำนาจของรัฐ
- 3.ลัทธิเสรีนิยมใหม่มีเนื้อหาในการขับเคลื่อนโลกให้สู่รูปแบบเดียวกัน

(Neoliberalism=convergence)

- 4.ลัทธิเสรีนิยมใหม่หมายถึงการลดกฎระเบียบข้อบังคับ

ทั้งนี้ Peck ชี้ให้เห็นว่ารัฐชาติมิได้เพียงแต่หายไปเท่านั้นหากแต่ได้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันและปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต การพยายาม “ลดกติกา” หรือ “ทำให้เป็นเอกชน” เพื่อเพิ่มบทบาทให้กลไกตลาด ก็ยังคงจำเป็นต้องมีการควบคุม และข้อเท็จจริงสำคัญคือ “ตลาด” มิเคยเกิดขึ้นเองได้โดยอัตโนมัติอยู่แล้ว ดังนั้นการสถาปนาแนวคิดเสรีนิยมใหม่จึงมิใช่เป็นเรื่องของการแย่งชิง

²⁶ Robert W. Cox ชี้ให้เห็นกลไกการสร้างอำนาจของระบบทุนนิยมโลกผ่านกลไก สามด้านอันได้แก่ กลไกทางอุดมการณ์ กลไกทางสถาบัน ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงลึกลับกับวิถีการผลิต แนวคิดข้างต้นเป็นการพิจารณาเงื่อนไขระดับมหภาคที่มีการรวมศูนย์ในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงในแง่วิถีการผลิตแต่ละยุคสมัย โดยวิถีการผลิตแบบเสรีนิยมใหม่ก็มีการผลักดันกลไกต่างๆผ่านสถาบันด้านการเงินระหว่างประเทศ ชนชั้นนำระหว่างประเทศ และองค์กรหรือกลุ่มบุคคลเหล่านี้ก็มีส่วนสำคัญในการให้ความหมายแก่การพัฒนาสังคมตามแนวทางเสรีนิยมใหม่ แต่ทั้งนี้กลไกทางอุดมการณ์ก็มีได้ทำงานในระดับมหภาคอย่างเดียว แนวคิดกลไกในลักษณะ “ความเมือง”-Governmentality ของนักวิชาการสาย ฟูโกต์ได้พัฒนาการให้ความหมายในการปฏิสัมพันธ์ในระดับปัจเจกชน จึงจะเห็นได้ว่ากลไกการสร้างค่านิยมแบบเสรีนิยมใหม่ได้มีการก่อร่างทั้งในระดับมหภาคในแง่โครงสร้างเศรษฐกิจโลก พร้อมทั้งกลไกในระดับปัจเจกชน

อำนาจเชิงสัมบูรณ์ ระหว่างรัฐกับตลาด (Zero Sum-Game) ในที่นี้จึงหมายความว่า ในระบบสังคมแบบเสรีนิยมใหม่ จึงทำให้ “รัฐบาล” เล็กลง แต่การปกครองเข้มขึ้นขึ้น และเช่นกันการปฏิบัติการทางเสรีนิยมใหม่มิได้มีลักษณะเชิงเนื้อหาที่ไปในทางเดียวกันทั้งหมดลักษณะนี้มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ผ่านกระบวนการสร้างเหตุผลในการควบคุมปัจเจกชนตามเงื่อนไขต่อไปนี้

1) การผูกพันกับสังคมในระดับต่ำ และรับผิดชอบต่อตัวเองสูง

นับเป็นอันตวิทยาสำคัญสำหรับเหตุผลแบบเสรีนิยมใหม่ที่ส่งผลต่อการทำความเข้าใจของปัจเจกชน แม้ในระดับตัวแรงงานข้ามชาติเอง ภาวการณ์นี้เป็นอุปลักษณะแทนวิถีคิดแบบรวมหมู่ (Collectivism) ทางเศรษฐกิจการเมือง อันสะท้อนวิถีคิดการผูกพันของปัจเจกชนต่อเงื่อนไขทางสังคมในระดับที่ใหญ่กว่า แม้การผลิตในระบบทุนนิยมจะมีเนื้อหาในฐานะกิจกรรมทางสังคมในลักษณะทำงานรวมหมู่ แต่ภายใต้กระบวนการทำให้เป็นสินค้าทำให้ปัจเจกชนสูญเสียการรับรู้ตัวตนในพื้นที่การผลิต ระบบภาวการณ์ในระบบทุนนิยมก้าวหน้า²⁷ ถูกสร้างขึ้นมาบนเงื่อนไขการผลิตซ้ำและคืบความ เป็นปัจเจกชนแก่มนุษย์ ภายใต้คำอธิบายแบบเสรีนิยมใหม่กระบวนการผลิตซ้ำถูกโอนย้ายให้เป็นการรับผิดชอบของปัจเจกชน อันหมายความว่า กระบวนการทำให้เป็นสินค้าได้ถูกทำให้เข้มข้นในพื้นที่การผลิตซ้ำเช่นเดียวกัน วัตรธรรมของระบบภาวการณ์ต่ำจึงเป็นภาพสะท้อนการลดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของปัจเจกชนต่อสังคม การลดทอนการคืบกันทางสังคมในรูปแบบต่างๆ และลดทอนความเป็นอันหนึ่งเดียวกันทางสังคม สำหรับกรณีแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในจังหวัดสมุทรปราการ การนำเรื่องภาวการณ์มาเป็นมาตรฐานพฤติกรรมรวมหมู่อาจเป็นเรื่องผิดพลาดผิดตัว ในสังคมการผลิตที่มีได้มีวัฒนธรรมภาวการณ์อย่างไทย แต่หากพิจารณาแรงงานข้ามชาติโดยพิจารณาผ่านความสัมพันธ์ที่มีกับตัวแทน ของการคืบกันทางสังคมต่างๆจะพบว่าอยู่ในระดับที่ต่ำดังแสดงในตาราง 5.2²⁸

²⁷ระบบภาวการณ์ในสังคมทุนนิยมมีความแตกต่าง จากคำธรรมเนียม ส่วย หรือลักษณะที่คล้ายภาวการณ์ในสังคมศักดินา ภาวการณ์ในระบบทุนนิยมมีนัยยะต่อการผลิตซ้ำขั้นกรวมชีพในสังคมตะวันตกในช่วงศตวรรษที่ยี่สิบตอนต้น เช่นเดียวกับกับสังคมไทยระบบภาวการณ์เพื่อสร้างรัฐวิสาหกิจมีขึ้นสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ภายใต้นโยบาย รัฐวิสาหกิจ ดังนั้นตรรกะของการเก็บภาวการณ์จึงเป็นภาพสะท้อนแนวคิดมนุษยนิยม และการผลิตซ้ำแรงงานบนฐานผลประโยชน์ของระบบทุนนิยม แทนที่ความสัมพันธ์อันศักดิ์สิทธิ์ ในรูปแบบความเมตตาการุณา

²⁸พิจารณาจากคำถาม “ในรอบหนึ่งเดือนที่ผ่านมาท่านได้ติดต่อกับหน่วยงานเหล่านี้หรือไม่”

ชุมชนจำแนกตาม ชาติพันธุ์ใน สมุทรปราการ	องค์กร พัฒนา เอกชน ไทย	องค์กร พัฒนา เอกชนที่มี เจ้าหน้าที่ ชาติพันธุ์ เดียวกัน กับตน	เจ้าหน้าที่รัฐ ไทยด้านการ คุ้มครอง สังคม	เจ้าหน้าที่ ด้าน กฎหมาย ไทย	สมาคม ด้าน วัฒนธรรม	เอเยนต์ นำเข้า แรงงาน ข้ามชาติ
ชุมชนชาวพม่า	12%	15%	4%	2%	23%	35%
ชุมชนชาวมอญ	11%	13%	5%	3%	31%	43%
ชุมชนชาวกระเหรี่ยง	5%	9%	0%	0%	45%	41%

ตารางที่ 5.2 แสดงช่องทางการติดต่อของแรงงานข้ามชาติ

จากตารางได้แสดงให้เห็นว่า แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในจังหวัดสมุทรปราการได้มีส่วนเกี่ยวข้อง ติดต่อกับสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เป็นทางการของรัฐไทยน้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานด้านความมั่นคงของมนุษย์ หรือหน่วยงานที่เน้นความมั่นคงของรัฐ การติดต่อหน่วยงานของรัฐเป็นเรื่องที่ “มีความเสี่ยง” , “ไม่เอายากยุ่งเกี่ยว” และ “มีค่าใช้จ่าย” ขณะที่องค์กรพัฒนาเอกชนโดยทั่วไปแล้วไม่สามารถเข้าถึงชีวิตผู้ใช้แรงงานข้ามชาติทั่วไปได้ และมีลักษณะการทำงานในรูปแบบ “เก็บตก” ตามกรณีปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมกันนี้จากตารางก็สามารถสังเกตเห็นได้ชัดว่าแรงงานข้ามชาติ มักมีการติดต่อกับ เอเยนต์นำเข้าแรงงานข้ามชาติอยู่เสมอ อันได้พิจารณาไปในการนำเสนอก่อนหน้านี้แล้วเกี่ยวกับกระบวนการทำให้เป็นสินค้า “เอเยนต์”นำเข้าแรงงานข้ามชาติได้ฉายภาพความเป็นปัจเจกชนและการรับผิดชอบชีวิตตนเองของแรงงานข้ามชาติ หัวข้อที่ทำการติดต่อปรากฏหลากหลาย อาทิ การเปลี่ยนงาน การชำระเงินกู้ การส่งเงินกลับ ปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิ์ ต่างๆ การติดต่อผ่านตัวแทนนี้เป็นภาพสะท้อนลักษณะการผลิตแบบรวมหมู่ของสังคมเสรีนิยมใหม่ภายใต้ยุทธศาสตร์การควบคุมแบบปัจเจกชน ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการติดต่อก็มีลักษณะกับการจ่ายภาษีทางอ้อมที่ดูเสมือนไม่คุ้มค่าผลประโยชน์ของการลงทุนอย่างหนึ่งที่ถูกทำให้ความสัมพันธ์และค่าใช้จ่ายแก่เอเยนต์ดูสมเหตุสมผลมากกว่า การปฏิสัมพันธ์กับลักษณะองค์กรเป็นทางการอื่นๆ

รูปภาพ 5.2 ศูนย์ Drop In; แหล่งเรียนรู้ของแรงงานข้ามชาติจัดตั้งโดย องค์การพัฒนา
เอกชนไทย

2) การสร้างหนีระยะยาว

ในสังคมการผลิตแบบสายพานในช่วงกลางศตวรรษที่ยี่สิบ หนีเป็นภาพสะท้อนของหลักประกัน และความมั่นคงในระยะยาว เป็นสัญลักษณ์ของวิถีชนชั้นกลางในระบบสายพาน ในประเทศโลกที่สาม หนีเป็นสัญลักษณ์ของเกษตรกรรายย่อย ในวงจรรค่าอธิบาย สังคมวิทยา มานุษยวิทยากระแสหลักว่าด้วย โง่ จน เจ็บ ชนชั้นกลางใหม่ในรัฐไทยช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองไม่จำเป็นต้องเป็นหนีพวกเขาคือลูกหลานขุนนางเก่า หรือชนชั้นกลางเชื้อสายจีนที่ได้ประโยชน์จากการสะสมทุนในรุ่นก่อนหน้า ลักษณะเช่นนี้ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในสังคมการผลิตปัจจุบันในรัฐไทย หนีเป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตชนชั้นกลางระดับล่าง คนจนเมืองและชนบทในรัฐไทย นับแต่ยุคสมัยแห่งการพัฒนาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ประเด็นสำคัญคือ ลัทธิเสรีนิยมใหม่จำเป็นต้องสร้างหนีระยะยาวกับพลังการผลิตหลักของสังคม โดยยุทธศาสตร์การสร้างหนีระยะยาวมีความแตกต่างตามแต่ละพื้นที่และสังคมการผลิต ในกรณีรัฐไทยแล้วหนีระยะยาวถูกสร้างแก่ “พลังแรงงานหลักของสังคม” อันหมายถึงพลังแรงงานที่ถูกใช้ในกลไกการสะสมทุนการผลิตแต่ละรุ่น แม้หนีระยะยาวดูจะเป็น

วงจรถ่ายยาวนานไม่จบไม่สิ้น แต่หนึ่งระยะยาวย่อมไม่เกิน “อายุขัยของพลังแรงงาน” และหากในสังคมเสรีนิยมใหม่ซึ่งมีการกระชับครึ่งชีวิตของพลังแรงงานลงแล้ว “หนึ่งระยะยาว” ย่อมมีความหมายในลักษณะระยะยาวโดยสัมพันธ์กับอายุขัยของพลังแรงงาน

กล่าวโดยสรุปแล้ว หนึ่งระยะยาวจึงอยู่ในวิสัยที่จะสามารถชำระได้ในสภาพปกติของระบบทุนนิยมที่ดำเนินไปอย่างปกติ กรณีแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการภาวะหนึ่งระยะยาวมักปรากฏในแรงงานรุ่นอพยพรุ่นที่สาม หลังปี 2547 ซึ่งเป็นช่วงที่เมืองชายแดนเริ่มอึดตัวและการเดินทางเข้าสู่พื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลเริ่มเปิดกว้างมากขึ้นผ่านระบบ ตัวแทนการอพยพ ขณะที่การอพยพสองรุ่นก่อนหน้านี้ผู้อพยพมักมีฐานะยากจนกว่าโดยเปรียบเทียบและมีค่าใช้จ่ายการอพยพที่ไม่สูงมากนัก เป็นการอพยพตามลำดับขั้นของเมืองจากเมืองชายแดนสู่เมืองอุตสาหกรรมหนักอันหมายความว่า แรงงานอพยพสองรุ่นแรกมีประสบการณ์ในการทำงานในประเทศไทย 15-20 ปี แม้จะมีสถานะที่ปราศจากเอกสารสิทธิ์ เช่นเดียวกันกับแรงงานข้ามชาติชาวพม่ารุ่นหลังแต่ในช่วงต้น ทศวรรษ 1990 การเดินทางข้ามพรมแดนเป็นเรื่องของการ “ก้าวพ้น” ปัญหาปากท้องในพื้นที่บ้านเกิดในลักษณะ “ไปตายเอาดาบหน้า” มากกว่าการลงทุนอย่างเป็นระบบ เรื่องราวของแรงงานข้ามชาติที่ “มาแต่ตัว” นับเป็นสัญลักษณ์สำคัญของแรงงานข้ามชาติช่วงทศวรรษ 1990 ขณะที่แรงงานข้ามชาติรุ่นหลังที่การเดินทางมาทำงานมีความเป็นธุรกิจมากกว่า ลักษณะหนึ่งของแรงงานข้ามที่ปรากฏเป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่ที่แตกต่างจากสังคมนิยมการผลิตแบบสายพาน “หนึ่ง” มิได้เป็นไปเพื่อการสร้างตัวในประเทศปลายทาง ขณะที่แรงงานอพยพภายในประเทศเริ่มถูกขี้นขันในสังคมการผลิตในฐานะคนจนเมืองที่ต้องการสร้างหนึ่งระยะยาวในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในกรณีแรงงานข้ามชาติลักษณะสำคัญคือหนึ่งโดยมากเกิดขึ้นเนื่องจากค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเป็นส่วนมาก เงื่อนไขนี้ทำให้ลักษณะการเป็นหนึ่งของแรงงานข้ามชาติแต่ละรุ่นมีความแตกต่างกัน

3) การเพิ่มความเข้มข้นของการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ ระบบครอบครัวสมัยใหม่ในสังคมการผลิตสายพานมีการแบ่งแยกบทบาทสถานะระหว่างหญิงชายชัดเจนเพื่อประโยชน์ในการผลิตซ้ำแรงงาน เพศหญิงได้รับบทบาทของแม่และภรรยาเพื่อเป็นการลดภาระของผู้ประกอบการในการรับผิดชอบผู้ใช้แรงงาน โดยผู้ชายถูกกำหนดให้เป็น “คนทำงานนอกบ้าน”(Bread Winner) การกำหนดบทบาททางเพศตามเงื่อนไขข้างต้นดำเนินไปได้ดีกระทั่งวิกฤติเศรษฐกิจ การที่แรงงาน (ชาย) ไม่สามารถบรรลุชีวิตตาม “คำมั่นสัญญา” ของระบบทุนนิยม นำสู่การเคลื่อนไหวปลดแอกสตรีตามแนวทางเสรีนิยมออกจากกรงขังของครอบครัวสู่การชู้ตริตในระบบทุนนิยม หากพิจารณาในประเด็น

การ “ซูตริต” แล้วจึงมีได้หมายถึงเงื่อนไขชีวิตประจำวันในระดับปรากฏการณ์นิยมหากแต่หมายถึงภาวะการถูกแปลกแยกจากภายในที่เกิดขึ้นจากการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ นั้นหมายความว่าแรงงานสตรีอาจได้รับค่าตอบแทนหรือเงื่อนไขการจ้างที่ดีหรือแย่กว่าแรงงานชายก็ได้ และไม่อาจปฏิเสธได้ว่าในตลาดแรงงานข้ามชาติบางกิจการ แรงงานหญิงผูกขาดและมีโอกาสมากกว่าแรงงานชาย แต่นั่นหมายความว่าพวกเขาต้องถูกยึดโยงเข้ากับ “ความเป็นหญิง” อย่างเคร่งครัด และในสังคมการผลิตแบบเสรีนิยมใหม่ “ความเป็นหญิง” ถูกเชื่อมเข้าสู่ ประสิทธิภาพในระบบการผลิตเช่นกัน

สมุทรปราการในฐานะพื้นที่อุตสาหกรรมหนัก แรงงานชายยังคงมีโอกาสในการได้รับการจ้างมากกว่าแรงงานสตรี แต่ในเมืองที่มีการผลิตอย่างเข้มข้น กิจกรรมการผลิตซ้ำต้องดำเนินไปอย่างเข้มข้นและแข่งขันเช่นเดียวกัน แรงงานสตรีข้ามชาติเติมเต็มเงื่อนไขนี้ด้วยการประกอบอาชีพบริการต่างๆ ตั้งแต่พนักงานเสิร์ฟตามร้านอาหารกระทะ หรือลูกจ้างร้านขายของชำ กิจกรรมการบริการเหล่านี้เป็นไปเพื่อรองรับการผลิตซ้ำของแรงงานชาวไทยเป็นหลัก แรงงานสตรีในภาคบริการจำนวนหนึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานเป็นคนรับใช้ในบ้านทั้งในพื้นที่ชุมชนชนชั้นกลางในจังหวัดสมุทรปราการ และในกรุงเทพมหานคร มีอาจปฏิเสธว่า “ความเป็นหญิง” มีผลต่อโอกาสการได้ทำงานในลักษณะนี้มากกว่าผู้ชาย แรงงานหญิงถูกสร้างลักษณะให้ อ่อนน้อม ยึดหยุ่น ไม่เลิกงาน ในทางตรงกันข้ามในอุตสาหกรรมการผลิตกึ่งทักษะแม้แรงงานหญิงมีโอกาที่จะทำงานได้ค่าตอบแทนไม่ต่างจากแรงงานชายแต่ในลักษณะการผลิตนี้ พวกเขากลับถูกเพ่งเล็งจากนายจ้างและหัวหน้างานชาวไทยมากกว่าแรงงานชาย

“ตอนหนูสมัครงานเขาถามว่า มาอยู่เมืองไทยนานหรือยัง มีแฟนหรือยัง ถ้าบอกว่ามีแฟนแล้วเขาอาจจะไม่รับเพราะเดี๋ยวท้องขึ้นมาก็จะมีปัญหา ....(ปัญหาอะไร).....ก็คือทำงานได้ไม่เต็มที่ ถ้าเกิดท้องขึ้นมา แล้วอีกอย่างนายจ้างชอบคิดว่าแรงงานหญิงไม่อดทนเท่าแรงงานชาย เพราะเป็นงานที่ต้องใส่เครื่องป้องกันเยอะและต้องยืนตลอดทั้งวัน บางทีก็บอกไปว่าผู้หญิงเสียเวลาเข้าห้องน้ำนานกว่าผู้ชาย...เขาให้เวลาเข้าห้องน้ำทั้งวัน 15 นาทีกว่าจะถอดชุดเครื่องแบบเสร็จก็กินเวลาหมดแล้ว บางทีเรามีประจำเดือน....พวกเขาเลยคิดว่าผู้หญิงพม่าที่มีแฟนหรืออยู่เมืองไทยมานาน พอมีโอกาสก็จะย้ายงาน....จริงๆมันไม่เกี่ยวกับผู้หญิงผู้ชายหรอก ใครมีโอกาสมีทางไปก็คงไม่ทำที่นี้หรอก”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 16, 2554) แรงงานสตรีชาวพม่า วัย 24 ปีเธออยู่เมืองไทยมาได้ปีกว่า ปัจจุบันเธอทำงานที่โรงงานห้องเย็นมีหน้าที่ในการแกะกึ่ง ความเป็นผู้หญิงทั้งเงื่อนไขทางกายภาพและเงื่อนไขที่สังคมกำหนด ได้สร้างเงื่อนไขในการควบคุมชีวิตของเธอผ่านมุมมองประโยชน์ของผู้ประกอบการ

ขณะที่แรงงานสตรีชาวพม่าที่มีอายุสูงขึ้น (วัยสี่สิบกว่า) และอพยพมาพร้อมกับครอบครัวก็เริ่มออกจากงานและรับผิดชอบเรื่องการหุงหาอาหาร เลี้ยงดูบุตร เธออายุเยอะเกินกว่าที่จะทำงานในสภาพการจ้างที่ยากลำบากและค่าตอบแทนก็ถูกกำหนดโดยเขตแดนแรงงานขั้นต่ำตามกฎหมายไทย แต่สำหรับแรงงานที่สูงอายุนายจ้างจะเริ่มปรับเปลี่ยนโดยให้ทำงานเหมาะสมการได้รับค่าจ้างแบบรายวัน นายจ้างและเพื่อนร่วมงานจำนวนหนึ่งมองว่าเป็นการให้โอกาสเพราะเธออายุเยอะ และยังมีสามีเลี้ยงดูอยู่แล้ว ดังบทสัมภาษณ์ของแรงงานพม่าเชื้อสายมอญ

“ตอนนี้ว่างงาน ให้สามีเลี้ยง (หัวเราะ) ตอนแรกที่เข้ามาเมืองไทยก็เริ่มทำงานบริษัทนี้ (โรงงานห้องเย็น ปี 2547) ได้รับค่าจ้างได้รับโอที มีช่วงหนึ่งป่วยเป็นมะเร็งเต้านมออกจากงานไปรักษา สุดท้ายต้องฉายรังสีเลยตัดสินใจกลับมาทำงานแต่ไม่ได้ทำรายวันแล้วเพราะหากทำอดได้ไม่ถึง สักโลต่อวัน นายจ้างจะปรับให้เป็นแบบเหมาจ่ายตามจำนวนที่ทำได้ ใครงู๊กว่ายังดีที่เขาให้ทำงาน แต่มันเหนื่อยมากนะ บางวันได้แคร์้อยเดียวยี่สิบวัน จนนสามีบอกให้เลิกทำตอนนี้เราก็ตออกมาเลี้ยงลูกอย่างเดียว พยายามหางานเล็กๆน้อยๆทำด้วยแต่ก็ไม่ค่อยดีไปไม่ค่อยได้”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 15, 2554)

ดังจะเห็นได้ว่าความเป็นผู้หญิงได้ถูกกำหนดและการสร้างเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของแรงงานในสังคมการผลิตดังที่ปรากฏในกรณีนี้ซึ่งได้พิจารณาการควบคุมความสัมพันธ์การผลิตผ่านค่านิยมแบบเสรีนิยมใหม่ ความเสมอภาคของเพศในตลาดแรงงาน ภายใต้ข้อจำกัดและการควบคุมเพื่อการสะสมมูลค่าส่วนเกิน

รูปภาพ 5.3 เครื่องแบบพนักงานห้องเย็น:ลักษณะชุดคลุมปิดทั้งตัวพร้อมซิป

4) การกำหนดคุณภาพมนุษย์ (Human Quality) Kipnis (2007) ได้ระบุถึงแนวคิดคุณภาพมนุษย์ปรากฏแพร่หลายในสังคมเสรีนิยมใหม่ในประเทศจีนซึ่งตลาดแรงงานอพยพภายในประเทศมีสภาพการแข่งขันสูง การที่ลัทธิเสรีนิยมใหม่ทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจมีความเข้มข้นขึ้น ทำให้เกิดภาวะรัฐทุนนิยมที่มีความอิสระเชิงสัมพัทธ์ ปรากฏการณ์ "Suzhi" ในสังคมจีนแผ่นดินใหญ่ โดยระบุถึงสามเงื่อนไขสำคัญคือ การเป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบเผด็จการ มีความเหลื่อมล้ำสูง และสุดท้ายคือการใช้ลัทธิคุณค่านิยมบางอย่างเพื่อสร้างความชอบธรรม แก่ระบบการแข่งขันนั้น จึงดูเหมือนเป็นปรากฏการณ์ที่มีลักษณะในรูปแบบสัมพัทธ์นิยมที่มีความแตกต่างกันของแต่ละรัฐ แต่หากพิจารณาในมุมกว้างแล้วลักษณะสัมพัทธ์นิยมของแต่ละพื้นที่ ปรากฏบนฐานของจุดร่วมเดียวกัน งานของ Luise Dumont (1980) นักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศสซึ่งศึกษาระบบสังคมอินเดียในช่วงทศวรรษ 1970 แม้ Dumont พยายามอธิบายในลักษณะสัมพัทธ์นิยมว่าด้วยความแตกต่างระหว่างสังคมตะวันออกและสังคมตะวันตกว่า ด้วยแนวคิด มนุษย์เสมอภาคโดยธรรมชาติ และมนุษย์ที่เหลื่อมล้ำกันตามธรรมชาติ (Homo aequalis- Homo Hierarchicus) แต่คำถามสำคัญที่ Dumont ตั้งไว้คือระบบ

วรรณะ (Caste) และระบบชนชั้น (Class) ทำงานร่วมกันได้อย่างไร²⁹ สำหรับสังคมเสรีนิยมใหม่แล้ว อุดมการณ์ของแต่ละพื้นที่จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างความชอบธรรมเงื่อนไขสังคมที่เป็นอยู่ในกรณีแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการสามารถพิจารณาผ่านมุมมองสองด้านผ่านฝ่ายนายจ้างและตัวแรงงานดังนี้

5) การควบคุมกลไกภาษาศาสตร์สังคม แนวคิดชาตินิยมไทยและการต่อต้านชาวพม่า ปรากฏเด่นชัดในประวัติศาสตร์ฉบับทางการของไทย รวมถึงการนำเสนอในสื่อกระแสหลักทั่วไป นับเป็นเรื่องปกติที่หัวหน้างานชาวไทย จะมีการเปรียบเทียบแรงงานชาวพม่าด้วยคำคำทอหยาบคายต่างๆ อย่างไรก็ตามอุดมการณ์ชาตินิยมที่มีผลต่อแรงงานข้ามชาติชาวพม่ามักปรากฏใน กลไกเป็นทางการของรัฐในระดับนโยบายซึ่งไม่สอดคล้องกับสถานการณ์จริงอันปรากฏในแนวทางของรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ในช่วง ปี 2551-2553 แต่แนวทางชาตินิยมที่โหมกระพือขึ้นโดยมากอยู่ในหมูชนชั้นกลางที่ตัดขาดจากการปฏิสัมพันธ์กับแรงงานข้ามชาติ ดังนั้นกลไกชาตินิยมที่ผันแปรตามนโยบายของรัฐจึงมีผลในทางปฏิบัติน้อยมาก แม้จะมีผลโดยตรงต่อกระบวนการได้รับเอกสารสิทธิ แต่ข้อเท็จจริงคือแรงงานข้ามชาติยังคงอยู่ในประเทศไทยต่อไปด้วยเหตุผลด้านความจำเป็นทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการไทย ดังนั้นประเด็นที่สำคัญมากไปกว่ากลไกการปราบปรามของรัฐ คือกลไกความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชน ข้อค้นพบสำคัญคือแรงงานข้ามชาติมักเรียก คนไทยว่า “พี่” ในทุกบริบท มากกว่า “คุณ” หรือ “นาย” หรือ “ท่าน” การเรียกระบบเครือญาติเป็นสัญลักษณ์สำคัญของภาษาศาสตร์สังคมไทย และเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ คำว่าคุณเป็นคำเป็นทางการในการปฏิสัมพันธ์ทั่วไปในที่ทำงาน ขณะที่ “นาย” เป็นคำเรียกที่ถูกพัฒนาในบริบทของสังคมอาณานิคมขณะที่ ท่านมักพบแพร่หลายในระบบราชการ สรรพนาม “พี่” ด้านหนึ่งคือภาพสะท้อนความสัมพันธ์ที่มีลำดับชั้น ด้านหนึ่งเป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์แบบสนิทสนมไม่เป็นทางการ เป็นกลไกการควบคุมที่สำคัญยิ่งในระดับปัจเจกชนที่ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายมารับรอง

²⁹ตามคำอธิบายของ Dumont ระบบสังคมจะวนตกลับลักษณะแบบปัจเจกชนนิยมเป็นเงื่อนไขสู่การพัฒนาสู่การเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญเรื่องความเสมอภาค ขณะที่สังคมอินเดียซึ่งมีลักษณะองค์รวมจะมีแนวโน้มพัฒนาสู่สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำ แต่มีอาจปฏิเสธได้ว่าในสังคมอินเดียสมัยใหม่ ระบบวรรณะอันมีเนื้อหาแบบตะวันออกสามารถทำงานร่วมกับ ระบบชนชั้น และการแบ่งงานกันทำแบบทุนนิยม

“(ทำไม่ต้องเรียกผู้สัมภาษณ์ว่าพี่)...ปกติเรียกคนไทยทุกคนว่าพี่ เหมือนอยู่ในที่ทำงาน เวลาคนไทยพูดด้วย ถ้าพูดดีเขาจะแทนตัวเองว่าพี่ แต่ส่วนใหญ่จะแทนตัวเอง ว่า กู เรียก เราว่า มีมิงมากกว่า เวลาเจอคนไทยไม่ว่าจะเป็นกระเป๋ารถเมล์ แม่ค้า หรือ เจ้านาย เราก็เรียกเขาว่าพี่หมด” (แรงงานข้ามชาติหมายเลข17, 2554)

“บางครั้งเขา ด่าเราเป็น เขี้ย เป็นควาย เวลาเราทำงานไม่ได้ตามที่เขากำหนด (แล้วได้ตอบโต้ อะไรหรือไม่) ไม่ได้ตอบโต้อะไรก็บอกกว่า...ครับพี่”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข10, 2554)

ระบบเรียกแบบเครือญาติ จึงเป็นกระบวนการสร้างภาษาสนทนาบนความสัมพันธ์แบบเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism Pidginization) เป็นการสังเคราะห์เงื่อนไข มนุษย์ลำดับชั้นและมนุษย์เสมอภาคขึ้นมา เป็นความสัมพันธ์ที่มีความละมุนมากกว่าแนวคิดปัจเจกนิยมแบบตะวันตกหากแต่แฝงด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบไม่เป็นทางการไว้ ลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบไม่เป็นทางการนี้ ปรากฏอยู่ในทุกมิติของความสัมพันธ์ของแรงงานข้ามชาติที่อยู่ในสังคมไทย เป็นการวางลำดับชั้นในสังคมเพื่อประโยชน์ด้านการผลิต ประเด็นด้านภาษาศาสตร์สังคมที่ได้รับการพูดถึงคือประเด็นว่าด้วยความสัมพันธ์ของชาติพันธุ์ ขณะที่องค์การพัฒนาเอกชนทั่วไปมักหลีกเลี่ยงการใช้คำเหมารวมว่า “แรงงานพม่า” เนื่องจากได้ตีความว่ามีนัยยะด้านการเหยียดชาติพันธุ์และเหมารวมแรงงานชาติพันธุ์อื่นๆในประเทศ แต่จากการสัมภาษณ์พบว่าแรงงานข้ามชาติชาวพม่าโดยมากคุ้นเคยกับการ ใช้คำว่าคนพม่ามากกว่าการระบุชาติพันธุ์ของตนเอง

“โ้ย...ไม่มีประเทศมอญแล้วคะ มีแต่คนพม่า ในบัตรก็เขียนว่าเราเป็นคนพม่า จะเป็นอย่างไรได้ยังไง”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 15, 2554)

5.5 บทสรุป

ลักษณะแรงงานข้ามชาติที่ปรากฏในการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถจำแนกด้วยเงื่อนไขใหญ่ประการแรกคือปีที่ตัดสินใจอพยพเข้ามาทำงานที่ประเทศไทย อันเป็นภาพสะท้อนเงื่อนไขทางการเมืองและเศรษฐกิจจากประเทศต้นทาง ผู้อพยพในช่วงทศวรรษ 2530-2540 มีลักษณะการถูกกำหนดโดยเงื่อนไขการเมืองเป็นพื้นฐานและมีการเตรียมการน้อยกว่าผู้อพยพรุ่นหลัง ที่มีลักษณะการเป็นผู้ประกอบการสูงมีความผูกพันกับประเทศปลายทางน้อยกว่า อันทำให้แรงงานข้ามชาติชาวพม่ารุ่นทศวรรษ 2550 มีลักษณะการเป็นสินค้าที่สูงกว่า พอใจกับการลงทุนในชีวิตและสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้าง ในพื้นที่สมุทรปราการลักษณะทางชาติพันธุ์มิใช่เงื่อนไขหลักในการจำแนกลักษณะงานของผู้ใช้

แรงงานข้ามชาติ แรงงานข้ามชาติโดยมากประกอบอาชีพที่มีความคล้ายคลึงกันแรงงานที่มีประสบการณ์มิได้เป็นการรับรองว่าพวกเขาจะได้ค่าแรงที่เพิ่มขึ้น ตรงกันข้ามพวกเขาเรียนรู้ที่จะเอาตัวรอดผ่านการถูกดูถูกดกั้นในการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่มากกว่าการต่อต้านต่อระบบ

กระนั้นเองจะพบว่าแม้เงื่อนไขเศรษฐกิจจะเป็นตัวกำหนดลักษณะการผลิต และการผลิตซ้ำผ่านระบบเน้นค่าจ้างควบคู่กับการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้น ในอีกด้านหนึ่งจะพบว่าเมื่อกำลังการผลิตหลักในระบบคือแรงงานข้ามชาติที่มีความยืดหยุ่นต่อการคุ้มครองโดยสัมพันธ์กับแรงงานไทย ส่งผลให้รัฐมีขนาดเล็กลงในการดูแลการผลิตซ้ำหรือรับผิดชอบต่อสิทธิพลเมือง แต่การปกครอง หรือการควบคุมระดับชีวิตประจำวันถูกทำให้มีความเข้มข้นสูงขึ้น ผ่านมาตรการต่างๆเพื่อนำสู่การกำหนดชีวิตของปัจเจกชนให้เป็นที่ไปตามอันตวิทยาแบบเสรีนิยมใหม่ เช่นกลไกการสร้างความผูกพันกับพื้นที่ต้นทางมากกว่าพื้นที่ปลายทาง สิ่งนี้ทำให้ความคาดหวังการรับผิดชอบต่อปัจเจกอยู่ในระดับต่ำ และความคาดหวังในการรับผิดชอบต่อตัวเองสูงขึ้น การสร้างหนี้ระยะยาวทำให้การผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ถูกถ่ายโอนไปอย่างห้วงเวลาในอนาคตและสภาพการทำงานปัจจุบันถูกทำให้เป็นสภาวะชั่วคราว การแบ่งงานกันทำระหว่างเพศถูกทำให้มีความเข้มข้นมากขึ้นแรงงานสตรีถูกควบคุมและวางเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับเพศสภาพและได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่าโดยเปรียบเทียบ พร้อมกันนั้นการวางเงื่อนไขภาษาศาสตร์สังคมอันมีผลต่อการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติเงื่อนไขนี้ทำให้แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในพื้นที่สมุทรปราการยอมรับเงื่อนไข มนุษย์ลำดับชั้น (Homo Hierarchicus) ไปพร้อมกัน ซึ่งเงื่อนไขการควบคุมที่เข้มข้นนี้มีผลสำคัญอย่างมากต่อกลไกการผลิตซ้ำ ผ่านระบบสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างที่จำเป็นต้องควบคุมแรงงานในฐานะสินค้าให้ดำเนินการผลิตและผลิตซ้ำตามคำอธิบายแบบเสรีนิยมใหม่

บทที่ 6

สวัสดิการในฐานะการผลิตซ้ำแบบเสรีนิยมใหม่ต่อแรงงานข้ามชาติชาวพม่าใน สมุทรปราการ

6.1 ความนำ

ในบทนี้ได้มุ่งสู่การพิจารณาประเด็นหลักว่าด้วยระบบสวัสดิการในฐานะกลไกการผลิตซ้ำในสังคมเสรีนิยมใหม่ จากข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้มุ่งฉายภาพให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของกลไกการผลิตซ้ำในสังคมเสรีนิยมใหม่ โดยมีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ และเวลา เช่นเดียวกันกับที่ระบบการผลิตเน้นสายพานเคยกะทำเมื่อช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่และเวลาในสังคมเสรีนิยมใหม่ได้มีกระบวนการ “กระจัด” หรือเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการผลิตซ้ำออกไป กล่าวคือในแง่พื้นที่ ระบบการเคลื่อนย้ายแรงงานได้กำหนดให้การผลิตซ้ำเชิงพื้นที่ถูกเลื่อนไปยังประเทศต้นทาง สมุทรปราการอาจจะเป็นโรงงานสำหรับการผลิตสินค้าปฐมภูมิสำหรับห่วงโซ่อุปทาน แต่โรงงานผลิตแรงงานคือ พื้นที่ต้นทางอย่าง เหมาะสมแห่ง ทวาย พะอัน พร้อมกันนี้ระยะเวลาในการผลิตซ้ำหรือคืนแรงงานในฐานะมนุษย์ก็ถูก กระจัดออกไปเช่นกันสู่ห้วงเวลาในอนาคต อันหมายถึงการทำงานหนักและขูดรีดอย่างแสนสาหัสในห้วงเวลาปัจจุบันและคาดการณ์ที่จะซื้อคืนได้ในห้วงเวลาในอนาคตและในพื้นที่ประเทศต้นทางของตนทั้งนี้ตัวแทนนำเข้าแรงงานมีส่วนสำคัญในการทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ในประเทศต้นทางสู่การเป็นแรงงานในฐานะสินค้าที่พร้อมเข้าสู่วงจรการผลิตในประเทศปลายทาง รวมถึงระบบหนี้ระยะยาวผ่านตัวแทนนำเข้าแรงงานข้ามชาติก็เป็นกลไกสำคัญในการกระจัดเวลาการผลิตซ้ำสู่พื้นที่เวลาในอนาคต อันนำสู่การทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้นในพื้นที่ประเทศปลายทาง

พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้มุ่งฉายภาพให้เห็นลักษณะสวัสดิการมิติต่างๆในพื้นที่สมุทรปราการ อันประกอบด้วยสวัสดิการด้าน ที่อยู่อาศัย สาธารณสุข การศึกษา และระบบค่าจ้าง โดยชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของการสะสมทุนควบคู่ไปกับกระบวนการทำให้เป็นสินค้า จากข้อมูลวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่าลักษณะสวัสดิการที่ปรากฏในหมู่ผู้ใช้แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการเป็นลักษณะสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้าง รับผิดชอบตัวเอง และมีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าในระดับที่สูง ดังเช่นสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้ามากกว่าแรงงานในฐานะมนุษย์ ดังปรากฏในลักษณะรูปธรรมของการใช้พื้นที่ที่มีความหนาแน่น ประหยัดและใกล้สถานที่ทำงาน

แต่ด้วยอำนาจต่อรองที่ต่ำทำให้ค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัยมีราคาที่สูงโดยสัมพันธ์กับรายได้ เช่นเดียวกับสวัสดิการด้านสาธารณสุข แม้ผู้ใช้แรงงานจำนวนหนึ่งสามารถใช้สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้าได้ แต่ด้วยลักษณะวิถีชีวิตที่ถูกทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้นทำให้ลักษณะสวัสดิการดังกล่าวไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ พร้อมกันนี้สวัสดิการด้านการศึกษายังไม่ได้ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับลักษณะส่วนใหญ่ของผู้อพยพที่เป็นหนุ่มสาววัยทำงาน ลักษณะสวัสดิการด้านการศึกษาในปัจจุบันถูกออกแบบขึ้นมาเพื่อการเก็บตกและบูรณาการลูกหลานแรงงานข้ามชาติ มากกว่าตัวพลังการผลิตหลักในสังคมที่เป็นคนหนุ่มสาว ด้วยเงื่อนไขข้างต้นจึงจะเห็นว่าสวัสดิการได้ถูกกำหนดผ่านเงื่อนไขสำคัญคือ ระบบเน้นค่าจ้าง อันถูกแปรให้เป็น “ความยุติธรรม” ที่พวกเขาได้ของผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ เป็นเงื่อนไขเดียวที่รับประกันความเป็นมนุษย์ของพวกเขาในสังคมเสรีนิยมใหม่

6.2 การผลิตซ้ำแบบการกระจัดของเวลาและสถานที่ (Spatio-Temporal Displacement)

กลไกการผลิตซ้ำจึงเป็นกลไกสำคัญในการคืนแรงงานในฐานะสินค้าและแรงงานในฐานะมนุษย์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ในฐานะมนุษย์หนึ่งคน งานของ Engels (1993) และ Thompson (1968) ได้พิจารณาเงื่อนไขชีวิตประจำวันของผู้ใช้แรงงานในสังคมอุตสาหกรรมอังกฤษช่วงศตวรรษที่ 19 โดยเน้นให้เห็นถึงกระบวนการผลิตซ้ำแรงงานที่ทำให้ผู้ใช้แรงงานต้องผูกพันมีส่วนร่วมในระบบทุนนิยม ทั้งนี้ Harvey (2006b : 7-69) ได้ระบุถึงกลไกสำคัญของการพัฒนาทางภูมิศาสตร์ และเงื่อนไขทางเวลาในการกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม อันนำสู่ลักษณะการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยม

พื้นที่กายภาพ ถูกสร้างและกำหนดขึ้นมาเพื่อตอบสนองวิถีการผลิตต่างๆ โดยเป็นสนามของการปฏิสัมพันธ์ความสัมพันธ์ต่างๆและการให้ความหมาย ดังนั้นการรับรู้เกี่ยวกับพื้นที่ต่างๆจึงจัดเป็นรหัสของการรับรู้ (Code of Conduct) ซึ่งสามารถแปรผันได้ตามลักษณะของวิถีการผลิต ในสังคมอุตสาหกรรมสายพานการสร้างความรับรู้ด้านภูมิศาสตร์เกี่ยวกับรัฐชาติและความเป็นพลเมืองในพื้นที่หนึ่งนับเป็นกลไกสำคัญต่อการผลิตซ้ำ รวมถึงการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับเวลาขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อระบบสายพาน เช่น การทำงาน 8 ชั่วโมงต่อวัน การทำงานล่วงเวลา เวลาพัก วันหยุดสุดสัปดาห์วันหยุดประจำปี หมุนเวียนไปในลักษณะนี้ กลไกการผลิตซ้ำจึงเกิดขึ้นในพื้นที่เฉพาะเจาะจง และในเวลาที่เหมาะสมเวียนไปตามระบบสายพาน

ตามที่ได้พิจารณาไปแล้ว ระบบการผลิตซ้ำตามเงื่อนไขความหยุดนิ่งของสถานที่และเวลาที่มีระบบการหมุนเวียนตายตัวนั้น ขัดกับลักษณะการเคลื่อนย้ายของทุนเพื่อแก้ไขภาวะการสะสมแบบล้นเกิน (Over Accumulation) ซึ่งมีได้ถูกจำกัดกับโครงสร้างพื้นฐานของระบบทุนนิยมเท่านั้นยังต้องผูกพันกับเงื่อนไขความขัดแย้งและการต่อสู้ทางชนชั้นในพื้นที่นั้นๆด้วย หากกระบวนการผลิตและการสะสมทุนได้อยู่ภายใต้ “พื้นที่” แบบใหม่ ภายใต้ “รหัสว่าด้วยการรับรู้” แบบใหม่แล้ว เงื่อนไขการผลิตซ้ำย่อมมีการแปรเปลี่ยนในประเด็นความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ไปพร้อมกัน เช่นเดียวกันกับเงื่อนไขของเวลาที่ภายใต้กลไกการสะสมแบบยืดหยุ่น เวลาไม่ได้หมุนเวียนเป็นสายพาน เพื่ออิงกับลักษณะการผลิตซ้ำของแรงงาน หากแต่ระบบเวลาที่ได้เชื่อมร้อยโลกไว้ในช่วงเวลาเดียวกัน มโนทัศน์ของเวลา จึงขึ้นกับรอบการสะสมและผลิตซ้ำของทุนมากกว่า การผลิตซ้ำร่างกายมนุษย์ (Brenner, 2009 :185-196)

การผลิตซ้ำแรงงานยังคงต้องคำนึงถึงรอบและขีดจำกัดการทำงานของมนุษย์ทั้งในฐานะมนุษย์ (Labour) และในฐานะสินค้า (Labour Power) แต่การผลิตซ้ำของทุนย่อมมุ่งเน้นพิจารณาการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้าเป็นหลักเงื่อนไขความเป็นมนุษย์จำเป็นต้องถูกจำกัดให้เหลือน้อยที่สุดในแง่พื้นที่การผลิตซ้ำจึงต้องถูก ‘กระจัดออกไป’ ควบคู่กับเวลาในการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้า ในมิติเงื่อนไขเวลาต้องกระชับให้มาอยู่ในช่วงเวลาเดียวกันกับเวลาการผลิตการผลิตในพื้นที่การผลิตนั้น ขณะที่แรงงานที่มีองค์ประกอบของมนุษย์ถูกเลื่อนออกไปในอีกพื้นที่หนึ่งซึ่งมีต้นทุนการผลิตซ้ำที่ต่ำกว่า

รูปธรรมในกรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติในสมุทรปราการ แนวคิดว่าด้วยเวลาว่างกลายเป็นเรื่อง “ฟุ่มเฟือย” ควบคู่ไปกับการ “พักผ่อน” แรงงานอพยพรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะผลิตซ้ำเฉพาะแรงงานในฐานะสินค้าในประเทศไทยเท่านั้น ขณะที่แรงงานในฐานะมนุษย์ถูกคาดหวังให้เป็นเรื่องของชีวิตหลังกลับไปยังบ้านเกิดแล้วเท่านั้น

“..เที่ยวหรือ ไม่ได้ไปไหนหรือ จะให้ไปไหนอย่างมาก็ไปบ๊ีกซี แถวนี้อำนาจของเราที่ซื้อจากร้านขายของชำ เหลือตั้งค์เท่าไรก็ส่งกลับบ้าน ไม่ก็เอาไปซื้อทอง”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 19, 2554)

“...ทุกวันนี้ทำงานวันละ 15 ชั่วโมง มีเวลาว่างจริงๆก็อยากทำงานเหมา อยากมีเงินจะได้กลับบ้านเร็วๆ ไม่อยากอยู่หรือในเมืองไทย ถ้ามีโอกาสอยากกลับไปซื้อบ้านอยู่ที่พม่า”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 26, 2554)

“(หากอายุมากกว่านี้แล้วจะทำอย่างไร).....คงกลับประเทศเรา อยู่เมืองไทยยังงี้ก็ไม่ได้หรือ ไม่ใช่บ้านเรา ถ้าทำงานไม่ได้ก็ไม่รู้จะอยู่ทำไม”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 23, 2554)

ลักษณะการผลิตซ้ำแบบกระจัดทางเวลาและสถานที่มักจะปรากฏในมิติทัศน์ของแรงงานอพยพรุ่นใหม่ที่มาจากเครือข่ายเศรษฐกิจสังคมที่ค่อนข้างดี และมีอายุน้อยกว่าแรงงานอพยพรุ่นก่อนหน้าโดยเปรียบเทียบ พวกเขาให้ความสำคัญกับการทำงานหนักในชีวิตที่กรุงเทพฯ การเดินทางอพยพที่มีค่าใช้จ่ายควบคู่กันกับนโยบายกีดกันแรงงานข้ามชาติของรัฐบาลไทย ยากที่จะทำให้เกิดว่าการอยู่เมืองไทยถาวรเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ แม้จะมีตัวอย่างของแรงงานข้ามชาติจำนวนหนึ่งที่สามารถทำรายได้จากการการอยู่เมืองไทยแต่ก็ยังคงเป็นส่วนน้อยที่ไม่สามารถแสดงให้เห็นเงื่อนไขรูปธรรมได้

“ใช้มีคนที่พม่าที่อยู่เมืองไทยมาหลายปี บางคนเช่าบ้านอยู่ดีๆ มีรถมอเตอร์ไซด์ขับ พวกนั้นโชคดี แต่ไม่ก็คนหรือที่จะโชคดีอย่างนั้น”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 24, 2554)

“อยู่เมืองไทยสบายกว่าอยู่พม่า ...จริงจริง นะ...ทำงานที่นี้ทำงานในร่ม ติดแอร์ สบาย อยู่ที่นู่นต้องทำงานกลางแจ้งฝนฟ้าก็ไม่ดี บางปีก็น้ำท่วม แต่ถ้าให้เลือกอยู่ก็ต้องอยู่ที่พม่าแหละอยู่ที่นี้คงไม่มีงานให้เราทำไปตลอดตอนแก่”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 18, 2554)

แต่เช่นนั้นคำถามอยู่ที่ว่าการยกระดับชีวิตผ่านการทำงานหนัก และการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ข้ามเงื่อนไขทางพื้นที่และเวลา มีรูปแบบเพียงพอหรือที่ทำให้เชื่อได้ว่า จะมีชีวิตที่ดีขึ้นคอยอยู่ที่ฝั่งพม่าหลังจากการทำงานหนักหลายปีที่เมืองไทย คำตอบเป็นเรื่องของการคาดเดา แรงงานอพยพรุ่นก่อนที่กลับบ้านมักมีเรื่องราวของความสำเร็จที่ทำให้พวกเขาเชื่อได้ (ดังที่ได้ระบุไปในส่วนเอเยนต์นำเข้าแรงงาน) แต่เมื่อมาอยู่เมืองไทยมันเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ด้วยค่าจ้างเฉลี่ยวันละ 210-250 บาทต่อวันทำให้ยากที่จะแสดงให้เห็นว่าพวกเขาจะสามารถมีเงินเก็บยกระดับชีวิตของพวกเขาที่บ้านเกิดได้ ข้อมูลแสดงค่าใช้จ่ายพื้นฐานของ แรงงานสตรีชาวพม่าจะเมืองพะโค อายุ 24 ปี (แรงงานข้ามชาติหมายเลข 16, 2554)ทำงานที่โรงงานห้องเย็น โดยสามารถแจกแจงค่าใช้จ่ายของเธอได้ดังนี้

ค่าจ้าง 250 บาทต่อวัน

- ค่าเช่าห้อง 30 บาท (อยู่กับเพื่อนสองคน)
- ค่าอาหาร วันละ 60 บาท
- ค่าโทรศัพท์มือถือวันละ 10 บาท
- ค่า สนุ่ ยาสีฟัน ผ้าอนามัย เฉลี่ยตกวันละ 5 บาท
- ค่าใช้จ่ายด้านเอกสารสิทธิ์ เฉลี่ยวันละ 10 บาท (3500/ปี)

จากข้อมูลของแรงงานข้ามชาติหมายเลข 16 เธอได้ให้ข้อมูลว่าไม่สามารถส่งเงินกลับบ้านได้ทุกเดือนเนื่องด้วยค่าใช้จ่ายในการส่งเงินผ่านระบบตัวแทน เธอจึงส่งเงินกลับทุกครั้งที่เก็บเงินได้ประมาณ 7000-8000 บาท เงินนี้ส่งกลับไปที่บ้านเพื่อใช้หนี้สำหรับการเดินทางมาเมืองไทย ซึ่งเธอเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 14000 บาท ทั้งนี้เป็นแค่ค่าเดินทางเท่านั้นไม่ใช่ค่าใช้จ่ายเพื่อให้ได้งาน หรือ เป็นค่าเอกสารแต่อย่างใด ดังนั้นหากทุกอย่างเป็นไปตามเป้า มะไซสามารถถอนทุนคืนได้ภายในการทำงานประมาณครึ่งปี และหลังจากนั้นจะเป็นช่วงเวลากำไร ภายใน การทำงานเจ็ดปี เธอจะสามารถส่งเงินกลับไปยังที่บ้านได้ประมาณ 80,000 ถึง 100,000 บาท เธอจะสิ้นสุดการทำงานที่ยากลำบากที่กรุงเทพฯ (สมุทรปราการ) และกลับสู่หมู่บ้านในฐานะชนชั้นกลางระดับสูง

เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับการหลอกลวงและการให้ข้อมูลไม่ครบ แรงงานข้ามชาติหมายเลข 16 ตระหนักดีว่าจะเจออะไรบ้างในเมืองไทยแม้กระทั่งอาจจะเป็นไปได้ว่า เงิน 14,000 อาจไม่สามารถนำเธอสู่ที่หมายได้ แต่เป้าหมายในการกลับบ้านและยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของเธอคือสิ่งที่คุ้มค่าต่อการลงทุน มะไซมาถึงสมุทรปราการสามเดือนแรกเธออาศัยอยู่ที่วัด และอยู่ได้ด้วยการทำงานหิ้วเงินเพื่อนที่ทำงานทำแล้ว หลังเวลาผ่านไปสามเดือนเธอได้งานทำ และได้รับค่าจ้างประมาณ 210 บาทต่อวัน หลังจากทำงานได้ประมาณสัปดาห์เธอส่งเงินก้อนแรกกลับบ้านเป็นเงินประมาณ 7,000 บาท แม้ระยะเวลาจะสั้นออกไปเล็กน้อยแต่สำหรับเธอแล้วมันยังถือว่าอยู่ในเส้นทางของความสำเร็จ จากกรณีของแรงงานข้ามชาติหมายเลข 16 สามารถแสดงเงื่อนไขการผลิตซ้ำแบบจำกัดต่อเวลาและสถานที่ได้ตามสามเงื่อนไขต่อไปนี้เป็นเงื่อนไขการผลิตซ้ำในพื้นที่การผลิต การผลิตซ้ำในประเทศต้นทาง และการผลิตซ้ำในอนาคต

- **การผลิตซ้ำในพื้นที่การผลิต** แม้จะไม่มีกฎหมายรับรองหรือควบคุมในประเด็นการเดินทางออกนอกพื้นที่ แต่ลักษณะการใช้ชีวิตของแรงงานข้ามชาติถูกผูกติดอยู่กับที่อยู่อาศัยที่อยู่ในรัศมีเดินเท้าได้ ในพื้นที่ชุมชนมีเงื่อนไขที่รองรับการผลิตซ้ำทางกายภาพสำหรับแรงงานข้ามชาติอยู่ครบครัน อาทิ ตู้หยอดน้ำดื่ม ตู้เติมเงินโทรศัพท์มือถือ ร้านขายของชำที่ดำเนินการโดยชาวพม่า อันหมายความว่าแรงงานข้ามชาติส่วนมากไม่มีความจำเป็นต้องออกจากชุมชน พวกเขาเดินไปทำงานในตอนเช้า เดินกลับถึงที่พักหลังเลิกงาน และซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค หากพิจารณาแล้วเป็นลักษณะที่เสมือนคล้ายกันกับชีวิตสังคมการผลิตแบบสายพาน แต่ในลักษณะเนื้อหาเชิงลึกแล้วการผลิตซ้ำในพื้นที่ประเทศไทยถูกทำให้มีความเข้มข้น มากกว่าการผลิตซ้ำในสังคมสายพาน เพราะเวลาว่าง หรือกิจกรรมที่สะท้อนความเป็นมนุษย์ ถูกกระจัด (Displace) ออกไป ความเป็นสินค้าของแรงงานข้ามชาติถูกทำให้เข้มข้น พวกเขากลายเป็นผู้ประกอบการเหนือแรงงานตัวเองใน การที่จะพยายามลดต้นทุนต่อการผลิตซ้ำของตนอยู่ตลอดเวลา ในแง่มุมนี้จึงเป็นภาพสะท้อนความสำเร็จในการวางยุทธศาสตร์ของระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ เพราะการต่อสู้หรือความขัดแย้งทางชนชั้น ย่อมเกิดผ่านเงื่อนไขความเป็นมนุษย์ มิใช่บนเงื่อนไขความเป็นวัตถุหรือสินค้า การที่ทำให้แรงงานข้ามชาติรู้สึกว่าตัวเองเป็นสินค้าตลอดเวลาจึงเป็นการจำกัดเงื่อนไขในการต่อสู้หรือความขัดแย้งทางชนชั้น ในพื้นที่ ชุมชนที่ประสบจริง (Actual Community) ขณะที่ ความเป็นมนุษย์ กลับถูกผลิตซ้ำขึ้นมาใน (Imagine Community) ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากกลไกเสรีนิยมใหม่

- **การผลิตซ้ำในพื้นที่ประเทศต้นทาง** การส่งเงินกลับเป็นเงื่อนไขรูปธรรมที่ปรากฏชัดสำหรับการผลิตซ้ำที่เกิดขึ้นในประเทศต้นทาง หากนิยามการผลิตซ้ำหมายถึงการสร้างพลังแรงงานสู่การผลิตรอบต่อไปแล้ว การส่งเงินกลับมีส่วนในการสร้างแรงงานรุ่นถัดไปในการเข้าสู่ประเทศไทย มากกว่าเป็นการผลิตซ้ำหรือซื้อคืนความเป็นมนุษย์ ที่จำเป็นต้องเกิดจากการปฏิสัมพันธ์กันในชีวิตจริง เงินที่ถูกส่งกลับมิได้มีจำนวนมากพอต่อการยกระดับชีวิตผ่านการลงทุนในธุรกิจการเกษตร ซึ่งประชาชนถูกจำกัดในการลงทุนในธุรกิจการเกษตรขนาดใหญ่ เงินที่ส่งกลับแต่ละครั้งเป็นไปเพื่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันสำหรับครอบครัวซึ่งยังมีสมาชิกที่อยู่ในวัยเด็ก หรือ ลูกที่ส่งกลับไปให้พ่อแม่เลี้ยง การส่งกลับทางเศรษฐกิจจึงมิได้นำสู่การพัฒนาทางสังคมเท่าใดนัก เป็นการอ้างไว้ซึ่งความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในสังคม และเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับแรงงานอพยพรุ่นต่อไป
- **การผลิตซ้ำในอนาคต** เป็นภาพสะท้อนความคาดหวังในการอยู่อาศัยในประเทศไทย แรงงานข้ามชาติมีอายุขัยแรงงานที่สั้นโดยเปรียบเทียบกับอายุขัยของพลังแรงงานในการผลิตแบบสายพาน คือเป็นการผลิตที่ขึ้นอยู่กับรอบการสะสมของทุน การผลิตแบบเหมาค่าแรง โรงงานห้องแถว จ่ายค่าแรงระดับต่ำ เพื่อเชื่อมร้อยการผลิตสู่ห่วงโซ่อุปทานระดับโลก ไม่สามารถเป็นเงื่อนไขถาวรสำหรับการสะสมทุน ระบบทุนนิยมดำรงอยู่ได้ด้วยเงื่อนไขของความสามารถในการคาดเดาได้ เป็นระบบและมีเสถียรภาพ แต่เงื่อนไขชีวิตของแรงงานข้ามชาติภายใต้การผลิตนี้ไม่ได้เป็นเงื่อนไขที่สามารถคาดเดาได้สำหรับระบบทุนนิยม กล่าวโดยสรุปแล้วเงื่อนไขความเป็นมนุษย์ของแรงงานย่อมแสดงออกชัดเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์ภายใต้ความสัมพันธ์แบบเดิมอย่างต่อเนื่อง ทางออกของระบบทุนนิยมคือการสร้างจินตภาพว่าด้วย “ชีวิตชั่วคราว” ในสังคมการผลิต แรงงานข้ามชาติชาวพม่ามองว่า ไม่ว่าจะการทำงานที่ประเทศไทยจะเป็นอย่างไร ก็ถือเป็นชีวิตชั่วคราว ซึ่งทำยที่สุดแล้วชีวิตในอนาคตไม่ใช่การอยู่เมืองไทย แต่ภาพในอนาคตมักฉายความขัดแย้งอยู่เสมอ หากย้อนไปพิจารณาเรื่องเล่าของมะโซ เธอต้องใช้ชีวิตในฐานะสินค้าอย่างเข้มข้นเป็นเวลา 7-10 ปี ในช่วงเวลานี้เธอต้องไม่ว่างงานเกิน 5 เดือน ค่าครองชีพโดยเฉพาะค่าเช่าห้องต้องไม่สูงขึ้นไปกว่านี้ รวมถึงค่าใช้จ่ายด้านการจดทะเบียนซึ่งกลายเป็นค่าใช้จ่ายหลักสำหรับแรงงานข้ามชาติ หากเปรียบเทียบกับรายได้ของพวกเขา

การผลิตซ้ำแบบกระจัดของเวลาและสถานที่จึงเป็นการวางเงื่อนไขสำคัญที่สะท้อน อิศระเชิงสัมพัทธ์ของทุนต่อแรงงาน ด้วยเงื่อนไขนี้ได้ก่อให้เกิดการแปลกแยกในชีวิตประจำวันขนานใหญ่ พวกเขามิได้เพียงไม่รู้สึกร่วมร่วมต่อชีวิตการผลิตเท่านั้น ในชีวิตการผลิตซ้ำพวกเขาก็มิได้รู้สึกถึงการเป็นเจ้าของชีวิตตน ลักษณะนี้มีใช้เรื่องแปลกใหม่ กระบวนการผลิตซ้ำในสังคมการผลิตแบบสายพานก็มีการพยายามควบคุมชีวิตการผลิตซ้ำให้สอดคล้องกับระบบการผลิต แต่ในสังคมการผลิตแบบเสรีนิยมใหม่ (หลังสายพาน) มิติของแรงงานในฐานะมนุษย์มิได้ถูกปรับแต่งให้สอดคล้องกับระบบเท่านั้น แต่ได้มุ่งทำให้มิติความเป็นมนุษย์ของแรงงานได้หายไปสิ้นในสังคมการผลิตและชีวิตประจำวันของพวกเขา การขายฝันแบบ"เสรีนิยมใหม่" ผ่านการกระจัดของเวลาและสถานที่ ทำให้เกิดภาวะโศกนาฏกรรมของสามัญชนขึ้น (The Tragedy of a Common Man) ดังพิจารณาจากคำบอกเล่าของแรงงานข้ามชาติที่อยู่เมืองไทยมาได้ระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งพิจารณาถึงแรงงานรุ่นใหม่ที่เข้ามาในเมืองไทย

"สมัยนั้นเข้ามาเมืองไทย ค่าใช้จ่ายไม่เยอะ มาเพราะความอดอยากอยู่ไม่ได้ มาเพราะความเป็นเด็กอยากเห็นอยากเที่ยว... ผมมีคนที่ชอบกันตอนอยู่ในหมู่บ้านกระเหรี่ยงสุดท้ายก็จากกัน มาแต่งงานกับคนมอญที่กรุงเทพ...แต่ไม่สำคัญหรอก ว่ากระเหรี่ยงหรือมอญ อยู่ที่นี้เราเป็นพม่า... (กังวลอนาคตหรือไม่) ใช่ ตอนนั้นผมอายุเยอะแล้วอายุสี่สิบกว่า ลูกผมอายุ 8 ขวบเรียนหนังสืออยู่เมืองไทย ไม่มีใบเกิดไม่มีอะไร อยากรู้เหมือนกันว่าทำอะไรถึงจะได้เอกสารมาให้ถูกต้อง...ผมไม่เคยกลับพม่า เคยกลับครั้งเดียวตอนไปที่ชายแดน แพนถูกจับไปกำลังจะคลอดลูก ขอตำรวจว่ารออีกวันเดียวให้คลอดก่อนก็ได้ ลูกผมเลยไปคลอดที่แม่สอด ทุกวันนี้ไม่รู้จะกลับพม่าไปได้อย่างไร กลับไปหาใคร กลับไปทำไม ตอนนี้อายุสี่สิบกว่าแล้ว ก็ต้องอยู่ที่นี้จนตายแหละ ลูกผมก็เป็นคนพม่า (หัวเราะ)...เด็กรุ่นใหม่เขาตั้งใจมา บางคนมีพาสปอร์ต มี MOU พวกเขาตั้งใจมาทำงานหลายคนคิดว่าทำงานไม่กี่ปีก็จะได้กลับไป ....มันเป็นไปได้ เพราะก็มีคนมาแล้วก็กลับไปเยอะ แต่ไม่ใช่ทุกคน ไม่ใช่เรื่องง่ายเลยที่จะเก็บตั้งค์แล้วกลับไปได้ จะว่าไปผมว่าสุดท้ายแล้วก็คงต้องเป็นแบบผมแหละ"(แรงงานข้ามชาติ หมายเลข 2, 2554)

"อยู่เมืองไทยมาแปดปีแล้ว...ปีที่แล้วออกจากโรงงานเพราะไม่สบายป่วยเป็นมะเร็งเต้านม ใช้สิทธิสามสิบบาท รักษาได้ แต่ไม่รู้ต่อไปจะเป็นยังไง ตอนออกมากเราก็ไปรับซีดีมาขาย เป็นซีดีเพลงพม่า ละครไทยบ้างมาขายที่ตลาดนัดโดนตำรวจจับ...ตกใจมากนึกว่าจะโดนส่งกลับแล้ว เขาว่าละเมิดลิขสิทธิ์ เราก็ไม่รู้หรือว่ามันคืออะไรตอนนั้น ตำรวจบอกว่าต้องจ่ายค่าปรับแสนห้า.....ตอนนั้นเราร้องเสียงหลงเลย...คุณตำรวจเงินเดือนเท่าไร หนูอยู่เมืองไทยมาเกิดมาไม่เคยเห็นเงินแสนห้า คุณตำรวจเคยเห็นมั๊ย ....ตอนหลังแฟนมาช่วยคุยให้ตกลงเป็นจ่าย สองหมื่นแทน ตอนนั้นก็หมดตัวไปตามๆกัน

.....มีพี่สาวอยู่กับลูกที่พม่า....ที่ไหนลำบากกว่ากันตอนนี้บอกยากมันลำบากคนละอย่าง แต่อยู่เมืองไทยมันยังมีอะไรมากกว่า ยังดิ้นรนไปได้มากกว่า...ยิ่งถ้าป่วยแบบนี้กลับบ้านไม่ได้หรือกลับไปก็คอยวันตายแหละ อีกไม่นานลูกสาวก็จะอายุ 19 แล้วตั้งใจให้เข้ามาทำงานเมืองไทยแหละ....มันก็เป็นแบบนี้ไปเรื่อยๆ จะให้อยู่ทางไหนก็ไม่มีอะไรทำ แต่อยู่ที่นี้...มันก็พูดยากนะในอนาคตว่าจะเป็นยังไง”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 3, 2554)

6.3 สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย

สำหรับรัฐไทยแนวคิดเรื่องสวัสดิการที่อยู่อาศัยนับเป็นเรื่องใหม่ เป็นภาพสะท้อนปัญหาของการพัฒนาเมืองมากกว่าปัญหาของพื้นที่ทั่วไปทั้งประเทศ แนวนโยบายสวัสดิการที่อยู่อาศัยจึงเป็นเรื่องของการสะท้อนปัญหาเฉพาะในพื้นที่ซึ่งมีการทับถมมานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานคร หรือหัวเมืองขนาดใหญ่ อย่างหาดใหญ่ หรือเชียงใหม่ ข้อสังเกตสำคัญคือปัญหาที่อยู่อาศัยมักปรากฏกับแรงงานอพยพและมีไว้ในพื้นที่อุตสาหกรรมการผลิตหากแต่เป็นพื้นที่อุตสาหกรรม การขนส่ง อาทิ สลัมคลองเตย ถนนสาทรประดิษฐ์ พระรามสาม โดยมักมีสูตรสำเร็จจากการจับจองพื้นที่รกร้าง และเมื่อชุมชนมีการขยายก็จะมีเจ้าของพื้นที่เข้ามาอ้างสิทธิเหนือที่ดิน และเมื่อเมืองขยายสู่พื้นที่ดังกล่าวข้อพิพาทระหว่างเจ้าของที่ดินกับ ผู้เช่าอาศัยก็จะทวีความรุนแรงและจบลงที่การเผาไล่ที่หรือการประท้วง แต่บางครั้งการชดเชยสิ่งปลูกสร้างก็เกิดขึ้นและผู้อาศัยก็ขยับขยายสู่ห้องเช่าที่เป็นกิจลักษณะ หรือสู่ชุมชนสลัมอื่นๆต่อไป

สำหรับพื้นที่อุตสาหกรรมใหม่ตามนิคมที่อยู่อาศัยมักมีการเตรียมพร้อมโดยผู้ประกอบการ การที่ผู้ใช้แรงงานพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่กำหนดในนิคมมีประโยชน์ต่อการควบคุมและจัดการโดยผู้ประกอบการทั้งในแง่กระบวนการต่อต้านและการควบคุมไม่ให้ต้นทุนการใช้ชีวิตของผู้ใช้แรงงานสูงเกินไปอันก่อให้เกิดการต่อต้านได้ในอนาคต รวมถึงประโยชน์ในการทำงานล่วงเวลา แต่ในกรณีแรงงานข้ามชาติภาพด้านสวัสดิการในแง่ที่อยู่อาศัยจะแตกต่างจากลักษณะของ ผู้อาศัยสลัมดั้งเดิมในพื้นที่เมืองใหญ่ที่มีความยืดหยุ่นอิสระในการจับจอง รวมถึงแตกต่างจากแรงงานในนิคมอุตสาหกรรมที่มีลักษณะตายตัวตามสภาพเงื่อนไขการทำงาน พื้นที่จังหวัดสมุทรปราการในฐานะการเป็นเมืองอุตสาหกรรมเก่าแก่ที่ผ่านรอบการสะสมของทุนมาหลายรอบ “พื้นที่ทางกายภาพ”ของสมุทรปราการจึงมีความผันแปรไปตามเงื่อนไขของทุนมากกว่าผู้อาศัย หากพิจารณาด้วยเงื่อนไขการกำหนด โดยทุนแล้ว สมุทรปราการจึงมีจำเป็นต้องพัฒนาระบบที่อยู่อาศัยอย่างจริงจัง ในฐานะ Booming Rust Belt City พื้นที่สมุทรปราการได้มีการผันแปรไปตามรอบการสะสมตลอดเวลา กล่าวโดยสรุปแล้วเมื่อสถาน

ประกอบการมีได้มีความมั่นคงและยืดหยุ่นต่อการสะสม พื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยสำหรับแรงงานจึงผันแปรไปเช่นกัน ในแง่ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่

สมุทรปราการจึงเป็นส่วนผสมที่ดูไม่ค่อยลงตัวในฐานะ เมืองอุตสาหกรรมซึ่งเป็นปลายทางของแรงงานอพยพภายในและระหว่างประเทศ ควบคู่กับการเติบโตในฐานะโซนที่อยู่อาศัยในเมืองที่รองรับส่วนเกินเชิงปริมาณจากกรุงเทพฝั่งตะวันออก

รูปภาพ 6.1 แสดงพื้นที่ถนนปู่เจ้าสมิงพราย เทศบาลสำโรงเหนือซึ่งมีร่องรอยของการปิดตัวของอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลาง และพื้นที่ที่อยู่อาศัยแบบกึ่งชั่วคราวโดยรอบ

แรงงานข้ามชาติชาวพม่าโดยมากแล้วพวกเขาได้รับการพิจารณาในฐานะแรงงานระยะสั้นซึ่งเข้ามาเติมเต็มเงื่อนไขการผลิตแบบชั่วคราวในพื้นที่เมืองสมุทรปราการแม้จะพวกเขาจะอยู่อาศัยรวมกันในพื้นที่ต่างๆด้วยเงื่อนไขการผลิต แต่ด้วยลักษณะเงื่อนไขตลาดแรงงานที่มีการแข่งขันสูงส่งผลให้ชีวิตในชุมชนเป็นเรื่องของการแข่งขันมากกว่าร่วมมือ ห้างเช่าเป็นพื้นที่ของครอบครัวซึ่งอยู่อาศัย 4-5 คน ซึ่งแบ่งกันไปทำงานตามกะ เพื่อนฝูงที่มาจากเอเยนต์หรือหมู่บ้านเดียวกัน ดังภาพแสดงพื้นที่บ้านพักอาศัยของชุมชนสะพานปลา

ในสมุทรปราการค่าใช้จ่ายด้านที่พักอาศัยนับว่าสูงเมื่อเทียบกับรายได้และมีค้อยได้รับมาตรฐาน สำหรับแรงงานข้ามชาติที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่อื่นมักให้ความเห็นว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยของเมืองอุตสาหกรรมอื่นมีความเป็นระบบมากกว่าที่นี่

“ที่มหาชัยเขาอยู่กันเป็น คอนโด ค่าเช่าก็ไม่แพงมาก สะอาดกว่านี้ ห้องก็ใหญ่กว่านี้ ตรงนี้แย่มากอยู่ติดโรงฟอกหนัง บางครั้งน้ำก็มีกลิ่น น้ำค้ำข้างล่างก็เหม็นเหลือเกิน ที่จริงถ้าตั้งใจทำแล้วให้เช่าคนก็ต้องเช่ากันอยู่แล้ว ดีกว่าแบบนี้เยอะปัจจุบันนี้ค่าเช่าเดือนละ 1000 ค่าน้ำค่าไฟก็อีกเดือนละ 700 เบ็ดเสร็จแล้วบางเดือนก็เกือบสองพันแต่ที่ดูสภาพแบบนี้จะให้อยู่กันยังไงไหว”(แรงงานข้ามชาติ หมายเลข 19, 2554)

แต่แม้เงื่อนไขสภาพที่อยู่อาศัยจะด้อยคุณภาพแต่แรงงานข้ามชาติชาวพม่าบางส่วนก็มีความเห็นว่าสภาพที่อยู่อาศัยที่ประสบอ้อมีข้อดีที่มีความยืดหยุ่น ไม้รื้อง่ายและเข้าออกง่าย

รูปภาพ 6.2 ชุมชนสะพานปลา ที่อยู่อาศัยสำหรับสองครอบครัว

“ที่อยู่ตอนนี้ก็ดีนะมันสะดวกดีใกล้ที่ทำงาน มันก็ไม่แยอะไรมากหรอกเพราะ มันง่ายดีเราอยากพาใครมาก็ได้บางที่เพื่อนเราเพิ่งมาจากพม่าไม่มีที่อยู่ เอเยนต์เขาฝากมา เราก็เอามาอยู่ด้วยได้ระหว่างที่หางานไป เราก็คิดว่าเช่าเขาถูกๆ พอมีแล้วก็ค่อยเอามาใช้ก็ได้ ก็เป็นการเพิ่มรายได้ไปในตัวถ้าอยู่แบบเป็นหอพักหรือบ้านเช่ามันจะลำบากบางที่เจ้าของหอจะห้ามไม่ให้คนพม่ามาอยู่ด้วยกันเยอะๆ แต่อยู่แบบนี้มันก็อิสระดี”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 25, 2554)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นจึงจะเห็นทางสองแพร่งของแนวคิดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยด้านแรกที่อยู่อาศัยถูกคาดหวังให้เป็นพื้นที่สำหรับคืนความเป็นมนุษย์ หลังจากการสูญเสียคุณค่าแรงงานในฐานะมนุษย์ไปในสังคมการผลิต สภาพการทำงานที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้แปลกแนกชีวิตแรงงานออกจากเงื่อนไขความเป็นจริง พวกเขาสูญเสียคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์และแปรสภาพสู่การเป็นเครื่องจักรการผลิตหรือสินค้า แม้ในสังคมเสรีนิยมใหม่คำสัญญาต่างๆ ถูกแปรเปลี่ยนให้เป็นมูลค่าที่วัดได้และถูกกระจัดไปในเงื่อนไขของเวลาและสถานที่ แต่ในสภาพที่อยู่อาศัยที่ย่ำแย่ นั้น ก็เป็นการกระตุ้นเงื่อนไขแรงงานในสภาพของความเป็นมนุษย์ว่า สภาพเนื้อที่ของที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม เพื่อนบ้าน สภาพต่างคนต่างอยู่ ภายใต้กระบวนการทำให้เป็นปัจเจกชนอย่างเข้มข้น สิ่งนี้ยากที่จะผลิตซ้ำร่างกายของพวกเขาให้เข้าสู่พื้นที่การผลิตในวันรุ่งขึ้นได้ ความเป็นมนุษย์อาจถูกทำลายได้ในสังคมการผลิต แต่มนุษย์มักคาดหวังให้ได้มันกลับมาในพื้นที่ของตน หากพิจารณาอย่างตรงไปตรงมาแล้ว มันหมายความว่า ในพื้นที่การผลิตพวกเขาได้มีส่วนร่วมกับการผลิตขนานใหญ่ พวกเขาถูกควบคุมอย่างเข้มงวดราวกับเครื่องจักร และพวกเขาจะมีค่าเฉพาะในความเป็นเครื่องจักรเท่านั้น แต่เมื่อใดเมื่อพวกเขาถอดชุดป้องกันออกจากห้องเย็น รับเงินค่าจ้างรายวัน พวกเขาได้ถอดถอนความเป็นเครื่องจักรด้วยค่าจ้าง 210 บาท และได้รับคำสัญญาว่าปริมาณค่าจ้างนี้สามารถคืนความเป็นมนุษย์แก่พวกเขาได้ แต่สภาพที่อยู่อาศัยอันเป็นเงื่อนไขแรกๆ ที่พวกเขาได้เห็นด้วยตาแห่งความเป็นมนุษย์ กลับเป็นคนละเรื่องกับคำสัญญา มันห่างไกลจากนิยามที่อยู่อาศัยที่พึงประสงค์ ของมนุษย์หนึ่งคนอยู่มากทีเดียว การต่อต้านและเปรียบเทียบเกิดขึ้นในพื้นที่ของปัจเจกชนทั่วไป

“แม้แต่เสมียน (พนักงานเช็คสต็อกหรือ Admin) วันวันไม่ทำอะไรเอาแต่จับผิดเรา แต่ได้เงินเป็นหมื่น บ้านก็อยู่บ้านเช่าแบบดีๆ มีแต่คนพม่าเท่านั้นที่อยู่ในสลัมแบบนี้”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 27, 2554)

“(แต่ในชุมชนนี้ก็ยังมีคนไทยไม่ใช่เธอ) ครับ มีคนไทยอยู่ด้วยแต่ส่วนมากเป็นเด็กวัยรุ่นนิตติยา หรือไม่ก็คนแก่ๆกินเหล้าขี้เมา ....เขาเป็นว่ามีแต่คนไทยที่ไม่ได้เรื่อง ไม่ทำงานอยู่ที่นี้ แต่คนพม่าทำงานหนักแต่ก็มีชีวิตแบบลำบาก”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 8, 2554)

“เราทำให้นายจ้างรวยขึ้น ไม่รู้เท่าไร แต่ที่ดูสิ...เราอยู่สลัมเขาไม่เห็นค่าเราหรอก ลูกหลานเราก็อยู่ในห้องนี้ เล็กย้งกะรอน”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 25, 2554)

รูปภาพ 6.3 สภาพทางเดินเข้าชุมชนท้ายบ้าน (อันดามัน)

การต่อต้านและเปรียบเทียบปรากฏทั่วไปแต่คำถามเหตุใดสมุทรปราการเมืองอุตสาหกรรมที่มีการดูดซับแรงงานอพยพมาอย่างยาวนานจึงไม่มีร่องรอยการปฏิวัติแม้กระทั่งในรอบการสะสมครั้งใหม่ที่ดูดซับแรงงานข้ามชาติเข้าสู่สภาพที่อยู่อาศัยที่ย่ำแย่และแออัด เพราะอุดมการณ์การต่อต้านชัดเจนในเงื่อนไขของพื้นที่กายภาพที่พวกเขาเป็นเจ้าของนั้นดำรงอยู่อย่างกระจัดกระจายเป็นปัจเจก และไร้ซึ่งพลัง เมื่อเทียบกับอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ที่ถูกรวบรวมฐานไว้อย่างเป็นระบบ สุดท้ายแล้วสภาพที่อยู่อาศัยเมื่อถูกแปรเปลี่ยนเป็นมาตรวัดมูลค่าแลกเปลี่ยนสินค้า มันฟังดูสมเหตุสมผล กับการอยู่ในสภาพ

“อยากให้รัฐบาลมายุ่งมัย...ไม่เอาดีกว่า ถ้าเข้ามาต้องมีการตรวจตราเช็ค แล้วต้องจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่ อยู่แบบนี้แย่น้อยแต่เราสามารถควบคุมอะไรได้ด้วยตนเอง สบายใจกว่า เราทำงานเก็บเงินแล้วทุกอย่างจะดีเอง”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 26, 2554)

“อย่างไร ก็ต้องยอมรับสภาพ เรามีเงินจ่ายเท่านี้ มันก็ต้องเป็นแบบนี้ (ถ้าได้รับค่าจ้างเยอะกว่านี้จะย้ายที่อยู่หรือไม่).....(นิ่งคิด) คงไม่หรอก ถึงได้ค่าจ้างเยอะกว่านี้ก็อยากส่งเงินกลับบ้านมากกว่าที่นี้ว่าแย่นะแต่มันก็ชั่วคราว ไม่มีความจำเป็นอะไรที่เราต้องไปหาที่สบายกว่านี้”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 3, 2554)

ดังนั้นอุดมการณ์ของโครงสร้างจึงมีบทบาทในการกำหนดเงื่อนไขในท้ายสุด โดยชี้ให้เห็นสวัสดิการที่อยู่อาศัยในแง่ของการลงทุนว่ามีความสำคัญมากกว่า สวัสดิการที่อยู่อาศัยในฐานะกลไกการคืนความเป็นมนุษย์ สภาพของที่อยู่อาศัยถูกตีค่าออกมาเป็นหน่วยการลงทุนที่คุ่มค่าตามกลไกตลาด มันเป็นไปได้ที่สวัสดิการเชิงคุณภาพ จะมาพร้อมกันกับสวัสดิการเชิงปริมาณ กล่าวคือ หากต้องการลักษณะที่อยู่อาศัยที่สามารถคืนความเป็นมนุษย์แก่ผู้ใช้แรงงานได้ก็ยอมแลกด้วยมูลค่าแลกเปลี่ยนที่สูงขึ้นเป็นธรรมดา ดังนั้นทางออกคือการยอมรับต่อคำอธิบายหลักของสังคมเสรีนิยมใหม่คือการยอมรับสภาพความเป็นสินค้าที่คุ่มค่า ลงทุนอย่างถูกต้อง และซื้อชีวิตของตนกลับตามเวลาที่ตนได้วางแผนไว้ ซึ่งหมายถึงเวลาอีก 7-10 ปีข้างหน้า มิใช่ช่วงเวลาหลังเลิกงาน คุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์จึงถูกเลื่อนออกไปเพื่อแลกต่อโอกาสการสะสมทุนส่วนบุคคลของผู้ใช้แรงงาน

รูปภาพ 6.4 ภาพที่อยู่อาศัยย่านทำymbบ้าน ค่าเช่าเมื่อรวมค่าไฟแล้วประมาณ 1500-2200 บาท

หากพิจารณาอีกด้านสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยของสังคมไทยเป็นไปอย่างจำกัด ภายใต้ นโยบายของรัฐบาลพรรคไทยรักไทยนับแต่ปี 2544 ได้มีการจัดตั้งโครงการบ้านเอื้ออาทร และบ้าน มั่นคงขึ้น โดยโครงการแรกส่งเสริมให้ประชาชนที่มีรายได้น้อยสามารถเป็นเจ้าของบ้านตัวเองได้ ผ่าน โครงการพัฒนาพื้นที่ที่อยู่อาศัยใหม่ของรัฐ และการจัดจ้างกับธนาคารด้วยกลไกตลาด ขณะที่บ้าน มั่นคงเกิดจากการรวมกลุ่มผู้อยู่อาศัยในลักษณะคล้ายนิติบุคคลเพื่อทำการจัดจ้างก่อสร้างชุมชนใน พื้นที่จัดสรรของ องค์กรพัฒนาชุมชน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งคล้ายกับ โครงการบ้านเอื้ออาทร การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ เป็นการจัดจ้างระยะยาวกับธนาคารผ่านอัตรา ดอกเบี้ยแบบตลาด

ในเบื้องต้นแล้วหากไม่พิจารณาความผิดพลาดด้านเทคนิค และปัญหาการจัดการแล้ว ลักษณะโครงการยังจำกัดอยู่เฉพาะ ผู้ที่มีรายได้น้อยแน่นอน ในกรณีบ้านเอื้ออาทร และ กลุ่มผู้อยู่ อาศัยถาวรที่สามารถรวมตัวกันเพื่อนำสู่การจัดจ้างระยะยาวได้ หากพิจารณาแล้วลักษณะ สวัสดิการข้างต้นจึงไม่ได้วางอยู่บนเงื่อนไขที่เหมาะสมกับสภาพของแรงงานที่มีความยืดหยุ่นมีการ เคลื่อนย้ายตลอดเวลา ขณะเดียวกันนโยบายดังกล่าวที่ผ่านระบบการจัดจ้างระยะยาวเป็น กระบวนการเพิ่มระดับของการเป็นสินค้า ซึ่งไม่สามารถรับประกันความผันผวนจากกลไกตลาดที่ส่งผล ต่อชีวิตประจำวันของแรงงานในอนาคต ดังนั้นเงื่อนไขการพัฒนาสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยทั้งสำหรับ แรงงานข้ามชาติและแรงงานชาวไทย จึงจำเป็นต้องพิจารณาไปกว่า สวัสดิการในฐานะแหล่งผลิต ข้ำทางกายภาพ หรือที่อยู่อาศัยเพื่อตอบสนองต่อการผลิตในระบบทุนนิยม ผู้การเป็นสวัสดิการที่ สามารถลดทอนกระบวนการทำให้เป็นสินค้าและคืนความเป็นมนุษย์สู่ปัจเจกชน

6.4 สวัสดิการด้านสาธารณสุข

การพิจารณามุมองสวัสดิการด้านสาธารณสุขจึงจะพิจารณาผ่านเงื่อนไขหลักควบคู่กัน คือ สวัสดิการเชิงปริมาณหรือความครอบคลุม ของตัวการรักษาพยาบาลและ สวัสดิการในฐานะการคืน แรงงานในฐานะมนุษย์ สวัสดิการสาธารณสุขในเชิงปริมาณหมายถึงการขยายสู่การครอบคลุมสู่ผู้คนที่ เกี่ยวข้องในปริมาณที่มากขึ้น หรือการเพิ่มสิทธิประโยชน์ด้านสาธารณสุขให้ครอบคลุมมากขึ้น อัน หมายถึงการผลิตข้ำแรงงานในฐานะสินค้าสู่ระบบ ขณะที่สวัสดิการสาธารณสุขเชิงคุณภาพมีนัยยะสื่อ ถึงการลดระดับของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าซึ่งหมายถึงการผลิตข้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ ในทาง รูปธรรมย่อมหมายถึงสวัสดิการที่ไม่มีการพิสูจน์ตน และค่าใช้จ่ายตั้งต้น โดยสามารถพิจารณาจาก

ตาราง 6.1 สามารถเปรียบเทียบคุณลักษณะเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในสวัสดิการสาธารณสุขของไทยดังนี้

	ลักษณะเชิงปริมาณ	ลักษณะเชิงคุณภาพ
ความครอบคลุม	ผู้เข้าสู่ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า	มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าต่ำ
ค่าใช้จ่ายเบื้องต้น	ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นในระดับต่ำไม่มีค่าใช้จ่ายสำหรับผู้เข้าสู่ระบบ	มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าต่ำ
การบริการ	ใช้เวลานานและครอบคลุมเฉพาะเวลาราชการ	มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าสูง ค่าเสียโอกาสจากการลางาน สำหรับพนักงานรายวัน
ค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ป่วยระยะยาว	ค่าใช้จ่ายสูงและบัญชียาในระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าไม่ครอบคลุมสำหรับผู้ป่วยระยะยาวบางโรค	มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าระดับสูง และมีผลอย่างมากต่อผู้ใช้แรงงานข้ามชาติที่ต้องต่ออายุรายปี
แรงงานข้ามชาติจดทะเบียนถูกกฎหมาย	ครอบคลุมสำหรับผู้ป่วยในและอุบัติเหตุฉุกเฉิน	การไม่ครอบคลุมผู้ป่วยนอก รวมถึงการใช้บริการนอกเวลาราชการทำให้การใช้บริการโดยมากไปอยู่ที่คลินิกเอกชน
แรงงานข้ามชาติเข้าเมืองผิดกฎหมาย	ระบบเก็บตก ไม่ครอบคลุม	มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าในระดับสูงผ่านคลินิกเอกชน

ตาราง 6.1 แสดงลักษณะการคุ้มครองด้านสาธารณสุขต่อผู้ใช้แรงงาน

สวัสดิการด้านสาธารณสุขในไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องนับแต่ช่วงทศวรรษ 1990 การปฏิรูปสวัสดิการด้านสาธารณสุขและการถือกำเนิดของกองทุนประกันสังคมเป็นภาพสะท้อนการต่อสู้อย่างต่อเนื่องของขบวนการผู้ใช้แรงงานไทย เช่นเดียวกันกับนโยบายประกันสุขภาพถ้วนหน้าในช่วงสมัยรัฐบาลไทยรักไทยก็เป็นภาพสะท้อนการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของผู้ลงคะแนนซึ่งเป็นผู้ใช้แรงงานในภาคการผลิตที่ไม่เป็นทางการ (เกษตรกรรายย่อย หาบเร่แผงลอย เจ้าของธุรกิจขนาดย่อม

แรงงานเหมาค่าแรง) ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้านับเป็นการปฏิรูปแนวคิดว่าด้วยสวัสดิการ สาธารณสุขจากการให้แบบเก็บตักสู่การจัดการแบบถ้วนหน้า

สำหรับแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย กลุ่มที่อพยพในช่วงทศวรรษ 1990 มีลักษณะเข้าเมือง ผิดกฎหมาย และปราศจากเอกสารระบุตัวตนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย การเข้าถึงสวัสดิการด้าน สาธารณสุขเป็นไปได้จำกัดอย่างไรก็ตามภายใต้มาตรการส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลไทยในช่วงปี 2544 แรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองถูกกฎหมายและจ้างงานภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดสามารถ เข้าถึงสิทธิประกันสังคมได้ นโยบายจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติในช่วงปี 2544-2549 เปิดโอกาสให้ แรงงานข้ามชาติเข้าถึงสิทธิสวัสดิการได้อย่างหลากหลายมากขึ้น จนนโยบายจดทะเบียนล่าสุดในปี 2552-2553 แรงงานข้ามชาติสามารถเข้าถึงสิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้าได้ ผ่านการซื้อประกันสุขภาพ ซึ่งค่าใช้จ่ายรวมอยู่ในค่าจดทะเบียน ตัวเลขที่เป็นทางการอยู่ที่ 1,300 บาทขณะที่การจดทะเบียนผ่าน นายหน้า ผู้ใช้แรงงานอาจต้องมีค่าใช้จ่ายที่มากกว่านั้น

หากพิจารณาผลกระทบการดูแลสุขภาพของรัฐบาลต่อสวัสดิการด้านสาธารณสุขของแรงงานข้ามชาติมี ความก้าวหน้ามาก ในแง่ของการลดทอนการพิสูจน์จนผ่านกลไกต่างๆ ล่าสุดตามประกาศของรัฐบาล ใน เดือนมีนาคม 2555 การบูรณาการกองทุนประกันสุขภาพสามกองทุนสู่ระบบเดียวกัน อันได้แก่ สวัสดิการราชการ ประกันสุขภาพถ้วนหน้า และประกันสังคม ส่งผลสำคัญต่อการเข้าถึงสวัสดิการของ แรงงานข้ามชาติซึ่งโดยมากแล้วเป็นการเข้าถึงการรักษาพยาบาลในกรณีฉุกเฉินเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามแม้แนวโน้มการพัฒนาสวัสดิการสาธารณสุขไทยจะมีความก้าวหน้ามากขึ้นแต่ กลไกสวัสดิการ สาธารณสุขนี้ยังมุ่งตอบสนอง ต่อการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้า มากกว่าแรงงานในฐานะมนุษย์

แรงงานข้ามชาติโดยมากเข้าสู่ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ตอนต้น อันหมายความว่าถึงแม้ว่าพวกเขาจะเผชิญกับโรคภัย หรืออุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงานแต่เป็นส่วนน้อยเท่านั้น การเจ็บป่วยจากโรคทางอายุกรรมจึงเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น จึงเป็นสิ่งที่เกินเลินหากจะสรุปว่าการ อพยพของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยนำสู่การแย่งชิงสวัสดิการและทำให้กองทุนด้านสุขภาพ ขาดทุน นอกจากนี้ภายใต้กระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้น แรงงานข้ามชาติจำนวนหนึ่งมองว่า การใช้บริการสิทธิประกันสุขภาพจากทางภาครัฐไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตน

“เราซื้อประกันมาแล้วตอนจดทะเบียนเราก็อยากใช้แหละ แต่เวลาเจ็บป่วยจริงๆมันก็เลือก ไม่ได้ บางที่เป็นไข้ปวดหัว เล็กน้อย เราก็ไม่ได้ไปใช้หรอก มาต้องรอนานแล้วหมอที่โรงพยาบาล

โดยมากก็จะให้ยา ต้องกินกันหลายวันถึงจะหาย แต่ถ้าไปหาหมอตามคลินิกเสียสองสามร้อยบาท แล้ว
 ฉีดยาให้เราเลย มันก็หาย พุงนี้ทำงานต่อได้”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 10, 2554)

“อยู่มาสิบกว่าปีแล้ว ไม่เคยเจ็บป่วยใหญ่ๆ ก็แค่ปวดหัวตัวร้อนก็ซื้อยากินเองมันก็ไม่แพงมาก
 ไม่มีเวลาไปหาหมอ อีกร่างกายบางอย่างก็เปลี่ยน ไม่แน่นอนตอนนี้ก็ไม่รู้ว่าตัวเองมีสิทธิ์แค่
 ไหน”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 5, 2554)

ดังนั้นปัญหาสำหรับแรงงานข้ามชาติในการเข้าถึงสวัสดิการจึงมิใช่ปัญหาทางเทคนิค หรือ
 ช่องทางแต่เป็นผลโดยตรงจากกระบวนการทำให้เป็นสินค้าและวิธีการคิดเกี่ยวกับ “ร่างกาย” ของผู้ใช้
 แรงงาน ดังนั้นภาวะความเจ็บป่วยของร่างกายนอกจากจะเป็นเรื่องของเงื่อนไขทางกายภาพแล้ว ด้าน
 หนึ่งก็เป็นภาพสะท้อนเงื่อนไขทางสังคมว่าด้วยการรับรู้เกี่ยวกับร่างกายตนเองผ่านกลไกการหล่อหลอม
 ทางสังคม ดังเช่นการศึกษาว่าด้วยแนวคิดภูมิคุ้มกันในสังคมอเมริกาในงานของ Emily Martin
 (1994) ซึ่งขยายความต่อจากแนวคิดการสะสมแบบยืดหยุ่นของ David Harvey (1990 :338-346) ที่
 ชี้ให้เห็นกลไกการสร้าง วาทกรรมหลังสมัยใหม่ ให้ชีวิตมนุษย์มีความยืดหยุ่น จัดการตัวเอง Martin
 เสนอว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคภัยและร่างกายมนุษย์มีการผันแปรไปตามลักษณะสังคมการผลิต โดย
 ศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่าง โรคโปลิโอในช่วงทศวรรษ 1950 และไวรัส HIV ในช่วง ทศวรรษ 1990
 โดยร่างกายของมนุษย์ในช่วงยุคสายพาน (Fordism) มีลักษณะตั้งรับ (Passive) มากกว่ามีลักษณะ
 เชิงรุก (Active) ขณะที่ในสังคมหลังสายพาน ถูกกำหนดให้มีความตื่นตัวเพื่อต่อสู้กับโรคภัยด้วยตนเอง
 อันเป็นภาพสะท้อนของการลดทอนความรับผิดชอบของสังคมการผลิตเหนือตัวปัจเจกชน ผู้สังคม
 ปัจเจกนิยมที่ผู้ใช้แรงงานเป็นผู้รับผิดชอบและต่อสู้โรคภัยด้วยตนเอง

หากพิจารณาตามเงื่อนไขข้างต้นแล้ว แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการได้แสดงให้เห็น
 เงื่อนไขที่ตอบสนองต่อกลไกการผลิตผ่านการสะสมแบบยืดหยุ่น ร่างกายของพวกเขาถูกรับรู้ใน
 ฐานะเครื่องจักรที่สามารถเอาชนะต่อโรคภัยได้ ดังจากบทสัมภาษณ์ที่ระบุถึงการพยายามคง
 ประสิทธิภาพของร่างกายผ่านการรับการรักษาแบบฉีดยาตามคลินิกเอกชนเพื่อให้ร่างกายสามารถ
 ทำงานได้ทันทีในวันรุ่งขึ้น หรือคำตอบอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง สาธารณสุขและสวัสดิภาพเอกชน ดังบท
 สัมภาษณ์

“คนไทยอายุ 40-50 ยังแข็งแรง แต่คนพม่า อายุ 50 ก็แก่มาแล้ว เลี้ยงหลานอยู่บ้าน ทำงาน
 ไม่ไหวแล้ว คงอยู่ที่นี้ไปได้ไม่ตลอดหรอก มันหมดเวลาของมัน” (แรงงานข้ามชาติหมายเลข 9, 2554)

“(ถ้าอายุ 40 จะทำอะไร)...คงต้องกลับบ้านแล้วละตอนนั้น ร่างกายไม่ไหว เห็นคนที่อยู่ที่นี้นานๆแล้วร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง คงอยู่ได้แต่ตอนสาวๆแหละ ถ้ามีลูกเกิดที่นี่คงลำบาก ค่าหมอค่าอะไรคงแพงคงส่งกลับไปให้ที่บ้านเลี้ยง”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 7, 2554)

ดังจะเห็นได้ว่า วาทกรรมว่าด้วยเรื่องหมดอายุ ไม่ได้เป็นภาพสะท้อนการหมดอายุทางกายภาพแต่อย่างใด แต่เป็นการหมดอายุของพลังแรงงาน หรือแรงงานในฐานะสินค้า ภายใต้กระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้น การเข้าถึงสวัสดิการด้านสาธารณสุขเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีถูกทำให้เป็นเรื่องเกินความจำเป็น แค่เป็นเรื่องของการทำให้ร่างกายที่สึกหรอกลับเข้าสู่ภาวะปกติเท่านั้น ในแง่นี้การรักษาพยาบาลที่ปรากฏจึงเป็นหนึ่งในกลไกการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้ามากกว่า การพิจารณาแรงงานในฐานะมนุษย์

6.5 สวัสดิการด้านการศึกษา

สำหรับสังคมการผลิตไทยและพม่า การศึกษาได้รับการพิจารณาในฐานะเงื่อนไขสำหรับประชากรรุ่นเยาว์มากกว่าการพิจารณาการศึกษาในฐานะการพัฒนาฝีมือแรงงาน หรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับผู้อพยพในวัยทำงานมองว่าการศึกษาไม่ใช่เงื่อนไขจำเป็นในการยกระดับฐานะของพวกเขา ในฐานะแรงงานข้ามชาติ ขณะที่แรงงานข้ามชาติซึ่งอาศัยอยู่ในเมืองไทยมาเป็นเวลานานและมีบุตรหลานอยู่ที่นี้มีแนวโน้มให้ความสำคัญกับการศึกษา และต้องการให้ลูกหลานได้รับการศึกษาในระบบอย่างเป็นทางการ สวัสดิการด้านการศึกษาในไทยวางอยู่บนเงื่อนไขสำคัญ อันได้แก่เงื่อนไขการสร้างแรงงานรุ่นต่อไปควบคู่กับการศึกษาในแง่ของกลไกอุดมการณ์การครอบงำของระบบอีกต่อหนึ่ง

การเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการของบุตรหลานที่มีพ่อแม่เป็นแรงงานข้ามชาติชาวพม่านั้น มีแนวโน้มในการพัฒนาที่ดีขึ้น บุคลากรทางการศึกษาเริ่มมีการเปิดกว้างต่อความแตกต่างทางชาติพันธุ์มากขึ้นแต่การศึกษาในระดับสูงยังคงจำกัด และเมื่อต้นทุนค่าเสียโอกาสสูงขึ้นผู้ปกครองมักตัดสินใจให้ลูกหลานออกจากโรงเรียนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน และแรงงานบางส่วนก็ตัดสินใจให้ลูกหลานเติบโตที่พม่าแทนที่การโตขึ้นมาในฐานะผู้ใช้แรงงาน ดังนั้นในเบื้องต้นการศึกษาในสายตาของแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในจังหวัดสมุทรปราการ การศึกษาจึงเป็นเรื่องของการบูรณาการเข้าสู่สังคมไทยมากกว่า การพัฒนาศักยภาพของตัวแรงงาน หรือช่องทางปฏิบัติสัมพันธ์แลกเปลี่ยนในฐานะมนุษย์กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การศึกษาในฐานะอุดมการณ์ของรัฐอันนำสู่การรับรู้ตัวตนของปัจเจกชนที่เหมาะสมกับอุดมการณ์ของรัฐ (Althusser, 1967)

“หนูเกิดที่พม่าก็จริง แต่จำอะไรเกี่ยวกับพม่าไม่ได้แล้ว อายุประมาณสามขวบพ่อแม่ก็รับมาอยู่ที่สมุทรปราการ พี่ชายก็อยู่ที่เมืองไทย มีลูกแล้วก็แต่งงานอยู่ที่เมืองไทย หนูเรียนหนังสือจน จบป.6 แต่ไม่ได้เรียนต่อเขาว่าเพราะเป็นคนพม่า ไม่มีใบเกิด จริงๆก็อยากเรียนต่อค่ะ นี่พี่ๆที่มูลนิธิก็พยายามหาช่องทางให้ได้เรียน กคน.เพราะตอนนี้ก็อยู่ 15 แล้ว ตอนนี้ก็ได้แต่รอ ถือว่าโชคดีที่ได้ทำงานที่มูลนิธิทำให้เราได้เรียนรู้อะไรเพิ่ม”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข 13, 2554)

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 13 ได้ชี้ให้เห็นว่าสำหรับเธอแล้วภาพของประเทศพม่าเป็นอะไรที่พม่ามันจับต้องไม่ได้ พ่อของเธอวัย 43 ปีมาอยู่เมืองไทยได้เกือบยี่สิบปีแล้วแม่ของเธอวัย 41 ปีรับผิดชอบเฉพาะงานบ้านและเลี้ยงลูก ของลูกชายคนโตการศึกษาในชั้นต้นช่วยให้เธอสามารถอ่านออกเขียนภาษาไทยได้ในระดับดี แต่เอกสารแสดงผลการเรียนของเธอเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการเข้าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น สำหรับเธอแล้วเธอคือคนไทย เพื่อนร่วมโรงเรียนจะไม่รู้ถ้าครูไม่ขานชื่อเธอซึ่งเป็นภาษาพม่าอันปรากฏอยู่ในบัตรประจำตัว เมื่อถามถึงเป้าหมายแล้ว เธอคาดหมายว่าจะได้เรียนถึงระดับ ปวช. ทำงานหรือเปิดร้านเสริมสวยเป็นของตนเอง การกลับพม่าไม่เคยอยู่ในแผนการดำเนินชีวิตของครอบครัวเธอ ตอนนี้สิ่งที่เป็นไปได้คือการได้ทำงานที่มูลนิธิในฐานะพนักงานเต็มเวลา

“ผมอยากให้มันได้เรียนหนังสือ จะได้มีชีวิตเหมือนคนทั่วไป ไม่งั้นก็ต้องทำงานหนัก เราเป็นคนกระเหรี่ยง อยู่ที่นี้ตำรวจก็จับตามากเป็นปกติอยู่แล้ว นี่ยังไปทำตัวให้เป็นปัญหาอีก” ผู้ให้ข้อมูลชาวกระเหรี่ยงซึ่งอยู่เมืองไทยมาได้ราวยี่สิบปีเช่นกัน เขามีบัตรประจำตัวคนไทยพื้นที่สูง ซึ่งลูกชายของเขาเองก็ได้บัตรลักษณะดังกล่าว แต่เมื่อลูกชายของเขาเข้าสู่วัยรุ่นและตัดสินใจออกจากโรงเรียน ลูกชายของเขาคบกับเพื่อนคนไทยและรู้สึกอายที่จะพูดภาษากระเหรี่ยงกับสมาชิกในครอบครัว ลูกชายตัดสินใจออกจากบ้านไปสมัครเป็นเด็กวัดและทำงานโรงงานน้ำแข็งแถวฟาร์มจระเข้และไม่ติดต่อกับที่บ้านอีกเป็นเวลาหลายเดือน กระทั่งพระที่วัดติดต่อเขามาว่าลูกชายไม่อยู่ที่วัดและยืมเงินของพระที่วัดไป เขาพยายามติดต่อกับเพื่อนซึ่งพบว่าตอนนี้ลูกชาย เริ่มข้องเกี่ยวกับยาเสพติด ในฐานะเด็กเดินยา เขาได้คุยกับลูกอีกครั้งซึ่งเหมือนทุกครั้ง ลูกชายของเขาปฏิเสธที่จะพูดภาษากระเหรี่ยง และปฏิเสธที่จะกลับบ้าน ตอนนี้เขาได้แต่ฝากความหวังไว้กับลูกสาววัยหกขวบซึ่งกำลังจะเข้าโรงเรียน เขาให้ความเห็นว่า ถึงแม้จะเข้าใจว่าการศึกษาเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับลูกหลานของแรงงานข้ามชาติ แต่ด้านหนึ่งมันเป็นการสร้างเครือข่ายและชักนำให้เด็กแรงงานข้ามชาติรู้จักกับ กลุ่มอาชญากรต่างๆ ซึ่งแรงงานข้ามชาติโดยทั่วไปแล้วจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมที่ผิดกฎหมายเพราะมีความ

เสียงสูง มักไม่ได้รับการคุ้มครองจากอิทธิพลของกลุ่มอาชญากร และตกเป็นแพะรับบาปเมื่อเกิดคดีเด็กวัยรุ่นชาวพม่าส่วนมากรู้จักกับขบวนการอาญากรรมจากโรงเรียนและการชักนำของเพื่อนชาวไทย

ดังนั้นการศึกษาซึ่งถูกพิจารณาในฐานะการบูรณาการเข้าสู่สังคมยังคงเป็นประเด็นที่ส่งผลสองด้านอยู่เสมอ ปัญหาสำคัญคือระบบการศึกษาปัจจุบันทั้งสำหรับชนชั้นกลางทั่วไปในสังคมไทย ทั้งแรงงานไทยและแรงงานพม่า เป็นกลไกสำคัญในการผลิตซ้ำคำสั่งญาของวิธีการผลิต หล่อหลอมพฤติกรรมและความคาดหวังของปัจเจกชนให้สอดคล้องกับวิธีการผลิตนั้น แน่หนอนที่สุดว่ามันเป็นไปไม่ได้ที่ทุกคนจะผ่านการคัดกรองตามคำสั่งญาเหล่านั้น สิ่งจำเป็นที่ต้องทบทวนเกี่ยวกับระบบการศึกษาคือการศึกษานิวฐานะพื้นที่ในการปฏิสัมพันธ์ของคนในฐานะมนุษย์ มิใช่พื้นที่ของการเตรียมผลิตแรงงานป้อนสู่สังคมการผลิต รุ่นต่อรุ่น ความผิดหวังและต่อต้านจากประชากรรุ่นใหม่จะมีความรุนแรงมากขึ้น หากการศึกษายังคงเป็นเพียงกระบอกเสียงของอุดมการณ์หลักของระบบ และผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำในสังคมต่อไปเป็นทอดๆ ลูกหลานแรงงานข้ามชาติซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจต่อรองต่ำที่สุดในสังคมย่อมเป็นภาพฉายของความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษาได้ชัดเจนเมื่อเวลาผ่านไป

6.6 ลักษณะระบอบสวัสดิการเน้นค่าจ้างตามแนวซุมปีเตอร์ในสมุทรปราการ

การแปรสภาพของรูปแบบชนชั้นในช่วงปลายศตวรรษที่ยี่สิบอันเนื่องมาจากวิกฤติทุนนิยมโลก นำสู่ข้อถกเถียงว่าด้วย แนวโน้มการพัฒนาชนชั้นตามกรอบมุมมองเศรษฐกิจการเมืองแบบMarxที่อธิบายว่าระบบทุนนิยมจะพัฒนาสู่การเผชิญหน้าของสองชนชั้นหลักคือ ชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นนายทุน Erik Olin Wright (1997) นักวิชาการฝ่ายซ้ายได้ชี้ให้เห็นว่าผลประโยชน์ทางชนชั้นของแรงงานมีทักษะและแรงงานระดับผู้จัดการมีความใกล้เคียงกันกับผลประโยชน์ของชนชั้นนายทุนผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ลักษณะทางชนชั้นจึงมีอาจนับเหมารวมพวกเขาเข้าเป็น “ผู้ขายแรง” เช่นเดียวกันกับแรงงานไร้ทักษะอื่นๆ ทั้งนี้หากไม่ตีความระบบชนชั้นตามลักษณะการถือปัจจัยการผลิต หากแต่ถือประเด็นผลประโยชน์และชะตากรรมร่วมตามค่านิยมของ E.P.Thompson (1991) แล้วชนชั้นกลางปกคอกขาว แรงงานข้ามชาติ กระทั่งแรงงานไทยก็อยู่ภายใต้ชุดคำสั่งญาเดียวกันและเผชิญความเปราะบางแบบเดียวกัน

ดูเสมือนว่าแรงงานข้ามชาติ และแรงงานไทยในสมุทรปราการเป็นคู่แข่งในตลาดแรงงาน การประกาศขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำใน 7 จังหวัดนำร่องส่งผลโดยตรงต่อการอพยพเข้าสู่พื้นที่เมืองใหญ่ซึ่งได้กำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ 300 บาทต่อวันนับแต่วันที่ 1 เมษายน 2555 โดยทั้งหมดเป็นพื้นที่กรุงเทพฯและ

ปริมาณพล ยกเว้นเพียงจังหวัดภูเก็ต ลักษณะนี้ทำให้สมุทรปราการเป็นพื้นที่สำคัญที่จะมีการดูดซับแรงงานข้ามชาติเข้ามาในพื้นที่เพิ่มเติม เพราะข้อเท็จจริงสำคัญคือผู้ใช้แรงงานชาวไทยในภาคการผลิตจริง โดยมากแล้วได้รับค่าตอบแทนสูงกว่า 300 บาทต่อวันเป็นพื้นฐาน ดังนั้นการอพยพเข้าสู่ตลาดแรงงานที่มีสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้าง นอกจากเป็นการกำหนดวิถีชีวิตและความคาดหวังแบบเดียวกันแล้ว ยังวางเงื่อนไขความเปราะบางร่วมเช่นเดียวกัน

จากการสัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานชาวไทยซึ่งโดยมากเป็นสมาชิกสหภาพแรงงานพบข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้ใช้แรงงานดังนี้

“ส่งลูกกลับไปอยู่ที่โคราชให้อยู่กับยาย ตอนนี่เราก็กส่งเงินกลับไปให้ลูกเรียน อยากให้ลูกเรียนหนังสือจบปริญญา บั้นปลายยังงี้ก็ต้องกลับไปอยู่ที่โคราชมันมีที่มีนา ที่ทำงานมาตลอดก็เพื่อส่งนानीแหละ”(ผู้เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติหมายเลข 1, 2555)

“ตอนนี่ซื้อบ้านเอื้ออาทรแล้ว แต่ผ่อนแพงเหลือเกินปีแรกๆก็ไม่ก็พัน อยู่ไปอยู่ไปกลายเป็นเดือนละสามพันกว่า ตอนนี่ ห้าสิบบกว่าแล้ว ยังงี้ก็ต้องทำงานต่อไป เพราะเราซื้อบ้านอยู่แล้ว ทุกวันนี้ได้เงินเดือน 9000 ตัวคนเดียวมันก็พอแต่พอคิดเรื่องว่าถ้าต่อไปทำงานไม่ได้ล่ะ เราก็กไม่มีลูก บ้านที่ต่างจังหวัดก็ไม่มีแล้ว”(ผู้เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติหมายเลข 3, 2555)

ภาพถ่ายจากแรงงานโรงงานตัดเย็บสองคนนี้มีความน่าสนใจในประเด็นที่แม้จะเป็นแรงงานที่อยู่อาศัยในพื้นที่มาเป็นเวลานานมากกว่ายี่สิบปี แต่เงื่อนไขการพัฒนาชีวิตทั้งในแง่การพัฒนาเงื่อนไขเชิงปริมาณ (ค่าจ้าง) และคุณภาพ(วิถีชีวิต) อยู่ในระดับที่ต่ำมากแรงงานรายวันชาวไทยโดยมากได้รับค่าจ้างในระดับค่าจ้างขั้นต่ำตลอดชีวิตการทำงาน โดยมีการปรับเพิ่มสูงจากค่าจ้างขั้นต่ำเล็กน้อยไม่เกิน 1 เท่าตลอดชีวิตการทำงาน แม้จะเป็นสมาชิกสหภาพที่ตื่นตัวต่อการเรียกร้อง แต่ผู้ใช้แรงงานยังคงมีวิถีชีวิตที่มองว่าชีวิตที่แท้จริงของตนอยู่ที่การกลับบ้านเกิด หากพิจารณาสองกรณีควบคู่กัน พวกเขาไม่ได้มีความเปราะบางที่แตกต่างจากแรงงานข้ามชาติที่ได้พิจารณามาแต่อย่างใด พวกเขาล้วนเผชิญความเปราะบางทั้งในพื้นที่ประเทศต้นทางและปลายทาง โดยสรุปแล้วพื้นที่เมืองสมุทรปราการได้สร้าง“ความเป็นชั่วคราว” แก่ผู้ใช้แรงงานทั้งชาวไทยและแรงงานข้ามชาติ โดยไม่สามารถสร้างเงื่อนไขการพัฒนาชีวิตขึ้นได้ในพื้นที่เมืองนี้

หากพิจารณาอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในรอบสิบปีที่ผ่านมาดังที่ปรากฏในรูปภาพ 6.6 มีการปรับตัวจาก 162 บาท สู่ 212 บาท ในปี 2554 และเพิ่มสูงขึ้นไปในปี 2555 อยู่ที่ 300 บาท ค่าแรงสามร้อยบาทนี้ในเบื้องต้นอาจเป็นการวางเงื่อนไขการเพิ่มกำลังซื้อของผู้ใช้แรงงานระดับเริ่มงาน ซึ่งเป็นทางสอง

มาตรการส่งเสริมการลงทุนบรรษัทส่วนมากได้รับการยกเว้นภาษีอย่างต่อเนื่อง การที่เมืองไม่สามารถจัดเก็บภาษีทางตรงจากผู้มีรายได้มากหรือตัวบรรษัทได้ส่งผลให้ลักษณะเมืองจึงเกินอยู่กับที่และเป็นพื้นที่ของการรองรับแรงงานอพยพเพื่อรับค่าจ้างขั้นต่ำต่ำสุดต่อรุ่น

แต่ในอีกด้าน การที่ผู้ใช้แรงงานมีอำนาจในการกำหนดชีวิตของตนเองวันต่อวันผ่านการขยายตัวของค่าจ้างขั้นต่ำทำให้ชีวิตของเขาอยู่กับสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวันมากขึ้น เพราะการที่รายรับเชิงปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ย่อมหมายความว่าการผลิตซ้ำทั้งในแง่กายภาพและทางสังคมจะเกิดขึ้นในพื้นที่การผลิตมากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องสร้างโลกจิตกรรมเกี่ยวกับชีวิตในอีกหลายปีข้างหน้า หรือ การคิดถึงการอพยพกลับบ้านเกิดเมื่ออายุมากขึ้น การปรับค่าจ้างขั้นต่ำขึ้นด้านหนึ่งก็เป็นการสร้างสังคมสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างที่มนุษย์รับผิดชอบตนเอง ในอีกด้านหนึ่งก็เป็นการปลดแอกมนุษย์จากจิตภาพในอนาคตและการย้ายมุมมองชีวิตตนออกจากเงื่อนไขปัจจุบันสู่นามธรรมในอนาคตอันจับต้องไม่ได้ เงื่อนไขนี้จึงเป็นการเพิ่มศักยภาพและอำนาจการต่อรองของผู้ใช้แรงงานไปพร้อมกัน

“(คิดว่าเงินเท่าไรถึงจะเหมาะสม) ทุกวันนี้ที่มีอยู่มันก็ใช้พอนะ แต่มันต้องมีเผื่อไว้บ้างที่ได้อยู่ มันก็กินใช้หมดไปวันวัน เหลือเท่าไรก็ต้องเก็บเอาไว้ให้เพื่อส่งกลับบ้าน มันเลยไม่น่าไว้ใจ นี่คือปัญหาของเมืองไทย ไม่ใช่ที่ว่าพม่าเราอยากได้น้อยๆ เจียมตนไม่ใช่เลย บางทีนายจ้างก็พยายามกดเราไว้ให้ยอมเอาเท่านั้น”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข28, 2554)

“(คิดว่ามีโอกาสดูค่าแรงสามร้อยบาทหรือไม่) คิดว่าเดี๋ยวก็คงได้ (มองโลกในแง่ดีไปหรือเปล่า) ไม่หรอกถ้าเขาขึ้นให้คนไทย เราก็ได้ด้วยอาจจะได้ช้าหน่อย แต่สุดท้ายมันก็จะขึ้น จริงๆค่าแรงพม่ากับค่าแรงคนไทยมันไม่ได้ต่างกันมาก ต่างกันสิบบาทที่สิบบาทต่อวัน ถ้าเขาประกาศมาว่าสามร้อย จริงๆคนไทยก็คงได้เยอะกว่านั้น คนพม่าจะเข้ามาทำงานเยอะขึ้น”(แรงงานข้ามชาติหมายเลข29, 2554)

อย่างไรก็ตามทั้งแรงงานไทยและแรงงานพม่าต่างประสบเงื่อนไขปัญหาแบบเดียวกันคือ ปัญหาเลิกจ้างและการปรับค่าจ้างให้สูงขึ้นกว่าราคาขั้นต่ำเมื่อชีวิตดำเนินไป การปราศจากการรวมตัวเพื่อต่อรองกับผู้ประกอบการทำให้การต่อสู้ของแรงงานไทยและแรงงานพม่า เป็นเรื่องปัจเจกชนที่มีการต่อสู้อย่างโดดเดี่ยวกระจัดกระจาย แม้พวกเขาจะตระหนักว่าปัญหาทั้งหมดนี้ล้วนเกิดขึ้นกับแรงงานคนอื่นๆเช่นเดียวกัน การต่อสู้ของปัจเจกชนกับระบบมักจบลงที่การยอมจำนนและการครอบงำ แต่การเปลี่ยนแปลงและตั้งคำถามย่อมเกิดขึ้นต่อเนื่องเมื่อสังคมเสรีนิยมใหม่เข้าสู่ภาวะการตั้งคำถามต่อ

สภาวะการถูกลดรอนสิทธิเชิงสัมพัทธ์ อันสะท้อนจากเงื่อนไขที่แรงงานข้ามชาติตระหนักว่าตนไม่มีความจำเป็นต้องจำนนต่อสภาพที่ไม่เป็นธรรมอย่างไม่มีเงื่อนไข³⁰

ความคาดหวังที่มากขึ้นเป็นภาพสะท้อน ความต้องการในการเรียกร้องสวัสดิการในฐานะกลไกการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ เพราะลำพังแรงงานในฐานะสินค้าย่อมมีความต้องการเพียงแค่การผลิตซ้ำร่างกายทางชีวภาพเท่านั้น การถูกลดรอนสิทธิเชิงสัมพัทธ์เป็นเงื่อนไขสำคัญอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากกว่าการถูกพรากอย่างสมบูรณ์ ด้วยเงื่อนไขการเติบโตของเศรษฐกิจภายใต้ความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสนวัตกรรมใหม่ แต่อัตราการกระจายความมั่งคั่งยังคงเท่าเดิม กลายเป็นภาพสะท้อนความเหลื่อมล้ำที่เห็นและจับต้องได้

มีข้อโต้แย้งที่ระบุว่า การถูกลดรอนสิทธิเชิงสัมพัทธ์นี้อาจไม่ใช่เงื่อนไขที่เกิดขึ้นกับกลุ่มแรงงานเสี่ยงอย่างแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการ เพราะเป็นกลุ่มที่มีลักษณะชั่วคราวและเล็งเห็นผลประโยชน์ระยะสั้นบนฐานความคิดแบบปัจเจกนิยมมากกว่าการจะเกิดแนวคิดเปรียบเทียบเงื่อนไขของตนเองกับกลุ่มอื่นในสังคม (Dicken, 2011) แต่หากพิจารณาอีกด้านแล้วสภาวะการถูกลดรอนสิทธิเชิงสัมพัทธ์นี้ สามารถพิจารณาออกเป็นสองประเภทคือ การถูกลดรอนสิทธิเชิงสัมพัทธ์แบบยึดตนเอง (Egoistic Relative Deprivation) และการถูกลดรอนสิทธิเชิงสัมพัทธ์ ที่ยึดโยง กับกลุ่ม (Fraternalistic Relative Deprivation) ลักษณะแรกคือการเปรียบเทียบว่าตนเป็นสมาชิกของกลุ่มนี้แต่เหตุใดจึงได้รับค่าตอบแทนแตกต่างสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม ส่วนลักษณะหลังคือการที่กลุ่มของตนได้รับการปฏิบัติหรือผลตอบแทนแตกต่างจากกลุ่มอื่น (Runciman, 1966) ลักษณะการถูกลดรอนสิทธิเชิงสัมพัทธ์ที่ปรากฏในแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการนั้นเป็นลักษณะที่ผสมในสองแบบ กล่าวคือแม้แรงงานข้ามชาติจะรู้สึกว่ามีแรงงานข้ามชาติจำนวนหนึ่งซึ่งนับเป็นสมาชิกกลุ่มตนประสบความสำเร็จมากกว่าพวกเขาก็จะเลือกแก้ปัญหาที่การทำงานหนักให้มากขึ้น ความพยายามเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้จึงมิได้กระทบต่อโครงสร้างทางสังคม แต่ในลักษณะหลังคือการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มของตนกับแรงงานไทย หรือกับนายจ้างชาวไทย ความรู้สึกแบบนี้ย่อมนำไปสู่ข้อเรียกร้องในการเปลี่ยนแปลงสังคม แต่จะสังเกตได้ว่าทั้งสองเงื่อนไขนี้ได้แยกขาดออกจากกัน แม้แรงงานข้ามชาติโดยมากจะมีสถานะ

³⁰ ปรากฏการณ์สำคัญซึ่งนำไปสู่เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แม้แรงงานข้ามชาติโดยมากแล้วจะถูกผลักดันด้วย ตัวแบบนี้โอคาสลิดคิดว่าด้วยส่วนต่างของผลประโยชน์ที่จะได้รับการอพยพเปรียบเทียบกับส่วนตอบแทนในประเทศปลายทาง แต่มีใช้ว่าพวกเขาสามารถจ่ายยอมทุกเงื่อนไขได้ด้วยเหตุผลเพียงแค่ “ชีวิตเมืองไทย ดีกว่าที่พม่า” เงื่อนไขการยอมรับสภาพมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะ สวัสดิการหรือรูปแบบการผลิตซ้ำของแต่ละพื้นที่บนช่วงเวลาที่แตกต่างกัน “ความรู้สึกถูกลดรอน” จึงเป็นเรื่องสัมพัทธ์ เป็นเรื่องของความคาดหวังที่ขยายตัวมากขึ้นและไม่เคยได้รับการเติมเต็ม (J. M. Olson et al., 1986)

ชั่วคราวและมีความปัจเจกนิยมสูง ซึ่งยอมตระหนักได้เพียงแค่ว่าภาวะ Egoistic Relative Deprivation เท่านั้น แต่ในภาวะจริงแล้วเมื่อมนุษย์รู้สึกถูกพรากออกจากสิ่งที่เป็นของตนมากขึ้น และไม่สามารถก้าวไปถึงจุดนั้นได้ ซึ่งอาจเห็นได้จากแรงงานข้ามชาติที่อยู่อาศัยในเมืองไทยเป็นเวลานานจะตระหนักในเงื่อนไขที่ว่า การถูกกลืนรอนสิทธิเชิงสัมพัทธ์มิใช่เรื่องของปัจเจก หรือ แค่กลุ่มแรงงานข้ามชาติ หากแต่เป็นสภาวะร่วมของแรงงานไทยและพม่าที่เผชิญเงื่อนไขการไม่สามารถใช้ชีวิตให้ไปถึงจุดหมายตามที่ระบบให้คำมั่นสัญญาไว้

ดังเช่นการประท้วงของสหภาพแรงงานไทยอกริฟู้ด ซึ่งเป็นโรงงานที่ตั้งอยู่ในเขต อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ การชุมนุมปิดถนนเทพารักษ์ด้วยแรงงาน 200 คนอาจไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นสำหรับสมุทรปราการ แต่การที่มีแรงงานข้ามชาติชาวพม่าและกัมพูชาเข้าร่วมชุมนุมพร้อมกับปราศรัยบนเวทีนับเป็นภาพที่ไม่คุ้นตาค้น จากข้อมูลของแกนนำพบว่าพนักงานจำนวน 3000 คนนี้ครึ่งหนึ่งเป็นแรงงานข้ามชาติ ข้อเรียกร้องสำคัญคือการปรับเงินค่าจ้างประจำปี ซึ่งบริษัทปฏิเสธที่จะจ่ายตามที่ตกลงเอาไว้ตามข้อเรียกร้องประจำปีด้วยเหตุผลที่ต้องขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ

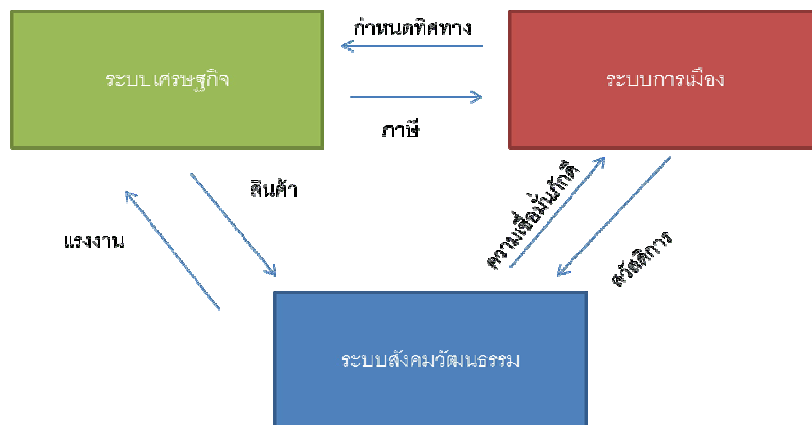
“พวกผมต่างด้าว ไม่มีสิทธิ์อะไร เบียดเบียนโบนัสไม่เคยได้อะไรเลย ผมอยู่มาสี่ปีแล้วไม่เห็นได้อะไรเลย” แรงงานชาวพม่าขึ้นปราศรัยเป็นภาษาไทย สลับกับภาษาพม่า ซึ่งมีเนื้อความเกี่ยวกับเรื่องสวัสดิการ และคำตอบแทนที่แรงงานข้ามชาติไม่เคยได้รับตามคำสัญญา

“มึงนี่หรือว่ากูอยากเรียนต่ำหรือไง เราก็อยากเรียนสูงๆใหม่ อย่าให้ไต่ยืนอีกนะครีบว่าผู้บริหารไทยอกริฟู้ด กูถูกคนงานตัวเองด้วยวุฒิการศึกษา เราเป็นคนเหมือนกัน” แกนนำแรงงานชาวไทยปราศรัยเพื่อตอบโต้ข้ออ้างด้านวุฒิการศึกษาของลูกจ้างว่าเป็นแรงงานไร้ทักษะ

หากเปรียบเทียบแล้วการถูกกลืนรอนสิทธิเชิงสัมพัทธ์ของทั้งสองกรณีมีเงื่อนไขที่แตกต่างกัน สำหรับแรงงานข้ามชาติปรากฏอยู่บนพื้นฐานแบบ Egoistic ขณะที่แรงงานไทยมีความรู้สึกในเชิง Fraternalistic ในการถูกกีดกันจากการตัดสินใจจากผู้บริหารและพิจารณามูลเหตุนี้ในฐานะผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มในสังคม ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าการมีความรู้สึก Egoistic ของแรงงานหรือการวางตัวเองเป็นที่ตั้งในการถูกเปรียบเทียบจำเป็นต้องนำสู่การแยกขาด และกระจัดกระจายเสมอไป สำนึกผลประโยชน์ส่วนตนสามารถนำสู่การพัฒนาการต่อสู้เรียกร้องแบบรวมหมู่ได้ ดังนั้นแรงงานข้ามชาติจึงมิใช่เพียงแต่ผู้ถูกกระทำ หรือรอเอาตัวรอดเพื่อคงอยู่เท่านั้นเงื่อนไขการผลิตซ้ำในระบบทุนนิยมได้วางเงื่อนไขให้พวกเขา สามารถสร้างข้อเรียกร้องต่างๆขึ้นมาบนฐานของการเชื่อมร้อยผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ทางชนชั้น

6.7 วิกฤติความชอบธรรม

แนวคิดของ Jurgen Habermas ซึ่งได้วิพากษ์ระบบทุนนิยมช่วงปลายศตวรรษที่ยี่สิบ โดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของปริมณฑลต่างๆ อาทิ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่ไม่สามารถสร้างความชอบธรรมให้แก่ระบบได้ ทั้งนี้แนวคิดวิกฤติการสร้างความชอบธรรมนี้ Habermas ได้พัฒนาต่อเนื่องจาก นักสังคมวิทยาแนวทฤษฎีเชิงระบบอย่าง Talcott Parson ซึ่งได้จำแนกหน้าที่ของระบบสังคมอันประกอบด้วย การปรับตัว การบรรลุเป้าหมายของระบบ การบูรณาการเข้าสู่สังคม และการรักษาระเบียบแบบแผน ทั้งนี้ Habermas ได้พัฒนาแนวคิดของ Parson ควบคู่กับแนวคิดการแปลกแยกของ Lucas (1972) ผ่านการวิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองแบบมาร์กซิสต์ซึ่งชี้ให้เห็นกลไกการทำงานของระบบสังคมตามรูปภาพ 6.6 (Heath, 1995)

รูปภาพ 6.6 วิกฤติความชอบธรรมตามมุมมอง Jurgen Habermas

ในภาวะที่ระบบกำลังจะสูญเสียความชอบธรรม พื้นที่ระบบสังคมวัฒนธรรม หรือชีวิตรมนุษย์ (Life World) จะถูกดูดกลืนเข้าไปในปริมณฑลอื่น และไม่สามารถที่จะผลิตซ้ำความเชื่อที่มีต่อระบบได้ นั่นคือเป็นภาวะที่วัฒนธรรมไร้ความหมาย สังคมไร้บรรทัดฐาน บั๊จเจกชนสูญเสียตัวตน อันเป็นวิกฤติถูกใช้ที่เชื่อมตรงสู่ปริมณฑลสังคมและวัฒนธรรม (Habermas, 1976)

หากพิจารณาแรงงานข้ามชาติในสังคมเสรีนิยมใหม่ระบบเศรษฐกิจได้กำหนดระบบสังคมวัฒนธรรมผ่านการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม การพยายามบูรณาการเข้าสู่สังคมการผลิต รวมถึงการขัดเกลาทางสังคม สังคมเสรีนิยมใหม่ได้ก่อให้เกิดวิกฤติความชอบธรรมดังแสดงในตาราง 6.2

	วัฒนธรรม	สังคม	ปัจเจกชน
การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม	คุณค่าการทำงานหนักและอดออมถูกท้าทายด้วยระบบสวัสดิการแบบเน้นตัวเงินที่ไม่แน่นอน และผันผวนตามกลไกราคา	ไม่สามารถทำให้เกิดความชอบธรรมที่แรงงานข้ามชาติจะยอมอยู่ในสังคมการผลิตโดยมีตั้งคำถามตามกลไกราคา	ตั้งคำถามต่อคำสั่งและกฎระเบียบและบรรทัดฐานต่างๆ
การบูรณาการทางสังคม	ไม่สามารถสร้างอัตลักษณ์ร่วมในสังคมอันเกิดจากการสร้างลำดับชั้นเพื่อควบคุมการผลิต	สังคมไร้ระเบียบ ผู้คนแยกขาดออกจากกัน	เกิดการแตกแยกจากกิจกรรมการผลิต
การขัดเกลาทางสังคม	ธรรมเนียมของเสรีนิยมใหม่ว่าด้วยความสำเร็จของปัจเจกบุคคลสูญหายไป	แรงจูงใจในสังคมเริ่มเสื่อมถอย	เกิดพยาธิสภาพในจิตใจของปัจเจกชน

ตาราง 6.2 ประยุกต์จากข้อเสนอของ Joseph Heath (1995) ต่อแนวคิด Legitimation Crisis ของ Habermas

จากตาราง 6.2 แสดงให้เห็นวิกฤติความชอบธรรมที่เกิดขึ้นในมิติสังคมวัฒนธรรม ในส่วนของแรงงานข้ามชาติ เมื่อส่วนสังคมวัฒนธรรมไม่สามารถผลิตซ้ำความสัมพันธ์การผลิตต่อไปได้ ดังนั้นเมื่อระบบสังคมวัฒนธรรมเกิดปัญหาจึงย้อนกลับไปที่แผนภาพ ปฏิสัมพันธ์ของปริมณฑลต่างๆ อันหมายความว่า ในมิติสังคมวัฒนธรรมไม่สามารถให้แรงงานแก่ระบบเศรษฐกิจ รวมถึงความภักดีต่อระบบการเมืองได้ ดังนั้นทั้งสองระบบอันได้แก่ระบบเศรษฐกิจและการเมือง จึงต้องพยายามเข้าครอบงำเพื่อหลีกเลี่ยง เงื่อนไขที่จะทำให้ระบบสังคมวัฒนธรรมไปตกอยู่ในกรอบสีดำซึ่งเป็นภาวะที่รุนแรงที่สุด โดยการพยายามเลื่อน ผลของการบูรณาการทางสังคมออกจากภาวะสังคมไร้ระเบียบ

(Anomie) โดยไปทำให้เกิดการแปลกแยกในระดับปัจเจกชนแทน แต่เมื่อปัจเจกชนรู้สึกแปลกแยก ก็จะเป็นการวางเงื่อนไขให้เกิดพยาธิสภาพในจิตใจของปัจเจกชนเช่นกัน ดังนั้นกระบวนการสร้างความชอบธรรม ในระบบย่อยของระบบทุนนิยมจึงเป็นวงจรทางเทคนิคที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเสื่อมถอยและสูญเสียความชอบธรรมได้ ดังเช่นตัวอย่างที่ได้พิจารณามาก่อนหน้านี้แล้วเกี่ยวกับการพยายามเพิ่มสวัสดิการในรูปแบบตัวเงินเพื่อนำคนสู่ระบบ (Integration) แต่ก็ทำให้แรงงานข้ามชาติถูกแปลกแยกในชีวิตประจำวัน (Alienation) ซึ่งสุดท้ายแล้ว สังคมจะเข้าสู่วิกฤติความชอบธรรม(ในกรอบสีดำ) อีกครั้งหนึ่ง

การประท้วงของแรงงานข้ามชาติบริษัทไทยซัมมิทเป็นตัวอย่างหนึ่งของวิกฤติความชอบธรรมที่เกิดจากความล้มเหลวในการผลิตซ้ำ (จัดสวัสดิการ) ในระบบเสรีนิยมใหม่ แม้โรงงานจะจัดที่พักอาศัยให้ที่ บางโหลอพาร์ทเมนต์ แต่การที่ระบบยังคงอิงกับกลไกราคาเมื่ออพาร์ทเมนต์ประกาศขึ้นราคาเช่ารายเดือน ในช่วงที่กำลังจะมีแนวโน้มปรับค่าจ้างขั้นต่ำ นำสู่การประท้วงของแรงงานข้ามชาติชาวพม่า ซึ่งขยายประเด็นจากการขึ้นราคาที่พักสู่ความเหลื่อมล้ำด้านค่าจ้างที่ แรงงานชาวไทยและแรงงานชาวพม่าได้ไม่เท่ากันแม้จะทำอยู่ในตำแหน่งเดียวกัน โดยการประท้วงครั้งนี้มีแกนนำเป็นแรงงานข้ามชาติชาวพม่าและมีผู้เข้าร่วมชุมนุมกว่า 200 คน ความชอบธรรมที่สูญเสียไปนี้ไม่อาจสามารถกู้คืนได้ด้วยตรรกะแบบเสรีนิยมใหม่หากแต่ต้องมีการวางรากฐานตรรกะชุดใหม่ในสังคมการผลิต

6.8 สรุป

ภายใต้กระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้น แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการ ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้เงื่อนไขสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้าง ระบบเน้นค่าจ้างและรับผิดชอบตัวเองนี้ได้ส่งผลต่อสวัสดิการในมิติอื่นเช่นกัน จากงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า สวัสดิการในมิติต่างๆมีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้น และผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้าเป็นหลัก ขณะที่แรงงานในฐานะมนุษย์ได้ถูกจัดออกไปตามโครงสร้างของพื้นที่และเวลา อันเป็นภาพสะท้อนสำคัญของระบบเสรีนิยมใหม่ที่มุ่งเน้นการควบคุม พื้นที่และเวลาเพื่อเพิ่มระดับกระบวนการทำให้เป็นสินค้า แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่ากลไกการผลิตซ้ำนี้สามารถดำเนินไปได้โดยปราศจากความขัดแย้งหรืออุปสรรค จากการสัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในพื้นที่สมุทรปราการได้ฉายให้เห็นว่ายิ่งแรงงานได้ผ่านกระบวนการทำให้เป็นสินค้าในระดับที่เข้มข้นมากขึ้นเท่าไรย่อมส่งผลให้ความขัดแย้งระหว่างแรงงานในฐานะมนุษย์ และแรงงานในฐานะสินค้าเพิ่มสูงขึ้น และเมื่อนั้นกระบวนการผลิตซ้ำย่อมไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างปกติ

ลักษณะสำคัญที่นำสู่ความขัดแย้ง คือการถูกกลืนรอนสิทธิเชิงสัมพัทธ์ คำสัญญาตามอันตริทยาแบบเสรีนิยมใหม่ชี้ให้เห็นถึงอุปสรรคสำคัญในการสร้างความเชื่อเรื่องกรรมสิทธิ์ และสิ่งที่ปัจเจกชนควรได้รับ แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป การทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้นโดยที่ผู้ใช้แรงงานไม่สามารถซื้อคืนความเป็นมนุษย์ได้ย่อมส่งผลให้ผู้ใช้แรงงานที่ในสภาพปกติมีลักษณะจำนน และถูกควบคุมในฐานะสินค้า เริ่มตั้งคำถามต่อความเป็นมนุษย์ของตนที่ต้องการมากกว่าการผลิตซ้ำในฐานะสินค้า วิฤติความชอบธรรมที่ขยายขึ้นในวงกว้างเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ความสัมพันธ์เสรีนิยมใหม่ที่ปรารถนาเชื่อมร้อยปัจเจกชนเข้ากันได้ ในฐานะสินค้าสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ อันนำสู่วิฤติของระบบทุนนิยมที่จำเป็นต้องนำสู่การสะสมผ่านการแย่งชิง (Accumulation by dispossession) รอบใหม่อีกครั้ง

บทที่ 7

ระบอบสวัสดิการเน้นค่าจ้างตามแนวทฤษฎีปิเตอร์ บนเส้นทางการเปลี่ยนแปลง

7.1 ความนำ

ในบทนี้มุ่งพิจารณาให้เห็นถึงเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงของระบอบสวัสดิการเน้นค่าจ้างตามแนวทฤษฎีปิเตอร์ ซึ่งเป็นลักษณะสวัสดิการที่มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าและการรับผิดชอบตัวเองเข้มข้นขึ้น แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในพื้นที่สมุทรปราการต่างอยู่ภายใต้เงื่อนไขนี้ แต่ตามที่ได้พิจารณาไปในบทที่แล้ว ระบอบการผลิตซ้ำแบบเสรีนิยมใหม่แม้จะเป็นการพยายามหาทางออกให้แก่วิกฤติในระบบทุนนิยม แต่ด้วยตรรกะว่าด้วยการแข่งขัน ถ้าย้อนความเสี่ยงจากผู้ประกอบการสู่แรงงาน อันส่งผลให้ความเข้มข้นของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้นมากขึ้นนี้เป็นการสร้างเงื่อนไขวิกฤติการผลิตซ้ำหรือแนวทางจัดสวัสดิการในระบอบการผลิตไปพร้อมกัน อันหมายความว่าระบอบค่าจ้างที่มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้นนี้ได้ดำเนินไปอย่างราบรื่นตามอันตวิทยาแบบเสรีนิยมใหม่

โดยลำดับการนำเสนอในบทนี้จะพิจารณาประเด็นสำคัญ สองประเด็นคือ แนวโน้มสวัสดิการหลังเสรีนิยมใหม่ และสมุทรปราการกับการก้าวพ้นปรากฏการณ์อนวัตนาการของเมือง

เมื่อพิจารณาแนวโน้มสวัสดิการหลังเสรีนิยมใหม่แล้ว การเปลี่ยนแปลงด้านหนึ่งคือการปรับตัวของระบบที่ต้องพยายามแสวงหาแรงงานในฐานะสินค้าต่อไป แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เกิดจากความขัดแย้งและการเรียกร้องสวัสดิการในฐานะกระบวนการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์มากกว่าแรงงานในฐานะสินค้า โดยในบทนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาเพื่อสร้างเงื่อนไขแรงงานในฐานะมนุษย์ ด้วยการเปลี่ยนผ่าน พื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางกายภาพ การก้าวพ้นจากการเป็นสินค้า และการถามทำชุมชนจินตกรรมแบบเสรีนิยมใหม่ที่สร้างสภาวะ “ชั่วคราว” ของผู้ใช้แรงงานเพื่อสนองต่อการขูดรีดของทุน ผู้การพัฒนาสวัสดิการเพื่อตอบสนอง ชุมชนที่ประสบจริง (Actual Community) ของผู้ใช้แรงงานข้ามชาติชาวพม่า

ในประเด็นการก้าวพ้นเงื่อนไขอนวัตนาการของเมือง การพิจารณาสวัสดิการเน้นค่าจ้างบนเส้นทางการเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมจำเป็นต้องพิจารณาควบคู่ไปกับเงื่อนไขอนวัตนาการของเมืองซึ่งได้พิจารณาไปก่อนหน้านี้ในฐานะเงื่อนไขการสร้างให้สมุทรปราการกลายเป็นพื้นที่เสรีนิยมใหม่และดูดซับและสร้างเงื่อนไขให้แรงงานข้ามชาติ กลายเป็นแรงงานเสี่ยงที่แบกรับความเสี่ยงแทนชนชั้นผู้ประกอบการ โดยได้พิจารณาเงื่อนไขอนวัตนาการเมืองที่ปรากฏในสมุทรปราการในมิติเศรษฐกิจ

การเมือง อันประกอบด้วย ลักษณะการสะสมทุน โครงสร้างอำนาจท้องถิ่น และ ลักษณะตลาดแรงงาน พร้อมทั้งพิจารณาถึงการวางเงื่อนไขใหม่เพื่อก้าวพ้นลักษณะอนวัตนาการของเมือง และนำสู่ การ “วัฒนา” มิติอื่นที่นอกเหนือจากอันตวิทยาแบบเสรีนิยมใหม่

7.2 แนวโน้มสวัสดิการหลังเสรีนิยมใหม่

ภาวะการทำให้เป็นสินค้าที่มีระดับสูงย่อมแสดงออกซึ่งวิกฤติการผลิตซ้ำ ดังนั้นการพิจารณาสวัสดิการทางเลือกจึงต้องพิจารณาประเด็นสำคัญคือ การพิจารณาสวัสดิการที่เป็นมากกว่าการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้าหากแต่ต้องเป็นสวัสดิการที่ค้ำประกันถึงเงื่อนไขการคืนความเป็นมนุษย์

ขณะที่สวัสดิการแนวเสรีนิยมใหม่มักพิจารณาเพียงแค่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และแรงงานที่ประสบความสำเร็จย่อมหมายถึงแรงงานที่ผ่านกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่สูงกว่าผู้ใช้แรงงานอื่น ซึ่งเงื่อนไขนี้มิสามารถเป็นทางออกต่อปัญหาความแปลกแยก และชุดรีดอย่างสาหัสได้ ดังนั้นสิ่งที่ต้องคำนึงมากไปกว่าความสามารถในการแข่งขันหรือเสรีภาพในการเลือกงานที่ได้รับค่าจ้างที่เหมาะสม การพิจารณาข้อเสนอตามรูปแบบสังคมนิยมนี้จึงมีนัยยะถึงการพิจารณาภววิทยาของการผลิตซ้ำมากกว่าการประเด็นยึดอำนาจรัฐ ซึ่งสามารถมุ่งเน้นการลดระดับของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้แรงงาน ดังนั้นการที่ปัจเจกชนมีอำนาจในการซื้อผ่านระบบการจัดสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้าง กลับทำให้ความเป็นมนุษย์ของพวกเขาอ่อนลงและคงเงื่อนไขการเป็นสินค้าอย่างไม่สิ้นสุด สวัสดิการจึงมิใช่เพียงแค่ค่าตอบแทนหากแต่หมายถึงพื้นที่สาธารณะในการปฏิสัมพันธ์กันในฐานะมนุษย์ ดังนั้นสวัสดิการที่ได้รับจึงมิใช่เพียงเงื่อนไขการทำงานหากแต่เป็นสิทธิประโยชน์ที่ได้รับในฐานะมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม (Lefebvre and Goonewardena, 2008)

พื้นที่สาธารณะที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ต้องเป็นสินค้า สำหรับแรงงานข้ามชาติ ชาวพม่าในสมุทรปราการ รูปแบบสวัสดิการแบบเสรีนิยมอาจจะพอสามารถวาดภาพออกจากระบบเน้นค่าจ้างที่ระบุว่าเมื่อมนุษย์มีอำนาจซื้อมากขึ้นย่อมสามารถกำหนดชีวิตตนเองได้ แต่ในกรณีแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการ จากที่ได้นำเสนอไปยังพวกเขานำตัวเองไปผูกกับวัตถุและมูลค่า แลกเปลี่ยนมากเพียงใดความเป็นมนุษย์ของพวกเขาก็ลดลงเท่านั้น สวัสดิการที่เป็นมากกว่าเรื่องค่าจ้างแบบปัจเจกชน ในแง่ที่อยู่อาศัยแรงงานในฐานะมนุษย์ต้องการทั้งความเป็นส่วนตัวและความเป็นชุมชนที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ชุมชนชนชั้นกลางชานเมืองเป็นรูปแบบการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อตอบสนองแนวทางเสรีนิยมที่เน้นลักษณะการถือครองแบบปัจเจกชน เหนือกรรมสิทธิ์ เอกชน ขณะที่พื้นที่ชุมชน

แอ็ดสำหรับแรงงานข้ามชาติก็ไม่มีพื้นที่ในการรักษาความเป็นส่วนตนของผู้ใช้แรงงาน การจะพัฒนาสวัสดิการในฐานะมนุษย์จึงต้องคำนึงทั้งความเป็นปัจเจกและความเป็นส่วนรวมไว้ด้วยกัน เช่นเดียวกันกับสวัสดิการด้านการศึกษาที่ต้องเป็นมากกว่าการลงทุนหากแต่เป็นการพัฒนามนุษย์เป็นการปฏิสัมพันธ์กันเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อรับใช้ชนชั้นตน (Esping-Andersen, 1996 : 256-268)

การจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยแก่แรงงานข้ามชาติต้องเป็นมากกว่าการจัดระเบียบสังคมและสร้างพื้นที่สำหรับชาติพันธุ์หากแต่ต้องเป็นการกำหนดเพื่อสร้างความผสมผสานความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสังคม การจดจำของระยะยาวเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สามารถนำมาใช้แก่แรงงานข้ามชาติในเมืองไทยได้ การครอบครองที่อยู่อาศัยก่อนได้รับสิทธิพลเมืองมิใช่เรื่องแปลกใหม่ เป็นการพัฒนาลิทธิเงื่อนไขเศรษฐกิจก่อนการพัฒนาสิทธิทางการเมือง แรงงานข้ามชาติมิใช่แรงงานที่อยู่อาศัยชั่วคราว คำอธิบายว่าด้วย “ความชั่วคราว” ที่ปฏิเสธการเข้าถึงสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยสำหรับแรงงานข้ามชาติก็เป็นคำอธิบายว่าด้วยความชั่วคราวชุดเดียวกันกับ ความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยมทั่วไป เช่นว่า ผู้ใช้แรงงาน หรือคนหนุ่มสาวที่เริ่มงานจะพบกับความลำบากยากจนแค่เพียงชั่วคราวเท่านั้น พวกเขาสามารถฟื้นมันไปได้ด้วยการทำงานหนัก ตามความเป็นจริง “ภาวะชั่วคราว” มักจะถูกขยายและยาวนานขึ้นเสมอ ดังนั้นไม่มีเหตุผลใดที่จะใช้ เหตุว่าด้วยความชั่วคราวของแรงงานข้ามชาติในการปฏิเสธที่จะจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยดังนั้นสามารถสรุปลักษณะสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยได้ดังนี้

1. สถานที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับสถานที่ทำงานที่สามารถเดินทางได้สะดวกโดยบริการสาธารณะเดินเท้าหรือ ปั่นจักรยาน โครงการบ้านเอื้ออาทรแม้จะมีเจตนาเพื่อให้การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยแต่การที่สถานที่ตั้งของโครงการถูกสร้างไว้ห่างไกลจากพื้นที่ทำงานทำให้โครงการนี้กลายเป็นเป้าหมายสำหรับชนชั้นกลางระดับล่างมากกว่าผู้ใช้แรงงาน ขณะที่โครงการบ้านมั่นคงเองก็เกิดจากการพัฒนาบนพื้นฐานของการรวมตัวของชุมชนกึ่งปิดที่ไม่สอดคล้องกับการเข้าร่วมของแรงงานข้ามชาติ หรือกลุ่มทางสังคมที่มีความยืดหยุ่นตามวิถีการสะสมของทุน

2. โครงการนี้ต้องดำเนินการโดยรัฐ ไม่ว่าจะป็นรัฐส่วนกลางหรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งสามารถตรวจสอบและมีส่วนร่วม ให้ผู้ใช้แรงงานเป็นกรรมการร่วมตัดสินใจในทุกระดับ เพื่อเป็นการรับรองได้ว่า โครงการนี้จะได้รับการดูแลอย่างมาตรฐานเป็นมิตรกับผู้อยู่อาศัยและไม่ใช้ชุมชนที่แยกขาดจากสังคม ดังปรากฏในข้อเสนอของ ใจ อึ๊งภากรณ์ และ เก่งกิจ กิติเรียงลาภ (2549)

3. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ หรือค่าส่วนกลางสามารถกำหนดผ่าน หน่วยแรงงานที่อยู่อาศัย ในชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องใช้ระบบการจ้าง สิ่งนี้เป็นการกำหนดการมีส่วนร่วมในการดูแลชุมชนในระดับที่เหมาะสม

4. การสร้างที่อยู่อาศัยในแนวตั้งเป็นสิ่งจำเป็น เป็นการสร้างพื้นที่ใช้สอยในเนื้อที่จำกัด มนุษย์หนึ่งคนต้องการพื้นที่ใช้สอยส่วนตัวไม่น้อยกว่า 25 ตารางเมตร ดังนั้นห้องพักอาศัยสำหรับครอบครัว จำเป็นต้องมีการขยายขนาดไป มีพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวมของครอบครัว พร้อมกับการสร้างพื้นที่ชุมชนในการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

5. ค่าใช้จ่ายสำหรับที่อยู่อาศัยไม่ควรสูงเกินร้อยละ 10 ของรายได้ผู้ใช้แรงงาน การจัดจําของระยะยาวเป็นทางออกต่อเงื่อนไขนี้ ปัจจุบันค่าใช้จ่ายสำหรับที่อยู่อาศัยสำหรับแรงงานหนึ่งคนสูงถึงประมาณร้อยละ 30-35 ของรายได้

พร้อมกันนั้นหากพิจารณาการพัฒนาประเด็นที่การศึกษา ซึ่งมักได้รับการพิจารณาในฐานะ ความเป็นชั่วคราว ปัจจุบันแรงงานข้ามชาติสามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามกฎหมายไทย แต่เอกสารใบระเบียบแสดงการสำเร็จการศึกษาไม่สามารถใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาในระดับสูงต่อไปได้ สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยซึ่งไม่เป็นที่รับรู้กว้างขวางสำหรับแรงงานข้ามชาติแล้วยังเป็นเพียงการเตรียมตัวสู่ตลาดแรงงานทักษะต่ำอันมิได้เป็นการพัฒนามนุษย์โดยรวมหากแต่เป็นการเพิ่มโอกาสในการจัดตำแหน่งตนในฐานะ ตัวแทน (Comprador) ในการคุมแรงงานข้ามชาติเท่านั้น การศึกษาต้องเป็นมากกว่าการผลิตซ้ำโครงสร้างทางชนชั้น เป็นมากกว่าการลงทุน โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาและแลกเปลี่ยนความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยสามารถแสดงได้ดังนี้

1. การศึกษามีพึงเป็นไปในทางโฆษณาชวนเชื่อและผลิตซ้ำความคิดชาตินิยม และการลดทอนความเป็นมนุษย์ดังนั้นรูปแบบการศึกษาจึงพึงเป็นการปฏิสัมพันธ์ของปัจเจกชนในฐานะมนุษย์ มิใช่การปฏิสัมพันธ์ในลักษณะการสนทนาทางเดียวระหว่างผู้สอนและผู้เรียน การศึกษาต้องถูกพัฒนาเพื่อเป็นองค์ความรู้ที่รับใช้คนส่วนมากในสังคม แลกเปลี่ยนวิถีชีวิตของวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตที่ลิ้นไหล หาใช่อนุรักษ์ความเชื่อเก่าที่รับใช้โครงสร้างอำนาจเดิม

2. แรงงานข้ามชาติพึงได้รับสิทธิ การศึกษาในระดับทางการ กึ่งทางการ ระดับพื้นฐานและระดับสูงได้เช่นเดียวกับคนไทย การที่ผู้อพยพโดยมากอยู่ในวัยหนุ่มสาวและคิดเรื่องการทำงานหนักเพื่อเก็บสะสมเงินในช่วงเวลาอันสั้น ทำให้ขาดแรงจูงใจในการเข้ารับการศึกษา ซึ่งเป็นหน้าที่ของหน่วยงานด้านการศึกษาที่ต้องจัดระบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ใช้แรงงาน ระบบการเทียบโอนวุฒิ

การศึกษาที่ไม่ซับซ้อนและสามารถดำเนินการได้จริง การศึกษาคือภาพสะท้อนชีวิตประจำวัน แต่ต้องมีโครงการลงทุนในฐานะการซื้อสินค้า การศึกษาจึงไม่ใช่การสร้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านหากแต่เป็นการสร้าง ผู้ที่มีความรู้ทั่วไปต่อชีวิตและสังคม ซึ่งสามารถโอบอุ้มมนุษย์ด้วยกันมากกว่าพัฒนาขีดความสามารถแบบปัจเจกชนและเลื่อนลำดับขั้นทางสังคมโดยมิได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความเหลื่อมล้ำที่มีในสังคม

3. การบูรณาการอาเซียนจะเป็นจุดเริ่มต้นของการบูรณาการระบบการศึกษาในภูมิภาคและโอกาสของแรงงานข้ามชาติในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา การจัดระบบการศึกษาที่สามารถทำได้ มีคุณภาพและรองรับการเรียนรู้ด้วยภาษาที่หลากหลาย โอกาสในการศึกษาในระดับสูงจะเป็นช่องทางสำคัญในการสังเคราะห์ข้อเสนอและเรียกร้องของผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ ผู้ซึ่งท้ายที่สุดแล้วประเทศไทยจะกลายเป็น “บ้าน” ทางกายภาพของพวกเขาอย่างถาวรเช่นเดียวกับแรงงานอพยพภายในประเทศสามทศวรรษก่อนที่มหานครกลายเป็นบ้านทางกายภาพถาวรของพวกเขา ขณะที่บ้านจินตภาพของแรงงานอพยพทุกรุ่นซึ่งดูเสมือนจะเป็นบ้านที่แท้จริงกลับเคยมาถึง กระบวนการศึกษาจึงต้องเป็นการมุ่งนำบ้านจินตภาพสู่พื้นที่กายภาพจริง การตระหนักในเงื่อนไขปัจจุบันจะนำสู่การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่ใช้ชีวิตอยู่ได้ ซึ่งการศึกษาจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างการตระหนักรู้ในชีวิตประจำวัน

การชดเชยรายได้ของไทยอยู่ในระดับต่ำ และเต็มไปด้วยการพิสูจน์ความจน สำหรับผู้อยู่ในกองทุนประกันสังคมอยู่ที่ร้อยละ 50 ของฐานเงินเดือนไม่เกิน 15,000 บาท ตามหลักการนี้ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับเงินชดเชยรายได้เดือนละ 7,500 บาทเป็นอย่างมากในเวลาหกเดือน และตามลักษณะความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่สัดส่วนผู้ประกันตนจะน้อยลงเทียบกับกำลังการผลิตหลัก การชดเชยผู้มีรายได้น้อยปัจจุบันไม่ได้เหมาะสมกับสภาพของ “แรงงานเสี่ยง” ซึ่งพวกเขามีได้อยู่ในสภาพ “ยากจน” จากการมีรายได้ที่น้อย แต่ความเปราะบางอยู่ด้วยเงื่อนไขการทำงานของพวกเขาที่ไร้หลักประกัน การปรับค่าแรง พื้นที่การผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ การปรับใช้การชดเชยรายได้ ตามระบบ Bolsa Familia ซึ่งเป็นระบบการชดเชยรายได้ซึ่งปรากฏในประเทศบราซิลจะเป็นการเปิดมุมมองการจัดสวัสดิการแก่แรงงานข้ามชาติในไทยในมิติที่สอดคล้องกับเงื่อนไขการทำงานในปัจจุบัน โดยสามารถแสดงลักษณะแนวทางโดยสังเขปได้ดังนี้ (Fearnside, 2012 :70-81)

1. สังคมการผลิตไทยมีลักษณะคล้ายกับสังคมการผลิตบราซิลคือการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่เติบโตด้วยการขยายการผลิตแบบเสรีนิยมใหม่ รวมถึงการสร้าง “แรงงานเสี่ยง”

ปริมาณมหาศาล ในกรณีไทยคือแรงงานข้ามชาติชาวพม่าที่ไร้หลักประกันใดๆ การกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำเปรียบเสมือนการเล่นลูกปืนทางที่ไม่จบไม่สิ้นกับอัตราเงินเฟ้อ และสำหรับผู้ใช้จ่ายแรงงานที่อยู่ปลายน้ำอย่างแรงงานข้ามชาติมักจะได้ สัดส่วนการตอบแทนที่ต่ำเมื่อราคาสินค้าและบริการสูงขึ้น การจัดการกระจายรายได้ ในห้วงเวลาเดียวกัน (Real Time) ด้วยเทคโนโลยีการเงินและสารสนเทศจะเป็นการแก้ปัญหาจุดนี้ได้

2. ดังนั้นนโยบายนี้จึงครอบคลุมถึงประชาชนชาวไทยผู้มีรายได้น้อย และสามารถขยายสู่ผู้ใช้แรงงานข้ามชาติที่มีเอกสารสิทธิ์ แสดงการอยู่อาศัยและทำงานในเมืองไทยมากกว่าระยะเวลาที่กำหนด โครงการบัตรสีชมพูเป็นตัวอย่างนโยบายที่ยืดหยุ่นต่อผู้ไม่มีสถานะและรอพิสูจน์สัญชาติ ภายหลังปี 2558 เมื่อการบูรณาการอาเซียนมาถึงการพิสูจน์สัญชาติจะมีไซเรื่องซับซ้อนผู้ที่อยู่อาศัยในเมืองไทยทุกคนที่มีหลักฐานการทำงานหรือมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นผู้มีรายได้น้อยพึงได้รับสิทธิ์ การชดเชยรายได้นี้ ด้วยเงื่อนไขจะเป็นการทำให้ แรงงานข้ามชาติมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ภายใต้งานอื่นต่างๆ รวมถึงการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำงานร่วมกับแรงงานข้ามชาติ

3. การมีองค์กรตรวจสอบที่เข้มแข็งจะชี้ให้เห็นได้ว่า ผู้รับสิทธิ์ คนใดอาศัยอยู่ในพื้นที่ใด หรือได้กลับประเทศไปหรือยัง สิ่งเหล่านี้ทำให้สถานะความมีตัวตนของแรงงานข้ามชาติ ในฐานะพลเมืองอาเซียน การได้รับเงินชดเชยที่เหมาะสมเมื่ออยู่ในประเทศไทย จะเป็นการพัฒนาหลักสิทธิพลเมือง และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทยโดยปริยาย เปิดโอกาสให้ลูกหลานแรงงานข้ามชาติสามารถเข้าสู่ระบบการศึกษา หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่พัฒนาทักษะความสามารถต่างๆ ที่จัดโดยหน่วยงานในท้องถิ่นนั้น โดยไม่ต้องช่วยงานที่บ้านทำงานในฐานะแรงงานเด็ก

4. แม้จะไม่สามารถแก้ไขเงื่อนไขการทำงานในฐานะแรงงานเสี่ยงได้ แต่จะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต การตัดสินใจเลือกทำงาน การเพิ่มอำนาจต่อรองในทางกลับกันก็จะเป็นการเปิดโอกาสพัฒนาทุนมนุษย์ในตัวผู้ใช้จ่ายแรงงาน ตามแนวทางข้อเสนอแบบเสรีนิยม

พร้อมกันนี้เมื่อพิจารณาสวัสดิการด้านสาธารณสุขของไทยปัจจุบันนับเป็นสวัสดิการที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และถือว่ามีความก้าวหน้าโดยเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในภูมิภาค ซึ่งมีไซในมิติเชิงคุณภาพเท่านั้นหากแต่เป็นไปในมิติการขยายสู่ความถ้วนหน้าที่เปิดกว้างให้กับสมาชิกในสังคมทั่วไป ปัจจุบันแรงงานข้ามชาติสามารถเข้าถึงสิทธิ์ ประกันสุขภาพถ้วนหน้าในไทยได้ ผ่านระบบการซื้อประกันรายปี โดยมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ประมาณ 1,300 บาท ต่อปี และมีค่าบริการ 30 บาท ต่อครั้ง และนับ

แต่วันที่ 1 เมษายน 2555 นี้การบูรณาการการรักษาพยาบาลฉุกเฉินเข้าสู่ทุกโรงพยาบาลโดยที่ทางโรงพยาบาลไม่จำเป็นต้องถามสิทธิ คนไข้ อย่างไรก็ตามข้อจำกัดสำคัญคือ ลักษณะการบริการที่ไม่ครอบคลุมพื้นที่ และช่วงเวลาหลังการทำงานราชการ สำหรับแรงงานข้ามชาติซึ่งชั่วโมงการทำงานไม่แน่นอนในลักษณะแรงงานเสี่ยง กระบวนการเข้ารับใช้บริการที่ซับซ้อน รวมถึงการให้ข้อมูลที่จำกัด แรงงานข้ามชาติโดยมากไม่ตระหนักถึงสิทธิ ที่ได้รับจากการซื้อประกันสุขภาพกับทางรัฐบาล ทำให้บ่อยครั้งที่พวกเขาเลือกจะรักษาในคลินิกท้องถิ่น ซึ่งสะดวกต่อการเดินทาง ไม่สอบถามเอกสารสิทธิ และยืดหยุ่นเรื่องวิธีการรักษา ซึ่งจะพบได้ในกรณีที่แรงงานข้ามชาติมีร่องรอยให้ คลินิกฉีดยาเพื่อรักษา แม้จะมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นแต่สามารถทำให้หายจากการเจ็บป่วยและเริ่มทำงานต่อได้ทันที ดังนั้นจึงมีแง่มุมที่ต้องพิจารณาการปฏิรูประบบดูแลสุขภาพสำหรับแรงงานข้ามชาติ (รวมถึงพลเมืองไทยดังนี้)

1. การกระจายสถานบริการ ที่มีคุณภาพสู่พื้นที่ชุมชน สถานีนอนามัยแต่ละแห่งควรใช้หลักการเบิกจ่ายสิทธิ เช่นเดียวกันกับโรงพยาบาลรัฐบาลไม่ควรมีความซ้อนทับกัน ด้วยเทคโนโลยีปัจจุบันฐานข้อมูลคนไข้สามารถเชื่อมร้อยถึงกัน รวมถึงการโอนย้ายงบประมาณด้านค่าใช้จ่าย

2. โรงพยาบาลต้องเป็นมิตรกับผู้ป่วยทุกเชื้อชาติ มีการจัดทำภาษาของผู้ใช้แรงงานเพื่อให้ข้อมูลด้านสุขภาพ บริการตรวจสุขภาพ ฉีดวัคซีนแก่ชุมชนโดยไม่มีค่าใช้จ่ายในช่วงวันหยุดของแรงงานข้ามชาติ

3. การแพทย์ที่ตอบสนองต่อความสัมพันธ์ แบบเสรีนิยมใหม่มุ่งพิจารณาร่างกายมนุษย์ในฐานะสินค้าที่แยกส่วนทำอย่างไรให้มนุษย์สามารถกลับกลายเป็นสินค้าที่สมบูรณ์ได้อีกครั้งในวันรุ่งขึ้น การนำเสนอแนวทางแพทย์ทางเลือกเป็นทางออกสำคัญที่ต้องเข้าสู่ระบบการรักษาแบบเป็นทางการ โดยมองร่างกายมนุษย์เป็นองค์รวมของสิ่งมีชีวิต หาใช่เครื่องจักรที่แยกส่วน แต่ทั้งนี้ระบบแพทย์ทางเลือกเองก็ต้องมีการพัฒนาสู่ระบบมาตรฐานที่สามารถตรวจสอบได้ ความศักดิ์สิทธิ์ ของวิชาชีพ แพทย์ควรเท่ากับวิชาชีพอื่น บุคลากรทางการแพทย์มีความเป็นมนุษย์เท่ากับอาชีพอื่น ไม่ว่าจะ เป็นแรงงานประมง แรงงานก่อสร้าง คนรับใช้ในบ้าน ซึ่งถูกคาดหวังให้ปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุดเมื่อเกิดข้อผิดพลาดก็ต้องมีการรับผิดชอบในฐานะมนุษย์ระหว่างกันพร้อมด้วยกระบวนการทางกฎหมายที่คุ้มครอง ทั้งผู้ป่วยและบุคลากรทางการแพทย์

7.3 สมุทรปราการกับการก้าวพ้นอนวัตนาการของเมือง

ปรากฏการณ์อนวัตนาการของเมืองในสังคมเสรีนิยมใหม่ เป็นภาวะสำคัญที่ชี้ให้เห็นข้อผิดพลาดของกระบวนการให้เหตุผลของความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมได้กระแสเสรีนิยมใหม่ เพราะหากเมืองหนึ่งได้รับการพัฒนาตามคำอธิบายแบบอันตวิทยาแบบเสรีนิยมใหม่แล้ว ในทางเศรษฐกิจการเมืองย่อมหมายความว่าผู้คนในเมืองมีอำนาจพอที่จะกำหนดชีวิตตัวเองได้ในฐานะมนุษย์ อันเป็นเงื่อนไขความ “วัฒนา” ในทางตรงข้ามหากเงื่อนไขความเป็นไปของเมืองต่างๆกลับไม่สามารถสร้างเงื่อนไขการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ หากแต่มุ่งหมายการดูดซับเชิงปริมาณและคงสภาพ “ความเป็นสินค้า” ต่อไปอย่างไม่มีกำหนดย่อมส่งผลให้เมืองอยู่ในสภาวะ “อนวัตนาการ” อันเป็นภาพสะท้อนเมืองสมุทรปราการ เมืองที่ดูดซับแรงงานอพยพรุ่นต่อรุ่นที่คงสภาพการเป็นแรงงานที่ต่ออายุวันต่อวันอย่างไม่มีกำหนด

สมุทรปราการแม้จะดูเปลี่ยนไป จากชุมชนชาวมอญโบราณที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ทางการสู่การเป็นเมืองปลายทางการอพยพของแรงงานภายในประเทศ ล่าสุด มอเตอร์เวย์ที่คู่ขนานกับ ถนนบางนา-ตราด ทำให้ภาพสมุทรปราการดูทันสมัยแต่ขณะเดียวกันภาพถนนที่ทอดยาวไปจนสุดลูกหูลูกตาก็ได้กำหนดพื้นที่สมุทรปราการแบบใหม่ นิคมอุตสาหกรรมบางพลี ที่ห่างจากสถานีรถไฟฟ้าวัดอ้อมน้อยถึงเกือบ 30 กิโลเมตรดูห่างไกลและแยกขาดจากพื้นที่อื่นๆ ในสมุทรปราการ ไม่มีรถสามล้อ ไม่มีวัดหรือชุมชนชาวมอญโบราณ ภาพสมุทรปราการดูเป็นภาพเมืองแห่งความฝันไม่ต่างจากกรุงเทพมหานคร เมกะสโตร์จำนวนมากเปิดอยู่ริมถนนสายหลัก เป็นศูนย์รวมของแม่บ้าน และวัยรุ่นที่มาจับจ่ายใช้สอย สิ่งที่ไม่เปลี่ยนไปในจังหวัดสมุทรปราการคือ ผู้คนวัยหนุ่มสาวอายุประมาณ 19-21 ปี ยังคงหลงใหลสูเมืองนี้ เป็นเรื่องน่าแปลกที่ผู้อพยพหนุ่มสาวรุ่นแล้วรุ่นเล่ายังคงอพยพสูเมืองนี้ พวกเขาชอบชีวิตและความฝันมาสูเมืองนี้เหมือนกับ ผู้อพยพหนุ่มสาวเมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว ไม่อาจคาดเดาได้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับพวกเขา บางทีพวกเขาอาจจะสามารถเก็บเงินได้ถอนที่นา หรือเก็บเงินค่าสินสอดเพื่อขอหญิงอันเป็นที่รัก สามารถกลับไปใช้ชีวิตที่บ้านนาที่พวกเขาถวิลหา ดังที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งที่เปิดก้องอยู่ตามตลาดนัด เนื้อหาแห่งความหวังที่ชวนเศร้าเป็นบรรยากาศของสมุทรปราการเมื่อได้ไปสัมผัสชีวิตของผู้ใช้แรงงานที่เผชิญกับปัญหาเลิกจ้างซ้ำแล้วซ้ำอีก คำพูดของแรงงานวัยสี่สิบกว่าที่ถูกเลิกจ้างยังคงฝังในความคิดของผู้วิจัยอยู่ตลอดเวลา เรื่องเล่าว่าด้วยความฝันที่จากบ้านนามาเมื่อตอนยังสาวและเปี่ยมไปด้วยความหวัง ในวัยเพียงสี่สิบกว่า เธอกลายเป็นสินค้าหมดอายุที่มีอาจจะชอบชีวิตที่ผู้กร่อนของเธอไปเสนอขายที่โรงงานใดอีก วันนี้นี้เธอไม่มีความฝัน ไม่มีบ้านนา อดีตของเธอขมขื่น

อย่างไม่น่าจดจำ ความขมขื่นไม่มีอะไรซับซ้อนเพราะเรื่องราวทั้งหมด เริ่มต้นด้วยชีวิตที่เปี่ยมฝันในวัยสาว และเมื่อทุกอย่างดำเนินไปความฝันจะค่อยๆ เลือนหายไป ความเป็นมนุษย์ที่มีอารมณ์ความรู้สึกของเธอซีดจางลงเมื่ออายุเธอมากขึ้น เธอทำงานหนักมากขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นว่าเธอก็มีประสิทธิภาพไม่น้อยกว่าหนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่เข้ามา แต่ท้ายที่สุดเมื่อวันเวลามาถึงเธอก็ไม่ได้เป็นอะไรมากกว่าสินค้าหมดอายุที่ถูกเขี่ยทิ้งจากชนชั้นนายทุน

ลักษณะทางกายภาพของสมุทรปราการดูช่างห่างไกลจากภาพเมืองปลายทางแห่งความฝัน ปล่องควันโรงงานดูหนาตากว่าเมื่อสิบกว่าปีก่อน สำโรงกลายเป็นพื้นที่โรงงานห้องแถวที่ปิดร้าง หรือพื้นที่การจ้างงานด้วยเงื่อนไขที่ยากลำบากต่อการดำรงชีพ ปัญหามลภาวะ น้ำและอากาศเป็นพิษดูจะเป็นเรื่องปกติ พร้อมกับอาชญากรรม เด็กวัยรุ่นซึ่งเป็นลูกหลานของแรงงานอพยพใช้ชีวิตอยู่บนกึ่งกลางระหว่างโลกความฝันและความจริง พวกเขาแสวงหาตัวตนด้วยการจับรวมตัวเป็นกลุ่มอันธพาล และเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ด้วยเหตุผลง่าย ๆ พวกเขาไม่มีที่ยืนในสังคมนี้ พวกเขาไม่มีตัวตน อดีตปัจจุบันและอนาคตของพวกเขาพร่ามัว ความฝันของแรงงานอพยพรุ่นแล้วรุ่นเล่าทับถมกันอยู่ในเมืองนี้

ผู้วิจัยกลับสู่สมุทรปราการอีกครั้งในอายุสี่สิบตอนปลายเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ภาพสมุทรปราการไม่ต่างไปจากเดิมมากนัก อิมพีเรียลสำโรงกลายเป็นดาวนันทาวนของสมุทรปราการ ท่าเรือข้ามฟากที่ปากน้ำยังคงคึกคัก ภาพที่ต่างไปเห็นจะเป็นหญิงสาวที่เสริมความงามด้วยแป้งทานาคา บริเวณท่าน้ำมีคนหนุ่มมุ่งสรวงเคี้ยวหมากกริมฝัปากแดง พวกเขาเป็นคนหนุ่มสาวอีกรุ่นหนึ่งที่หอบความฝันมาอยู่ในเมืองนี้ บางคนอายุ 18-19 บางคนอายุสี่สิบตอนต้นสมุทรปราการกลายเป็นบ้านทางกายภาพของพวกเขา ด้วยคำสัญญาที่พวกเขาได้รับ ไม่นานเกินรอพวกเขาจะได้กลับไปในที่บ้านเกิด เลี้ยงดูพ่อแม่ที่แก่ชรา ปลูกบ้านถาวรสักหลัง หรือส่งเสียให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือให้สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อที่ลูกหลานของพวกเขาจะมีได้เป็น “แรงงานพม่า” ประชากรชั้นสามในสังคมไทย... ไม่มีตัวตนใดๆ นอกจากแรงงานที่เร่งขายตามโรงงาน และแพปลา มิใช่หน้าที่ของเมืองนี้ที่จะคืนความเป็นมนุษย์แก่พวกเขา พวกเขาอยู่ที่นี้ในฐานะสินค้าราคาถูก ถูกเกินกว่าจะซื้อคืน ชีวิตพวกเขาคืนจากการกลายเป็นสินค้าที่เมืองนี้ แต่พวกเขาเชื่อมั่นเพียงพอที่จะซื้อคืนชีวิตของพวกเขาในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าที่บ้านเกิด

ผู้วิจัยได้ยุติการเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วงปลายปี 2554 ชุมชนสุดท้ายคือชุมชนแรงงานที่ทำงานในโรงงานห้องเย็น เช่นเดียวกันกับแรงงานอพยพในประเทศ แรงงานข้ามชาติชาวพม่ารุ่นแล้วรุ่นเล่าหอบความฝันของพวกเขามาทับถมที่เมืองนี้ ชีวิตที่เปราะบางไร้หลักประกันใดๆ ของพวกเขา

นอกจากความศรัทธาในระบบทุนนิยม และแรงงานในฐานะสินค้าของพวกเขา เท่านั้นที่รับประกันว่าพวกเขาจะมีที่ยืนในเมืองปลายทางแห่งความฝันนี้ สิ่งที่แตกต่างกันคือ อายุขัยของพวกเขาในเมืองนี้ดูจะสั้นเหลือเกิน ความฝันและความหวังแทบจะยุติในไม่กี่ปีที่พวกเขาอยู่เมืองไทย ไม่มีแผนกลับไปเลี้ยงพ่อแม่ที่บ้านเกิด อีกต่อไป ลูกหลานของพวกเขาถูกส่งกลับไปที่บ้านเกิดเมื่อแรกคลอดเมื่อสามารถเดินหรือกินข้าวเองได้ก็ถูกส่งกลับมาที่สมุทรปราการอีกครั้ง เพื่อรอคอยวันเติบโตเป็นประชากรชั้นสาม ที่ไร้รากเหง้า อดีต ปัจจุบัน และความทรงจำทางสังคมร่วมกัน

เวลากว่าสองทศวรรษที่ผ่านมาไปสมุทรปราการมีการแปรสภาพเชิงวัตถุอย่างมหาศาลพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคมถูกปรับเปลี่ยนไปตามรอบของการสะสมทุน แต่เงื่อนไขสำคัญที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงคือ พื้นที่ทางความคิด หรือกลไกทางอุดมการณ์ที่กำหนดลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในสมุทรปราการ ชีวิตในสมุทรปราการดูวางโครงเรื่องอย่างง่าย ๆ เมื่อเมืองนี้ถูกออกแบบขึ้นมาเพื่อรองรับแรงงานในฐานะสินค้า ความสัมพันธ์ของมนุษย์จึงถูกแปรเปลี่ยนให้กลายเป็นสินค้า และมีความเข้มข้นมากขึ้นตามรอบของการสะสมทุน บนเงื่อนไขนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าระบบสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างและรับผิดชอบตัวเอง มีความเกี่ยวพันกับสภาพอนวัตนาการของเมือง กลุ่มผู้อิทธิพล หรือตัวแทนนำเข้าแรงงานเป็นเพียงภาพสะท้อนกระบวนการจัดการแรงงานในฐานะสินค้าของระบบทุนนิยมโลกเท่านั้น สมุทรปราการจึงมิใช่เมืองที่ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระหากแต่อยู่บนเงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตสินค้า และผลิตซ้ำแรงงานทั่วโลก แต่นั่นก็ได้หมายความว่าสมุทรปราการดำรงอยู่ในฐานะ “เมืองชายขอบ” ตามคำอธิบายของทฤษฎีระบบโลก เพราะสมุทรปราการเองก็รองรับเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยที่สุดในสังคมเศรษฐกิจปัจจุบัน เงื่อนไขอนวัตนาการของสมุทรปราการจึงมิใช่เรื่องของ “ชายขอบ” หรือ “ศูนย์กลาง” ข้อเสนอ “โลกแบน” ของ Thomas Friedman จึงไม่นับว่าผิดเสียทีเดียว แต่ความแบนของโลกที่เชื่อมร้อยกันด้วยตอร์เกเดียนั้นก็ได้เป็นการรับประกันว่า การ “วัตนาการ” จะเกิดขึ้นตามอัตราส่วนของพื้นที่ที่ถูกยึดโยงภายใต้ตอร์เกเดียนั้น ตรงกันข้าม การ วัตนาการ หรืออนวัตนาการ มิใช่เรื่องของพื้นที่ หากแต่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางชนชั้น อันจะเห็นได้จาก แรงงานข้ามชาติชาวพม่า ซึ่งถูกแปรสภาพให้เป็น แรงงานเลี้ยง พวกเขาดำรงอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถยกระดับชีวิตของตนเองในห้วงเวลาปัจจุบัน และในพื้นที่สมุทรปราการ การผลิตซ้ำความเป็นมนุษย์ของพวกเขาถูกกระจัดออกไปในพื้นที่และเวลาที่ไม่เคยมาถึง

การก้าวพ้นเงื่อนไขอนวัตนาการของเมืองสมุทรปราการจึงมิใช่ความหมายในการจัดโครงสร้างชนชั้นของเมืองตามความสัมพันธ์แบบภูมิรัฐศาสตร์หากแต่เป็นการตั้งคำถามต่อความสัมพันธ์ของผู้คน

ในฐานะสินค้าที่ดำรงอยู่อย่างเข้มข้นและไม่สามารถผลิตซ้ำ หรือซื้อคืนความเป็นมนุษย์ได้ ก่อนการก้าวพ้นเงื่อนไขลักษณะข้างต้นสามารถสรุป ปัจจัยอันวิวัฒนาการของเมืองสมุทรปราการได้ดังนี้

1. เงื่อนไขการสะสมของทุน ดังที่ได้พิจารณาไปตามแนวคิดการสะสมผ่านการแย่งชิงของ Harvey รอบการสะสมของทุนจำเป็นต้องแสวงหาพลังการผลิตชุดใหม่ควบคู่กับความสัมพันธ์การผลิตที่เชื่อมต่อการสะสมทุนอันนำสู่การสร้างมูลค่าส่วนเกิน ในแง่ตัวเอง สมุทรปราการจึงเป็นพื้นที่รองรับการสะสมทุนรอบใหม่ที่มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าเข้มข้น อันทำให้ความสัมพันธ์ของผู้ใช้แรงงานในพื้นที่เมืองเกิดการซ้อนทับเชิงปริมาณแต่ไม่มีการพัฒนาเงื่อนไขเชิงคุณภาพ

2. เงื่อนไขความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในเมือง กลุ่มอิทธิพลในสมุทรปราการมิได้หมายถึงผู้ได้ประโยชน์จากการสะสมทุน หรือผู้แสวงค่าเช่าทางเศรษฐกิจเท่านั้น การควบคุมแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ ดังนั้นลักษณะการผลิตซ้ำแรงงานจึงมีความเกี่ยวพันกับผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นอย่างมาก พวกเขาธิบดีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกให้เกิดการผลิตซ้ำแม้แรงงานจะได้รับค่าจ้างในระดับที่ต่ำมาก ดังที่ได้พิจารณาไปแล้วในส่วนของตัวแทนการนำเข้าผู้ใช้แรงงานอันมีบทบาทในการเชื่อมตรงพื้นที่ทางความคิดแบบเสรีนิยมใหม่ เข้าสู่พื้นที่การผลิตทางกายภาพ ผู้มีอิทธิพลคือผู้ที่สามารถควบคุมเงื่อนไขพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางความคิด ภาวะ 'อนวิวัฒนาการ' หรือ 'วิวัฒนาการ' จึงมีความเกี่ยวพันกับการยึดครองพื้นที่ของผู้มีอิทธิพลทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

3. ระบบตลาดแรงงานและวัฒนธรรมการดูดซับแรงงาน แนวคิดเศรษฐศาสตร์คลาสสิกให้คำอธิบายระบบการอพยพของแรงงานจะยุติอพยพเข้าสู่ตลาดแรงงานหนึ่งเมื่อมูลค่าแรงงานส่วนเพิ่มมีค่าเท่ากับศูนย์ แต่ปรากฏการณ์อนวิวัฒนาการของเมืองได้ฉายภาพให้เห็นว่า สำหรับพื้นที่อุตสาหกรรมเสรีนิยมใหม่คือภาวะที่ตลาดแรงงานสามารถดูดซับแรงงานเข้ามาโดยที่มูลค่าแรงงานส่วนเพิ่มลดน้อยลงแต่ไม่เท่ากับศูนย์ วัฒนธรรมการดูดซับแรงงานเกิดขึ้นผ่านลักษณะงานที่มีความยืดหยุ่น หรือกระบวนการจ้างแรงงานเสี้ยม ซึ่งกลายเป็นผู้แบกรับต้นทุนและความเสี่ยงแทนผู้ประกอบการ ระบบตลาดแรงงานในลักษณะนี้ทำให้การดูดซับแรงงานเกิดขึ้นอย่างไม่จำกัดในแง่ปริมาณ เพราะเป็นการดูดซับแรงงานในฐานะผู้ประกอบการ แต่มิใช่มูลค่าแรงงานส่วนเพิ่มเท่านั้นที่ไม่เพิ่มขึ้น ยังหมายถึงมูลค่าส่วนเกินที่เกิดขึ้นอย่างมหาศาลที่ผู้ประกอบการได้รับ ขณะที่แรงงานกลับเผชิญภาวะการขูดรีดอย่างแสนสาหัส ภาวะอนวิวัฒนาการของเมืองในลักษณะนี้ ดำรงอยู่ได้ด้วยกลไกของการผลิตซ้ำในทางเวลาและสถานที่

ทั้งนี้สามารถสรุปประเด็นเงื่อนไขของแผนพัฒนาการของเมืองสมุทรปราการ ข้อจำกัด และข้อเสนอสู่การก้าวพ้นได้ตามตาราง 7.1

เงื่อนไข	ข้อจำกัด	ข้อเสนอสู่ทางออก
1.การสะสมทุน	1.การสะสมผ่านการแย่งชิง และสร้างแรงงานในฐานะสินค้าที่มีความเข้มข้นเชิงปริมาณ 2.การสะสมที่มีความยืดหยุ่นต่อการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์การผลิต	1.การพัฒนาสวัสดิการสู่การผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์อันเป็นภาพสะท้อนจากการเรียกร้องเงื่อนไข ชุมชนที่ใช้ชีวิตอยู่จริง 2.เรียกร้องความยืดหยุ่นของทุน สู่การปรับใช้ความยุติธรรม และการคุ้มกันทางสังคมที่ผูกติดกับตัวแรงงานในฐานะสมาชิกของห่วงโซ่อุปทาน ที่ไม่ผูกติดกับอำนาจรัฐใดอำนาจหนึ่ง
2.โครงสร้างอำนาจภายในเมือง	1.อำนาจการผลิตซ้ำแรงงานผ่านต้นทุนต่ำ 2.เชื่อมตรงพื้นที่ทางความคิดแบบเสรีนิยมใหม่เข้าสู่พื้นที่ทางกายภาพของสมุทรปราการ	1.การขยายตัวของกระจายอำนาจในระดับท้องถิ่น เพิ่มการสื่อสารแบบสองทาง ระหว่างแรงงานและอำนาจในส่วนท้องถิ่น เพื่อชี้ให้เห็นว่า ต้นทุนการครอบงำเพื่อการผลิตซ้ำแรงงานในราคาต่ำมีราคาที่สูง และไม่ได้เกื้อหนุนต่อสถานะโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในระยะยาว 2.โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นต้องเปิดช่องให้ผู้ใช้งาน โดยรวมมีบทบาทมากขึ้นเพื่อการสร้างพื้นที่ทางความคิดลักษณะอื่นที่ต่างไป
3.ระบบตลาดแรงงาน	1.การนำเข้าแรงงานที่ไม่	1.การปรับเศรษฐกิจสู่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ การสร้างมูลค่าที่เกิดขึ้นในฐานะมูลค่าใช้สอยของผู้ใช้แรงงานมากกว่า

	<p>ก่อให้เกิดมูลค่า แรงงานส่วนเพิ่ม</p> <p>2.การถ่ายโอน ความเสี่ยงจาก ผู้ประกอบการสู่ ผู้ใช้แรงงาน โดยเฉพาะ แรงงานข้ามชาติ</p> <p>3.การผลิตซ้ำ แบบกระจัดต่อ เวลาและสถานที่</p>	<p>มูลค่าส่วนเกินของผู้ประกอบการ</p> <p>2.การถ่ายโอนความเสี่ยงระหว่างผู้ประกอบการและแรงงาน ไม่ใช่ทางออกในระยะยาว แรงงานได้รับคำสัญญาว่าหาก ความเสี่ยงเพิ่มขึ้นจะมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้น การ ผลักดันและบังคับใช้ระบบกฎหมายที่ต้องควบคุมความเสี่ยง ที่มากไปกว่า ความเสี่ยงทางร่างกายจากการทำงาน หากแต่ ต้องหมายรวมถึงความเสี่ยงในต้นทุนด้านเวลาของชีวิตที่ ต้องได้รับประกันคุณภาพชีวิตที่ดีในช่วงเวลาหลังความเสี่ยง นั้น</p> <p>3.การสร้างความสำคัญแก่ชุมชนที่ประสบจริง (Actual Community) มากกว่าชุมชนจินตกรรมแบบเสรีนิยมใหม่ (Imagine Community) อันเป็นผลจากการกระจัดเวลา ออกไปอย่างไรกำหนด</p>
--	--	---

ตาราง 7.1 แสดงเงื่อนไขการก้าวพ้น อนาคตนาการของเมืองสมุทรปราการ

7.4 สรุป

ในบทนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของแนวโน้มการสร้างสวัสดิการเพื่อเป็นทางเลือกเพื่อหลีกเลี่ยงวิกฤติการผลิตซ้ำที่สามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมเสรีนิยมใหม่ ด้วยการจัดทำข้อเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติบนฐานการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ ในมิติด้านที่อยู่อาศัย สาธารณสุข การศึกษา และระบบเงินชดเชยรายได้ โดยมีหัวใจหลักคือการกระจายอำนาจสู่ระดับท้องถิ่น การเพิ่มสิทธิอำนาจแก่ผู้ใช้แรงงานข้ามชาติในการกำหนดชีวิตตัวเอง ซึ่งเงื่อนไขการกำหนดชีวิตตัวเองนั้นจำเป็นต้องเป็นการเรียกร้องต่อผู้ในบริบทของ การเป็นแรงงานในฐานะมนุษย์ เพราะการเรียกร้องผ่านบริบทของการเป็นแรงงานในฐานะสินค้าเพียงลำพังย่อมไม่สามารถหลีกเลี่ยงการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มขึ้นหรือการกระจัดกระจายของแรงงานในฐานะมนุษย์ได้ ลักษณะสวัสดิการจึงเป็นการพิจารณาถึงสวัสดิการที่ให้แก่แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในฐานะมนุษย์

เช่น การพิจารณาถึงสวัสดิการสาธารณสุขที่มีการจัดการเชิงรุกครอบคลุมต่อการใช้บริการนอกเวลางานราชการ สวัสดิการด้านการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีพมากกว่าการศึกษาพื้นฐาน

สำหรับเยาวชน หรือสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยที่พิจารณาการสร้างพื้นที่สาธารณะสำหรับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในฐานะมนุษย์ มากกว่าแค่ขายค่าที่อยู่อาศัยสำหรับการพักผ่อนและคืนชีวิตสู่งาน

ด้วยเงื่อนไขการสร้างสวัสดิการเพื่อการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์นี้จะสามารถสร้างเงื่อนไขการก้าวพ้นปรากฏการณ์อนวัตนาการของเมืองสมุทรปราการอันประกอบด้วยเงื่อนไขการสะสมทุน โครงสร้างอำนาจท้องถิ่น และระบบดูดซับแรงงานผ่านตลาดแรงงาน ผ่านการจัดสวัสดิการที่ผูกติดกับตัวปัจเจกชนเป็นความยุติธรรมที่พวกเขาได้ การกระจายอำนาจสู่ชนชั้นผู้ทำการผลิตเพื่อสร้างพื้นที่ทางความคิดที่หลากหลายและสร้างทางเลือกใหม่แก่สังคมการผลิต พร้อมกันนี้การก้าวพ้นจากสถานะแรงงานเสี่ยง อันเป็นสภาพแรงงานในตลาดแรงงานที่รับความเสี่ยงจากชนชั้นนายทุน เงื่อนไขการก้าวพ้นสภาพแรงงานเสี่ยงสามารถเริ่มต้นโดยการผลักดันให้เกิด การคุ้มกันแรงงานเสี่ยง ที่เป็นมากกว่าการเสี่ยงจากสถานะการทำงานตามกรอบคุ้มกันตามกฎหมายตามที่เรามีมา หากแต่คุ้มกันและบรรเทาความเสี่ยงทุกประเภทที่ชนชั้นนายทุนพยายามถ่ายโอนให้กับแรงงานข้ามชาติ ความเสี่ยงในการรับผิดชอบชีวิตตัวเอง การเดินทางเข้าประเทศ ค่าใช้จ่ายในการจัดหางาน รวมถึงความเสี่ยงในการดิ้นรนเพื่ออนาคตที่ยังมาไม่ถึง

บทที่ 8

บทสรุป

8.1 ความนำ

ในบทนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงบทสรุปข้อค้นพบสำคัญของการศึกษาเศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการ การศึกษาทั้งหมดได้ตอบวัตถุประสงค์หลักสี่ข้อ อันประกอบด้วย การอธิบายเงื่อนไขสวัสดิการและการปรับตัวของระบบทุนนิยมภายใต้คำอธิบายแบบเสรีนิยมใหม่, วิเคราะห์ลักษณะสวัสดิการภายใต้คำอธิบายแบบเสรีนิยมใหม่ และกลไกการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้า วิเคราะห์ลักษณะชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในจังหวัดสมุทรปราการ ในฐานะส่วนหนึ่งของพลังการผลิตในการสะสมทุนในพื้นที่สมุทรปราการ และ ฉายภาพกระบวนการทำให้เป็นสินค้า ลักษณะความเปราะบาง และการตั้งคำถามต่อชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในพื้นที่สมุทรปราการ ในฐานะตัวแทนของแรงงานที่ปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่เสรีนิยมใหม่

จากการศึกษาทางชาติพันธุ์วิทยา ในระบบโลกและการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การวิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์ในชุมชนผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ ได้ชี้ให้เห็นว่าการปรับตัวของระบบทุนนิยมภายใต้การสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่ สวัสดิการในฐานะกระบวนการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยมได้มีการปรับตัวโดยมีความเข้มข้นของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่สูงขึ้นมีการถ่ายโอนความเสี่ยงจากผู้ประกอบการสู่ผู้ใช้แรงงานสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใช้แรงงานข้ามชาติได้กลายเป็นภาพสะท้อนสำคัญของ “แรงงานเสี่ยง” ที่นอกจากต้องแบกรับความเสี่ยงจากผู้ประกอบการแล้วเงื่อนไขสำคัญคือระบบสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างกลายเป็นความยุติธรรมแบบพหุอย่างเดี่ยวที่พวกเขาได้รับและทำให้แรงงานข้ามชาติต้องเผชิญภาวะแปลกแยกและถูกทำให้เป็นสินค้าอย่างไม่จบสิ้น การผลิตซ้ำแบบการกระจัดต่อเวลาและสถานที่เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การสะสมทุนของระบบทุนนิยมอันก่อให้เกิดการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้าที่เข้มข้นในชุมชนที่อยู่อาศัยจริง (Actual Community) และสร้างชุมชนจินตกรรมแบบเสรีนิยมใหม่ที่ยึดโยงและให้ความหมายแก่ชีวิตที่เปราะบาง

การศึกษาเศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้แสดงลักษณะสำคัญของความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยมในกระแสเสรีนิยมใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการผลิตแบบทุนนิยมอันมีการสะสมเชิงปริมาณผ่านการสร้างพลังแรงงานชุดใหม่เพื่อการขูดรีดอันนำสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ 1. มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้นขึ้นโดยปรากฏชัดในหมู่

ผู้ใช้แรงงานที่ไร้อำนาจการต่อรองซึ่งสะท้อนให้เห็นในหมู่ผู้ใช้แรงงานข้ามชาติชาวพม่า 2. สภาพการจ้างงานมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้ใช้แรงงานเป็นผู้รับผิดชอบต่อความเสี่ยงในระบบทุนนิยมมากขึ้น ซึ่งสะท้อนจากการเพิ่มขึ้นของลักษณะการจ้างเหมาค่าแรง หรือการจ้างงานในลักษณะชั่วคราว

3. สวัสดิการในฐานะกลไกการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยมมุ่งผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้า และพยายามคงสภาพการเป็นสินค้าให้ยาวนานและถาวร แต่ก็อาจหลีกเลี่ยงการสร้างแรงงานในฐานะมนุษย์ที่มีการตั้งคำถามต่อระบบสังคมข้างต้น อันนำไปสู่ 4. การสร้าง “แรงงานเสี่ยง”- Precariat อันเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในวิถีการผลิตแบบทุนนิยม กลุ่มแรงงานเสี่ยงมีลักษณะต่างจากชนชั้นกรรมาชีพ (Proletariat) พวกเขาไร้อำนาจการต่อรองประโยชน์ทางชนชั้น ถูกแปลกแยกอย่างมหาศาล แต่ด้วยความคาดหวังที่มากกว่าการผลิตซ้ำในฐานะสินค้า นำสู่ความขัดแย้งในวิถีการผลิตแบบทุนนิยมอันส่งผลให้พวกเขามีใช้สินค้าราคาถูกลงและจำนวนต่อระบบอย่างไม่มีเงื่อนไข

ด้วยเงื่อนไขการทำให้เป็นสินค้าอย่างเข้มข้นนี้ นำสู่ปรากฏการณ์อนวัตนาการของเมืองสมุทรปราการกลายเป็นพื้นที่ซึ่งรองรับการอพยพทั้งภายในและระหว่างประเทศอย่างมหาศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานข้ามชาติด้วยเงื่อนไขนี้ทำให้นำสู่การควบคุมการผลิตซ้ำอย่างเข้มงวด แม้กระทั่งอันติวิทยาแบบเสรีนิยมใหม่เองแรงงานข้ามชาติก็ไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่เนื่องด้วยระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในเมืองที่ควบคุมการผลิตซ้ำ ระบบสวัสดิการ และการซื้อคืนชีวิตไว้ด้วยเงื่อนไขการใช้ทุนที่ต่ำที่สุดและคงมูลค่าส่วนเกินไว้อย่างมหาศาล

แม้การศึกษาเฉพาะแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในพื้นที่สมุทรปราการจะเป็นการศึกษาระดับที่มีความเฉพาะ หากแต่คำอธิบายเชิงชาติพันธุ์วิทยาที่ข้องเกี่ยวกับระบบโลกได้ฉายภาพลักษณะทั่วไปที่มีความสำคัญยิ่งต่อการเข้าใจลักษณะการสะสมทุนของระบบทุนนิยมโลก ภายใต้วิถีการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่ ระบบทุนนิยมมิได้มีการขยายแนวราบทางภูมิศาสตร์อย่างมีนัยยะสำคัญ อันหมายความว่าลักษณะโลกาภิวัตน์ทางภูมิศาสตร์กายภาพจึงมิใช่เรื่องใหม่หรือแตกต่างไปจากช่วงการขยายตัวของทุนพาณิชย์หรือช่วงปฏิวัติอุตสาหกรรมแรกเริ่ม ความแตกต่างสำคัญคือความเข้มข้นของกระบวนการทำให้เป็นสินค้า ผ่านกระบวนการสะสมผ่านการแย่งชิง (Accumulation by Dispossession) กระบวนการนี้ได้ชี้ให้เห็นลักษณะสำคัญที่ระบบทุนนิยมได้มีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่มีความเข้มข้นที่สูงขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ไม่ว่าจะชายขอบ หรือศูนย์กลาง แรงงานข้ามชาติกลายเป็นตัวแบบสำคัญในการฉายภาพให้เห็นถึงการทำงานของระบบสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้าง ที่มนุษย์ดำรงอยู่ในรูปแบบแรงงานในฐานะสินค้าตลอดเวลา และเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้รูปแบบการสะสมทุนดำรงอยู่ได้

ข้อจำกัดสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้คือการพยายามฉายภาพพลวัตของของระบบทุนนิยมในการพยายามแปรสภาพเงื่อนไขการผลิตซ้ำในพื้นที่ต่างๆ หรือกับตัวผู้ใช้แรงงาน การศึกษาพื้นที่สมุทรปราการในฐานะพื้นที่ที่ปิดตามแนวทางชาติพันธุ์วิทยาแม้จะพยายามเชื่อมโยงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ของระบบทุนนิยมโลก แต่การฉายภาพพื้นที่เฉพาะได้สร้างข้อจำกัดในการทำความเข้าใจลักษณะการสะสมทุนแบบยืดหยุ่น โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติซึ่งมีการย้ายที่อยู่และเปลี่ยนสถานที่ทำงานสู่นอกพื้นที่การศึกษาการนำแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาลากสนามมาปรับใช้ในการศึกษาในอนาคตจะเป็นการปรับแก้ปัญหานี้ได้ นอกจากนี้ความหลากหลายทางชาติพันธุ์และกระบวนการแบ่งงานกันทำตามเชื้อชาติที่มีความเข้มข้นสูงขึ้นตามวิถีการสะสมแบบเสรีนิยมใหม่ก็เป็นประเด็นที่ไม่ได้รับการพูดถึงโดยละเอียดในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ การขยายการศึกษาถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการสะสมทุน และลดต้นทุนสวัสดิการในฐานะการผลิตซ้ำนับเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม นอกจากนี้การเจาะจงข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อการพิสูจน์ (Verify) ในทฤษฎีและข้อค้นพบที่ได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงข้อเสนอเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนมากขึ้นเพื่อการจัดทำนโยบายทั้งในระดับท้องถิ่น

8.2 บทสรุปข้อค้นพบ

ในส่วนบทสรุปข้อค้นพบสามารถสร้างข้อสรุปสำคัญเกี่ยวกับลักษณะเศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยสวัสดิการสำหรับแรงงานข้ามชาติโดยเป็นการสร้างข้อค้นพบในลักษณะอุปนัยจากกรณีศึกษาเฉพาะสู่ข้อสรุปที่มีลักษณะทั่วไปได้ดังนี้

1. ลักษณะการสะสมทุนและการผลิตซ้ำแบบเสรีนิยมใหม่

ตามข้อเสนอของ Harvey (2003:137-183)ว่าด้วยการสะสมผ่านการแย่งชิง ภายใต้วิกฤติของระบบทุนนิยมการแสวงหาพื้นที่แรงงานรูปแบบใหม่เพื่อการผลิตเป็นสิ่งจำเป็น โดยต้องผ่านกระบวนการทำให้เป็นสินค้าแบบเข้มข้นในพื้นที่นั้น โดยการผลิตซ้ำเป็นไปเพื่อผลิตซ้ำแรงงานฐานะสินค้า จากกรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการได้ฉายภาพให้เห็นกระบวนการสะสมทุนและการแปรสภาพแรงงานสู่การเป็นสินค้าที่มีระดับสูง อย่างไรก็ตามก็ตีวงจรกิจกรรมทุนมิได้ดำเนินไปในลักษณะวงจรรซ้ำ การสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่จึงแตกต่างจากการสะสมทุนกาลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (ดูบทที่ 2 :19-23) ด้วยเทคโนโลยีการผลิตที่พัฒนามากขึ้นส่งผลให้กระบวนการทำให้เป็นสินค้ามีความเข้มข้นสูงขึ้น ในทางรูปธรรมมันได้ส่งผลให้อายุขัยของแรงงานในฐานะสินค้าหดสั้นลง สวัสดิการในระบบทุนนิยมมุ่งเน้นการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะสินค้าและสิ่งนี้ได้

ก่อให้เกิดเงื่อนไขสำคัญคือภาวะการแปลกแยกอย่างมหาศาลในผู้ใช้แรงงานข้ามชาติ อันเห็นได้อายุขัยการทำงานในประเทศไทยถูกทำให้หดสั้นและอยู่อาศัยได้ในฐานะแรงงานหนุ่มสาวเท่านั้น แต่ขณะเดียวกันการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ของพวกเขากลับถูกถ่ายโอนไปในอนาคตอย่างไม่มีกำหนด ด้วยการขูดรีดตัวเองเพื่อการยกระดับชีวิตของตัวเองและครอบครัวหากแต่เงื่อนไขนี้กลับไม่ปรากฏขึ้นกับผู้ใช้แรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ ที่ต้องใช้ชีวิตในฐานะผู้ใช้แรงงานเกินกว่าเป้าหมายแรกที่วางไว้

2. สวัสดิการแบบเน้นค่าจ้าง

ในวิทยานิพนธ์นี้ได้พิจารณาถึงการปรับตัวของสวัสดิการเน้นรัฐแนวเคนส์สู่สวัสดิการเน้นค่าจ้างตามแนวทฤษฎีเตอร์ ซึ่งมีหัวใจหลักคือการสร้างสถานะความเป็นผู้ประกอบการและเงื่อนไขความยืดหยุ่นของผู้ใช้แรงงาน แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการถูกวางเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะผู้ประกอบการ ผ่านการสะสมแบบยืดหยุ่นและการสลายความสัมพันธ์การผลิตในระบบสายพาน ดังนั้นข้อค้นพบสำคัญคือระบบสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างด้านหนึ่งจึงดูเหมือนเป็นการสลายความสัมพันธ์แนวราบในฐานะชนชั้นกรรมมาชีพ แต่ในอีกด้านหนึ่งภาพสะท้อนจากการศึกษาผู้ใช้แรงงานข้ามชาติชาวพม่าในสมุทรปราการคือ ระบบสวัสดิการเน้นค่าจ้างได้สร้างเงื่อนไขให้พวกเขาพัฒนาสู่การเป็นแรงงานเสี่ยงที่รับสวัสดิการเน้นค่าจ้างแลกกับความเสี่ยงทุกรูปแบบในระบบทุนนิยม แต่ด้วยเงื่อนไขเองส่งผลให้การรับรู้ตัวตนของพวกเขามีความเปราะบางต่อการขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน และไม่ใช้แรงงานที่ยอมจำนนต่อระบบอย่างปราศจากเงื่อนไข

3. อนาคตนาการของเมือง

การศึกษาในพื้นที่เมืองสมุทรปราการได้ฉายภาพให้เห็นว่านอกจากกระบวนการสะสมของระบบทุนนิยมจะมีใช้กระบวนการย้อนกลับหรือย้อนรอยการสะสมบุพกาลในแง่ของกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่มีความเข้มข้น รวมถึงเทคโนโลยีการผลิตที่ถ่ายโอนความเสี่ยงสู่ผู้ใช้แรงงานอันนำสู่การแปลกแยก กระบวนการสะสมทุนก็มีใช้กระบวนการที่หยุดนิ่ง ตามคำอธิบายแบบเสรีนิยมที่พิจารณาลักษณะการแลกเปลี่ยนในตลาดแรงงานผ่านอุปสงค์หรืออุปทานด้านค่าจ้าง กระบวนการผลิตดำเนินไปอย่างมีพลวัตแต่ไม่ได้มีความ "วัฒนา" ด้วยโครงสร้างอำนาจภายในวิถีการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่ เงื่อนไขของแรงงานข้ามชาติชาวพม่าได้ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนในรูปแบบของการผลิตซ้ำในพื้นที่สมุทรปราการ ผ่านเงื่อนไขค่าจ้างที่ต่ำ และกระบวนการทำให้เป็นสินค้าในระดับที่สูง ซึ่งสวนทางกับอันติวิทยาแบบเสรีนิยมใหม่ที่พิจารณาว่าระดับความเป็นสินค้าที่สูงย่อมแลกด้วยค่าจ้างในระดับสูง

เช่นกัน ปรากฏการณ์อันวิวัฒนาการของเมืองทำงานควบคู่ไปกับการผลิตซ้ำแบบ กระจัดต่อเวลาและสถานที่ สมุทรปราการกลายเป็นเมืองที่ดำเนินการผลิตอย่างเข้มข้น รองรับแรงงานหนุ่มสาวจากประเทศเพื่อนบ้าน กระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้นทำให้อายุขัยในการทำงานหดสั้นและเมื่อหมดอายุขัยในการทำงาน สมุทรปราการก็มีใช้สถานที่ในการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์ หากแต่เป็นการสร้างเงื่อนไขเพื่อเดินทางกลับสู่พื้นที่ต้นทาง หากแรงงานคนใดไม่สามารถที่จะเดินทางกลับได้ และเลือกที่จะอยู่อาศัยในพื้นที่ต่อไปก็ต้องเผชิญกับเงื่อนไขการทำให้เป็นสินค้าที่สูงมากขึ้นกว่าในหัวแรกที่อยู่อาศัยในพื้นที่การผลิต สภาพโดยทั่วไปของเมืองจึงปรากฏอยู่ในลักษณะ อันวิวัฒนาการของเมืองปรากฏการณ์การสะสมทุนและผลิตซ้ำในตลาดแรงงานที่หมุนเวียนแต่ซ้อนทับกันตลอดเวลา และผู้ใช้แรงงานไม่สามารถยกระดับชีวิตตัวเองได้

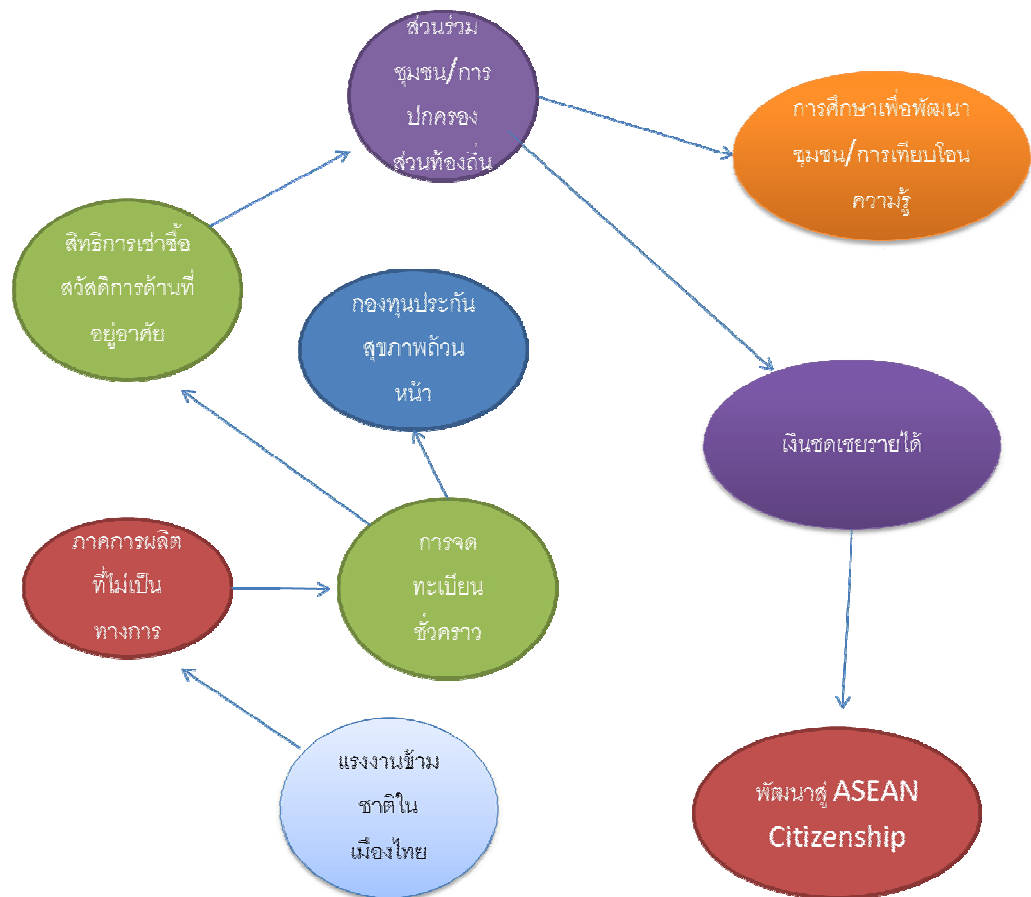
4. วิฤติความชอบธรรมของระบบสวัสดิการเน้นค่าจ้าง

วิฤติความชอบธรรมในระบบทุนนิยมเริ่มต้นด้วยวิฤติการผลิตซ้ำ ข้อค้นพบสำคัญคือแม้กระบวนการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่จะมีกระบวนการผลิตซ้ำที่เป็นระบบ และมีกระบวนการทำให้เป็นสินค้าที่เข้มข้น สร้างมูลค่าส่วนเกินอย่างมหาศาล ผ่านกลไกอันวิวัฒนาการของเมือง พร้อมกับการถ่ายโอนการผลิตซ้ำแรงงานในฐานะมนุษย์สู่อากาศและความฝันในการกลับสู่บ้านเกิด ก็มีได้หมายความว่ากลไกการผลิตซ้ำผ่านสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้างสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น วิฤติความชอบธรรมเกิดขึ้นพร้อมกับ สำนึกของการถูกดิรอนสิทธิเชิงสัมพัทธ์ (Relative Deprivation) อันเกิดจากการเริ่มต้นของการถ่ายโอนความเสี่ยงจากผู้ประกอบการสู่ผู้ใช้แรงงาน ความเสี่ยงในที่นี้หมายถึงความเสี่ยงในการผลิตซ้ำร่างกายและชีวิตตัวเอง แลกเปลี่ยนกับสวัสดิการแบบเน้นค่าจ้าง แต่การถ่ายโอนความเสี่ยงที่แลกกับค่าสัญญานี้ นำสู่ความรู้สึกหวงแหนในสิทธิตนที่มากขึ้น และทำให้ตรรกะการแย่งชิงมูลค่าส่วนเกินมีความสมเหตุสมผลน้อยลง เงื่อนไขนี้ นำสู่การเรียกร้องตั้งคำถามต่อระบบ และเมื่อระบบทุนนิยมเผชิญกับวิฤติการใช้ตรรกะเดิมเพื่อแย่งชิงมูลค่าส่วนเกินก็ไม่สามารถทำได้อีกต่อไป นำสู่วงจรการพยายามแสวงหาตรรกะหรือกระบวนการสะสมทุนรูปแบบใหม่เพื่อแปรสภาพแรงงานสู่แรงงานในฐานะสินค้าต่อไป

5. ข้อเสนอสู่การจัดทำนโยบาย

หากพิจารณาข้อค้นพบสำคัญเพื่อนำสู่การจัดทำนโยบายสามารถพิจารณาเบื้องต้นได้ตามรูปภาพ 8.1

รูปภาพ 8.1 แสดง การบูรณาการสวัสดิการ

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่าการสร้าง แนวคิดว่าด้วย พลเมืองอาเซียนอันเป็นปลายทางของการพัฒนากรอบแนวคิดเชิงนโยบายต้องเริ่มต้นจากการแสวงหาเงื่อนไขพื้นที่การผลิตซ้ำ และการก้าวพ้นข้อจำกัดของกระบวนการสะสมทุนแบบเสรีนิยมใหม่ จำกัดการพิสูจน์สิทธิ์ ให้มากที่สุด พร้อมทั้งพิจารณาอยู่บนเงื่อนไข ชุมชนที่ประสบจริงมากกว่าชุมชนจินตกรรม แรงงานข้ามชาติไม่ได้อยู่ในสถานะชั่วคราวตามกระบวนการสะสมทุน เพราะเมื่อพวกเขาต้องซื้อชีวิตกลับคืน ทำดีที่สุดแล้วพวกเขาต้องซื้อชีวิตกลับคืนบนชุมชนที่ประสบจริงหาใช่ชุมชนจินตกรรม ลักษณะสวัสดิการเพื่อนำสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายข้างต้นได้ฉายภาพให้เห็นถึงการบูรณาการสู่การสร้างสวัสดิการที่มีระดับการทำให้เป็นสินค้าในระดับต่ำ ถ้วนหน้า ครอบคลุม และก้าวข้ามผ่านมิติทางรัฐชาติซึ่งต้องนำสู่การบูรณาการเพื่อสิทธิประโยชน์ของชนชั้นล่างที่ก้าวผ่านพรมแดนด้านสิทธิพลเมือง และสมาชิกชาติตน

8.3 ข้อเสนอสู่งานวิจัยในอนาคต

ในส่วนข้อเสนอแนะสู่งานวิจัยในอนาคตสามารถสรุปประเด็นสำคัญเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาต่อในอนาคตได้ดังนี้

1. สนามวิจัยกับความสอดคล้องต่อกระบวนการผลิตและผลิตซ้ำ ถึงแม้กระบวนการศึกษาในพื้นที่สมุทรปราการจะเป็นการศึกษาในพื้นที่เฉพาะเพื่อสร้างข้อสรุปที่มีลักษณะทั่วไป แต่ด้วยลักษณะการสะสมทุน การผลิต และผลิตซ้ำที่มีการขับเคลื่อนข้ามผ่านพื้นที่ทางกายภาพ การศึกษาในพื้นที่สมุทรปราการเพียงลำพังย่อมไม่สามารถฉายภาพให้เห็นในลักษณะที่ครบถ้วนอย่างเต็มที่ การศึกษาแนวชาติพันธุ์วิทยาที่มุ่งหาความหมายสองด้านระหว่างสนามกับโลกที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็ยังเผชิญข้อจำกัดในการสร้างข้อสรุปอยู่ เพื่อความสมบูรณ์การปรับใช้การศึกษาชาติพันธุ์วิทยาหลากหลายสนามเพื่อทำความเข้าใจพลวัตของการสะสมทุนที่มีความยืดหยุ่นโดยมีวิธีวิจัยที่ยืดหยุ่นตามลักษณะสนามดังนี้

- การติดตามแรงงานข้ามชาติ ติดตามการเปลี่ยนงาน กลับบ้าน ส่งเงินกลับ เป็นตัวอย่างการฉายให้เห็นถึงพลวัตของการผลิตและผลิตซ้ำที่ก้าวผ่านพื้นที่ทางกายภาพในลักษณะการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาแบบดั้งเดิม

- การติดตามตัวสินค้าที่แรงงานข้ามชาติทำการผลิตชี้ให้เห็นถึงกระบวนการเพิ่มมูลค่าที่เกิดขึ้นแต่ละขั้นตอนจนถึงกระบวนการบริโภคอันเป็นภาพสะท้อนการผลิตซ้ำความสัมพันธ์การผลิตที่เชื่อมร้อยในระบบทุนนิยมโลก

2. ความหลากหลายทางชาติพันธุ์และการแบ่งงานกันทำระหว่างชาติพันธุ์ การศึกษาเฉพาะในกลุ่มแรงงานข้ามชาติชาวพม่าในพื้นที่สมุทรปราการเพื่อเป็นการฉายภาพลักษณะองค์รวมของการผลิตซ้ำแบบเสรีนิยมใหม่ หากแต่ในลักษณะการผลิตและการสะสมทุนซึ่งรัฐมีขนาดเล็ก แต่การปกครองเข้มข้มขึ้น ก่อให้เกิดกระบวนการแบ่งงานกันทำระหว่างเชื้อชาติ ผ่านระบบความสัมพันธ์การผลิต สมุทรปราการเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แม้เฉพาะประชากรที่อพยพจากพรมแดนด้านตะวันตกก็ประกอบขึ้นด้วยหลากหลายชาติพันธุ์ ดังที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แม้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้พยายามสร้างข้อเสนอที่ได้แย้งกับแนวคิดมานุษยวิทยาที่เน้นคำอธิบายทางชาติพันธุ์ในฐานะเงื่อนไขการสร้างความสัมพันธ์การผลิต แต่มีอาจปฏิเสธได้ว่านอกเหนือจากกระบวนการผลิต และผลิตซ้ำแบบเสรีนิยมใหม่แล้ว กลไกสำคัญคือวิถีคิดแบบอนุรักษ์นิยมใหม่อันส่งผลต่อลักษณะการแบ่งงานกันทำตามเชื้อชาติ อันเป็นประเด็นสำคัญที่จำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อแสดงให้เห็น

เห็นกลไกการควบคุมข้างต้น ผ่านประเด็นการเปรียบเทียบการทำงานระหว่างเชื้อชาติ โอกาส ความหวัง และลักษณะชุมชนจินิกตรมที่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่เสรีนิยมใหม่ตามลักษณะการแบ่งงานกันทำทางชาติพันธุ์

3. การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อลักษณะการพิสูจน์ว่าถูก (Verify) ทางแนวคิดเชิงทฤษฎี

เพื่อให้คำอธิบายและข้อค้นพบทางแนวคิดเชิงทฤษฎีมีความครอบคลุมและสามารถนำไปใช้ในเชิงนโยบาย เงื่อนไขการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อการพิสูจน์ว่าถูกมีความจำเป็น โดยสามารถทำผ่านการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อทวนซ้ำข้อค้นพบผ่านวิธีการต่อไปนี้

- การปรับเปลี่ยนวิธีวิจัยในพื้นที่เดิมเพื่อพิสูจน์ลักษณะของแรงงานข้ามชาติตามข้อค้นพบในพื้นที่เดิม เพื่อฉายซ้ำให้เห็นลักษณะความ เทียง และตรงของทฤษฎีในพื้นที่นั้น อันมีประโยชน์ต่อการจัดทำนโยบายในระดับท้องถิ่น

- การปรับเปลี่ยนพื้นที่ศึกษา สูพื้นที่อื่นเพื่อยืนยันลักษณะทั่วไปของการค้นพบแนวคิดเชิงทฤษฎี เช่นพื้นที่เสรีนิยมใหม่อื่นๆในสังคมการผลิตที่มีการนำเข้าแรงงานข้ามชาติ อาทิ เชียงใหม่ ชลบุรี ภูเก็ต

การศึกษาเชิงปริมาณย่อมมีคุณูปการสำคัญในการทวนซ้ำทฤษฎี และการจัดทำนโยบายต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตามสิ่งที่จำเป็นต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของข้อค้นพบและพลวัตขององค์ความรู้ที่มีการปรับเปลี่ยนตามเงื่อนไขการสะสมทุนที่มีความยืดหยุ่นในระบบทุนนิยม กระบวนการพิสูจน์ว่าถูกเพียงลำพังอาจนำสู่การสร้างอันตวิทยาที่ตายตัวทางทฤษฎีและสูญเสียความสามารถในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆในที่สุด

รายนามเอกสารอ้างอิง

- กองบรรณาธิการฐานสัปดาห์วิจารณ์. (2538). ฝ่าอาณัติจักรธุรกิจนักการเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ 222 ชุดชีวิตและผลงาน.
- กิตติมา รุ่งกระจ่าง. (2552). แนวทางแก้ปัญหาอาคารคงเหลือก่อสร้างในโครงการบ้านเอื้ออาทร: กรณีศึกษาบ้านเอื้ออาทรสมุทรปราการ 1. เคนพัฒนาบริหารศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ใจ อึ้งภากรณ์ และ เก่งกิจ กิติเรียงลาภ (2549) รัฐสวัสดิการ : ทางเลือกที่ดีกว่า ประชาานิยมของไทยรักไทย. กรุงเทพฯ : พรรคแนวร่วมภาคประชาชน
- ใจ อึ้งภากรณ์ (2552) แนะนำทฤษฎีทุนนิยมโดยรัฐของ โทนี คลิฟ. เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2556: <http://www.marxists.org/thai/archive/cliff/state-cap/index.htm>
- เซตตะวัน เครือประโคน. (2556) แล ดิลกวิทยรัตน์ "ฉีกหน้ากากประชาคมอาเซียน: แนวทางรอดแรงงานในภูมิภาค". มติชน. กรุงเทพฯ. 12779: หน้า20.
- ณพพร รพีพัฒน์. (2547). เมื่อดอกไม้หายไปไหนทะเลทუნ : การสร้างความเป็นอื่นและกระบวนการปรับตัวของเด็กต่างชาติที่ถูกทำร้าย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 25-38
- ทีมข่าวอาชญากรรม manager.co.th.[ออนไลน์]. (2550). “เด็ก ทรท.ปากน้ำ” ผู้คดีฆาตกรรมตำรวจจับต่างด้าว แหล่งที่มา www.manager.co.th/NewsID=9500000078915 [10 มิถุนายน 2554]
- นวนินิตี เศรษฐบุตตร. (2553). กลุ่มราชครูในเมืองไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเกอร์ (2546). เศรษฐกิจการเมืองสมัยกรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ : Silkworm Books.
- ผู้เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติหมายเลข 1 (2555). สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2554
- ผู้เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติหมายเลข 3 (2555). สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2554
- ภิญญพันธ์ พงษ์ลาวัณย์. (2553). การผลิตความหมายพื้นที่ประเทศไทยในยุคพัฒนา 2500-2509. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธนีสถ์ จังมงคลกาล (2549). สภาพการอยู่อาศัยของผู้ขับขี่รถสามล้อถีบ : กรณีศึกษาย่านชุมชนซอยวัด
 ด้าน ตำบลลำโรงเหนือ จังหวัดสมุทรปราการ. ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาเคหการ ณะ
 สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รังสรรค์ ธนะพรพันธ์ (2532).กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย : บทวิเคราะห์เชิง
 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2530.กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่ง
 ประเทศไทย

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 1 (2554).สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2554.

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 2 (2554).สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2554

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 3 (2554).สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 5 (2554).สัมภาษณ์ 10 มิถุนายน 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 7 (2554).สัมภาษณ์ 17 มิถุนายน 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 8 (2554).สัมภาษณ์ 17 มิถุนายน 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 9 (2554).สัมภาษณ์ 17 มิถุนายน 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 10 (2554).สัมภาษณ์ 17 มิถุนายน 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 13 (2554).สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 14 (2554).สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 15 (2554).สัมภาษณ์ 10 กรกฎาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 16 (2554).สัมภาษณ์ 10 กรกฎาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 17 (2554).สัมภาษณ์ 10 กรกฎาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 18 (2554).สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 19 (2554).สัมภาษณ์ 17 กรกฎาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 20 (2554).สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 22 (2554).สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 23 (2554).สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 24 (2554).สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 25 (2554).สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2554).

แรงงานข้ามชาติหมายเลข 26 (2554).สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2554).

- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 27 (2554).สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 28 (2554).สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 29 (2554).สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 30 (2554).สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 31 (2554).สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 33 (2554).สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 35 (2554).สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 37 (2554).สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 38 (2554).สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 39 (2554).สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 41 (2554).สัมภาษณ์ 17 พฤศจิกายน 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 42 (2554).สัมภาษณ์ 17 พฤศจิกายน 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 44 (2554).สัมภาษณ์ 17 พฤศจิกายน 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 47 (2554).สัมภาษณ์ 17 พฤศจิกายน 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 48 (2554).สัมภาษณ์ 17 พฤศจิกายน 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 49 (2554).สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 50 (2554).สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2554).
- แรงงานข้ามชาติหมายเลข 51 (2554).สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2554).
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2550). พุดไปสองไฟเบียด:ทำความเข้าใจสิ่งที่นักการเมืองไทย(ไม่)พุด. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ, 192
- สมพงษ์ สระแก้ว และปฏิมา ตั้งปรัชญากุล. (2552) นายหน้ากับกระบวนการย้ายถิ่นแรงงานข้ามชาติ จากพม่า: กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพฯ: เครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตและแรงงาน
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ (2542). วิกฤตไทย/วิกฤตเอเชีย. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. (2553). แผนพัฒนาเมืองสมุทรปราการ 2555-2560. สมุทรปราการ: องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ.

- Allden, K., Poole, C., Chantavanich, S., Ohmar, K., Aung, N. N., and Mollica, R. F. (1996).
Burmese political dissidents in Thailand: Trauma and survival among young adults in
exile. *American Journal of Public Health*, 86(11), 1561-1569.
- Althusser, L. (1967). *For Marx*. London: Allen Lane, 102-107, 120-121
- Askew, M. (2002). *Bangkok; place, practice and representation*. London: Routledge, 86-107
- Baines, D. (1985). *Migration in a mature economy : emigration and internal migration in
England and Wales, 1861-1900*. Cambridge Cambridgeshire ; New York:
Cambridge University Press, 72, 97, 280-283
- Baines, D. (1991). *Emigration from Europe 1815-1930* (1st ed.). Basingstoke: Macmillan.
- Beck, U., Giddens, A., and Lash, S. (1994). *Reflexive modernization : politics, tradition and
aesthetics in the modern social order*. Cambridge, Eng.: Polity Press in association
with Blackwell Publishers.
- Bobbitt, P. (2003). *The shield of Achilles : war, peace, and the course of history* (1st Anchor
Books ed.). New York: Anchor Books.
- Bottomore, T. B. (1983). *A Dictionary of Marxist thought*. Cambridge, Harvard University
Press, 178-180, 265-266, 469-471
- Borja, J., Castells, M., Belil, M., Benner, C., and United Nations Centre for Human
Settlements. (1997). *Local and global : the management of cities in the information
age*. London: Earthscan Publications.
- Brenner, N. (Ed.). (2009). *State, Space, World: Selected Essays Henri Lefebvre*. London:
University of Minnesota Press, 185-196, 210-223
- Castells, M. (1977). *The urban question : a Marxist approach*. London: E. Arnold.
- Castells, M. (2000). *End of millennium* (2nd ed.). Oxford, U.K. ; Malden, MA: Blackwell
Publishers, 69-171
- Castles, S. (2000). *Ethnicity and globalization : from migrant worker to transnational citizen*.
London ; Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.

- Castles, S., and Miller, M. J. (2003). *The age of migration* (3rd ed.). New York: Guilford Press, 12-45, 20-27
- Chantavanich, S., and Makcharoen, P. (2008). Thailand. *Asian and Pacific Migration Journal*, 17(3-4), 391-411.
- Cohen, R. (1999). *Global diasporas;an introduction*. University of California: UCL Press, 1-21,50-56
- Cousins, M. (2005). *European welfare states : comparative perspectives*. London, Sage:107-203
- Cox, R. (1987). *Production, power and world order : social forces in the making of history*. New York: Columbia University Press, 90-104
- Cross, G. (1993). *Time and money : the making of consumer culture*. London: Routledge,99-154
- Davis, M. (2004). Planet of Slum; Urban Involution and Informal Proletariat. *New Left Review*, 26(Mar-Apr), 5-34.
- Dicken, P. (2011). *Global shift : mapping the changing contours of the world economy* (6th ed.). New York: Guilford Press, 427-454
- Dumont, L. (1980). *Homo hierarchicus : the caste system and its implications* (Complete rev. English edition. ed.). Chicago: The University Of Chicago Press.
- Engels, F. (1993). *The condition of the working class in England*. Oxford: Oxford University Press, 23-75, 90-95
- Guevara, E. C. (1965). Che: Man and Socialism in Cuba. Montevideo, Marcha.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity.
- Esping-Andersen, G. (1993). *Changing classes : stratification and mobility in post-industrial societies*. London ; Newbury Park, Calif.: Sage Publications, 80-109
- Esping-Andersen, G. (1996). *Welfare states in transition : national adaptations in global economies*. London: Sage Publications, published in association with the United Nations Research Institute for Social Development , 256-268

- Esping-Andersen, G., Farsund, P., Kolberg, J. E., and European University Institute. Dept. of Political and Social Sciences. (1988). *Decommodification and work absence in the welfare state*. San Domenico (Fi): European University Institute, 77-111
- Falzon, M.-A. (2009). *Multi-sited ethnography theory, praxis and locality in contemporary research*. Aldershot Ashgate.
- Fearnside, P. M. (2012). Brazil's Amazon forest in mitigating global warming: unresolved controversies. *Climate Policy*, 12(1), 70-81.
- Friedman, T. L. (2005). *The world is flat : a brief history of the twenty-first century* (1st ed.). New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Geertz, C. (1963). *Agricultural involution : the process of ecological change in Indonesia*. Berkeley: Pub. for the Association of Asian Studies by University of California Press, 1-12
- Gellner, E. (1992). *Reason and culture : the historic role of rationality and rationalism*. Oxford, UK ; Cambridge, USA: Basil Blackwell, 155-162
- Ginsburg, N. S., Koppel, B., McGee, T. G., and East-West Environment and Policy Institute (Honolulu Hawaii). (1991). *The Extended metropolis : settlement transition in Asia*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Giddens, A. (2000) *The third way : the renewal of social democracy* Cambridge : Polity Press.
- Glassman, J. (2004). *Thailand at the margins; internationalization of the state and the transformation of labour*. Oxford: Oxford University Press, 15-17, 115-119
- Galbraith, J. K. (1981). *A Life in Our Times: Memoirs* Mississippi, University Press of Mississippi.
- Habermas, J. (1976). *Legitimation crisis* (T. McCarthy, Trans.). London: Heinemann Educational.
- Hafner, J. A. (1980). Urban Resettlement and Migration in Northeast Thailand: The Specter of Urban Involution. *The Journal of Developing Areas*, 14(4), 483-500.

- Hanks, L. M. (1972). *Rice and man; agricultural ecology in Southeast Asia*. Honolulu: University of Hawaii Press, 13-15, 90-93, 119
- Hardt, M., and Negri, A. (2000). *Empire*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Harris, N. (1986). *The end of the Third World; newly industrializing countries and the decline of an ideology*. London: Tauris, 74-75, 81-85
- Harvey, D. (1990). *The condition of postmodernity; an enquiry into the origins of cultural change*. Oxford: Blackwell, 338-346
- Harvey, D. (2003). *The new imperialism*. Oxford ; New York: Oxford University Press, 137-183
- Harvey, D. (2006a). *The limits to capital*. London: Verso, 5-20, 156-176, 190-200
- Harvey, D. (2006b). *Spaces of global capitalism*. London: Verso, 7-69
- Hayek, F. A. v. (1989). *The fatal conceit : the errors of socialism* (W. W. Bartley, Trans. University of Chicago Press ed.). Chicago: University of Chicago Press.
- Heath, J. (1995). *Legitimation Crisis in the Later Work of Jurgen Habermas*. Université de Montréal. Montréal Retrieved from <http://homes.chass.utoronto.ca/~jheath/legitimation.pdf>
- Held, D. (2010). *Cosmopolitanism : ideals and realities*. Cambridge ; Malden, MA: Polity Press, 1-27
- Held, D., and McGrew, A. G. (2002a). *Globalization/anti-globalization*. Cambridge, U.K. Malden, MA: Polity ; Blackwell Publishers.
- Held, D., and McGrew, A. G. (2002b). *Governing globalization : power, authority and global governance*. Malden, Mass.: Polity Press.
- Held, D., and McGrew, A. G. (2003). *The global transformations reader : an introduction to the globalization debate* (2nd ed.). Cambridge, U.K. Malden, MA: Polity Press in association with Blackwell Pub. ; Distributed in the USA by Blackwell Pub.

- Higgins, J. (1996) Luxemburg and Lenin *International Socialism (1st series)*, *No.27*, Winter 1966/67. <http://www.marxists.org/archive/higgins/1966/xx/luxlen.htm>, access 10 January 2013
- Iredale, R. R., Castles, S., and Hawksley, C. (2003). *Migration in the Asia Pacific : population, settlement and citizenship issues*. Cheltenham: Edward Elgar, 303-321
- Jessop, B. (1985). *Nicos Poulantzas : Marxist theory and political strategy*. New York: St. Martin's Press, 27-53
- Jessop, B. (1990). *State theory : putting the Capitalist state in its place*. Cambridge, U.K.: Polity Press.
- Jessop, B. (1991). *The Politics of flexibility : restructuring state and industry in Britain, Germany, and Scandinavia*. Aldershot, Hants, England ; Brookfield, Vt., USA: E. Elgar.
- Jessop, B. (2002). *The future of the capitalist state*. London: Polity Press, 75-103
- Jessop, B., and Lancaster Regionalism, G. (1991). *Fordism and post-Fordism; a critical reformulation*. Lancaster: The Group.
- Kakizaki, I., and Kyoto Daigaku. Tonan Ajia Kenkyu Senta. (2005). *Laying the tracks : the Thai economy and its railways 1885-1935*. Kyoto, Japan Melbourne, Vic. Portland, Or.: Kyoto University Press ; Trans Pacific Press ; Distributors USA and Canada, International Specialized Book Services.
- Kipnis, A. (2007). Neoliberalism reified: suzhi discourse and tropes of neoliberalism in the People's Republic of China. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 13, 383-400.
- Lash, S., and Urry, J. (1994). *Economies of signs and space*. London ; Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Lefebvre, H. (1971). *Everyday life in the modern world*. New York,: Harper and Row.
- Lefebvre, H. (2002). *Everyday life in the modern world*. New York: Continuum.

- Lefebvre, H., and Goonewardena, K. (2008). *Space, difference, everyday life : reading Henri Lefebvre*. New York: Routledge.
- Lenin, V. I. (1965). *The state and revolution : marxist teaching on the state and tasks of the proletariat in the revolution*. Peking: Foreign Languages Pr.
- Lenin, V. I. i. (1992). *The state and revolution*. London: Penguin.
- Lukacs, G. (1972). *History and Class Consciousness: Studies in Marxist Dialectics* (R. Livingstone, Trans.). Cambridge: MIT Press.
- Lukacs, G. (1978). *Marx's Basic Ontological Principles*. London: Merlin.
- Luxemburg, R. (1964). *The Mass Strike, The Political Party and the Trade Union* (P. Lavin, Trans.). Ceylon: Young Socialist Publication.
- Marcus, G. E. (1998). *Ethnography through thick and thin*. New Jersey: Princeton University Press, 79-105
- Marshall, T. H. (1992). *Citizenship and social class*. London: Pluto Press, 147-154
- Martin, E. (1994). *Flexible bodies : tracking immunity in American culture from the days of polio to the age of AIDS*. Boston: Beacon Press, 65
- Marx, K. (1963). *The eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte*. New York: International Publishers, 118-119
- Marx, K. (1965). *The German ideology*. London: Lawrence and Wishart Ltd.
- Marx, K. (1970). *Economic and philosophic manuscripts of 1844* (D. J. Struik and M. Milligan, Trans. [New ed.]). London: Lawrence and Wishart, 49-63
- Marx, K. (1976). *Capital : a critique of political economy* (B. Fowkes, Trans.). Harmondsworth etc.London: Penguin ;New Left Review, 428-447
- Marx, K., Engels, F., and Arthur, C. J. (1970). *The German ideology. Part one*. New York: International Publishers.
- Marx, K., Engels, F., and Stedman Jones, G. (2002). *The Communist manifesto*. London ; New York: Penguin Books.

- Mayhew, R. J. (2011). Historical geography, 2009-2010: Geohistoriography, the forgotten Braudel and the place of nominalism. *Progress in Human Geography*, 35(3), 409-421.
- McLellan, D. (1973). *Marx's Grundrisse*. London, Gramada Publishing, 144-150.
- McLellan, D. (2007). *Marxism after Marx*. New York : Palgrave Macmillan.
- McGee, T. G. (1967). *The Southeast Asian city: :A Social Geography of the Primate Cities of Southeast Asia*, London, Bell, 52-76
- Nishizaki, Y. (2011). *Political authority and provincial identity in Thailand : the making of Banham-buri*. Ithaca, N.Y.: Southeast Asia Program Publications, Southeast Asia Program, Cornell University.
- Offe, C., and Keane, J. (1985). *Disorganized capitalism : contemporary transformations of work and politics* (1st MIT ed.). Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Olson, J. M., Herman, C. P., Zanna, M. P., and University of Western Ontario. (1986). *Relative deprivation and social comparison*. Hillsdale, N.J: L. Erlbaum Associates.
- Olson, M., Heckelman, J. C., and Coates, D. (2003). *Collective choice : essays in honor of Mancur Olson*. Berlin ; New York: Springer, 33-49
- Ong, A., and Peletz, M. G. (1995). *Bewitching women, pious men : gender and body politics in Southeast Asia*. Berkeley: University of California Press, 124-159
- Peck, J. (2010). *Constructions of neoliberal reason*. Oxford ; New York: Oxford University Press, 12-38
- Polanyi, K. (2001). *The great transformation : the political and economic origins of our time* (2nd Beacon Paperback ed.). Boston, MA: Beacon Press.
- Pongsawat, P. (2007). *Border Partial Citizenship, Border Towns, and Thai-Myanmar Cross-Border Development: Case Studies at the Thai Border Towns*. Doctor of Philosophy, University of California, Burkley, Caliifornia, 25-30

- Popkin, S. L. (1979). *The rational peasant : the political economy of rural society in Vietnam*. Berkeley: University of California Press.
- Pugliese, E. (1999). Restructuring of the Labour Market and the Role of Third World Migrations in Europe. In J. Bryson (Ed.), *The Economic geography reader;producing and consuming global capitalism* (pp. 374-380). New Jersey: Wiley.
- Robison, R. (2006). *The neo-liberal revolution : forging the market state*. Basingstoke England ; New York: Palgrave Macmillan.
- Rostow, W. W., and International Economic Association. (1964). *The economics of take-off into sustained growth*. New York,: St Martin's Press.
- Runciman, W. G. (1966). *Relative deprivation and social justice : a study of attitudes to social inequality in twentieth-century England*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Rupert, M. (1995). *Producing hegemony : the politics of mass production and American global power*. Cambridge England ; New York, USA: Cambridge University Press, 14-83
- Sassen, S. (1997). Preparing for the urban future. Global pressures and local forces - Cohen,MA, Ruble,BA, Tulchin,JS, Garland,AM. *Development and Change*, 28(3), 598-600.
- Sassen, S. (2003). Globalization or denationalization? *Review of International Political Economy*, 10(1), 1-22.
- Scott, J. C. (1976). *The moral economy of the peasant : rebellion and subsistence in Southeast Asia*. New Haven: Yale University Press,186-190
- Sharp, L., and Hanks, L. M. (1978). *Bang Chan : social history of a rural community in Thailand*. Ithaca: Cornell University Press.
- Skeldon, R. (1997). *Migration and development;a global perspective*. Harlow: Longman.
- Skidmore, M. (2008). *Dictatorship, disorder and decline in Myanmar*. Canberra: ANU E Press, 63-87

- Standing, G. (1999). *Global labour flexibility : seeking distributive justice*. New York: St. Martin's Press.
- Standing, G. (2011). *The precariat;the new dangerous class*. London: Bloosbery Accademic.
- Steward, A. (1995). Two Conceptions of Citizenship. *The British Journal of Sociology*, 46(1), 63-78.
- Thompson, E. P. (1968). *The making of the English working class* (New ed.). Harmondsworth,: Penguin.
- Thompson, E. P. (1991). *Customs in common*. New York: New Press : Distributed by W.W. Norton.
- Tilton, T. (1990). The political theory of Swedish social democracy: Through the welfare state to socialism Oxford:Clarendon Press.
- Volkov,M.I. (1985). A dictionary of political economy. Moscow: Progress Press, 187-188,306-307
- Walker, A. (2008). The Rural Constitution and the Everyday Politics of Elections in Northern Thailand. *Journal of Contemporary Asia*38(1), 84-105.
- Wallerstein, I. M. (2004). *World-systems analysis : an introduction*. Durham: Duke University Press.
- Winichakul, T. (1995). *Siam mapped : a history of the geo-body of a nation*. Chiangmai: Silkworm books.
- Wongsuphasawat, L. (1997). The Extended Bangkok Metropolitan Region and uneven industrial development in Thailand. In C. J. D. a. D. W. Drakakis-Smith (Ed.), *Uneven development in South East Asia* (pp. 196-221). Surray: Ashgate.
- Wright, E. O. (1997). *Class counts;comparative studies in class analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 45-114
- Zimmermann, L., Gataullina, L., Constant, A., and Zimmermann, K. F. (2008). Human capital and ethnic self-identification of immigrants. *Economics Letters*, 98(3), 235-239.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายชัชวรัญญ์ ธรรมบุษดี เกิดวันที่ 6 พฤษภาคม 2528 ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (วิทย์-คณิต) ที่ โรงเรียนมหิตลวิทยานุสรณ์ การศึกษาระดับปริญญาตรี (เกียรตินิยมอันดับ 2) ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษาในระดับปริญญาเอกที่คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยภายใต้การสนับสนุนของ ศูนย์โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยมี ศ.ดร.สุภาวศ์ จันทวานิช เป็นอาจารย์ผู้รับทุน